

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

BATI TERÖRÜ

ROGER GARAUDY

PINAR YAYINLARI

BATI TERÖRÜ

ROGER GARAUDY

Entegrizmleri, milliyetçilikleri ve savaş kaynağı bütün arkaizmleri meydana getiren ve besleyen “piyasa tektanrıcılığı”nın ve “totaliter liberalizm”in vahşi ortamına terk edilmeye karşı bu kitap, geleceğini kendi eline alarak, ekonomisini, siyasetini, eğitim sistemini ve imanını dönüştürecek insanın aşkınlığını yeniden teyit etmeye çalışmaktadır.

Bu eser, sembolik de olsa, şu ana kadar yükselişte olan ve değişmeyecek gibi görünen yörüngesinden olası bir ters dönüşün öngörüsü olarak, bin yıllık bir perspektif içinde batının ortaya koyduğu oluşumun, iç çelişkileri ve kırılgan zirvelerin tarihi olgusunu kavramamıza yarın olacaktır.

Böylesi sapmaların peşinden gözü kapalı giden bu asır, insanların katledilmesinden aynı zamanda da doğanın yok edilmesinden dolayı yıl kadar bile süremez. Yeryüzünde ve yeraltında, okyanuslarda ve göklerde -canlıların arasındaki ilişkide de olduğu gibi- milyonlarca yıldır hayatın ve insanlığın yayılmasını sağlamış olan şeyin, teknolojik verimlilik, modernlik, hatta gelişme adıyla vaftiz edilmiş yeni barbarlıkla yok edilmesi tehlikesi/süreci söz konusudur.

Geçmişteki direniş mücadeleleri, ekonomimizin ve siyasetimizin işgalcinin boyunduruğundan kurtarılma mücadelesini gerektirdiği gibi, bugün de işsizliğe, eşitsizliğe, küreselleştirmeye, iflaslara karşı tutarlı bir mücadele ancak, Amerikan ekonomik güçlerine ve kurumlarına karşı verilecek bir mücadeleyle mümkün olacaktır.

PINAR YAYINLARI

Büyükdere Paşa Cad. No:22/16
Vezneciler İstanbul
tel: (212) 520 98 90 - 527 06 77
www.pinaryayinlari.com

internetten sipariş için: www.kitappinari.com

ISBN 978-975-352-263-2

9 789753 522632

BATI TERÖRÜ

ROGER GARAUDY

17 Temmuz 1913'te Marsilya'da doğdu. 1952 yılında Sorbonne Üniversitesi'nden edebiyat dalında, 1954 yılında da SSCB Bilimler Akademisi'nden bilim dalında doktor ünvanını aldı. Bir ara Marksist İnceleme ve Araştırmalar Merkezi Müdürlüğü yaptı. Fransız Komünist Partisi'nde zirveye tırmanmışken mevkiye değil, vicdan ve aklının sesine kulak vererek bu kuruluştan koptu. Fransız Parlamentosu'nda milletvekili, Millet Meclisi Başkan Yardımcısı, Millî Eğitim Komisyonu Üyesi ve Senatör olarak görev yaptı. Daha sonra Yüksek Öğretim'deki profesörlüğüne döndü.

Çağımızın yetiştirdiği Büyük düşünürlerden biri olan yazar, İslâm'ı seçip Filistinliler'i savunmaya başladıktan sonra, Batı basın ve yayın organları tarafından dışlanmaya başladı. Eskiden her hafta ya bir gazete veya dergi yahut bir televizyon veya radyo istasyonunun misafiri iken, Müslüman olmasından itibaren Avrupa kitle iletişim araçları kendisini tam bir sükût ablukası altına aldılar. Fakat elinizdeki eserden dolayı, siyonist güdümlü basın hep kendisinden bahsediyor ve kendisine karşı hakareti de aşan saldırgan yazılar yazıyorlar.

Düşünürümüz, seçkin bir kesime hitap etmesine rağmen, yirmiyi aşkın dile çevrilen eserleriyle, dünya aydınları arasında çok geniş bir kitle tarafından tanınmakta ve okunmaktadır. Türkçe'ye Jean Paul Sartre ve Marksizm (1964), İslâmiyet ve Sosyalizm (1966), Sosyalizm ve Ahlâk (1965), Karl Marks'ın Fikir Dünyası, Sosyalizmin Büyük Dönemeci (1970), İslâm'ın Vaadettikleri (1983), Siyonizm Dosyası (1983), Yaşayanlara Çağrı (1986), Yirminci Yüzyıl Biyografisi (1989), İslâm ve İnsanlığın Geleceği (1990), Entegrizm, Yaşayan İslam, Çöküşün Öncüsü ABD, Amerikan Efsanesi, İnsanlığın Medeniyet Destanı, Şahitlerim, Kafka, isimli eserleri çevrilmiştir.

ROGER GARAUDY

Batı Terörü

Çeviren
Ayşe Meral

Son okuma-kontrol
Rıza Katı

PINAR YAYINLARI

pınar yayınları

büyük reşitpaşa cd. no: 22/16
vezneciler istanbul
tel: (0212) 520 98 90-527 06 77
bilgi@pinarayinlari.com

kitabın özgün adı:

le terrorisme occidental, al qalam, paris, 2004.

batı terörü

roger garaudy

pınar yayınları: 229

araştırma, inceleme: 48

isbn 978-975-352-263-2

birinci basım: ekim 2007

dizgi-içdüzen-kapak: pro-j sanat

baskı: şenyıldız matbaacılık

cilt: şenyıldız mücellit

www.pinarayinlari.com

İçindekiler

Önsöz	13
Giriş.....	25
"Dünya" Gemisi Batmakta.....	28
Geceye Karşı Bir Savaş	30

BÖLÜM: I

Batı Bir Kazadır	59
İbrani Seçilmişlik Miti	61
"Verimli Hilal" de ve Mısır'da Monoteizm'in Doğuşu	69
"Acı Çeken Sadık Kişi" Temasının Eskiliği.....	72
Vaad	73
Gücün ve Mucizenin Tanrısı.....	75
"Seçilmiş Halk" Miti'nin Tarihsel Sonuçları	79
"Yunan Mucizesi" Efsanesi.....	83
Latin Miti ve (Batı) Yahudi-Hristiyan Gelenek.....	96

BÖLÜM : II

Büyük Kırılma: İsa	101
Fakirlerin Tercih Edilmesi	105

BÖLÜM : III

Pavlus'un Mesih'i İsa Değildir.....	109
Aziz Pavlus'un Gerilemesi	111
İsa "Gizli Tanrı'yı" Görünür Kılmıştır	114

Aziz Pavlus'tan İznik'e (325).....	125
Konstantincilik	124
İznik, Egemenlik Teolojisi'nin Doğuşu.....	131
Kilise İmparatorluğa Dönüşüyor	
Yahudi-Hıristiyan Dogması	138
Yahudileştirmeden ve Helenleştirmeden	
Sonra Romalılaştırma	141

BÖLÜM : IV

Rönesans, Vahşi Hayvanların Doğuşu	145
Adam Smith'in Postulatu'ndan Piyasa	
Tektanrıcılığı'na (İngiliz Felsefesi).....	164
Descartes'in Postulatu'ndan Elektronik İnsan'a	171
Descartes Bu Adavari Derin Düşüncesinden	
Nasıl Çıkacak?.....	172
Faust'un Postulatu'ndan Anlamsızlık Dünyası'na	178
Ruhun Son Şövalyeleri: Fichte, Hegel.....	179
İnsanın Olmadığı Bir Dünya:	
Auguste Comte ve Pozitivizm	182

BÖLÜM : V

Başka Türlü Yaşayabiliriz: Üç Dünyanın Hikmetleri..	187
Hindistan	
Vedalar (M.Ö. XIV. Asırdan X. Asra).....	187
Upanişadlar.....	191
Budizm.....	193
Hikmetin Yolları (Yogalar).....	201
Çin Tao, Çuang Tseu Metni(M.Ö.VI. Asır)	204
Zerdüşt	217
Efesli Heraklites.....	225
Afrika	225
Başka Türlü Yaşayabiliriz	229

BÖLÜM : VI

XX. Asrın Jeopolitiği.....	231
Din Halini Almış Bir Suç: "Piyasa Tektanrıcılığı"	232

Bu Asrın Sonunda Mezarlık Kokusu Var	234
Kırılmış Bir Dünya	237
Vasal Bir Avrupa	241
Rüşvete Övgü.....	247
“Piyasa Tektanrıcılığı”nın Tütsüsü Esrar	250
Çocuk Oyunu Gibi Ölüm.....	253
“Tanrı’n Kimdir?”	257
ABD “uber alles”	260
Birleşik Devletler’de İktidarın İki Kaynağı:	
Dolar ve Tanrı	264
Kaçırılmış Fırsatlar	266
SSCB, Marks’a İhanet.....	267
Sosyalizm’in Bir Hastalığı	270
İslam’ın Hastalıkları: Amerikanlaşma ve İslamcılık	279
Jeopolitiğin Bir Gedigi.....	264
Peki, Batı Borcunu Ne Zaman Ödeyecek?	294

BÖLÜM : VII

XXI. Asrın Bir Jeopolitiğine Doğru

Ya Şimdi? “Küreselliğe” Alternatif	297
Somut Çözümler.....	302
Uluslararası Bir Boykot,	
Cehennemî Makineyi Durdurabilir	315
“İnsan Hakları Beyannamesi”nden “Kural Dizisi”ne	321
Her İnsan ve Tüm İnsanlık İçin Kural Dizisi	
(Charte des devoirs) Projesi.....	328
Umut Tohumları	330
Yeni Bir “İpek Yolu” ve “Kıtalararası” Köprü	333
Avro-Asya Demir Yolu Bağlantısı’nın Tamamlanması	346
Tropikaların Medeniyeti.....	349

Roger Garaudy’nin Eserleri

İndeks.....

Sunuş

Bu kitap, batı tipi gelişme modelinin dünyamızı getirdiği durumu tesbit ve bu durumdan nasıl kurtulacağımız konusunda bir arayıştır. Dünyanın dengesiz bir gelişme süreci yaşadığını ve adeta “sahip olanlar” ve “sahip olmayanlar” diye ikiye bölündüğünü, bu dengesiz durumun sürdürülemeyeceğini ifade ediyor Garaudy.

“Batının sömürgeciliğiyle geçmiş beş asırdan ve Amerikan imperatorsu egemenliğiyle geçmiş elli yıldan sonra eşitsizlikler çoğalmaya devam etmiştir: Aç, işsiz ve dışlanmış kalabalıklar, geminin iskele tarafındaki ambarlara istif edilmiştir ve geminin sancak tarafında ise spekülasyonun kuluçkada bulunduğu dünya borsalarındaki değişimlerin internet üzerinden araştırıldığı birkaç prens “süiti” ve lüks kabinler/kamaralar sıra sıra dizilmiştir.

Dünya Kuzey ile Güney ve özellikle de “sahip olanlar” ve “sahip olmayanlar” şeklinde bölünmüştür.

O halde geminin batmasından nasıl kurtulabiliriz?

Bu kitabın amacı, soruyu birlikte sorup birlikte cevaplamaya çalışmamız için çatırdamaları ve çıgıllıkları duyurmaktır.” (s.28).

Çözümün sadece ekonomik, sadece siyasi olmadığını tesbit eden Garaudy, sorunun çok daha derin olduğunu belirtiyor.

“Çözüm çok daha derindir; elinde rotası bulunmayan, sarhoş ve darmadağınık olmuş, kendini kaybetmiş bir kaptanla gemi nereye gittiğini bilmez durumdadır. Temel sorun, her tür beşeri ga-

yenin küçümsenmesidir; kendisi çözüldüğünde diğer bütün sorunların çözülmesini sağlayacak tek problem, gaye sorunudur." (s.29).

Gerçekten, gayesini insani perspektiflere göre ayarlamamış her gelişme, büyük bir insan çoğunluğunu mahrum ve mahkum hale getirecektir. Dünyanın göz alıcı gelişmelerinden insanlığın ne kadarının yararlandığını, dünya nüfusunun çok az kısmını teşkil eden bir kesimin elindeki olağan üstü birikimin, insanlığın diğer büyük kesiminin açlığını yok etmediğini, hatta bu büyük kesimin açlığı pahasına bu birikimin oluşturulduğunu biliyoruz; elbette böyle bir dünyada gaye sorunu önemli bir sorundur.

Garaudy'nin "piyasa tektanrıcılığı" dediği böylesi bir gelişme, sadece yoksul insanları değil, insanlığın tümünü tehdit etmektedir. Eşyaya ve aletlere ilişkin "nasıl" sorusunu sorarak kendini geliştiren fakat amaçlara ilişkin "niçin" sorusunu asla sormayan böyle bir gelişme modeli, insanı fitrî özelliklerinden koparma noktasına gelmiştir.

Insan süratle, kendisine, diğer insanlara ve tabiata yabancılaşmaktadır. Bu gelişme modeli insanı, ilahî olandan koparıp, dolayısıyla aile dahil, dayanışmacı toplumsal hayatın tüm unsurlarından soyutlar hale gelmiştir. Bu gelişme modeli ekonomiyi, insanın belirlediği hedefler istikametinde yaptığı bir eylem olmaktan çıkarıp hedefini kendisi tayin eden ve insanı da araçsallaştıran bir konuma getirmiştir. Oysa kapitalizm, insanı yabancılaştırarak ekonomiyi tarihin muharrik gücü haline getirmiş, bütün toplumsal ilişkilerin düzenlenmesini piyasanın eline bırakmıştır.

Ekonominin tarihin muharrik gücü olduğu her ortamda gelişecek olan tek şey, birey ve bireyselciliktir. Her birey birbirinin rakibidir. Yani insan insanın kurdudur. Böyle bir hayatta çatışma kaçınılmazdır. Çatışmayı kendi içinde yeteri kadar yapamayan bireylerin oluşturduğu toplumlar, kendi toplumlarının dışında vahşi çatışmayı devam ettirirler.

"Piyasanın, bütün toplumsal ilişkilerin düzenleyicisi haline geldiği toplumlarda her birey bir rakiptir; hiçbir topluluk söz konusu değildir. Thomas More'un da yazdığı gibi, "Bir bireyin sahip

olduğu şeye eklediğiniz şeyin, komşusundan aldığınız şey” olduğu yerde yalnızca bireysellik zafer elde eder.

Bu bireyselliğin tersi topluluktur (cemaat). Yani her üyesinin diğerlerinden sorumlu olduğu toplumdur.” (s.158)

Geleneksel toplum yapılarının giderek çözüldüğü , maalesef bireyseliğin yaygınlaştığı bir dünyada yaşıyoruz. Her bireyin bir diğeriyle kavgalı olduğu bir dünyadan kurtulmanın en önemli yolu, her bireyin birbirinden sorumlu olduğu bir toplumsal yapı kurmaktır. İnsanı ilahî olandan kopararak, ayırarak böyle bir toplumun oluşturulma imkanı yoktur.

Garaudy, sadece dünyayı anlamlandırmaya çalışan “varlık felsefesi” ile yetinmenin yeterli olmayacağını, dünyayı değiştirme amacını güden “eylem felsefesi”ne geçilmesi gerektiğini söyler.

“Gelişme”, “Demokrasi”, “Özgürlük” gibi çağımızda kutsallaştırılan ana kavramları da bilinen anlamlarının dışında değerlendirmektedir Garaudy.

“Kelimelerin anlamı bile saptırılmıştır.

-Doğanın ve insanların yokoluşuna götüren gözü kör bir sapmaya hâlâ “gelişme” denmektedir.

-Tarihin “sahip olanlar”la “olmayanlar” arasında tanık olduğu en korkunç kopuşa hâlâ “demokrasi” denilmektedir.

-"Serbest müdahale" ve "serbest piyasa" bahanesiyle en güçlülere, insanlık dışı diktalara, zayıfların yutulmasını sağlayan diktalara izin veren bir sisteme hâlâ "özgürlük" denilmektedir." (s.232).

Kısacası bu kitap bir çılgıktır. Dünyanın yokoluşa doğru gittiğini fark etmiş bir insanın, bir düşünürün, bir eylemcinin çılgılığı. Tehlikeyi görüp “bilimselci hapisane”den kaçtığını söyleyen ve dünyanın tüm kültürlerinden, inanışlarından bu tehlikenin önlenmesi için yardım alan bir insanın çılgılığıdır.

Tehlikenin büyüklüğünün farkında olan yazarın yer yer yanılgılara ve yanlışlara düştüğünü görüyoruz. Dinin amellere taalluk eden kısımlarını adeta yok sayarak, bazen de bağlamından kopararak onu sadece coşkūn bir iman olarak anlamlandırmaya çalışması kabul edilebilir bir anlayış değildir. Dinin sadece ritüellere hapsedilmesi elbette bir eksik din algılamasıdır. Bu eksik algıla-

maya tepki olarak, dinin formlarından tümüyle arındırılması da, onu din olmaktan çıkaracaktır. Shakespeare'in *Kral Lear* adlı eserinde, "kim bana kim olduğumu söyleyecek?" der kahraman; evet aynı şekilde birinin, insana amaçları, gayeleri ve nasıl yaşayacağı, iyiliğin ve kötülüğün ne olduğu konusunda bir şey söylemesi lazım! İşte din bu sorulara cevap verir ve yaratıcı olan Allah'ın, yarattığının nasıl yaşaması gerektiği konusunda da kuralı vardır. Kutsal kitaplar bunun için gelmiş, peygamberler bunun için gönderilmiştir, peygamberler yaşayışları ve davranışlarıyla aynı zaman da örnekler. Bunları yok sayarak, dini sadece imana indirgemek son derece kabul edilemez bir yanlışlıktır. Ayrıca müslümanlar için peygamberlere iman, imanın ayrılmaz bir parçasıdır. *Batı Terörü* isimli bu eserinde Garaudy'nin Hz. Davud'u çirkin bir kral, bir sultan konumuna sokması ve öyle değerlendirmesi de kabul edebileceğimiz bir anlayış değildir. (s.63).

Yine Türkiye'ye ilişkin yaptığı bazı değerlendirilmelerinin de yanlış ve eksik olduğunu belirtmemizde yarar vardır.

Bunlara rağmen Pınar Yayınları olarak bu kitabı basmak lüzumunu hissettik. Çünkü bugün, dünyanın tümüne egemen olan bir gelişme, bir büyüme modeli ve bir insan modelinin, insanlığın bütün değerlerini ve birikimlerini bitirme aşamasına geldiği bir noktadayız. Bu eser, sorunu olabildiğince ayrıntılı olarak ortaya koymaktadır. Bütün olumsuz şartlara rağmen, hayatın bugünkünden daha başka bir biçimde de yaşanabileceğine ilişkin umutları yeşerten ve insanları bu umudun hayata geçirilmesi için mücadeleye çağıran bir eserdir *Batı Terörü*. Bu, hayati bir mücadeledir. Kitap da bu mücadeleye anlamlı bir katkı olacaktır.

Son olarak belirtmek gerekirse eser normalde yaklaşık 600 sayfayı bulan bir hacime sahipti. Bir yayıncı tecrübesiyle, bu hacimdeki eserlerin kolay okunmadığını biliyoruz. Eserin okunmasını kolaylaştırmak ve daha çok insanın yararlanmasını sağlamak için ve eserin bütünlüğünü bozmayacağına da kanaat getirerek son iki bölümü çıkarttık.

PINAR YAYINLARI

Önsöz

Bu kitabımı 11 Eylül 2001'den önce yazmıştım. O zamandan beri tek bir kelime bile değiştirmeye gerek duymadım. Bu eser, sembolik de olsa, şu ana kadar yükselişte olan ve değişmeyecekmiş gibi görünen yörüngesinden olası bir ters dönüşün öngörüsü olarak, üç bin yıllık bir perspektif içinde batının ortaya koyduğu oluşumun, iç çelişkilerin ve kırılğan zirvelerin tarihi olgusunu kavramamıza yardımcı olacaktır.

World Trade Center (Dünya Ticaret Merkezi) ve *Pentagon*, elli yıllık bir Amerikan egemenliğinin imgesel hedefleridir.

Hitler'in yenilgisiyle önceki barbarlıkların yok edilmesinden hemen sonra Amerika, olası herhangi bir rakibin, hegemonyasını paylaşmaya kalkışmasına engel olmak için yeni yok edici gücünü ispatlamak istemiştir.

6 Ağustos 1945'de Başkan Truman, 2500 tonluk klasik patlayıcıya eşit güçteki bir atom bombasını Hiroşima'nın üzerine bırakılmasını emretti. Bomba düştüğü anda 80.000 ölü ve

100.000 “yaralı” vardı, bu yaralılar ise sonunda öleceklerdi (kanserden veya lösemiden); çünkü bombanın düştüğü noktadan itibaren 4 kilometre çapındaki alanda bulunan ve nötron ve gama ışınlarına maruz kalan herkesin derisi etten ayrılıyordu.

9 Ağustos 1945’de aynı türden bir bomba Nagazaki’ye atılmış ve toplam ölü sayısı 200.000’i bulmuştu.

İnsanlığa karşı böyle bir suç, tüm dünyanın çok şiddetli tepkisini göze almadıkça bir daha işlenemezdi.

Böylece Hiroşima, halklara Washington tarafından seçilmiş yöneticiler empoze etmek için “insanî” bombardımanlar(!) ve “demokratik”(!) müdahaleler sayesinde Guatamala’dan Vietnam’a, Nikaragua’dan Irak’a, Yugoslavya’dan Afganistan’a elli yıllık bir “Pax Americana”nın* başlangıç noktası olmuştur.

World Trade Center’a ve Pentagon’a yapılan saldırının hemen ertesi günü, Beyaz Saray, meydana gelen olayları kendi bakış açısıyla yorumlamıştır. Söz konusu olay, yalnızca Afganistan savaşının bir kesitiydi. Bin Ladin, Afganlar ve Amerika’ya veya Avrupa’ya göç etmiş Müslümanlar dâhil olmak üzere farklı Müslüman ülkelerden oluşmuş ve Birleşik Devletler’de “kutsal savaş”ı yürütmeye karar vermiş kişilerden hava korsan ağını örgütlemiştir. Örgütlenmiş bu teröristler 4 uçağı ele geçirmiş ve bunları uçuş güzergâhlarından çevirip New

* *Pax Americana*: Pax Romana, Roma Barışı gibi kullanılan bu sözcük, Roma’nın işgal ettiği yerlerde kurduğu merkeze bağlı rejimlerin “barış” içinde yaşaması, daha doğrusu, merkeze itaat etmesi anlamına gelmekteydi. Tabii burada Pax Americana daha marjinal bir anlam taşıyor, yani “Tiranlık” ile yönetilen ülkelere Amerika’nın özgürlük (!) götürmesi ve buralarda terör (!) ile savaşması. Bu politikayı Pax Romana gibi merkeze bağlı uyduyar yaratma açısından ele alırsak, bu deyim Amerika’nın politikasını çok güzel açıklıyor. (Pınar Yay. n.)

York'ta WTC'yi ve Washington'da Pentagon'u vurabilecek füzeler gibi kullanarak hedeflerinin üzerine düşürmüşlerdir.

Bu yaklaşım, kamuoyu karşısında sonu gelmeyen Bin Ladin avcılığını açıklamayı ve Afganistan üzerinde hava bombardımanlarını yoğunlaştırmayı sağlamıştır.

Aynı zamanda Amerikalıların, İslamcılık ile karıştırılan genel İslam'a karşı nefretlerini seferber etmeye de imkan vermiştir.

Ronald Reagan tarafından "kötülük imparatorluğu" olarak ilan edilen Sovyetler Birliği'nin yıkılışından sonra Amerikan yöneticileri yeni bir hedef bulmuşlardı: İslam. Böylece o da "kötülük imparatorluğu" ilan edilmiştir. Eskiden Marksizm'de olduğu gibi bugün de İslam'ın bütün dünyaya yayılmış olması, Birleşik Devletleri'ne, dünyanın her yerine müdahale etmelerine yarayacak bir bahane sunmaktaydı. Bu bahane, 1965'de Endonezya'da 800.000 kişinin öldürülmesine neden olan Suharto'nun hükümet darbesini finanse etmesini, Yakındoğu'da olduğu gibi Asya ve Afrika'daki müdahalelerini haklı göstermesini sağlayacaktı.

Ancak, ciddi bir tartışma ortamında sivil ve asker 200 Amerikan pilotunun da (saldırıyla ilgili aşağıdaki raporla) ortaya koyduğu gibi, bu Bin Ladin kurgusunun hiç tutar tarafı yoktu.

- "1. Bu dev uçakların, 1 Mach (saatte 1.000 km) hızla, böylesine zor bir rotayı takip ederek, normal uçuş yüksekliğinde bir kalem boyunda görünen bir hedefe bu denli isabetle çarpması, ancak yüksek derecede uzman pilotların gerçekleştirilebileceği bir operasyondur.
2. Böylesine mükemmel bir şekilde gerçekleştirilmiş bir operasyon, her metre karesi askeri güvenliğin ve CIA'nın denetimi altında bulunan bir gökyüzünde kuralların, yasakların, gizli kodların bilinmesini gerektirir.
3. Bu güvenlik birimlerinin hiçbiri, saldırı esnasında müda-

hale etmemiştir: Colombia eyaleti üzerinde uçan her tür kuşkuyla uçağı indirmek üzere ani bir uçuş için sürekli alarm halinde tutulan avcı uçakları hiçbir uyarı almamışlardır.

4. Amerikalıların, uçak kaçırmalara veya uçak korsanlık olaylarına karşı koymak için gerçekleştirdikleri araştırmalar çerçevesinde Birleşik Devletler'in, hedeflenen uçağı ya onu indirmek ya da başka bir yere yönlendirmek için söz konusu uçağın uçuş planını dondurmayı ve uzaktan yönlendirmeyi sağlayan bir sistemi vardır. Bu sistem devreye bile girmemiştir."

Demek ki çarpışma esnasında hiçbir pilota, hiçbir "korsana" ihtiyaç yoktu.

Her şey bir Awacs'tan uzaktan kumandayla eşzamanlaştırılmıştı ya da, raporun söylediği gibi her şey bir "koreografi"/sahnelenen iyi bir oyun idi.

Pilotların son sözleri açıktır: "Bütün bunlar hükümet, askeriye ve güvenlik hizmetlerinde yüksek rütbeli işbirlikçilerin varlığına işarettir. Burada büyük bir ihanetle ve bir komployla yüz yüzüz."

Sınır ötesi bir savaşın yapılması gerektiği fikrini topluma kabul ettirmek için böyle bir provokasyon, CIA, yüksek rütbeli askerler ve siyasi yöneticiler tarafından ilk kez düzenlenmişti.

Domuzlar Körfezi çıkarmasının başarısızlığından sonra Küba'yla ilgili olarak, Kennedy'nin Fidel Castro'ya karşı yürüttüğü siyaseti çok "yumuşak" bulan ordu komutanları ve CIA, başkana Guantanamo'da provokasyonlar tertiplemeyi teklif etmişlerdi: Sokakta gösteriler, koyda bi. Amerikan gemisinin batırılmasına kadar varan sabotajlar (İspanya'ya savaş ilan etmek için 1898'de ortaya atılan bahanelerle benzer bahaneler).

Demek ki bu, ilk kez olan bir şey değildi.

Ama bu kez operasyon yeni unsurlar içermektedir: Büyük bir darbe indirmek için “içerden” komplocuların harekete geçmesi ve kamuoyunu peşlerinden sürükleyebilmek için bunların gizlenmesi ve “İslamcı teröristlere” atfedilmesi gerekmektedir. İşin bu kısmı kolaydı; çünkü 80’li yıllardan beri “Kötülük İmparatorluğu”na (Sovyetler Birliği) karşı “kutsal savaşı” örgütlemeleri için CIA, kendilerine “İslamcı” denilen aşırı dinci birimlerle temaslar kurmuştu.

Birleşik Devletler, o dönemde Bin Ladin’in “Tanrı’nın düşmanı”na, yani Sovyetler Birliği’ne karşı yürüttüğü mücadeleyi desteklemişti ve orduları da o zamanlar onların müttefikleriydi. Taliban ile yeniden ilişkilerini kurmuşlardı.

Amerikalı komplocular bir kurgu düzenlediler: Birleşik Devletler’in karşı karşıya kaldığı tehlikeyi göstermek ve dolaşısıyla da eskiden Sovyetler Birliği’ne karşı yürütülen savaşa benzer ama bu kez dünya ölçeğinde yapılacak daha saldırgan bir savaşta daha büyük bir enerjinin kullanılması gerekliliğini kanıtlamak için göz alıcı bir gösteri hazırlamışlardı.

Bunun için de Sovyetler Birliği’ne karşı kullanılan dini bahaneleri tekrar kullanarak Talibanları Allah’ın başka bir düşmanına yani Birleşik Devletleri’ne karşı savaş açmaya ikna etmişlerdi. Kamikaze’ler işte bu yeni düşmana “büyük bir darbe indirmek için” hayatlarını vermeye hazırlardı. Onlar için aynı mücadele söz konusuydu.

Bu “kamikazeler”den “uçakların rotalarını değiştirmeleri” istenmemişti; aslında bu gereksizdi çünkü uçaklar uzaktan kumandalıydı.

Pilotların raporu şöyle der: “İslamcı adaylar uçağa bindikten sonra iş bitmişti”. Onlar kendi operasyonlarını yaptıklarına inanmışlardı ve başka bir operasyonda - komplocuların oyununda - figüran olduklarından habersizdiler; önemli olan diğer cesetler arasında “İslamcılar” cesetlerinin bulunmasıydı. FBI’n da, kalıntılarda bulunan “kanıtlar” arasına Arapça uçak

sürme elkitablarını, Kur'an'ları ve pasaportları eklemesi yeterli olmuştu.

Geri kalanı da medya halletmiştir.

Ekonomik, askeri ve siyasi konjonktür hükümet darbesi için elverişliydi.¹ (ABD'de, çev. n.).

İşten çıkarmalar çoğalmış ve ekonomik faaliyet göstergeleri de 1962'den beri en alt seviyeye düşmüştü.

Federal Banka, yatırımları canlandırmaya yönelik olarak 2000 yılının başından beri dokuz defa karar almış ve uygulamıştır; faiz oranlarının düşürülmesine ve tüketimi desteklemeye yönelik olarak vergiler azaltılmıştır; fakat bunların hiçbirisi gerilemeye engel olamamıştır. Bankalar için acil krediler, 13 yıldır en düşük seviyeye varmıştır.

Bu siyasetten dolayı Birleşik Devletler'de gerçek kamu güçlerinin, büyük sanayi ve finans lobilerinin endişeleri çoğalmaktaydı: Bankacılar, petrolcüler, uçak yapımcıları (Boeing, Lockheed), genel olarak silah sanayileri ve askeri lobiler, bütün bunlar Amerikan siyasetine başka bir yön vermek istiyorlardı.

"Asker-sanayi lobisi", Birleşik Devletler'in savaş sonrasında krize düşmemesini sağlayan "ekonomik patlamayı," Kore savaşının meydana getirdiğini unutmamıştı; aynı şekilde ikinci dünya savaşı sonrası da parasal bir coşkunluk yaratmıştı.

Yalnızca bu çaptaki bir savaş mevcut ekonomik sorunları aşmayı sağlayabilirdi.

Komplocular, Başkan oğul Bush'dan, Başkan Ronald Reagan'ınki kadar etkili olacak saldırgan bir tavır sergilemesini istemişlerdi. Bunu da tam anlamıyla başarmışlardı: Bush üslubunu değiştirmişti. Şubat 2002'de Irak'a, İran'a ve Kuzey Ko-

re'ye bir ulti-matom göndermişti. Ekim 2001'den itibaren de, Huntington'un *Medeniyetler çatışması* senaryosundan ilham alarak "gerçek bir haçlı seferi"nden bahsetmişti; Huntington'un teorisine göre Yahudi-Hristiyan Batı medeniyeti, "İslam-Konfüçyüsçü gizli anlaşmasının" tehdidi altındaydı. Bu da, yazarın lisanında asıl düşmanın İran ile Çin'in olduğunu göstermekteydi.

Birleşik Devletler, git gide daha çok direnişle karşılaşmaktaydı ve her defasında da "küreselleşme" yani dünya ölçeğine yayılmış ve tek bir sömürgecinin yararına olan sömürgecilik girişiminde daha az müttefik bulabilmekteydi. Bu durum, İngiliz gazeteci Wallaby'nin şunları söylemesine neden olmuştur: "*Sömürgeleştirmenin sona ermesi bir boşluk oluşturdu, bu boşluğu dolduracak tek bir İmparatorluk vardır!*"

Küreselleşme aleyhine sergilenen bu karşıtlık, özellikle Seattle'de yapılan gösterilerde güçlü bir ifade bulmuştur: Burada örneğin yönetici olan Fransız tarımcı José Bové, Amerikalı çiftçilerin seferber olmasını sağlamıştır. Bunların menfaatleri inanılmaz çelişkiler içerdiğinden dolayı tavırları da son derece şaşırtıcı olmuştur.

Cenova'da *Organisation Mondiale du Commerce*'in (OMC, Dünya Ticaret Örgütü) ileri gelenleri, halkın öfkesine maruz kalmamak için toplantılarını bir gemide yapma kararını almışlardı. Bir sonraki "Davos"un ise New York'ta yapılmasına karar verilmiştir!

Böylesi zorluklar karşısında oğul Bush, hiçbir çözüm sunmamıştı: Seçim kampanyasında ve ilk kararlarında "füze kalkanı"ndan, Ortadoğu'dan biraz "uzaklaşmak"tan bahsetmişti yani biraz "soyutlamacı" bir söylemi vardı.

Birleşik Devletler'in soyutlanması, ABD'ye ve İsrail'e ciddi suçlamalar yönetilen Güney Afrika'daki Durban Konferansı'nda daha da belirginleşmişti.

İsrail ile ilgili olarak Konferans, Birleşmiş Milletler Genel

Kurulu'nun da kabul ettiği gibi bu ülkenin ırkçı bir devlet olduğunu hatırlatmıştı.

Bunun dışında Afrikalı delegeler, Nuremberg'de nazi yöneticilerinin davasından sonra uluslararası hukukun, "insanlığa karşı işlenen suçların" zaman aşımına uğrayamayacağını kabul ettiğini hatırlatmıştır. Dolayısıyla insanlığa karşı işlenen en büyük suç olan köleliğin mağdurları Afrikalıların, bunu yapanlardan, yani Avrupa'nın Batılı ülkelerinden ve Kuzey Amerika'dan tazminat isteme hakları vardı.

İlk önce Bush, bu siyaseti, Avrupa'nın bütün eski sömürgeci ülkelerini Birleşik Devletler'in etrafına toplayacak olan bir "haçlı seferi" olarak sunmuştur. Fakat bu "haçlı seferi" söylemi Bush'un, Birleşik Devletler'in ihtiyacı olan önemli petrol rezervlerini ellerinde tutan müslüman ülkelere kadar etkin olmasını engellemektiydi.

Bu durum karşısında Bush söylemini değiştirerek muhalif bütün hükümetleri sıkıştıracak "terörle mücadele" kavramını kullandı, böylece Amerikancı yayılma girişimi, "Terörizme Karşı Savaş" adını aldı. Üstelik bu tutum, bu koalisyona girmeyi reddeden bütün devletleri "terörizm işbirlikçisi" olarak göstermeyi de sağlamaktaydı.

"Boyun eğenler" arasında ilk sırayı alan Tony Blair, "terörizm karşıtı" baskıcı yasalarının işaretini vermişti. "Anti-terörist Yasası", bir bakanın basit bir isteği üzerine bile herhangi bir yabancının tutuklanmasını öngörmekte ve bu yabancıya da kendisine yöneltilen suçlamaları bilme hakkını tanımamaktadır. 109. Madde, bütün bakanların Parlamento'ya haber vermeden yasaların üzerine geçmelerini sağlar. aktadır. "Habeas Corpus"* hakkının elde edilmesinden bu yana, keyfi idareye

* 1679 tarihli Habeas Corpus Act, 1689 tarihli Bill of Rights, 1701 tarihli Act of Settlement gibi belgelerle, İngiltere'de zor durumda kalan herkese yargıca başvurma hakkı tanınmıştır. Gerek Bill of Rights ve ge-

karşı sürdürülen 800 yıllık direniş geleneği birkaç saat içinde silinip süpürüldü.

Bu örneği, “Europol”(Avrupa polisi)’den sonra, Avrupa adaletini de bir “Eurojust(Avrupa adaleti)” bünyesinde merkezileştiren Avrupalı diğer Vasallar* izledi; böylece, Maastricht**’in süzerenliğinin yabancılaşması tamamlanmış oldu.

2002 yılının başlarında Nuremberg’de bir hukukçular konferansı, bu projenin genel hatlarını çizmiştir, bunlara göre her “Avrupalı” vatandaş, kendi ülkesine yabancı yasalara göre tutuklanıp yargılanabilir.

Bir kez daha Maastricht Anlaşması’nın ifadesine göre “Avrupa, Atlantik İttifakı’nın Avrupalı desteğinden başka bir şey olamaz”. NATO’nun kuruluşunun 5. Maddesi, bizim askeri bağımsızlığımızı bozmakta ve bütün Amerikalı saldırılara bağımlı kılmaktaydı: Körfez’den Yunanistan’a, Somali’den Afganistan’a kadar.

rekse Habeas Corpus belgeleri, 1776 tarihli Amerikan Bağımsızlık Bildirisi ve Anayasası’nı, keza; 1789 ve 1793 Fransa İnsan Hakları Bildirisi’ni etkilemiştir. Böylece, insan haklarının genel ilkeleri, ulusal yasalarda yer almaya başlamıştır. Habeas Corpus, adil bir hukuk ve infaz sisteminin ‘olmazsa olmaz’ şartıdır. Bir kişiye verilen mahkûmiyetin adil olması, bu cezanın infazında da adalet ilkelerinin zedelenmemesi, devletin kendi elindeki mahkûma karşı ezici ve haksız davranmaması için, mahkûmun hapisanedeysen bile ceza ve infaz yöntemlerini sorgulamak hakkını ona tanıyan yol, bu ‘habeas corpus’ ilkesiyle açılabilir. (Pınar Yay. n.)

* Feodalitede toprak sahiplerine ve himayeyi kabul edenlere Senyörsüzeren, himaye altına giren küçük toprak sahiplerine Vasal, toprağı işleyen köylülere de Serf denir.“ Her çiğ ve acı güçlüyü kendisine ‘Metbu’ (Süzeren: üst ağı) saymaya hazır insanlara Ortaçağda ‘Vasal’ (Kul Taifesi) denir. ...” (Pınar Yay. n.).

** 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması’yla Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği adını almış ve AET kısaltması AT olarak değiştirilmiştir. Bu antlaşmayla, Ekonomik ve Parasal Birlik, Ortak Güvenlik ve Dış Politika ile İçişleri ve Hukuk alanında işbirliği başlıklarında yeni bir yapı tanımlanmaktadır. (Pınar Yay. n.)

“Terörizm karşıtı” denilen ittifakı dayatan Bush diktaları, Amerikan siyasetine itirazsız bir bağlılığı şart koşmaktaydı.

Dünya egemenlik siyasetine boyun eğmeyi reddeden devletlere karşı Bush, vakit kaybetmeden -Irak’ı, İran’ı ve Kuzey Kore’yi “terörist” devletler ilan ederek- tehditler savurmuştur. Birkaç ay sonra bu birkaç devleti atom bombasıyla bombalamakla tehdit ederek delice şantajında bir adım daha atmıştır.

Bu yeni barbarlığa karşı mücadele etmek için “asıl düşman”ın bilincine varmak gerekir; çünkü bazı açılardan XIX. ve XX. asırlarda derin anlamlara sahip olan “sağ” ve “sol” arasındaki bölünmelerin, Nazi işgaline benzer tarzda, “işbirliği” ya da “direniş” şeklinde yeni isimlendirmeleriyle karşı karşıyayız.

Örneğin sınıf bölünmelerinin önemlerini yitirmesi değil de Fransa’nın yabancı bir güce boyun eğmesi, toplumsal mücadeleler ile ulusal mücadeleleri birbirinden ayrılmaz kılmıştı. Fransa’daki büyük şirketler kendilerine sermaye yatırımında bulunan uluslararası tröst'lere bağlı oldukları için Fransız ekonomisi de yabancı menfaatlere bir kez daha boyun eğmek durumundadır.

Geçmişteki direniş mücadeleleri, ekonomimizin ve siyasetimizin işgalcinin boyunduruğundan kurtarılma mücadelesini gerektirdiği gibi, bugün de işsizliğe, eşitsizliğe, küreselleştirmeye, iflaslara karşı tutarlı bir mücadele ancak, Amerikan ekonomik güçlerine ve kurumlarına karşı verilecek bir mücadeleyle mümkün olacaktır.

Avrupa, Amerikanın eski kıta üzerindeki egemenliğinin yalnızca bir basamağıdır.

Dolayısıyla, Amerikan egemenliğinin araçları olan ve yasalarının % 70’inin Fransız kaynaklı olduğu NATO, IMF, Euro-pol, Eurojust, vs. kurumlarla bütün bağların koparılması gerekir.

Kendimizi soyutlamak için değil de, tam tersine bugün tıp-

kı bizim gibi eşit haklara sahip bütün medeniyetlere ve bütün kültürlerle değer veren “senfonik” bir küreselleşmeyle hiçbir alakası olmayan ve bunun aksine tek bir metropolün hizmetine sunulmuş yeni bir sömürgeciliğin biçimi olan “imparatorluğa benzer” bir “küreselleşme”nin tehdidi altında bulunan Üçüncü Dünya ülkeleriyle verimli ve bağımsız ilişkiler kurmamıza engel olan her şeyden kurtulmak için bunu yapmalıyız.

İşte böylece 11 Eylül’ün anlamı ortaya çıkmaktadır: O, İslam ile Hıristiyanlık, Batı ile Doğu arasındaki bir çatışmanın ifadesi değildir. Ama Huntington’un senaryosuna uygun olarak komplocular XXI. asrı buna indirgemek istemektedirler.

Kendi varlığını sürdürmesini sağlayacak stratejiler peşinde olan kapitalist ve sömürgeci Batı’nın iç çelişkilerini irdelediğimizde, 11 Eylül 2001’in gizli kalmış anlamını buluruz.

Giriş

Yazarın kendi çağının olayları, onların gelişimi ve geleceğine dair görüş açısı ve bakış eksenindeki kırılma süreci hakkında bilgi vererek, okuru aydınlatmak için bazı notlar, izahlar...

Hayatım kırılmalardan oluşuyor. Hiçbirinden pişman değilim.

Çünkü bunların hiçbiri bir öncekinin inkârı olmamıştır; tam tersine her biri bir sınırın aşılmasıydı.

Ailemin içinde ateizm ile şekillendim. Bu ateizm, beni, Tanrı'nın her türlü insan biçimli görüşünden uzak tutmuş ve mutlaklığın tekelinin yalnızca kendisinde bulunduğunu iddia eden ve evrensel değermiş gibi seçilmiş bir halkın özelliklerinin mitlerini, ayinlerini ve dogmalarını empoze eden her türlü kavimsel dinsellikten korumuştur.

Bütün bu görüşler, kapalı aklın yani postulatlarından ve sınırlarından habersiz aklın görüşleridir.

Bu sınırların okulda bana öğretilen kültürün ve felsefenin sınırları olduğunun bilincine vardığımda, bilimselci hapishaneden kaçma ihtiyacını duydum. Protestan dostlarım sayesinde tesadüfen karşılaştığım Kierkegaard ile birlikte, bizim küçük mantıklarımızın ve küçük ahlaklarımızın ötesinde, kavmin bütün normlarını kırdığı için görünürde çılgın olan İbrahim'in kine benzer kurbanların var olduğunu fark ettim.

Böylece başka bir gediği atladım, belki de insanlar ve tanrılar tarihinde açılmış en büyük gedikti bu: İsa. Kırılma, aşma, aşkınlık, bizim dışsallık ile ilgili dar çaplı uzamsal görüşümüzle kirlenmiş değildi.

O'ndan önce gelenlerin Tanrı dedikleri şey, bizim dışımızdaydı (cennete "çıktığımız" gibi cehenneme "indiğimiz" düz bir yeryüzünün çocuksu kozmolojisinin bize öğrettiği gibi bizim üstümüzdeydi).

Bu Tanrı, "yukarıdan" insanların ve imparatorlukların yeryüzündeki yazgısını programlayan ve bir sanatçının kilden bir vazoyu ya da bir heykeli şekillendirdiği gibi onları şekillendiren aşırı güçlü bir hükümdardı.

İsa ise, yalnızca itaat etmeye, "yukarıdan" gelen emirleri kabul etmeye mahkûm edilmiş zavallı insanlığın üzerine çöreklenmiş tanrısal denilen bu yasayı kırmıştır. O, bütün tabuları ve emirleri ihlal etmiştir. Bir zengin baba tavrıyla sefalet "eğilmesi" gibi onlara "yardım etmek" için değil de, onlarla yaşayarak ve onlarla onlar gibi ölümler kendisini fakirlere, en yoksun insanlara adamayı seçerek hem sorumluluk hem de sevgi örneğini sunmuştur.

Ölümü, bizim dirilişimize yapılmış en açık çağrıdır: Tek amacı, eskiden beri uslu duranlara şan ve zenginlikler dağıtan "büyüklerin" iradesine boyun eğerek kendi küçük arzu ve hırslarımızı tatmin etmekten ibaret olan bir hayatı reddetmeye çağırmaktı.

Kurtarıcı İsa ile birlikte sorumluluklarımızı ve sevgiyi üstlenebilen insan boyutunu kazanmıştık.

O ana kadar Tanrı denilen şey artık ne bir varlık ne bir efendiydi, O bir çağrıydı.

Yaratıcı ve kurtarıcı eyleme yapılmış bir çağrı. Daha büyük bir hayat, mümkün olduklarına inandığımız bütün hedeflerin ötesinde bir hayatın bütünlüğü için, bir seferberliğin sel gibi boşalmasıydı.

İman, bu çağrıya tereddütsüz cevaptır ve bu ayaklanmaya katılmak için bize verilmiş bir güçtür.

Bu çağrı, bir efendinin kölesine verdiği emirlerden değildir, tam tersine babanın eserini devam ettirmek ve büyütme için bir kardeşin, kardeşine bu eseri intikal ettirmesidir adeta.

Yolu seçmek bize düşer. Benimki militanca bir yol olmuştu: Kalbimde İsa'yla Marksist oldum. Marks'ın, birkaç kişinin (burjuvanın) zenginliğinin ve gücünün, sefil ve itaatkâr kabalıkların varlığına dayandığı tarih öncesi dönemden insanlığın çıkmasını sağlayacak ileri yasaları oluşturduğunu fark etmiştim ve bu yasaların insanlığı, tarihin sonuna götürmediğini de...

Bu seçimimden asla pişmanlık duymadım, çünkü Marks'ın kendi dönemi için kullandığı çözümleme yöntemleri olmadan, dünyanın bugün yaşadığı kırılmayı anlamamanın mümkün olmadığını düşünmeye devam ediyorum: Sömürgecilik, son savaştan beri, eski ve yeni sömürgecilerin ortak bir koalisyonunda birleşmiş olmasından dolayı sahip olanlar ile sahip olmayanlar arasındaki kırılmayı daha da büyütmüştür.

Egemenlerin ideolojisine karşı, kendi tarafımı bir kez daha belirlemek için İslam'ı seçtim; kültürel olarak boyunduruk altında bulunan müslümanlarla birlikte geçmişin nostaljisini paylaşmak veya Batıyı taklit etmek için değil de, kurtuluş teolojileri gibi taraf tutmak için bu seçimi yaptım. Kurtuluş teolojileri, Latin Amerika'da, Afrika'da, Asya'da doğmuşlardır;

çünkü bu bölgeler, Batı'nın "gelişme modelinin" neden olduğu "gelişmemişliklerinin" sürekli daha da ciddileşmesinden dolayı her üç günde bir Hiroşima sayısınca kalabalıkların sefaletten öldükleri yerlerdir.

Dünyanın birliği - ikiye bölünmüş bir küreselleşmenin imparatoru birliği değil de, bütün halkların, bütün toplulukların senfonik birliği - Tanrı'nın tapınağı adını almaya hakkı olan tek tapınaktır. Bizim, iman sahibi insanlar olarak, birinci vazifemiz bunu inşa edenler olmaktır.

Dışlanmışların büyük umudunun, yani sosyalizmin geçici iflası, Marks'ın düşüncesine ihanet ederek gerçek bir devrimin, determinizmden çok aşkınlığa ihtiyaç duyduğunu anlamamış olan kişilerden kaynaklanmıştır. Bu kıt anlayışlı kimseler, müritlerinin "İnayet" olarak adlandırdıkları bu determinizme, düşünce üstatları olan Adam Smith'in öncülüğünde "gizli el" veya ordinarthrope'larla* birlikte "gelişme"; yahut Marks'ın Marksizm'ini fakirleştirenlerle birlikte "diyalektik materyalizm" adını vermişlerdir.

"Tek düşünce" tarikatının benim değişimlerimin hikâyesi olarak adlandırdıkları hikâyem budur.

Yalnızca ölüm, gelişimimi durduracaktır.

Ölüm de aynı coşkuyla karşılanacaktır, çünkü insan ölmek için yaşamaz; başkalarının bu bayrak yarışında yerini ve meşaleyi alacağı bu ölümün aydınlatacağı, huzur dolu bir güven duygusu içinde yaşamak için ölür.

"Dünya" Gemisi Batmakta

Batı'nın sömürgeciliğiyle geçmiş beş asırdan ve Amerikan imparatoru egemenliğiyle geçmiş elli yıldan sonra, eşitsizlikler

* Ordinarthrope: Bilgisayar insanı. (Ordine: Bilgi-dizin, Anthrope: İnsan). (Pınar Yay. n.)

çoğalmaya devam etmiştir: Aç, işsiz ve dışlanmış kalabalıklar, geminin iskele tarafındaki ambarlara istif edilmiştir ve geminin sancak tarafında ise, spekülasyonun kuluçkada bulunduğu dünya borsalarındaki değişimlerin internet üzerinden araştırıldığı birkaç prens “süiti” ve lüks kabinler/kamaralar sıra sıra dizilmiştir.

Dünya Kuzey ile Güney ve özellikle de “sahip olanlar” ve “sahip olmayanlar” şeklinde bölünmüştür.

O halde geminin batmasından nasıl kurtulabiliriz?

Bu kitabın amacı, soruyu birlikte sorup, onu birlikte cevaplamaya çalışmamız için çatırdamaları ve çığlıkları duyurmaktır.

Çözüm, yalnızca ekonomik değildir; acilen halledilmesi gereken ilk şey, eşitsizliklerin/dengesizliklerin azaltılması olsa da.

Çözüm siyasi de değildir; her ne kadar bugün, bu üçüncü bin yılın başında, 1917 ve 1944’de iki kez zafer için yardıma gelip, 1945’de, kanı tükenmiş “vasal” bir Avrupa’nın yıkıntıları üzerine dünyanın zenginliklerinin yarısını istif edenler, dünya imparatorluğuna sahip olsalar da...

Çözüm çok daha derindir: Elinde rotası bulunmayan, sarhoş ve darmadağınık olmuş, kendini kaybetmiş bir kaptanla, gemi nereye gittiğini bilmez durumdadır. Temel sorun her tür beşeri gayenin küçümsenmesidir; kendisi çözüldüğünde diğer bütün sorunların çözülmesini sağlayacak tek problem, gaye sorunudur.

İşte kurtuluşun sırrı buradadır: Okullarda ve medyalarda öğretilen geleneksel/ortalama dinlerimiz asla “neden?” sorusunu sormaz.

İşte bizi ölüme sürükleyen de budur.

Bu soru, cevabını hiçbir bilgisayarda (muhteşem yöntem sunucusu) bulamaz; tam tersine bunun cevabı insanların kalplerinde ve kafalarında.

Bu cevap, imanın seslenişidir: Ona Tanrı diyebilirsin ya da

başka bir ad da verebilirsin. Bu önemli değildir, dininin ne olduğunu söylemen önemli değil: Hristiyan'sın, Müslüman'sın, ya da Tanrısız'sın. Önemli olan bu imanın, senin hayatında sana neler yaptırdığıdır.

Çünkü din, düşünmenin veya inanmanın bir şeklidir, oysa iman harekete geçmenin bir tarzıdır.

Geceye Karşı Bir Savaş

Öfkeli, düzensiz, takıntı yaratan tekrarlarla dolu, ama aynı zamanda şiirlerin, sosyolojik çözümlemelerin, Tanrı ya da nihai gayelerimiz üzerine tefekkürlerin ve “her üç günde bir Hiroşima” kadar ölü veren dünyadaki açlığın ve katliamların üzerine değişmez nakaratların birbirine karıştığı bu vasiyetin temel amacı, hatta yegâne amacı, dünyanın bu kırılmasının Batı'nın “gelişme modellerinin” bir neticesi olduğunu göstermektir. Beş asırlık “modernlik” ve çöküşün öncüsü, beyinsiz ama mutlak güce sahip Amerikan hegemonyasının Batılı sapmalarının ötesinde bir insan -başlayan asrın içinde dünya ölçeğinde intiharın dışında- nasıl kaderini tekrar kendi ellerine alabilir?

Felsefi düşüncemin merkezi ve hareket kaynağı geleneksel batılı Varlık metafiziğinin tersine, bir Eylem felsefesi arayışı ve oluşumdur.

Platon'dan itibaren Parmenides'ten Aristoteles'e kadar her zaman algılanabilir görünümün ve oluşun ötesinde dışsal ve değişmez bir dayanağı ilke olarak öne süren Yunan felsefesini sistematik olarak eleştirmiş olmam buradan kaynaklanıyor.

Maurice Blondel'in “Eylem” adlı eseri sayesinde (Kilise,

“immanentist* olmakla suçlayarak yayınlanmasını yasaklamıştır) bütün ahlakların, bütün siyasetlerin ve bütün egemenlik teolojilerinin ilkesi olan *varlığın ve var olma görevinin* bu değişmezliği ve bu dışsallığıyla ilgili Nietzsche’nin temel eleştirisini öğreninceye kadar düşüncelerimi hep sorgulamışımdır.

Çünkü Varlık, dokunulmaz aşkınlığı içinde bizim dışımızda ve biz olmadan varsa, o zaman zorunlu olarak o normdur, var oluşumuzun ve eylemimizin yasasıdır. O bizim yazgımızdır.

İsa, insanlık tarihinde en büyük kırılmayı gerçekleştirdi; kendisine kadar insanlar tanrıları, orduların (ve bunların katliamlarının) tanrısı -ister Zeus, ister Jüpiter ister Yehova olsun- emirlerine itaatlerine ve boyun eğmelerine göre insanları cezalandırmak veya mükâfatlandırmak için *dışarıdan ve yukarıdan* yazgıları yöneten mutlak güce sahip hükümdarlar olarak algılamaktaydılar.

Oysa insanların en yoksulu olan İsa aracılığıyla insanoğlu, artık dışa vurum ve hükmetme olan bir aşkınlık biçimini değil de, umut ve özellikle ilâhî bir krallığı gerçekleştirme sorumluluğunu kavrayıp yaşayabilmiştir. İsa, tarihi alinyazısından arındırmıştır. Onun “dirilişi”, herhangi bir “kâdir-i mutlak’ın” “mucizesi” olarak sadece bir kez meydana gelen biyolojik bir olgu değildir: Onun dirilişi, kaybolup gittiği sanılanlar için, İsa’nın her gün canlanıp ayağa kalkmasıdır. Bu canlanma onların iç dünyasında, anlamlı ve tümüyle yeni bir hayat dönüşümünü gerçekleştirmek demektir.

Bu hükümdarlık “şimdiden” buradadır, olanları ve olduğu şeyi aşması gerektiğini hisseden her insandadır; ama “henüz” var değil, çünkü bu gereksinim henüz “herkeste” mevcut değildir.

* immanentist: Tabiat ve insanda, Tanrının kendiliğinden var olduğunu ileri süren felsefe doktrini savunan. (Pınar Yay. n.)

1933'te düşüncemin ilk aşamalarında felsefede liberal bir kariyer edinmek değil de, aksine kaosu aşmak için felsefede kişisel hayatlarımızın ve ortak tarihimizin anlamına bir cevap arama zorunluluğunu hissetmem buradan kaynaklanmıştır. Tarihimizin en derin krizlerinden biriydi, 1929'da Birleşik Devletler'de başlayan ve bütün dünyayı sarmış, Avrupa'da Hitler'in gelişile siyasi olarak da ortaya çıkan kriz dönemi idi.

Sorun, bölünmez bir biçimde siyasi ve diniydi: Diniydi, çünkü her insandan hayatının gayesini seçmesini şart koşuyordu; siyasiydi, çünkü yalnızca bizim bireysel kurtuluşumuz değil, bütün insan topluluklarının kurtuluşu söz konusuydu: Bu savaşın içinde yer almak, tarafımızı seçmek ve kaosun çelişkilerini aşmamızı sağlayacak araçları sunacak tarihsel inisiyatifin metodolojisini tanımlamak "olmazsa olmaz bir şarttı".

Gidişatının bu ilk aşaması, hatta en acil olanı, yirmili yaşlarımın felsefi kültürüne uygun olarak aynı anda Kierkegaard ve Karl Marks'ı yaşamak gibi görünmekteydi. Çünkü Kierkegaard, İbrahim'in kurbanı üzerine "*Korku ve titreyiş*"* tefekkürlerinde bizim küçük mantıklarımızın ve geçici küçük ahlaklarımızın ötesinde koşulsuz zorunlulukların aniden ortaya çıkabileceğini telkin etmekteydi. Onun sayesinde, her bir bireyi her şeyin merkezi ve ölçütü haline getiren ve bireyler düzeyinde olduğu gibi uluslar düzeyinde de büyüme ve güç arzuları arasında hiçbir kesintiye uğramayan çatışmaya götüren saçma bireyselliklere karşı ihtiyacım olan panzehiri bulmuştum. İlk kez, benim dışımda, gökte, yıldızlarda ve onların sahne tanrılarında değil de, reddedilemez içsel bir formatta "mutlak değerler" in canlı zorunluluğunu keşfetmiştim: Hayatıma ve hayatımın eylemine bir tutarlılık ya da en azından - gerçek bir tarihsel harekete katılarak - bir aktivite kazandırabilecek ilk ve temel bir kaidenin zorunluluğuydu bu.

* Garaudy, Kierkegaard'ın "*Crainte et tremblement (Korku ve Titreme)*" adlı eserine atıfta bulunuyor. (Pınar Yay. n.)

O güne dek salt entelektüel bir tutkuyla okuduğum Marks'ta, "dinsel, metafizik ya da pozitivist yeni bir dünya görüşünü" değil de, yeni bir zorunluluk bulmuştum: Dünyanın düzensizliğinden doğmuş sorunları tek başıma ve yalnızca düşüncede çözmeyi bırakmak, kaosa karşı bir direniş gücüne katılmak, suçun evrensel olduğu bir dünyada hatalarıyla, aşırılıklarıyla, belki de suçlarıyla birlikte bu gücün engelleyiciliğini paylaşma pahasına olsa da onun içinde seferber olmak. Böylece militan oldum; tarihsel olarak ve uygulamalarıyla tamamen doğrulanmış Marks'ın yöntemine ait olduğunu ilan eden bir partide kırk yıl boyunca militanlık yaptım: Münih'ten Direniş'e* kadar militanlar, Avrupa'nın, savaşın az bir masrafla dünyanın hakimleri kıldığı kişilerin kölesi haline getirilişine karşı mücadele vermişlerdir. Bu parti bana en az kötü olan bir parti olarak göründü; zaten iyi bir parti de yoktu.

Tek bir hayatta hem Marks'ı hem Kierkegaard'ı yaşamak, kuşkusuz o döneme özgü bir sorundu, çünkü Sartre'ın bile böyle bir istek içinde olduğunu söylediğini işitmiştim. Taban tabana zıt sonuçlar çıkardığımız doğrudur: Sartre, özellikle aşkınlığın bu dramatik yüzleşmesinden yola çıkarak, akli olarak kendisinin teorileştirdiği ve "bizim dönemimizin aşılmaz felsefesi" olarak gördüğü bir Marksizm'e varmaya çalışmıştı. Direnişten Cezayir savaşına kadar zamanımızın büyük insanlık dışı olaylarına karşı genel olarak insanî bir tutum sergilemişti, ama tamamen entelektüel olan bu tutumu, kendi teorik siyasi fantezilerini yansıttığı küçük grupların davasından başka bir davaya götürememişti.

Benim ilerleyişim ise bunun tam tersi oldu: Benim gözümde esas olan şey pratik eylemdi. Eller kirlense bile sadece kafa ile dünya değiştirilemez; dünyayı paramparça eden, varlığı

* I. Dünya savaşı öncesi Almanya'da Nazilere karşı ve savaş sırasında Fransız Yeraltı Direnişi içinde Almanlara karşı yapılan komünist eylemler kastediliyor. (Pınar Yay. n.)

yadsınmaz çatışmaların ortasında olup da, olayın dışında kalarak “iyilik üstüne düşünce” üretmekle yetinilemez; en azı razı olanların safında yer almak gerekir (ki genellikle, İsa döneminde olduğu gibi “bir şeyi olmayanların”, yani en yoksulların tarafıdır bu).

Ya da en azından bizim çağımızın en derin beşeri ve ilâhî militan deneyimlerinin, yani tarihle aşkınlığı barıştırmayı hedefleyen “işçi-rahipler”in ya da “kurtuluş teologları”nın metotlarıyla mücadele verenlerde aşkınlığa doğru bir yönelimi oluşturmak için çabalamalıyız.

İlk çabamın bir netice verip vermediğini bilmiyorum, ama bunu yaptığım için ve yöneticilerinden biri olduğum bir partiye kırk yılımı verdiğim için pişmanlık duymuyorum. O partiden asla istifa etmedim: 1970’de “*Sovyetler Birliği artık bir sosyalist ülke olarak kabul edilemez*” dediğim için partiden ihraç edildim.

Bu kırk yıllık sadakatin bilançosu bana olumsuz gibi görünmüyor.

Öncelikle belirtmek gerekirse, Marksizm’i, teorik açıdan “ekonomik determinizm” şeklinde tanımlayabilmemiz mümkün değildir; oysa kapitalizm insanı yabancılaştırarak, ekonomiyi tarihin muharrik gücü haline getirmiş ve bütün toplumsal ilişkilerin düzenlenmesini piyasanın eline bırakmıştır. Bütüncül ve totaliter bir determinizmin felsefi yayılışı ancak tutucu bir siyaseti temellendirebilir: Eğer gelecek şimdinin içindeyse ve ondan çıkarılabilirse o zaman yeni bir şey ortaya çıkmaz, hiçbir kopuş, hiçbir devrim mümkün olmaz.

Tüm engellere karşı *devrimin determinizmden çok aşkınlığa ihtiyaç duyduğunu* hep söyledim.

Partinin içinde “bilimsel sosyalizm” mefhumunun “pozitivist” yorumlarına karşı sürekli mücadele verdim; yöntemlerinde sosyalizm “bilimsel” olabilir: Kapitalist ekonominin yabancılaştırıcı sisteminin çözülmesi, bu çözümlemeye

denk gelen stratejiler; işte bunlar ne kadar derin olursa olsun, yabancılaşmayla sürekli kopma olasılığını göz ardı etmeme Marks'ın altını çizdiği gibi- koşuluyla yapılmalı.

Bu da beni, Althusser ve öğrencileriyle birlikte "yapısalcı" bir biçim aldığında Marksizm'in "neo-pozitivizm"ini kökten eleştirmeye götürmüştür: *"İnsan yapılar tarafından sahnelendirilen bir kukladır."* Althusser'in de yaptığı gibi bu görüş, Marks'a "ideoloji"den "bilim"e geçmesini sağlayan "epistemolojik kopuş" anını onar yıl geriye atmaktaydı.

Dış düzlemde Marksizm'e aşkınlık boyutunu bütüncül olarak dâhil etme gayreti, *Marksist Araştırma ve İnceleme Merkezi*'ni kurduğumda ve yönettiğimde Hristiyanlaştırılmış Batı'da (İtalya'dan Almanya'ya, Kanada'dan Birleşik Devletler'e kadar) Hristiyanlarla Marksistler arasında bir diyalogu organize etmemi sağlamıştır. Büyük Hristiyan teologlarından çok şey öğrendim; işte bazıları: Fransa'da rahip Chenu ve rahip Dubarle, Almanya'da Katolik Karl Rahner ve Protestan Jürgen Moltman, İtalya'da rahip Balducci ve rahip Girardi, Çekoslovakya'da papaz Hromadka, İngiltere'de piskopos Robinson, Birleşik Devletler'de rahip Courtney Murray ve rahip Quentin Lauer veya tuhaf Harvey Cox, İspanya'da piskoposluk meclis üyesi Gonzalez Ruiz, rahip Cafferana ve rahip Ramon Panikkar.

Bu diyalogun doruk noktasında Salzburg'da Konsil'in en önemli uzmanlarından biri olan rahip Rahner (S.J.) sorduğum sorulara cevap olarak son bir soru sormuştu; tarihsel inisiyatif yöntemler bağlamında bir metodoloji getirerek. *"Raphael'in ya da Mozart'ın dehasını içinde taşıyan her çocuk için bütün bu yeteneklerin kendi içinde gelişip serpilmesini sağlayacak ekonomik, siyasi, kültürel koşulları yaratmak gerektiği"* şeklinde Marks'ın, sosyalizmi gayeleriyle tanımladığını hatırlattığımda rahip Rahner, -benim de bu diyalogda yapmaya çalıştığım gibi- Marks'ın da yalnızca sondan bir önceki gayeleri tanımladı-

ğını, oysa Hristiyanlığın “mutlak geleceğin dini” olduğunu söyleyerek ortak arayışımızın cevabını bulmuştu. [*De l’Anatheme au dialogue, Un Marksiste s’adresse au Consile* (Afaro-
dan diyaloga, bir Marksist Konsil’e sesleniyor) adlı kitabımın Almanca ve İngilizce baskısının Önsözü’ne bunu eklemiştim]. Bense tezini seve seve kabul etmişim, “ancak bu son-
dan önceki gayelere ulaşmak için Katolikler ve Marksistler bir ara-
da çalışalım” diyerek şunu eklemiştim; “biz Marksistler ise ‘ta-
rihin sonuna’ ulaştığımıza inanma isteğine kapılıyorsak, siz
Hristiyanların bizlere yaratılıştan daha ileri gitmek gerektiğini
söylemeniz için yanımızda yer almanızdan memnurluk duya-
rız. Ama lütfen bunu bizlere fazla erken bir zamanda söyleme-
yin ki, dini arayışlara/çözümlere doğru gitmek üzere militan
yolundan ayrılmayalım!” O zamanlar kendimiz için belirledi-
ğimiz manevi hedefe birlikte ulaşmışız gibi gelmişti; ama top-
lumlarımızı bu hedefe doğru harekete geçirmek için yapılacak
daha çok iş vardı.

1962’de, II. Vatikan Konsili’nin muhteşem açılışına oranla
Katolik Kilisesi’nin gerilemesi, komünist partilerin ilerleme-
mesi, Sovyetler Birliği’nin parçalanması, dünyanın Kuzey ile
Güney, “sahip olanlar” ve “sahip olmayanlar” şeklinde parça-
lanmasıyla git gide büyüyen kırılmalar, “piyasa monoteizmi-
nin” geçici zaferi, zenginlerin zaferi ve kalabalıkların ezilmesi;
işte bunların hepsi birlikte fark ettiğimiz hakikatleri canlan-
dırmak için yürünecek daha ne kadar uzun bir yolumuz oldu-
ğunu göstermekteydi.

Bense sorunların teorik aydınlanmasından olumlu so-
nuçlar çıkartarak ve dünyanın karşı karşıya kaldığı yeni teh-
likelerin çapının bilincinde olarak 1974’te Kiliselerin Ökü-
menik Konseyi’nde (Vatikan’ın gözlemcileri, bir Macar pis-
koposu ve rahip Cottier’nin huzurunda) diyalogumuzu yay-
mayı önermişim: Hristiyanlar ve Marksistler hepimiz de
aynı kültürel referanslara, yani Yahudi-Hristiyan ve Yunan-

Roma kaynaklarına sahiptik. Asya, Afrika ve Latin Amerika ile daha evrensel bir “medeniyetler diyalogu”na geçmeyi önermiştim.

Bu projem biraz soğuk karşılanmıştı, çünkü söz konusu diyalog sürecini, her partnerin baştan itibaren diğerinden öğreneceği bir şeyleri olduğunu yani kendi hakikatinde bir şeylerin eksik olabileceğini ve dolayısıyla kendisini sorgulamaya hazır olması gerektiğini varsayan bir alışveriş olarak tanımlamıştım.

Asırlardır eksiksiz evrenselliği ilan edilen “Katoliklik”te “eksiklikler” olabileceği fikri, özellikle Katolik temsilcilerin hoşuna gitmemişti. Daha sonra aynı nedenlerden dolayı Müslüman “alimler”de de benzer çekincelerle karşılaşmıştım: Mutlak hakikati elinde bulundurma iddiası.

Her iki tarafta da bir kez daha bir Varlık felsefesiyle, gerçekliğin ve iyiliğin mutlak bir ölçüsüyle, bir kerede gerçekleşmiş bir yaratılış ve düzenle karşı karşıya bulunmaktaydım. Bu Varlık ve düzen Tanrı tarafından istenmişse, bunu değiştirmeyi iddia etmek büyük bir günahtı; nihaî bir vahiy veya son bir nübüvvet varsa, bunun yenilenebileceğini veya değiştirilebileceğini tasavvur etmek affedilemez bir günahtı.

Varlığın bizim dışımıza yansıtılmasından doğan dogmatik tabular, İsa’nın söyledikleri ve Kur’ân’ın sözleri doğrultusunda Tanrı’nın hep bir işte olduğunu, yaratılışın aralıksız devam ettiğini ve “ona” ait olmadan “onda” olan Tek Tanrı’nın yardımcıları olan her birimizin bu ilâhî zorunluluğa cevap vermekten kişisel olarak sorumlu olduğunu tasavvur etmeye engel olmaktadır. Böylece ben de bu geniş diyalog arayışını, alıştığım partnerlerim -yani Marksistler ve Hristiyanlar- olmadan devam ettirmek zorunda kaldım.

İçimde baş döndürücü bir his vardı: Herkese karşı haklı olduğumu iddia etmek bir delilik değil miydi? Boşluğun ve yalnızlığın bu öldürücü soğukluğunda gerçeğe yani evrensel

dünyayla karşılaştım; çünkü o güne kadar yalnızca Batılı bir kültürle sınırlı kalmıştım. Felsefe profesörü ve bu alanda sahip olunabilecek bütün diplomalarla donatılmış olmama rağmen aslında Batılı olmayan felsefeler hakkında hiçbir şey bilmediğimi fark ettim. Çin'in, Hindistan'ın, İslam'ın eski hikmetlerine dair, Afrikalı toplulukların şifahi geleneklerine dair, "konkistadorların"* yok ettikleri Maya veya İnka Amerikası'nın hazinelerine dair hiçbir şey bilmiyordum. Okuldan beri içime nüfuz etmiş bu kültürel sömürgecilik, o günden beri dinmek bilmeyen bir öfke uyandırdı içimde. Lao-Tseu'nun taoist tefekkürlerini ve Tchouang-Tseu'nun felsefi eserini, "Vedalar"ı ve "Upanişadlar"ı, Hintlilerin Tulsidas'ın mistik versiyonunda Ramayana'nın ve ilâhî Bhagavad-Gita'nın çıkarıldığı Mahabaratha'nın büyük destanlarını tutkuyla okumaya koyuldum. Engizisyonun odun yığınlarının üzerinde Mayalar'ın yazılı eserlerinin yok edilmesinden kurtulmuş olan Popol-Vuh'u, İnka topluluğunun eserlerini, Kaidara gibi Hampate Ba'nın transkriptleri sayesinde bize ulaşmış olan Afrikalı şifahi masallarını keşfettim. Sonra Zünnûn'dan Şebusteri'ye, Basralı Rabia'dan Rumi'ye, İbn Arabî'den Sühreverdi ve Şirazlı Ruzbehan'a kadar İslam'ın büyük sufilerinin dünya görüşleri ve şiirleri ile büyüledim.

Batı'nın sınırlı alanından kurtularak, dünyanın geniş kıyılarında ruhum tekrar nefes almaya başlamıştı.

Kurtuba'da Arap-İslam kültürünün varlığına ve parlaklığına vakfedilmiş İspanya'nın tek müzesini kurduğumda Endülüs İslamı'nı tecrübe etmiştim. Doğu ile Batı kültürleri arasında derin kopukluğu ortaya koymak suretiyle halifelik dönemindeki İspanya'nın, İspanyol ve Avrupa kültürünün önemli

* Conquistadores: Orta Amerika ve Karaibler'e ulaşan ilk İspanyol fatihlerine (kaşifler, korsanlar ve tüccarlar) verilen ad. (Pınar Yay. n.)

bir devresi olduğunu göstermek söz konusuydu. Bu da, Hristiyanların derin açılımlarını keşfetmeyi gerektiriyordu: “*Dialogue des trois sages et du gentil*” (Üç bilge ile dinsizin diyalogu) adlı eserinde üç İbrahimi dini birleştiren Raymond Lull, Yunanistan’ın ve Doğu’nun kültürünü keşfetmemizi sağlayan Arap-İslam hazinelerini Latince’ye tercüme ettiren Bilge Kral X. Alphonse ve Toledo’lu piskopos Raimon; dinlerin evrensel bir konsilinin hayallerini kurma cesaretini göstermiş ve “*La paix et la foi*” (Huzur ve iman) adlı eserinde onun taslağını çizmiş, Kardinal de Cues ve dinlerin kültürel çeşitliliklerinin ötesinde iman birliğinin perspektiflerini açmış olan İbn Sina’nın *Görsel hikayeler*’inden çok etkilenmiş mistik üstad Eckhart gibi sonsuzluğun dev kâşifleri. Bu gelenek, rahip Asin Palacios’un “*İslam christianisé*” (Hristiyanlaştırılmış İslam) adlı eseriyle zirveye çıkmış, yakın dönemin İspanyol oryantalistleri tarafından devam ettirilmişti. Bu eserinde rahip Asin, İbn Arabî ve Aziz Jean de la Croix’nın mistik ve şiirsel kardeşliğinden bahsetmiştir.

Bir Müslüman filozofun da yazdığı gibi Batı’nın en büyük egemenlik kurnazlığı olan “Varlık” felsefesi, bizim ufacık yarımadamızın ötesinde kesinlikle mevcut değildi. Tarihin bin yılları ölçeğinde Batı’nın bir kaza olduğunu fark ettim; bu da “*Dialogue des Civilisations*” (Medeniyetlerin Diyalogu)² adlı ilk kitabımın alt başlığıydı: Dünyadaki birçok dilde “varlık” bir isim olarak değil de sadece bir eylem, bir sonuç olarak vardır (hatta bazen bu şekilde bile yoktur).

İşte tam bu esnada yalnızca yaşlı üstadım Gaston Bachelard’ın, kendi asrının sözde filozoflarını ne kadar büyük bir mesafeye geride bıraktığını gördüm.

Bachelard, bilgi teorisi ve şiirsel yaratma üzerindeki paralel tefekkürlerinde, Varlık felsefesine karşı eylem felsefesine belirgin bir katkı sunmuştu. Heidegger’leri, Jean-Paul Sart-

re'ları kâbuslarında izlemeyi sürdürecektir olan hayalî “kendiliğinden şey”^{*} doktrinini Kant çoktandır çürütmüştü.

Bilimler tarihinin incelemesinden yola çıkarak ve Öklitçi olmayan matematiklerin, Newtoncu olmayan fiziklerin ve Lavoisierci olmayan kimyaların ötesinde Bachelard “*Nouvel esprit scientifique*” (Yeni bilim anlayışı) ve “*Philosophie du non* (Hiçlik felsefesi)” adlı eserlerinden itibaren “Kartezyen olmayan bir felsefe”nin hatlarını çizmişti. Varlığın iki bin yıllık hayaletini efsunlarla kovmuştu; bu Varlık felsefesi, bilgiyi bir yansıma olarak göstermişti; hadım bırakılmış, inkâr edilmiş proje oluşturmalarında değil de, yaratıcı ve kelimenin en güçlü anlamıyla şiirsel düşünüşlerde her zaman yeniden doğan bir bilgi.

Bachelard, yaratılışın bu devam eden şiirselliğini/uyumunu sanatlar, uyanış rüyaları, şiirsel yaratma çerçevesinde ele almıştır.

İki farklı akıl yürüttüm: Birincisi yansıtımlı değil de izdüşümsel olan, bir varlığın veya bir görünüşün taklidi değil de destanî icat ve enerji yakalama şeklindeki Batılı olmayan sanatlar üzerineydi; ikincisi de izafilikten ve kuantumdan genetik biyolojiye veya günümüz astrofiziğine kadar XX. asırda biliminin gidişatı üzerineydi. Her zaman iki yolun birleştiği noktaya kadar Bachelard'ın yürüdüğü o çift güzergâhın son noktasına kadar ulaşma hayalini kurdum: Bilimsel keşifte şiirsel yaratmanın özel bir durumunu, yani deneysel bir doğrulamanın takip ettiği durumu görmek.

Böylece Varlık felsefesi ile dönüşü olmayan kopuşum gerçekleşmişti. Eylem felsefesi, yani yaratma felsefesi, bütün halklar ve bütün zamanlar tarafından üstlenilerek doğabilecekti.

Batı felsefe tarihini -o güne kadar Üniversitede yükümlü

* Chose en soi, sur soi, pour soi: Modern egzistansiyalistlerin sınıfladığı varlık kategorileri. (Pinar Yay. n.)

olduğum dersti- bir kenara bırakarak, güzelin metafiziği değil de, sanatsal yaratma eylemine dair akıl yürütme şeklindeki estetik üzerine araştırmalara kendimi adanmışım.

Cimabue'den Picasso'ya kadar Avrupa resmi üzerine incelemelerimi derinleştirmiştim; bütün büyük üstatların eserlerinin geleceğe yönelik bir özellik sergiliyor olması beni şaşırtmıştı. “*Soixante oeuvres qui annoncent le futur*” (Geleceği haber veren altmış eser) adlı eserimde şu ilk kesinliği ortaya koydum: Bu adı hakeden her yaratıcı (Giotto, Rembrandt, Van Gogh, Kandinski, Picasso), bir varlığın ya da görünüşün yansımalarını değil de, henüz olmamış olan bir gerçekliğin projesini çizmişlerdi.

Araştırmalarımı olgunlaştırarak “*Danser sa vie*” (Hayatla dans etmek) adlı eserimde (Béjart, dans konusundaki derin kanaatlerini burada gördüğünü söylemişti), Japon *nô* tiyatrosu oyuncusunun “*Tanrı'nın hareketlerini tekrarlamak*” olarak adlandırdığı yararlı ve protokolvari hareketlerinin aşılmasının söz konusu olduğunu söylemeye çalışmışım.

En ileri seviyedeki dinî biçimlemeleriyle mimarlık, her sanatın neden kutsal olduğunu anlamamızı sağlamaktadır; bunun nedeni Saint-Suplice resimlerinde olduğu gibi konunun dinî olması değil de, gerçekten bir sanatın var olmasıdır: Seyircinin bunun karşısında etkilenmemesi mümkün değildir; sanat eseri seyircinin kendisini kutlamasını sağlar ve onu olduğu şeyi olmakla yetinmeyen bir insan yapar. Seyirciyi etkilemeyen eser yeterince büyük bir eser değildir. Tonozlarının Pascal'cı “denge yitimiyle” bir katedralin Hristiyan perspektifi sonsuzluğu taşır. Bunun tersine Müslüman perspektifinde, inançlı insan sıra sütunlarının saydam kristalinde yok olur; en alçak tonozlar sonsuzluğa işaret şamandıraları koyan gökkuşakları gibidir. Borobudur'un basamaklarını çıkarak dünyanın merkezi ve özeti olan Hindu tapınağının muhteşemliklerini peş peşe keşfederiz. Bu yerler bizde, fizikî olarak, topluluğun,

katılımın ve hayatlarımızın nihai anlamlarının, yani dinlerin kültürel çeşitliliklerinin ötesinde ortak imanın bölünmez duygularını işler.

Böylece kanaatimce felsefe, ister istemez teolojiye açılır. O da olsa olsa şiirsel olur, çünkü "Tanrı'dan bahsetmek", insanla hiçbir ortak ölçütü olmayan bu aşkınlıktan söz etmek, onu bizim kavramlarımızla sınırlayamayacağımız gibi tanımlayamayacağımızı da şart koşar; nasıl ki Tanrı bizimle yalnızca tecrübelerimizden alıntılanmış dengeli/hassas formatlarla konuşabildiği gibi biz de ona ancak imgelerimizle, metaforlarımızla, mitlerimizle işaret edebiliriz veya telkinlerde bulunabiliriz.

Hayatımın değişmez kaygısı, dinsel iman eyleminin, siyasi eylemin ve sanatsal yaratma eyleminin birleştikleri noktayı aramak oldu.

İman ile siyasetin özel bağı, yani nihai gayelerimize karar verdiğimiz postulat ile bunları gerçekleştirmek için araç ve yöntemlerin seçimi arasındaki bağ, Marks ile Kierkegaard'ı birbirinden ayırmamak için sergilediğim ilk girişimlerimde olduğu gibi ve gayretim sonunda da güçlü bir biçimde kendini göstermekteydi.

Tanrı demek benim için her zaman şu anlamı taşımıştır: Hayatın bir anlamı var ve ben de bu anlamı keşfetme ve yerine getirme sorumluluğunu taşıyorum. Bu da, hayatımın bir tutarlılık sergilemesi, yani sorumsuz bir kaosa (tıpkı inşa ettiğim masanın ya da duvarın düz durması için Öklid'in yasasına* ih-

* Öklid, geometrinin kurallarını koyan kişidir. Bu kuralları bir dizi 'aksiyom'la belirlemiştir (aksiyom, ispatına gerek olmayan 'doğru'lara matematikte verilen isimdir. Bütün matematik böyle bir dizi aksiyom üzerine kuruludur). Öklid'in 5 aksiyom'u şöyledir: 1. Aynı şeye eşit olan şeyler eşittir; 2. Eşit şeylere eşit çokluklar eklenirse sonuç yine eşittir; 3. Eşit şeylerden eşit çokluklar çıkarılırsa sonuç yine eşittir; 4. Birbiriyle çakışan şeyler birbirine eşittir; 5. Bütün, parçalar; bir noktadan eşit uzaklıktaki noktaların geometrik yeri çemberdir, tüm dik açılar birbirine eşittir vb. (Pınar Yay. n.)

tiyaç duyduğum gibi) meydan vermemesi için zorunluydu. Aynı zamanda bu ispat edilemezdi; çünkü o, kendisi de bir “var olma görevi”nin önceden varolan ve dokunulamaz bir düzenin yansıması olacağı önceden belli olan bir “varlığın” teminatını bekleyemezdi. Tanrı hakkında elde ettiğim fikirlerden onun “varlığının” bir “kanıtı” çıkarsadığımı iddia etseydim (“ontolojik argüman” gibi), ondan ceza ya da mükafat beklemek üzere hayali bir yüce varlığa inanan bir yobaz olur-
dum.

Bu nedenle, bana öyle geliyor ki, hayatın ve tarihin anlamı içinde bir inanç düzeni ve tek bir dünya inşa etme sorumluluğunu yüklediğimiz ortaklaşa eylemimizin itici gücü olan XXI. yüzyılın din anlayışı, hali hazır kurumlaşmış dinlerin öncülüğünde gelişemeyecektir.

Çünkü bunların hepsi de nihai ve bütüncül hakikatin tekelini ellerinde tuttuklarını iddia etmekte ancak tanım itibarıyla bizim kavramlarımızla ortak hiçbir ölçüte sahip olmayan - aynı aşkınlığın ilham verdiği - diğer dinlerin kültürel çeşitliliğini reddetmektedirler.

Örneğin Yahudilik ve Hristiyanlığın yaratılış görüşü, Yunan egemenlik felsefesini, Platon’un “idelerinin” ebedi düzenini veya Aristoteles’in kavram ve varlık hiyerarşisini güçlendirmektedir.

Tanrı’nın âlemi bir seferde yaratıp bırakmış (ister altı günde ister tek bir bigbang şeklinde olsun) olduğuna inandığımızda bu ebedi düzeni değiştirmeye kalkışmak affedilmez bir günah olur. Tarsuslu Pavlus, İbranilere ait olan tarihin bu istikametteki görüşünü Hristiyanlığa dahil etmiştir: “*Tanrı sizde iradeyi ve fiili gerçekleştirir; sizin bunda hiçbir müdahaleniz yoktur*” (Fil., II, 13). Pavlus böylece, egemenliğin teolojisini kuran kişi olarak, bütün Kilise tarihine damgasını vurmuştur; tâ ki günümüzde “kurtuluş teolojileri”, İsa’nın kurtarıcı ve itirazcı mesajını bulmaya ve bütün dinlerin ve bütün zamanların

büyük rahiplerinin empoze ettikleri yasaklara ve boyunduruklara karşı öncelikle bütüncül insanlığın “müjdesini” verdiği, İsa’nın fakirlerin arasında “ayağa kalkması”nı gerçekleştirmeye çalışıncaya kadar.

İslam’ın da Pavlusçu ve entegrist* despotları vardır; dolayısıyla İslâm’ın da bir kurtuluş teolojisine ihtiyacı var.

Dinlerin dogmatik ve engizisyoncu çöküşleri, iktidarlarla ittifakları, egemenliklerin ideolojik teyidi, onlara ilk uyanışı ve nihai gayeleri belirlemeleri gerektiğini unutturmamalıdır; bunun için karşılıklı olarak birbirlerini dışlamamalıdır; bunun tersine mütevazı ve karşılıklı bir verimlilikte hayatı yeniden bulmalıdırlar. Her imanın ruhu olan hayatın aşkın boyutunun dışlanması, Haçlı seferlerinden ve Engizisyonlardan daha kötü olan bir kaos doğurdu. Adını söylemeye cesaret edemeyen din-karşıtı olan *piyasa monoteizmi*, bütün dünyayı, bireylerin ve devletlerin büyüme arzusunun ve güç arzularının çatıştığı bir vahşi orman haline getirmiştir.

Sistemin barbarlık derecesini ölçmek için beş asır süren bir sömürgelikten sonra 1994’de dünyanın doğal kaynaklarının yüzde sekseninin dünya nüfusunun yüzde yirmilik imtiyazlı kişinin denetiminde bulunduğunu ve onlar tarafından tüketildiğini hatırlatmak gerekir. Bu da, Batılı olmayan ülkelerde açlıktan ve yanlış beslenmeden yılda otuz milyon insanın ölmesine neden olmaktadır.

İnsanlar bireysel arzularının ötesinde hiçbir aşkınlığı hedeflemezlerse, bu sahte ve anlamsız özgürlüğün, zayıfların güçlüler tarafından ezilmelerinden ve herkesin herkese karşı savaşmasından başka bir şeye varmadığını gösterecek bundan daha açık bir kanıt aramaya bile gerek yok. Aynı zamanda Marks’ın bakış açısının, her bir kişinin kendi bireysel menfa-

* entegrist: Gelenekleri muhafaza edip dinsel tabular oluşturan.
(Pınar Yay. n.)

atini elde etmesinin genel menfaati tatmin edeceğini savunan Adam Smith'inkine göre ne kadar üstün olduğunu gösteren daha iyi bir kanıt da bulamayız. Ona göre "gizli bir el" bu uyumu gerçekleştirir.

Kapital' adlı eserinde Marks, kapitalizmin dinamizmine yönelik hayranlığını gizlememiştir; bunun büyük zenginlikler ortaya çıkardığını ama bunun yanı sıra daha büyük eşitsizlikler ve daha büyük sefaletleri de doğurduğunu görmüştür: Bir azınlığın elinde zenginliğin büyüyen kutuplaşması ve kalabalıkların yabancılaştırılması ve fakirleşmesi.

Eskiden "Marksistler ve Hristiyanlar arasında kültürler diyalogu", daha sonra da "Batı ile Doğu arasında medeniyetler diyalogu" adı altında yaşatmaya çalıştığımız şey, herkesin katılımıyla, herkesin birbirine kulak vermesiyle, "her bir partnerin başkasından öğrenecek bir şeyleri olduğu, dolayısıyla da her zaman daha uzaktaki ve ulaşılamaz ama aynı zamanda her zaman daha kuşatıcı, daha evrensel ve daha sevgi dolu bir hakikat ufkuna doğru gidebilmek üzere kendi kesinliklerini sorgulamaya hazır olduğunu" varsayan yapıcı bir diyalogun kesinliğiyle gerçekleşebilir.

O zaman ancak topluluğa katılımı sayesinde gelişip serpilmesinin ekonomik, siyasi ve kültürel araçlarını elde ederek her bir insan, kendi içinde var olan tarih-öncesi ve yabancılaştırılmış insanı aşabilecek ve "*canlıların gerçek topluluğunun*" ortaya çıkışına şahit olacaktır.

XXI. asır, böylesi sapmalarla devam ederse, yani XX. asır gibi mutlak güce sahip körler tarafından yönetilirse, bu asır yüz yıl sürmeyecek ve torunlarımızı katletmiş olacağız. XX. asrın hemen hemen tümünü yaşama şansına (ya da şansızlığına) sahip oldum, tarihin en kanlı asrıydı. Petrol ve kan aktı oluk oluk; çocuklarımızı tehdit eden nükleer atıklarla, her ge-

ce gerçekleri ve bunların tercihen kanlı olanlarını seyrettikleri televizyon görüntüleriyle doldu dünya.

Bu asırla birlikte, Borsa'nın evrensel endeksleri dışında iletilecek hiçbir insanî şey kalmadığında, ortaya çıkan en büyük sapma informatik (bilgisayarlı) iletişim olmuştur: Ordinanthrope denen şey - ki bugün hızla üremektedir - zaman ötesi, insan öncesi bir varlıktır. Bilgisayar, dünyayı inşa etmemize yarayacak olağanüstü bir makine değil de, bu inşa işine ve hayatımıza bir amaç, bir anlam, gayeler atfetmesine izin verilen "sanal zekâ" olarak görülmektedir. Çocuklarımıza yedi yaşından itibaren Amerikan ordusunda olduğu gibi "sıfır ölüm" riskiyle katiller olmayı öğreten ya da sadece klavyeleri tuşlamayı öğreterek ve zekânın "gayeler" sorusunu hiç sormadan "araçlar"ın kendisine sunulmasına indirgenebileceğine inandırarak çocukları aptallaştıran televizyon oyunlarının dünyasıdır bilgisayar.

Dünyayı yok etmek için git gide daha ileri teknolojilerle donatılmış silahlardan ve anlamı yok etmek için ticarî malzemelere dönüştürülen maharetli araçlardan oluşmuş bu insanlık kalıntılarının ortasında başı boş gezdim.

Günün doğabileceği yeni ufku birlikte arayalım.

Bu nedenden dolayı bütün bu lanetlenmiş asrın tecrübesinden doğmuş birkaç filizi bazen rast gele bir araya toplamak ve dünyanın son günlerinde yaşayan insanlar olmak istemeyenlere, başka türlü yaşanabileceğine inananlara yardım etmek amacıyla Tanrı'dan bahsetmek ve onunla ilgili yazılar yazmak son derece zaruridir.

Biz yalnızca geleceğin tohumlarını ekiyoruz. Başka türlü yaşamak için; sadece yaşamak için...

Yaklaşık bir asırlık hayatımda bana rehberlik yapanlar ve

bana örnek olanlar aynı ateşi alevlendirmişlerdir: Siz Brezilyalı başpiskopos Dom Helder Camara! O dönemde komünist bir yönetici olan bana “Aynı susuzluğu çekiyoruz” diye yazmıştınız. Ya siz peder Chenu, ya da pederim Chenu! “Ben çalıştıkça Tanrı yaratacaktır” demiştiniz. Ve siz Thorezli yoldaşlarım! Şehit teolog Thomas Münzer’in Hristiyan kökenlerinde modern sosyalizmi göstermişsiniz; Aragon’nun ise *La rose et le ré-séda* şiirinin hâlâ kalbimde bir yankısı var.

Hepimiz de aynı uçurumun, sayısız olasılıklarla dolu sessiz hiçliğin kıyısında kaldık. Bizi çevreleyen boşluğu ve bakir ormanı keşfetmenin karşı konmaz arzusunu hissediyorduk.

Onlar olmadan, bütün ufuklardan gelen çağrılar olmadan nasıl yaşayabilirdim bilemiyorum. Hayat denilen şeyi yaşayabilseydim.

İmanın bu çocukluk döneminden, son ve ulaşılamaz aydınlığına kadar çelişkili ama kardeşçe, binlerce denemenin bana karıştığını, aynı zamanda da gecemi aydınlatıldığını hissediyorum.

İlk karşılaşmam - karşılaşma sözcüğünü kullandım çünkü her seferinde birisinin bize doğru geldiğini, elimizden tuttuğunu ve bizi “oraya” götürdüğünü hissederiz - İsa ile olmuştur.

Konforlu ateizmimle (sorusuz ve arayışsız) on altı yaşına kadar yaşadığım bu çerçevede - aslında kafes demeliyim - bu kesin bir açılım oldu: Bir soluk deniz rüzgarı, rüzgar ve sonsuzluk gibi hafif bir sarhoşluk veren hava; sizi hiç terk etmeyen İsa’ydı bu... Artık altından bir taç değil de, dikenden bir taçla, gezgin pabuçlarıyla, açık denizlerin boralarıyla saçları dağılmış. Bir güneşten daha hızlı bir şekilde dünyanın etrafını dolaşabilen dilencivâri yalın ayaklarıyla. Emirler yağdıran bir

kral gibi değil de, göremediğimiz yalnızca hissedebildiğimiz, çağrısına karşı koyamadığımız fakir bir kardeştir o. Miskin kesin kanaatlerimden ve ruh tembelliğinin fâniliğinden onun sayesinde arınmışım.

Bununla beraber huysuz bir at gibi hâlâ burnumdan soluyordum. Kardeşim insanoğlu! Yaşadın ve olabilecek en gerçek yaşamdan çıktın, ama büyük Yahudi rahiplerin ve Romalı işgalcilerin hükmetmeye devam etmelerine izin vererek bunu yaptın. Kocaman bir halk bu çifte yasayla ezilmişti: Sadukîlerin* yasası ve Sezarların yasası.

Böyle bir durumda her türlü baskıya karşı bütün başkaldırlara katılarak, senin hayatını yani hem insanî hem de tanrısal bir hayatı nasıl yaşayabiliriz?

Yeryüzünün bütün kurbanlarıyla birlikte bütün başkaldırıların mayası olmak, kişisel hayatlarımız için açtığın yolda bütün yoldaşlarımızla devam etmek, sana daha çok sadık olmak için senin yürüyüşünü takip etmek gerekmekteydi, ama tek başıma değil, onların hepsiyle birlikte. Senin uyanışın sayesinde militan oldum ve sana sadık kalabilmek için zulme uğramışların ve açların bu devasa hareketinde senin gibi, milyonlarca insana, umuda bir sima veren bu dayanışma içinde komünist oldum... Bu savaşta milyonlar öldü, hepsi de, çoğu zaman senin yolunda olduğunu söyleyen ama başka kıyafetler giymiş, başka dostlar edinmiş kişilerin işbirliği yaptığı iktidarlar tarafından öldürülmüşlerdir. Adını kullanan bu dolandırıcıların yüzünden bazıları, hiç tanımadıkları halde seni lanetledi ey İsa!

Ünü sanı olmayanlar, bir kez daha cismarî veya ruhani esendilerinin** ihânetine uğramışlardı. Tıpkı senin havarilerini

* Sadukî (Sadducéen): Yahudilikte yazılı Tevrat metni dışında kaynak kabul etmeyen tarikat mensubu (Saduk). (Pınar Yay. n.)

** Komünist rejim ve ideolojik liderleri kast ediliyor. (Pınar Yay. n.)

hayvanlara atan Romalı imparatorlar döneminde olduğu gibi, beyazlar içinde bir insanın çevresinde, kırmızı *peplum** giymiş kardinaller vardı. Böylece, senin ikinci kez ölümünün işbirlikçisi olan ve kendisine “komünist” diyen bu diğer karargâhtan da kovuldum ve ama hep senin dönüşünü bekledim. Çünkü havarilerine döneceğini söylemiştin: “Gitmem sizin yararınıza-
dır. Gerçek şu ki ben gitmezsem, Paraklit** size gelmez. Size da-
ha çok söyleyeceklerim var, ama şimdi bunlara dayanamazsı-
nız...” (Yuhanna, XVI, 13). “Hakikatin ruhu geldiğinde sizi ger-
çeğin ta kendisine ulaştıracak...” (Yuhanna, XVI, 16,7). “Benden
aldığı şeyi size bildirecek.” (Yuhanna, XVI, 33). “Bu dünyada kö-
tü talihin kurbanısınız, ama güvenin bana; ben dünyayı yendim.”

İsa bize, insanın tümele bakan yanını gösterdi. O hep, dur-
madan değişen yollarımın etrafında dolaştığı ana mihver ola-
rak kaldı; ya da Leonardo Boff'un dediği gibi: “Savaş alanımı
değil de, siperimi değiştirdim.”

Mekke’de Hz. Muhammed (s.a.v.)’in mesajları, İsa’nın İn-
ciller’deki mesajlarına yakındır. Onun gibi, bütüncül yani
Tanrı ile dolu bir insanın gerçek kişisel hayatının nasıl olma-
sı gerektiğini açıklar. Bu da, zengin Mekkelilerin onun başına
bir para ödülü koyup ölüme sevk etmeleri için yeterli bir ne-
dendir; tıpkı büyük Sadukî rahiplerinin İsa’yı suçlu göstermek
için Roma valisi Pilat’a şöyle demeleri gibi: “Bizim tek bir kra-
lımız var, o da Sezar!” İsa’yı haça gerdirmeyi başarmışlardır.
Ama Hz. Muhammed (s.a.v.), en sadık ashabıyla birlikte
komplodan kurtulmayı ve devlet başkanı olacağı Medine’ye
ulaşmayı başarmıştı.

* Fırfırlı, geniş belli, bol kardinal kıyafeti. (Pınar Yay. n.)

** Paraklit/Faraklit (teselli edici): Burada geçen “Tesellici” kelimesi, İn-
cilin Yunancasında “Faraklit” dir. İncil’in eski Arapça tercümelerinde
bu kelime “Hamîd” veya “Hâmid” olarak terceme edilmiştir. Nite-
kim bir kısım Hristiyan bilginleri de bu kelimeyi “Hamîd, yani çok
hamd eden kimse olarak açıklamışlardır ki aşağı yukarı “Ahmed” an-
lamındadır. (Pınar Yay. n.)

Bir halkın ve bir devletin sorumluluğunu taşıırken, İsa'nın öğretisine sadık kalarak liderliğin nasıl elde tutulacağına dair yegâne tarihî tecrübe budur.

Hız. Muhammed (s.a.v.), mesajı evrenselleştirmekle başlamıştır göreve: Aynı Tanrı tarafından gönderilmiş önceki peygamberlerin hepsine saygı göstermeyi emretmiştir. Doğaüstü doğumundan (bir Bakire'den) dolayı İsa'yı bütün diğer peygamberlerin üstünde görmüştür. Seçilmiş bir halkın İbrani hükümdarı anlamında değil de, "Tanrı'nın Hükümdarlığının" nasıl gerçekleştirileceğini gösteren kişi olarak ondan Mesih diye bahseder ve selam eder.

Kur'an, mesajının merkezine fakirleri tercih eden bir görüşü koymuştur: "*Bir kenti yok etmek istediğimizde iktidarı zenginlere bırakırız.*" (Kur'an, XVII, 16) Kur'an'ın bütün ekonomik hükümleri, eşitlikçi bir toplum yaratmayı hedeflemiştir: Zekât, gelir üzerinden değil de, zenginlik üzerinden alınan vergidir, böylece kimse atalarından kalan mirasla yaşamını sürdüremez; paranın toplumun bir kutbunda ve fakirliğin de diğer kutbunda birikmesine engel olmak için ribâ, yani emeği esas almayan her tür mülkiyet yasaklanmıştır.

Ne İsa'yı ne de Marx'ı inkâr etmeden, aksine onlara sadık kalma arzusuyla Müslüman oldum. Bütün dinlerde olduğu gibi (ki bunların her biri bir "inanma" tarzıdır, oysa iman bir davranış biçimidir) bazı Müslüman önderler, yöneticiler ve onların hizmetinde bulunan fıkıhçılar, İslam'ı yozlaştırmışlardır.

Bütün bunlar Yahudilik'te ve Hristiyanlık'ta da meydana gelmişti; İbrahim'in, İsa'nın ve Hız. Muhammed (s.a.v.)'in mesajını değil de ibadetleri ve dogmaları öncelemişlerdi; böylece liderler ve fıkıhçılar halkı, "ibadet etmenin", kendi koydukları yasaklara riayet etmek olduğuna inandırmaya çalışmışlardır; oysa ki "ibadet etmek", insanın şerefini yansıtmalıdır ve "ibadet", her tür küçük düşmeden ve sefaletten insanî ve ilâhî kurtuluş mücadelesini vermektir. Eski "Roma imparatorları"

gibi sonsuz yetkiyle donatılmış, zengin “kilise babalarının”, kendilerinin “Hulefa-i Raşidîn”in takipçileri olduklarını ilan eden despot ve yoldan çıkmış hükümdarların, tapınaklarda hızla çoğaldıklarına asırlar boyunca şahit olduk. Günümüzde bile aynı kötülüklerle bozulmuş halefleri vardır, bunların hepsi ikiyüzlü bir bağınazlık arkasında kendilerini gizlerler.

Ve nihayet Ortadoğu’nun “vahyedilmiş” ilk dinine mensup olarak, Brooklyn’de* yetiştirilip, Hebron’da** görevlendirilen, ve “Nefretin dua kitabını” öğreten Hahamlar vardır. Kısaca, Hristiyanlığın içindeki haçlılar, neo-sömürgeci engizisyoncular ve silah, uyuşturucu ve fuhuş tacirleri gibi burada da İbrani Talibanlar ve Talmudî sarıklılar ortaya çıktı.

XXI. asırda dünya ölçeğinde bir intihara engel olmak için egemen kurumsal dinlerin hiçbirine güvenemeyiz. Bununla beraber özellikle bu üç “vahyedilmiş” dinin asilerinin(!) - İsrail peygamberleri, İsa’nın mesajına sadık olanlar, Müslüman sûfiler - aktardıkları bu son üç bin yılın manevi mirasından hiçbir şey kaybetmeden, Asya, Afrika, Latin Amerika hikmetleriyle gerçek bir diyalog kurarak, geleneksel “egemenlik ideolojilerine” karşı mücadele veren “kurtuluş teolojileri”yle ancak insanî ve ilâhî formatlı XXI. asrı inşa edebileceğimizi iddia ediyoruz.

En önemli sorun ne teknik, ne ekonomik ne de siyasidir. Bu üç boyutu da ihmal etmeden aslında dünyanın imparatorusu - Birleşik Devletler’in ve Avrupalı yandaşlarının - bir birliğini ve bu büyümenin açlıktan ve “büyüklerin” mayaladıkları savaşlardan dolayı on üç milyonu çocuk, toplam yılda otuz milyon insanın ölümüne (UNICEF’in rakamları) mal olduğu bir dünyayı hedefleyen sözde bir “küreselleşme”nin tersine, kültürlerin çeşitliliğinde, dünyanın senfonik bir birliğini ara-

* ABD’de, Yahudilerin çok olduğu bir şehir.

** Hebron (Haliliye): M.Ö. 12. yüzyılda kurulan Yahudi şehri; Kral Davud’a yedi yıl başkentlik yapmıştır. (Pınar Yay. n.)

yarak insanın gayelerini yeniden sıralamak söz konusudur/mümkündür.

Dünya çapında bir intihardan insanın dirilişine ve dünyanın birliğine geçmek için ne yapmalı?

Böylesi sapmaların peşinden gözü kapalı giden bu asır, insanların katledilmesinden aynı zamanda da doğanın yok edilmesinden dolayı yüz yıl kadar bile süremez. Yeryüzünde ve yeralunda, okyanuslarda ve göklerde -canlıların arasındaki ilişkide de olduğu gibi- milyonlarca yıldır hayatın ve insanlığın yayılmasını sağlamış olan şeyin, teknolojik verimlilik, modernlik, hatta gelişme adıyla vaftiz edilmiş yeni barbarlıkla yok edilmesi tehlikesi/süreci söz konusudur.

Televizyonun ve "iletişimin" (cep telefonundan internete kadar) büyüyle çocuklaştırılmış kalabalıkların medyatik manipülasyonu, "teklik düşüncesi"nin onları ulaştıracağı nokta olan ölümü ve felaket çukurunu unutturacak kadar bilinçleri uyuşturmakta, başka bir deyişle, nihai gayeleri ve insanlık tarihinin anlamı üzerine düşünce yürütme yetisinin yokluğuna neden olmaktadır.

Amerika öncülüğündeki bu süreç, bize bir çöküşün en ölümcül imgelerini sunmuştur: İki yüz elli milyon insan için iki yüz elli milyon silah, dokuz yaşında katil çocuklar, binlerce mahkûm, milyarlarca dolar borç (Üçüncü Dünya'nın tümünden daha fazla), otuz üç milyon sakat; "dünyanın en zengin" ülkesinde, nüfusun yüzde biri ulusal zenginliğin yüzde yetmişine sahipken, sekiz çocuktan biri doyacak kadar beslenmiyor. Amerikalılar dünyanın geri kalanının imkanlarını sömürerek, kendi imkanlarının üzerinde yaşıyorlar; spekülâtorler piyasayı soyarken; askeri aletler de halkların ve altyapıların yok edilmesini sağlıyor ve bunların tarihinin birkaç asır gerilemesine sebep oluyor; bunu da "sıfır ölüm" riski taşıyan (tabii Amerika için) bir savaşla, yani düşmanlarının karşı koyma gücüyle kıyaslanamayacak üstünlükteki teknikler aracılığı-

ğıyla yürütülen bir savaşla gerçekleştiriyorlar: Geçen asrın sömürge savaşlarında olduğu gibi mızraklara karşı makineli tüfekler, küçük bir Chicago haline gelmiş İsrail’de Filistinlilerin tüfeklerine ve sapanlarına karşı kırk tonluk tanklar, artık “onur” mefhumunun tamamen ortadan kalkmış olduğu bir dünyanın ahlaki çöküşünün işaretleri söz konusudur.

Bu krizin büyüklük derecesi, siyasi bir devrimden çok daha farklı eylemleri/çözümleri gerektirmektedir. Tarihin en derin ve gerçek dönüşümleri, yeni “dinlerin” ortaya çıkışıyla görülmüştür. Fakat bugüne kadar gördüğümüz gibi kitlelerin kalbinde ve ruhunda kökten bir yenilenme gerçekleştirdikten sonra bu dinlerin hepsi de (Batı’da Yahudilik ve Hıristiyanlık, Ortadoğu’da İslam) zamanla egemen iktidarlara bağlanmışlar ya da onlara entegre edilmişlerdir, öyle ki yenilenmelerini gerçekleştirmekten uzak mevcut iktidarların varlığını sürdürmelerine ya da güçlenmesine yaramışlar ve siyasi çatışmalara manevi bir “aroma” vererek bunları canlandırmışlardır.

Günümüzde ihtiyacımız olan şey, bir yenilenmedir, birliği içinde insanın yapıcı boyutu olarak imanın bilincine varmaktır.

Sadece devrimler değil, gerçek yazgı değişimleri de, insanların kafalarında ve kalplerinde başlar. Oysa maalesef, birçok devrimci kendilerinin dışında her şeyi değiştirmek isterler.

Günümüzde ihtiyacımız olan şey (Yehudi Menuhin* bunu büyük bir basiretle haber verenlerden biridir), Yahudi, Hıristiyan, Müslüman dinsel kurumlarının köhnemiş sahte “dinî” sözlerinin altına gizlenerek çatışmaları keskinleştirdikleri bir dönemde “yeni bir din” değil de iman birliği sayesinde insan birliğinin bilincine varılmasıdır.

Bu, her şeyden önce “vahyedilmiş” denilen dinlerin hiçbirinin, tekel/en doğru ve geçerli olduklarını iddia etmemelerini

* Yehudi Menuhin (1916-1999): Savaş karşıtı fikirleriyle tanınan ünlü keman sanatçısı. (Pınar Yay. n.)

şart koşar: Bunların bahsettikleri Tanrı'nın aşkınlığı, yetersizliklerimizin ve taşralılığımızın bilincine varmamızı gerektirir. Her iki taraf daha işin başında, bütüncül ve mutlak hakikati elinde tuttuğundan emin olursa, hiçbir diyalog kurulamaz. Bunun tersine ancak her birimizin dininde eksik kalan ve biricik imana katılmasına engel olan şeyden yola çıkarak bir diyalog kurabiliriz.

“Vahyedilmiş” dinlerin uğradığı bin yıllık ihanetler karşısında İbrahim’i, İsa’yı ya da Hz. Muhammed (s.a.v.)’i terk eden “mistik ateistler” mi olmalıyız yoksa şu insanların mücadelesini mi sürdürmeliyiz? Yol, çıplak ayaklarımızı kesen taşlarla ve iki kolun kaldıramayacağı kadar ağır granit kayalarla dolu. Çelik gibi sert olan bu yol, kopuşlardan korkmamış olanlar tarafından çizilmişti, yani yaşanmış aşkınlığın tercümesini yapmış kişilerce gösterilmişti: Afrika’dan Latin Amerika’ya kadar, Alpujara’nın Müslüman gerillalarından Cevennes’lerin* Camisard’larına** ve Montsegur Katar’larına*** kadar, Mariya-Magdalena’dan Protestan rahip Bonhoeffer’e kadar muzaffer ya da anonim şehitler, hayatta kalanlar ya da

* Cevennes: Güney Fransa’da bir şehir.

** Camisardlar: 1598’de IV. Henri tarafından ilân edilen Nantes Fermanı, Protestanlara, inanışlarını serbestçe uygulama iznini veriyordu. 1685’te iznin geri alınması, XIV. Louis saltanatının en yersiz ve talihsiz kararlarından biri oldu. Tapınakların yıkılması ve şiddetli askeri baskılar, Protestanların çoğunu sürgüne gitmeğe zorladı (300,000 kadarı Fransa’dan bûsbûtün ayrıldı) veya silâhlı isyana sürükledi (*Cevennes Camisard’ları*). (Pınar Yay. n.)

*** Montsegur Cathares’ları: Güney Fransa’da yaşamış Mani dini mensupları. Mani dini, Ermeniler arasında Pavlikan mezhebi (7.-13. yüzyıllar), Bulgaristan’da Peçeneklerin de yardımı ile Bogomilizm (10.-11. yüzyıllar) adı altında varlığını devam ettirmiş, 10. yüzyılda doğulu tüccarlar vasıtasıyla Güney Fransa’ya girerek orada doğmasına yol açmıştır. *Mont-*

ölenler, hepsi de bizlere gerçek bir tövbenin ve gerçek bir dine girişin örneğini vermişlerdir: Bütün bir hayatın uğruna harcadığı bir dava. İnançları ne olursa olsun hepsi de Tanrı'nın bir varlık veya bir efendi değil de, bir eylem ve bir çağrı olduğuna şahitlik ettiler. Monsenyör Bartolome de Las Casas'tan* Emir Abdülkadir'e** kadar, tek bir coşkuda gecenin mistik tefekkürüyle gündüzün savaşlarını birleştirmişlerdir.

Her şey olan - yani savaşın iğrençlikleriyle sevginin güzel-likleri onun için aynı bütüncül gerçekliğin parçaları olan - bir Tanrı'ya iman etmiş kişilerin sükûnetiyle fırtınalı dönemlerde yaşamasını bilmişlerdi.

segur Şatosu 1209'dan 1244'e kadar, otuz beş sene boyunca, düşmana kafa tuttu. Ama artık hem Papa hem Fransa Kralı kesin kararlıydı. *Katar* sapkınlarının son kalesi, "Ejderhanın kellesi" koparılacaktı... Büyük bir umutla, heyecanla başlayan macera, bir kâbusa dönüşmüştü... Gerçi Lastours, Peyrepertuse, Puylaurens ve nihayet Queribus kaleleri daha yıllarca dayanacaktı ama *Montsegur*, *Katar* direnişinin sembolü haline gelmişti. Katarcılık'ın adeta merkezi, kusursuzlar'ın, inananların ve sadık asillerin buluşma yeri idi. Belki de bu sebeple, asırlar boyunca, sadece Kathar dininin değil, fikir ve inanç özgürlüğü, hoşgörü, insan hakları ve kadın erkek ayırmaksızın, herkesin kendi geleceğini tayin hakkını simgeleyen bir sembol olarak kaldı *Montsegur*. (Pınar Yay. n.)

* Bartolomé de Las Casas: Amerika kıtasının keşfine katılmış bir Papaz; 1542'de İspanya Prensi II. Philip'e ithafen yazdığı "Kızılderili Katliamı" adlı kitapta Amerika kıtasının nasıl ele geçirildiğini Eski Dünya'nın gözleri önüne serdi: "Sırf eğlence olsun diye, kadın erkek demeden yerli halkın ellerini, burunlarını ve kulaklarını kesip kopardıklarını ve bunun bölgenin değişik yerlerinde defalarca tekrarlandığını kendi gözlerimle gördüm. Bazen de insanların üzerine köpek saldıklarına, yerlilerin bu şekilde paramparça edildiğine, çok sayıda evi ve yerleşim merkezini yaktıklarına şahit oldum. Memeden kesilmemiş bebekleri annelerinin göğsünden alarak onları en uzağa fırlatma konusunda birbirleriyle yarıştılar." (Pınar Yay. n.)

** Emir Abdülkadir: 19. yüzyılda Cezayir'in en önemli Müslüman hareket lideri. Bir Kadiri şeyhi olan Emir Abdülkadir'in, askeri üstünlüğe sahip olan Fransızlara karşı mücadelesi, 1847'de nihai bir mağlubiyete uğramışsa da onun cihadı, daha sonraları Cezayir Müslümanları için İslami bir mücadele kaynağı olmuştur. (Pınar Yay. n.)

Destanî olsun, tarihi olsun tüm kahramanlarımız bizlere “hakikati, yolu ve hayatı” gösterdiler.

İmanı yaşamak, bütüncül gerçekliği görebilmektir ve Tanrı Vişnu’nun Arjuna’yı çağırdığı, Tao üstatlarının “Bütün ile bir olmak” diye öğrettiği, Upanişadlar’ın “*Sen busun!*” diye terennüm ettikleri bütün savaşlara katılmaktır. Bu da, kendimizin - en derin kendimiz -, binlerce yıldır hayatın anlamı uğruna savaşanların Tanrı diye adlandırdıkları bu bütüncül evrenin kutsal güçleriyle özdeş olduğu anlamına gelir.

Adı ne fark eder! Ona sadık kalmayı bildikten sonra. Tükemenin ötesinde fırtınada yüzmek, kötülük güçlerine karşı muzaffer çıkmak için. “*Tanrı’ya mücadelesinde yardım etmek gerekiyor*” demişti Bonhoeffer.

Senin Tanrı’n, terk edişlerini ve yenilgilerini cezalandıran bir yargıç değildir. Senin Tanrı’n, güçlülerin baskıları altında eğildiğinde seni kurtarmaya gelen kurtarıcı değildir. Kant’tan beri o artık bir varlık değil ama bir postulat yani, doğruluğu kanıt gerektirmeyen bir önermedir.

Her şeyi, güçlü bağlarla bağlandığın şeyleri bile terk ettiğinde geriye direnişe çağrı kalır.

“*İnsanın umudu Tanrı’nın etidir*” diye yazmıştı Barbusse, ateist yazar. Gerçek atcizm, soru sormamaktır; olayların oldukları gibi olmalarını ve gidişatlarını kabul etmektir. Oysa en büyük günah, umutsuzluğa düşmek ve mücadeleyi bırakmaktır. İman, gayeyi görmek ve onun için mücadele vermektir. Bu gaye ise değişmez bir gelecekte bir kereliğine yazılmamıştır. İman, kesintisiz bir şekilde, zaman okuna bir hedef belirleme sorumluluğudur. İman, dünyanın bütüncül vizyonu, durmak bilmeyen dalgalarıdır ve herkesin, kendi güç oranında hükümdarlığın gerçekleştirilmesine katılımıdır.

Her birimiz bu yolu kat edebiliriz: Bir gün çöpçü, hükümdarlığın caddesini süpürdüğü için sevinci tadacaktır. Siyasetçi lider, amacının seçmenlerinin hoşuna gitmek değil de, dünyanın ger-

çek birliğine katılmak olduğunu bilecektir: İçinde Mozart'ın dehasını taşıyan her çocuğun Mozart olabileceği bir dünya...

Ama buna ulaşmak için kuşta yalnızca tüylerini, insanda yalnızca hazırladığı komployu veya suçu, gökte geçen bulutta yalnızca kışın fırtınasını veya yazın boğucu havasını gören alçak insanlık ateizminin bakışından dünya arınmalıdır.

Gerçekliği kavramlara böldüğüne ya da günümüzde bilgisayarın nihai gayelerin yerine geçebileceğine ve yine bilgisayarın bazen bize korkunç yok etme araçlarını sunan "yapay zekâ" olduğuna inanan "bilginlerin" ve alçak insanın tarzındaki ateizmden...

El yordamıyla dünyanın, ne kadar küçük olsa da, en azından bizim dünyamızın birliğini yaratmaya çalışacak yerde ebeveynlerinin ya da Papazın kendisine öğrettiği gibi iyiliği ve kötülüğü geleneksel/hayat dışı formlarla bize öğretmeye çalışan alçak insanın tarzındaki ateizmden...

Bu yer ve gök sarsıntılarını göğüsleyebilmek için havraya, kiliseye, camiye ya da Boroboudour'a* gitmeye gerek yoktur.

Urdu şair (aynı anda Hindu ve Müslüman) Kebir, XV. asırda şunları yazmıştı:

"İman insanı, beni nerede arıyorsun?

Senin hemen yanı başındayım.

Ben ne tapınakta ne de camideyim,

Ne sizin ibadetlerinizdeyim ne de kutlamalarınızda...

Gerçekten beni arıyorsan

Zaten beni bulmuşsun."

Hayatımızın bu altüst oluşu, bizi ansızın yapraklı bir ağacın altında bir şimşek gibi bulabilir. Nereden geldiğini bilmi-

* Boroboudour: Endonezya'da Java adasındaki ünlü Budist mabedi (Stupa). (Pinar Yay. n.)

yorum. Ne de kokusunu aldım: Bir tütünün veya hayaller gördüren bir esrarın kokusu değil de, her birimizin içinde bize rağmen tepki veren şey bu küçük alevdir ve biz çoğu zaman bundan habersizizdir.

İşte bu küçük alev dünya ölçeğinde bir saman alevi gibi her an birden bire çoğalabilir: Olayları görmek için gözlerin var. Geçmiş olmayan ve geleceği de meçhul olan olaylar vardır. Bilgisayarda kafesler, kümesler inşa etmen için kesici / yapıştırıcı kavramların var. Richard de Saint-Victor'un ifadesiyle "üçüncü göz" var. Anlamı sana veren odur: İnsanın ilerleyişinin ve büyümesinin anlamı; anlamlandırmaların ve gayelerin anlamı. Böylece evren olduğunu sandığın şey, ufukların ötesine uzanır. Çok dar bir kelime kullanacak olursak; sonsuza kadar.

Yeni bir hayat, gerçek hayat, seyircisi değil de katılımcısı olduğun bütüncül gerçeklikten başka bir şey olmadığı için başladı.

Kim başlattı?

Ona Tanrı diyebilirsin.

Adının önemi yok, ama gerçekliğin ve hayatının önemi var.

O burada: Önünde eğilme, diz çökme.

Ayağa kalk! Kalk!

Ve ateşe yürü!

DİPNOTLAR

1. Bkz. İstatistikler, bölüm 7.
2. Paris, Denoël, 1977.

Bölüm: I

Batı Bir Kazadır

Biz Batılılar için yol çizilmiş görünüyor: Günümüzde “küreselleşme” adını alan egemenlik yolu. Bin yıllık kökleri vardır: Bütün diğer ırkların tamamen ortadan kaldırılmasını doğru gösteren “seçilmiş halk” mitinden, dönemde bilinen bütün dünyayı ve Avrupa’nın köleliği veya diğer halkların sömürülmesini haklı göstermek için “medeniyet” (bunun tekeli ondaymış gibi) adını verdiği şeyi “limes”lerinde (sınırlarında) hapsettiğini iddia eden “Roma imparatorluğu”na kadar... Günümüzde ise Birleşik Devletler’in yöneticileri, “küreselleşmeyi” yani teorisyenlerinden birinin “piyasanın ilâhî yasası” olarak adlandırdığı şeye boyun eğen tek bir sistemi kurmak için dünyayı yönetme “görevlerini” “apaçık yazgı” olarak vaftiz etmişlerdir.

Asıl adını söylemeye cesaret edemeyen - piyasa tektanrıcılığı - bu yeni dine karşı bu kitap kaleme alındı.

Görevimizi yerine getirmek için yani yirmi beş asırlık Batı bölümünden, beş asırlık bir sömürge döneminden ve elli yıl-

lık imparatorluk benzeri bir Amerikan egemenliğinden sonra Kuzey ile Güney arasında büyük kırılmalar yaşayan günümüz dünyasının senfonik birliğini gerçekleştirmek için avcı Batı'nın gelişme çizelgesini çizmek, bölünmenin kaynağına varmak ve buna son vermek gerekir. Sahip olanlarla sahip olmayanlar arasında Batı'da bile durmadan büyüyen bu kırılmaya son vermek gerekir.

Ancak bu şekilde sorunların gerçek boyutlarını kavrayabiliriz: Sömürge altında bulunan milyonlarca insanın açlığı, sanayileşmiş ülkelerde işsizlik, tek başına bir sorun teşkil eden işçi göçleri (açlık dünyasından işsizlik ve dışlanma dünyasına geçiş)... XXI. asırda dünya ölçeğinde intihara sürükleyen Birleşik Devletler'in ve yardakçılarının dünya egemenliği şeklindeki hırslarının sorunu diğer adıyla "küreselleşme" sorunu!..

Batı korkunç bir sözcüktür. Almanlar buna *Abendland* yani alacakaranlığın ülkesi diyorlar. Bugün alacakaranlık medeniyetimize neler oluyor?

Paul Valéry Avrupa'nın üç gelenekle şekillendiğini doğrulamıştı:

- Ahlak alanında: Hristiyanlık, daha doğrusu Katoliklik.
- Hukuk, siyaset ve devlet alanlarında: Roma hukukunun kesintisiz etkisi.
- Düşünce ve sanatlar alanında: Yunan geleneği.

Neden bu üç "akım" kaynaklarından kesilmiştir? Aslında Batı'nın mutlak bir başlangıç olduğu, köklerini takip etmeyi reddettiğimiz bir bitki gibi yalnız ve tek olarak, tarihsel bir mucize gibi aniden ortaya çıktığı yanılsaması yaratılmıştır.

Bu da öz olanın üstünü kapatmaktır:

Aslında, Batı diye adlandırılması kararlaştırılan şey, Mezopotamya'da ve Mısır'da, yani Asya'da ve Afrika'da doğmuştur.

İbrani Seçilmişlik Miti

Mısır'daki hiyeroglif, Mezopotamya'daki çivi yazılı metinler, IV. bin yılın sonlarında (eski Bronz Çağı) ya istilalardan dolayı ya da yaşadıkları ülkelerini çölleştiren iklim değişimlerinden dolayı yoğun göç hareketlerinin komşu ülkelerden (özellikle Arabistan'dan) geldiğini ortaya çıkarmıştır.

Göç edenler, Mezopotamya'dan Mısır'a yayılan ve o dönemden beri "Verimli Hilal" adı verilen daha yaşanabilir bir bölgeye yerleşmişlerdir. İlk gelenler yani Aramiler günümüzde Suriye diye bilinen bölgeye yerleşmişlerdir. II. bin yılın ortalarından itibaren Kenan adı verilen ülkede bir medeniyet merkezi oluşturmuşlardır.¹

Daha geç bir tarihte gerçekleşen İbrani göçü, yerleşik hayata geçmiş ve surlarla çevrili kentler inşa etmiş olduğu için askeri olarak karşı koyamayacakları yerli halkla genel olarak barışçıl bir şekilde entegre olmuştur.

Arkeolojinin gelişmesiyle günümüz İsrail devletinin gerici hahamlarının, köken ülkeleri olarak gördükleri toprakların kendilerine vaadedildiği iddiasını haklı göstermek için kullandıkları ve Tanrı imzasını taşıdığını iddia ettikleri sözde İbrani tarihinin yalnızca bir "mitoloji" olduğu açığa çıkmıştır; günümüz "İsrail devletinin" baştan sona tarihsel meşruluğu, "*Devletimizin kuruluşundan bugüne kadar yalnızca bir mitoloji vardı*"² şeklindeki gözü pek ifadesi hatırlatılarak İsrailli "yeni tarihçilerin" oluşturdukları mitoloji olarak nitelendirilebilir. Bu, Tevrat için de geçerlidir: Hiçbir arkeolojik iz, Kitab-ı Mukaddes'in dışında hiçbir belge tarihsel bir onaylama sağlamamaktadır.

Kitab-ı Mukaddes'in tarihselliğini kurtarmak için çok uğraşmış olan R. de Vaux (O.P.) gibi bir bilgin bile diğer tüm araştırmacılarla birlikte bunu kabul etmiştir: "*Hiçbir yerde Tufana kadar gelen tüm İbrani peygamberlere, Mısır'da kaldıklarına, Göç'e, hatta Kenan'ın fethine dair açık bir gönderme bulama-*

maktayız ve bu sessizliğin yeni metinlerle aydınlanacağına dair ciddi kuşkularımız var.³ İbrani kavimlerinin tarihini araştıran ve yorumlayan Batı Hristiyanlığı, XVII. asrın ortasında Bossuet'nin işaret ettiği üzere, İsrail'in tanrısını, göklerde hükmeden ve imparatorlukların bağlı oldukları gerçek Tanrı anlamında "evrensel bir tarih" in içinde tanımak istememişlerdir.⁴ Bu tarih, Arabistan'dan gelmiş göçebelerin binlerce yıllık geleneklerinin, sistematik şekilde birleşip kaynaşmasından doğan karışımın ürününden başka bir şey değildir.

Burada iklim git gide çölleşmeye ve kuraklaşmaya yüz tutmuş ve sürüleri için düzenli otlak ve daha iyi yerleşim olanakları sunan "Verimli Hilal" denilen bölgeye doğru yönelmişlerdir.

Böylece en anlamlı örneği dikkate alacak olursak, Kitab-ı Mukaddes'e göre İsrail'in gücünün doruk noktası olan ne Davud'un adı, ne de hikayesine ilişkin Kitab-ı Mukaddes'in dışında herhangi bir metin, yazıt veya arkeolojik buluntuya rastlanılmamıştır.⁵

Yalnızca Kitab-ı Mukaddes bize ayrıntılı bir biyografi sunmuştur (Samuel I; Samuel II); Davud'un -pek de parlak olmayan- hayatına ve varlığına ilişkin hiçbir yazıtsal kaynak veya arkeolojik kalıntı yoktur. Bununla beraber 30 asırdan beri ve Papa II. Jean-Paul'un 1992 tarihli "Katolik Kilisesi Catéchisme (İlmihali)'ine" kadar bize şu öğretilmiştir (Catéchisme, s. 35, § 105): "Kutsal Anamız Kilise... Bütün kısımlarıyla birlikte Eski Ahid'i olduğu kadar Yeni Ahid gibi bütün kitapları kutsal kabul ediyor... Hepsinin yazarı TANRI'dır."

Ve (Catéchisme 38, s. 120) "Samuel'in iki kitabı, Kralların iki kitabı" "Tevrat ve Zebur'un ayrılmaz parçası" olarak kabul edilmiştir (§ 121).

Böylece, Samuel'e göre (1,5,13-14) Davud'un "Tanrı'nın gönlüne uygun bir insan" olduğuna ve Matta'ya göre (1, 16) de İsa'nın "Davud'un mesihçi soyundan" geldiğine dair görüşü Catéchisme tarafından benimsemiştir (Catéchisme, s. 99, § 445).

Davud'un hayatıyla İsa'nın hayatı arasındaki bu paralellik son derece paradoksludur, çünkü biri diğerrinin tam olarak zıddıdır.

İşte Samuel'in kitabına ve "Tarihler"e göre Davud'un hayatı. Davud'un yaşamı hakkında geniş bilgiler sunan Eski Ahid, önce evliliğine dair bilgiler verir:

Davud, mevkiinin menfaatleri için Saül'ün* kızı Mikal ile evlenir. Görevlilere şöyle der: "*Sizce kralın damadı olmak küçük bir şey mi?*" (I. Samuel, 18- 25), sonra dindar Saül'ün isteği üzerine meşru evlilik hediyesi olarak yüz Filistinli'nin sünnet derisini vermeyi kabul eder: "*Davud'la adamları gidip iki yüz Filistinli'yi öldürdüler ve onların sünnet derilerini getirip krala verdiler.*" (Samuel, 18- 27)

Etrafına bir hırsız çetesini toplar "*Davud sayıları dört yüze varan bu adamlara önderlik etti.*" (Samuel, 22- 2).

Dolaştığı yerlerden birinde güzel bir kadın olan Abigayil ile karşılaşır; kadının kocası Nabal, o sıralar öldüğü için Davud, kocasının ölümünü bekleyen Abigayil ile hemen ertesi günü evlenir (Samuel I, 25). Davud "Tarihlerin" de bizlere bildirdiği gibi bu durumlara aslında alışıktır. "*Hebron'da, Davud'un Ahinoam'dan bir oğlu oldu, bir başkası Abigayil'den, sonra Maaka'dan, sonra Hajit'ten, beşincisi Abutal'dan, altıncısı da karısı Egal'dan.*" (1, 3, -1-9)

Hebron'da 7 yıl altı ay süren bu hükümdarlıktan sonra, 33 yıl hükmedeceği Kudüs'te de bu döl bereketini devam ettirmişti.

Burada Betşeba'yı arzuladığı için kadının, en takvalı ve en sadık generallerinden biri olan Uri adındaki kocasını savaşta küçük bir hile yaparak öldürtmüştür. Betşeba'dan dört oğlu olmuştur (bunlardan biri Süleyman'dır) ve ayrıca dört kadın-

* Saül: M.Ö. 836 yılında, Yahudi halkın istekleri doğrultusunda Peygamber Samuel tarafından seçilen kral. (Pınar Yay. n.)

dan da birer tane oğlu daha olmuştur (Tarihler I, 3-4, 9'a kadar). Nihayet ölüm vakti yaklaşırken yatağında bile, yaşlı bedenini bakire Abisag ile ısıtmıştır. (Kral I, 1, 14).

Bu arada paralı askerleriyle kendisine başvuran herkese hizmet etmekteydi: Bunlar İbraniler olduğu gibi, bunların düşmanları Filistinliler de olabiliyordu, aynı zamanda çevre bölgeleri yağmalamaya devam etmiştir. “Davud bir bölgeye saldırdığında kadın erkek demez, kimseyi sağ bırakmazdı; yalnız davarları, sığırları, eşekleri, develeri ve giysileri alırdı.” (I. Samuel, XXVII, 8)

“Tanrı’nın gönlüne uygun bir insan”ın (Samuel, XIII, 14, Catéchisme, 1992, s. 105) başarıları bunlardır işte. 1992 tarihli Pavlusçu Catéchisme, Davud’un oğlunun “temel özelliklerini” (Catéchisme, 1992, s. 98), “Kudretinde Tanrı’nın oğlunu” (Catéchisme, 1992, s. 99), “İsrail’in İsa Mesihini” (Catéchisme, 1992, s. 105), “temel özelliklerini taşıdığı Davud’un varisini” (Catéchisme, 1992, s. 105) İsa’da bulduklarını söyler!

Süleyman’ın ölümü, astronomik hesaplarla kesin olarak saptanabildiğinden dolayı güvenilir olan neo-Assur imparatorluğunun kronolojisiyle karşılaştırmalı bir tarihsel ilişki kurulabildiği için “İsrail tarihinin, tarihsel olarak saptanabilen ilk olayıdır”.⁶

Aslında “İbrani seçilmişlik” hakkındaki efsaneleri birer birer yok etmek için bir asırdan beri kanıtlar birikmiştir.⁷

Süleyman döneminde, şifahi gelenekler aracılığıyla parça parça aktarılan bir muhteşem hikâye yazılmaya ve tutarlı bir tasvir şeklinde oluşmaya başlamıştır. X. asırda yorumcuların “Yahvist”^{*} olarak adlandırdıkları şeyle gerçekleşen ilk derleme daha sonra tamamlanacaktır. “İsrail”in ikiinci bin yılın başından beri tarihsel bir varlık olarak var olduğunu ve bu dönemden itibaren tektanrıci olduğunu ileri süren önyargıyı ta-

^{*} Yahvist metin: M.Ö. 9. yüzyılda Yahuda bölgesinde yazılmış olup Tanrı hakkında Yahve kelimesini kullandığından bu ismi almıştır. (Pınar Yay. n.)

şıyan gelenek, tarihin gerçekleriyle uyuşmamaktadır. Bu gelenek tarihsel hakikatin yerine iman maddelerini koymuştur.

- 1- Tektanrıçılığa doğru giden hareket, Mezopotamya'dan Suriye'ye, Filistin'e ve Mısır'a uzanan Ortadoğu'nun genelinde gerçekleşen uzun bir oluşumun meyvesidir.
- 2- Kitab-ı Mukaddes'in metinlerinde Babil, Hitit, Mısır kökenli unsurlar bulmaktayız, ama bunu 1929'da Ugarit'in günümüz Suriye'sindeki eski başkentinde Ras Şamra metinlerinden Kenanlılar'ın katkılarını görebiliyoruz.

Sadece Kitab-ı Mukaddes seçilmişliğinden bahsetmek suretiyle "Kenan kaynaklı Kitab-ı Mukaddes"i⁸ Ortadoğu'nun manevi birikimlerinin dışında tutmak bir hata olur. O yalnızca "Kenan'ın mirası"⁹ olan bu çok önemli dönemi değerlendirmeyi sağlamıştır: *"İbrani Kitab-ı Mukaddes'in sözcükleri, ifadeleri, cümleleri M.Ö. XIV. asırda bu metinlerde aniden geçmekteydi... Ugarit tabletleri, bazı yorumcuların ve bazı tarihçilerin çok önceden hissettikleri Eski Ahid'in arka planını açığa çıkaracaklar mıydı?"*¹⁰

Her şeyden önce kavmin değerlerinin ve gerçek ya da efsane tarihselliğinin devamlılığının koruyucusu olan ilâhiliğin tarihte kendisini açığa çıkardığı göçebelerin dini (XII. asırda İbraniler gibi) ile her şeyden önce toprağın verimliliğini koruyan tanrısallığın doğada kendisini açığa çıkardığı yerleşmiş tarımcıların dini (II. bin yıldan beri Kenanlılar gibi) arasındaki farklılıkları küçümseyemeyiz.

Kenanlılar'la İbraniler arasındaki ilk çatışmalarda, Yahve'ye inananlar ile El'e inananlar arasında karşılıklı bir reddetme olmuştur, sonra da Kenan'a yerleşmek suretiyle, İbraniler tanrılarını yerli halkın tanrılarıyla özdeşleştirmişlerdir: Hatta bu tanrının adı olan El (tanrı)'in, çoğulu olan Elohim'i bile benimsemişlerdir.¹¹

Bu tanrıların sıfatları, doğaninkiler ve tarihinkiler, bazen

birleşmişlerdir: Kenanlılar'ın, Baal tanrısı gibi Yahve de "çölle-ri geçecek binici" adını taşımaktadır (Mezmurlar LXVIII, 5); bütün verimlilik tanrıları gibi buğdayı, zeytinyağını ve şarabı veren odur (Hoşea II, 10). Baal gibi sesini gök gürültüsünde duyurmaktadır (Mezmurlar XXIX, 3-4). Ugaritler'in El tanrısı gibi Eski Ahid'in Tanrısı da tahttadır ve tanrılar meclisinin ortasında karar verir: "*Tanrı yerini aldı ilâhî kurulda, yargısını açıklıyor ilahların ortasında*" (Mezmurlar LXXXII,1). Birkaç örnekle, Ugarit mitolojik metinlerle Kitab-ı Mukaddes'in İbra-ni metinleri arasında kurabileceğimiz paralelliğin genişliğini ve nüfuzunu ölçebiliriz. Daha önce de söylediğimiz gibi Eski Ahid'de bir "Kenan mirası" vardı ve bu mirasın bilinen en meşhur kaynağı Ugarit'te bulunan metinlerdir.¹²

Bu asimilasyon şaşırtıcı değildir: İbraniler, Kenan'da yerleşik hayata geçtiklerinde kendi diyalektlerinin yerine Yeşaya'nın (XIX, 18) hatırlattığı gibi "Kenanlılar'ın dilini" benimsemişlerdi; bu göçebeler, Kenanlılar'dan X. asırda şifahi gele-nekten kitaba geçmelerini sağlayacak olan alfabetik yazıyı öğrenmişlerdi.

Göçebe İbraniler, Kenanlılar'dan aynı zamanda tarımı öğrenmişlerdi ve yaşam tarzları git gide Kenanlı yaşam tarzına benzemeye başlamıştı, karma evlilikler de çoğalmıştı. X. asırdan itibaren büyük hahamların bedduaları buna işaret etmektedir: "*Kenan'a lanet olsun!*" (Tekvin, IX, 25); "*Tüm cetlerine lanet!*" (Hikmet XII, 11). Bu nedenle Tesniye'yi yazarlar yabancı kadınlarla evlenmenin yasak olduğunu vurgulamak durumunda kalmışlardır (Tesniye VII, 4); Tanrı'ya atfedilen bu yasak (Mısır'dan Çıkış, XXXIV, 15 -16), İbrahim tarafından "*Aralarında yaşadığım Kenanlılar'dan oğluna kız almayacaksın*" (Tekvin, XXIV, 3) şeklinde açıkça ifade edilmiştir.

Yakub'un soyu, "Aramlı Laban"ın damatları (Tekvin XXXI, 2), yani kavimlere adını veren 12 ata da -eşlerinin (Lea ve Rachel) oğulları, yabancı hizmetçilerinin (Bilha ve Zilpa) ya da

cariyelerinin oğulları olsun- bu kurala uymamıştır: Yahuda Kenanlı bir kızla evlenmiştir (Tekvin, XXXVIII, 1-5), Efrayim ve Manaşe, Yusuf'un Mısırlı eşinden oğullarıdır (Tekvin XLI, 45 ve XLII, 48). Kızlarını onlara vermeyi reddeden İsraililer tarafından boykot edildiği için Benjamin'in soyundan gelen erkekler oymaklarını tekrar çoğaltabilmek için dört yüz genç kızı kaçırmışlardır, bunlar yetmediği için de Şilo'da kadınsız kalan bütün erkeklere eşler getirmek (Hakimler, XXI, 10-23) amacıyla "erkek, kadın ve çocuk demeden herkesi kılıçtan geçirdikten" (Hakimler, XXI, 10) sonra yalnızca bakireleri almışlardır.

Musa, Kuşlu bir kadınla evlendiği için kınanmıştır (Sayılar, XII, 1). Davud'un büyük annesi (Ruth) Moablıydı (Ruth, IV, 22) ve Hitit eşi Betşeba'dan oğlu Süleyman doğmuştur (Sam. II, XI, 27).

Bu durumda İbrahim'in serüveninde kahramanın efsane veya etten kemikten olmasının ne önemi var? İman, arkeolojik bir buluşun destekleyeceği ya da çürüteceği böylesi bir seçime dayalı olamaz. İman, Kierkegaard'ın "*Abraham, chevalier de la foi (İbrahim, imanın şövalyesi)*"¹³ isimli eşsiz tefekküründe yazdığı gibi en dünyevi görevlerde "*sonsuzluğun hareketlerini*" gerçekleştirme kesinliğidir ve bu kesinlikten yola çıkarak eylemlerimizle, Tanrı'nın çağrısına *kayıtsız şartsız boyun eğme* iradesidir; tıpkı İbrâhim'in kurban olayında olduğu gibi...

Tarihsel araştırma, imanın değişmez ve talep etme düzeninden hareketle *olguya ve olmuş olana bir boyun eğme* değildir. Tarihsel araştırma, olmuş olan olgudan kendimizi koparıp, onu aşmak suretiyle ilâhî ve insanî simalı bir geleceği yaratmak üzere imanın *Tanrı'nın çağrısına boyun eğme* olduğunu unutup imanı ve olguyu birbirine karıştıracak din anlayışının (Yahudilik, Hristiyanlık veya İslam) pozitivist görüşünden kurtulmuş olacaktır.¹⁴

Örneğin Emmanuel Anati'nin "*Tufana kadar gelen tüm pey-*

gamberlerin kıssalarında yer alan insan adlarının hiçbirisi tarihsel metinde bahsi geçen karakterlerin bir tanesiyle bile özdeşleştirilemez... Arkeoloji, yalnızca İbrahim'in oymağı olma ihtimali olan grupların Suriye çölünde, Ürdün'de, Negev'de ve Sina'da aynı dönemde başıboş dolaştığını kanıtlayabilir"¹⁵ sözünden hareketle, İlyada hakkında aynı tarihsel çözümlemeye girişilerek, o da genelleştirilebilir. Zira İlyada da bir serüvendir, yani uzun bir şifahi gelenek döneminden sonra yazılmış bir destan- dır; Batı Ortaçağı'nın "Chansons de geste"lerinde* veya "Ramayana" ya da "Mahabarata" gibi Hint destanlarında olduğu gibi salt şiirsel bir kurgu değil, aynı zamanda bu şifahi gele- neğin bizzat kendisidir; gerçek tarihsel çatışmalar ve halk ha- reketlenmeleri şairler tarafından yüceltilmiş ve başka bir bağ- lama aktarılmıştır. Sonradan gelen nesiller, İbrahim'de, Hek- tor'da, Roland'da veya Rama'da bir insan yaşamının en yüksek modellerini ve bir medeniyetin dehasının canlanmasını bulur- lar.

Ashında daha sonraki tarihlendirmeler Peder de Vaux'nun da şöylece hatırlattığı gibi şifahidir: "İsrailliler'in M.Ö. XIII. as- rın sonunda geldikleri için Jericho'yu** almış olmaları mümkün değildir, çünkü o dönemde Jericho terkedilmişti."¹⁶

Yeşu'nun "Ay kentini alışı"yla ilgili de aynı şey geçerlidir (Yeşu, VIII, 1-29). Peder de Vaux şunu vurgulamıştır: "Bütün fetih öykülerinden en detaylı olanı budur; içinde hiçbir mucizevi unsur yoktur ve en gerçeğe yakın olanıdır. Maalesef bu olay ar- keolojik bulgularca tekzip edilmiştir... İsrailliler'in geliş döne- minde Ay kenti yoktu; orada on iki yüz yıldan beri eski kalıntı- lar vardı."¹⁷

"Maalesef" sözcüğünün gösterdiği ı'bi Kitab-ı Mukad- des'in hikâyelerinin sahilliğini tarihle destekleme isteğinde

* Chansons de geste: Fransız kahramanlık şarkıları. (Pınar Yay. n.)

** Jericho: (Eriha), Filistin'de, Ölü Denizin kuzeybatısında eski bir kent. (Pınar Yay. n.)

bulunan Peder de Vaux'nun bu güzel kitabında tarihçinin ve arkeologun dürüstlüğü ağır basmıştır.

Filistin tarihçilerinin birçoğunda da buna benzer duygulara rastlarız. Emmanuel Anati örneğin şöyle yazmıştır: “Firavunun ülkesinde İbraniler’in bu uzun ikametleri hakkında Mısırlı metinlerde en ufak bir ize veya en küçük bir göndermeye rastlamamız şaşırtıcıdır.”¹⁸

Önlerinde denizin yarıldığı İbraniler’in mucizevi geçişlerinden sonra Firavun’un ordusunun deniz tarafından yutulduğu Mısır’dan çıkışa dair Eski Ahid’in dışında hiçbir yerde hiçbir izin olmamasına aynı şekilde “şaşırabilirdi”. Sınır bekçilerinin raporlarında aynı dönemde küçük göçebe oymakların geçişlerine dair ayrıntılı raporlar bile mevcutken, bir ordunun tamamen yok olması gibi önemli bir olaya ilişkin Mısır metinlerinde tek bir gönderme dahi yoktur.¹⁹

Öyleyse Anati neden “şaşırmıştır ki”?

“Verimli Hilal”de ve Mısır’da Monoteizm’in Doğuşu

Tektanrıcılığın ilerleyişinin belki de öncüsü olan Veda’ların Hint ilâhileri, en yüce tanrıları hakkında şöyle söylerler: “İsimleri çoktur ama kendisi tektir.”

İbraniler (Monoteizm’in) hiçbir şekilde tektanrıcılığın mucitleri değildirler. Asırlar süren kavimsel çoktanrıcılık süresince diğer tanrıların varlığını hiç dışlamamışlardır, aksine kendilerinkini en güçlü ve zaferin teminatı olarak görmüşlerdir. İlk Çin’in “mitleştirilmiş imparatorlarını” ya da Kızılderililer’in Pol Vuh’unu* denetlemek ne kadar imkansızsa, Tevrat’daki öykülerin sahilliğini denetlemek de o kadar imkansızdır. İsrail örneğinde görüldüğü gibi, özellikle Katolik Kilisesi’nin kendisini İsrail’in saf “kalıntısı” olarak görerek İbraniler’in mirasını ele geçirdikten sonra, İsrail bir mit olarak kabul edilmiş-

* Pol Vuh: Mayaların kutsal kitabı. (Pınar Yay. n.)

tir. Kitab-ı Mukaddes'in önyargısız bir okuması bile çelişkileri açığa çıkarır.

İbraniler Aramlı göçünün yalnızca bir koluydu: "Babam göçebe bir Aramlıydı" (Tesniye, XXVI, 5), Tekvin (XXIX, 5) ise "Aramlı Laban'ı" Yakub'un dayısı ve kayınpederi olarak gösterir. Peygamber Hezekiel, Kudüs hakkında şunları hatırlatır: "Kökenin ve doğumun itibariyle Kenan ülkesindensin; baban Amorlu, Annen ise Hitit idi." (Hezekiel XV, 3). Her tür ırkçılığı dışlayan bu ırksal melezlik kültürel bir melezlikle devam etmekteydi. İbranilerin taptıkları Tanrı, çok eski dönemlerden beri tek Tanrı fikrinin filizlendiği "Verimli Hilal" in diğer halklarının Baal'lerinden farklı bir Tanrı değildi.

1929'dan itibaren Ras Şamra'daki buluntular hakkında ilk yayınlarla birlikte ve özellikle Paolo Matthiae'nin İtalyan ekibi sayesinde Suriye'de Ebla'nın kraliyet sarayının on yedi bin tabletinin 1975'deki keşfinden sonra Kenanlılara ait Kitab-ı Mukaddes olarak adlandırılan şey ortaya çıkmıştır.²⁰ Burada Kenanlı teologların (İbraniler dâhil), firavun Akhenaton'un tektanrıci reformunu büyük bir coşkuyla karşıladıkları görülmektedir; zaten bu gerçeği 1087'de Mısır'da bulunan Tell Amarna tabletleri önceden ortaya koymuştu. Kitab-ı Mukaddes'in 104. Mezmur'unun, Tanrı sözcüğünün çoğul halini bütün tapınakların duvarlarından sildiren Akhenaton'un "Güneş İlahi" sinden ilhamla yazıldığı açıkça görülmektedir: "Sen tek olansın. Varolan her şeyi sen yarattın" diyordu XV. asırda ya da bir asır önce Amon'a bir ilâhi.

Yaratılışa ilişkin bir Babil şiirinde şöyle denir: "İnsanlar tanrılara ilişkin bölünmüş olsa da, biz ona hangi ismi vermiş olursak olalım işte O'dur Tanrı'mız."

Mezopotamya'dan Mısır'a tektanrıçılığın uzun olgunlaşma süreci, tarihi sıkı sıkıya ırk merkezci bir zihniyet içinde yeniden yazan İbrani haham geleneği tarafından gasp edilmiştir: Bu gelenek önce Filistin'i 'Yaratılış'ın merkezi haline getirmiş

ve Kudüs'ün "Tanrı'nın adını yerleştirmek için seçtiği yer" olduğunu ısrarla tekrarlamıştır (Tesniye XII, 5; XII, 21; XVI, 11). Oysa Yeşu o yerin, Sichem'deki* Ebal Dağı (Yeşu, VIII,30-35), ve Yeremya da Şilo** (Yeremya, VII, 12, 14, 30) olduğunu söyler.

Göç'de geçen ilâhîde (XV, II) şöyle sorar: "Tanrılar arasında kim senin gibi Yahve?" On Emrin ilki, başka tanrıların varlığını inkâr etmez, tam tersine bunu varsayar, ancak bunlara ibadet etmeyi yasaklar: "Başka bir ilahın önünde eğilmeyeceksin! Rabb, kıskanç bir Tanrı'dır. (Mısır'dan Çıkış, XXXIV,14); "Bu tanrıların önünde eğilmeyecek, onlara hizmet etmeyeceksin, çünkü ben Tanrın Rabb, kıskanç bir Tanrı'yım." (Mısır'dan Çıkış XX, 4-5)

Her yerde Tanrı'nın egemenliği fikri hâkimdir: Toplumsal düzen, kozmik düzenin suretindedir. Batı tarihi boyunca dinler, dindışı ile kutsal arasındaki bu denkliğin güvenceleri olmuşlardır. Kral'ın bizzat kendisi Tanrı değilse, din adamları kutsalın yöneticisiydiler ve kralları yağla ovmakla yükümlüydüler. İster inancına karşı çıkan halkların katledilmesi emrini "veren" orduların tanrısı Yahve, ister mutlak isteğini dayatmak için yıldırımı kullanan gök tanrısı Zeus olsun, güç ve egemenlik bu siyasallaştırılmış ibadetin egemen sıfatlarıdır.

Arkeoloji bu destanî öykülerin sadece "bağlamını" bazen açıklayabilmektedir. Tufana dek gelen tüm peygamberlerin sözde döneminde Amorite göçünün*** varlığı, İbranilerin Fi-

* Sichem: Kitab-ı Mukaddes'te bahsedilen ve insanların barış içinde yaşadığı eski bir Filistin kasabası. (Pınar Yay. n.)

** Şilo: Kitab-ı Mukaddes'te geçen, İsraillilerin hac yerlerinden biri. "Askerler ordugaha dönünce, İsrail'in ileri gelenleri, "Neden bugün RAB bizi Filistinliler'in önünde bozguna uğrattı?" diye sordular, "RAB'bin Antlaşma Sandığı'nı Şilo'dan buraya getirelim ki, aramıza geldiğinde bizi düşmanlarımızdan kurtarsın." (Samuel IV-3)" (Pınar Yay. n.)

*** Yahudilerin Babil saldırısından sonra Kenan diyarına göçleri. (Pınar Yay. n.)

listin'e sözde yerleştikleri dönemde Hazor'un* yok edilışinin kalıntıları. Aynı şeyi örneğin Ilyada için de söyleyebiliriz: Arkeolojik araşurmlar, Truva'nın varlığını ve yok edilışini, Miken** krallıklarının tarihsel gerçekliğini kanıtlamıştır, fakat Priamus veya Hektor hakkında bize hiçbir bilgi sağlamamıştır. Bu durumda Kitab-ı Mukaddes'in öykülerine tarihsel bir değer atfederken, neden Ilyada'nın karakterleri salt şiirsel/destansı olarak görülür?

“Acı Çeken Sadık Kişi” Temasının Eskiliği

Genelde Eyüp'ün karakteriyle özdeşleştirilen “acı çeken sadık kişi” teması, aslında (tıpkı tufan gibi) Mezopotamya'dan alınmıştır; Marduk'un*** zaferi üzerine yazılmış Babil yaratılış şiiri'nde řu şekilde tasvir edilmiştir:

“Marduk'un zaferini şarkılarla kutlayın.

Hikmetin Rabb'ını övmek istiyorum...

Marduk, ki yarattı geceyi ve yaydı ışığı.

Coşkun kasırğa ki öşkesiyle her şeyi kuşatır,

Ama sabah esintisi gibi yardım seven soluktur.

...Tanrım beni terk etti...

Başım, eskiden dik, artık yere doğru eğiktir.

Bir efendi gibi caka satıyordum, artık duvarların dibinden yürüyorum.

... Eski dostlarım benden kaçır oldu.

Ailem onlara ait deęilmiřim gibi davranıyor bana.

* Kral Yeřua zamanındaki Kenan diyarının en önemli kasabası. (Pınar Yay. n.)

** Antik Yunan Medeniyeti döneminin özellikle askeri açıdan son derece güçlü sitesi/şehir devleti. (Pınar Yay. n.)

*** Marduk: Antik Mezopotamya'daki geç dönem tanrılarından birinin adı. Babil şehrinin baş tanrısıydı; Hammurabi zamanında Babil, Fırat vadisinin politik merkezi olduğunda, Babil panteonunun başı olarak Marduk'a tapınılmaya başlanmıştır. (Pınar Yay. n.)

Her gün ak güvercin gibi sızlanıyorum,
 Ve gözyaşlarım yanaklarımı yakıyor.
 Oysa dua benim için hikmetti,
 Ve kurban imanım.
 Bu şekilde Tanrı'nın hizmetinde olduğumu sanıyordum.
 Ama uçurumun dibindeki ilâhî yazgıyı kim anlayabilir?
 Tanrı'nın yollarını insanlar nerede öğrenecekler?
 Marduk değilse, kim Diriliş'in efendisidir?
 Siz ki ilk kilinizi/hamurunuzu şekillendirdi,
 Marduk'un zaferini şarkılarla kutlayın.
 Secdelerimde ve dualarımda,
 Mezardan doğunun aydınlığına geri geldim.
 Kurtuluş kapısında, kurtuluşu buldum,
 Hayat kapısında, hayat bağışını aldım
 Doğu güneşinin kapısında,
 Yeniden yaşayanlardan sayıldım."²¹

Bu imge, Eyüp'ten asırlar öncesine aittir. Tektanrıcılık ve-
 ya ilâhî vaad gibi Kitab-ı Mukaddes'in bir tekeli değildir...

Vaad

Kitab-ı Mukaddes'deki ülke bağışlanması temasının kökeni yaratılış geleneğine göre Tanrı'nın İbrahim'e verdiği "babaer-
 kil söz"de bulunmaktadır. "Yeryüzünün tüm aileleri sende kut-
 sanacaklar" (Tekvin, XII, 3).

İsrail tarihi üzerine 1954 ile 1971 yılları arasında yayınla-
 nan en büyük modern yorumcuların araştırmalarının (Alb-
 recht Alt, Martin Noth, Gerhard von Rad, Françoise Smith, P.
 de Vaux) devamında Cenevre Protestan Üniversitesi'nde pro-
 fesör olan Albert de Pury, iki cilt halindeki tezinde şu sonuç-
 lara varmıştır: Yorumcuların büyük bir kısmı, İsrail'in Filis-
 tin'i fethetmesini ya da daha somut olarak Davud'un hüküm-

darlığı döneminde İsrail'in egemenliğini *post eventum*/yeni bir yayılmacılık olarak meşrulaştırmak için klasik tarzda ifadelendirilen “Tufan’a dek gelen tüm peygamberlere verilen vaadi” (bkz. örneğin Tekvin XIII, 14-17 veya Tekvin XV, 18-21) yerine getirmişler ya da yerine getirmektedirler. Başka bir deyişle Vaad, bu “atalara ait destanı” Davud’un ya da Süleyman’ın altın çağına giriş yapmak ya da haber vermek için “Tufana dek gelen tüm peygamberlerin” öykülerinin içine dâhil edilmiştir.²²

Artık “Tufan’a dek gelen tüm peygamberlere verilmiş vaad”in kökenlerini kısaca sıralayabiliriz:

- 1- Yerleşik hayata geçme vaadi olarak anlaşılan toprak vaadi, ilk önce, sürüleri yaylaya çıkarma düzenine boyun eğmiş ve yaşanabilir bölgelerin her hangi bir yerine sabitleşmek isteyen göçebe gruplara yönelikti. Bu tarzda vaad, birkaç farklı kavmin dini ve öykülemeci mirasının bir parçasıdır.
- 2- Göçebe vaadinin amacı, bir bölgenin ya da bir ülkenin askeri ve siyasi bir fethi değildir.
- 3- Kaynak itibariyle Tekvin’in bahsettiği “Tufan’a dek gelen tüm peygamberlere verilmiş vaad”, Yahve (“Göç grubuyla” Filistin’e giren tanrı) tarafından değil de, yerel kaynaklardan birinde Kenanlı Tanrı El tarafından verilmiştir. Yalnızca yurdun sahibi olan yerel Tanrı, topraklarında yerleşme iznini göçebelere verebilirdi.
- 4- Yerleşik hayata geçmiş göçebe kavimleri, “İsrail halkını” oluşturmak için başka kavimlerle bir araya toplandıklarında eski vaadler yeni bir boyut kazanmışlardır. Yerleşik hayata geçmeleri ulaşılmış bir hedefti ve vaad de artık siyasi, askeri ve “ulusal” bir güç kazanmıştı.

Göçebelerin yaşadıkları ülkelerde temel verilerden biri, sürüleri yaylaya çıkardıktan sonra toprağı yeniden bulma vaadi-

dir; demek ki Kenan'da özel bir vaadin içinde yer alan "Vaad" mitlerinin bir evrenselliğinden bahsedebiliriz.

Hititler'den geçerek Mezopotamya'dan Mısır'a kadar Ortadoğu'yu araştırarak olursak bütün halklar benzer vaadler almışlardır.

Sürülerini yaylaya çıkaran halklara ait bütün Baal* efsanelerinde, bir tanrı bir çobana dönüşünde toprağı vaad eder ve o bölgenin bütün tanrıları gibi bu toprağı sınırlar koyar. Göçebe veya başıboş gezen bir kavmin bir yerde sabitleşmesi, bütün halklarda özellikle de Ortadoğu'da bir Tanrı tarafından vadedilen toprak üzerindeki egemenliğine bağlıdır.

Gazze, Megiddo, Kadeş ve Fırat üzerinde bulunan Kargamış'a kadar elde ettiği zaferleri anılaştırmak için, III. Tutmosis tarafından M.Ö. 1480 ile 1475 yılları arasında dikilen Karnak dikili taşı üzerinde tanrı şunu ilan eder: *"Toprağın enine boyuna, sana tahsisini buyurdum. Geldim ve Batı toprağını ezme işini sana verdim."*

Mezopotamya'da, daha önce bahsettiğimiz Babil yaratılış siiri'nin altıncı tabletinde Tanrı Marduk, *"herkese kendi payını belirler"* (46. ayet) ve İttifakı mühürlemek için Babil'in ve tapınağının inşa edilmesini emreder.

Bu ikisi arasında Hititler güneş tanrıçası Arinna'yı över:

"Göklerin ve yerin güvenliğine göz kulak olursun

Ülkenin sınırlarını sen tayin edersin."

Eğer İbraniler böyle bir vaad almamış olsalardı, o zaman bir istisna olurlardı!

Gücün ve Mucizenin Tanrısı

Bu Tanrı, vaadini yerine getirdiği için Tanrı değildir. Bunun için farklı farklı mucizelere başvurur. Ancak bu şekilde tanrı-

* Baal: Mezopotamya tanrılarının genel adı. İsrailliler Mısır'dan Kenan ülkesine gelince bir sürü yerel *baal* ile karşılaştılar. Bunların kendine özgü adları vardı. Örneğin, Baal Peor. (Pınar Yay. n.)

lığını kanıtlar. “Göçten itibaren” bize dendi ki Tanrı, “*kanlı güvey*” (Göç, IV, 26) olduklarını göstermek için “*İsrailoğulları’nın lehine*” iki mucizeyi gerçekleştirdikten sonra “*halk inandı*” (Göç, IV, 31).

Mısır’dan çıkışlarında Rabb, İsrailoğulları’nın denizi kuru toprakta yürüyerek geçmeleri için elini uzattı ve “sular ikiye bölündü” (Göç, XIV, 21), sonra suların geri dönmesi ve “*Mısırlılar’ı, savaş arabalarını, atlıları ve Firavun’la birlikte bütün ordusunu yutması*” için elini geri çekti (Göç, XIV, 28).

Arkeoloji bu destansı öykülerin “bağlamını” bazen açıklar: Sözde “Tufan’a dek gelen tüm peygamberler” döneminde Amorite* göçlerinin varlığı, İbraniler’in sözde Filistin’e yerleştikleri dönemde Hazor’un** yok edilişinin kalıntıları. Bu da, Kitab-ı Mukaddes için doğrudur, şifahi geleneklerin ve mitlerin genel olarak gerçek bir tarihsel yapıya dayandıklarını kanıtlar. Çoğu zaman arkeoloji, örneğin Yeşu kitabının palavralarını yalanlar: Jericho (Eriha) ve Ay kentleri, daha önce de gördüğümüz üzere, “Yeşu”nun surlarını yıktığıyla böbürlendiği dönemden çok daha önce yok olmuştu.

İbraniler’in Filistin’e gelişleriyle yeni bir medeniyet çağının doğuşunu doğrulayan tek bir kalıntı yoktur. Arkeolojik kazıların bilânçosunu yaparken Kathleen Kenyon şunları fark etmiştir: “*İsrailliler’in girişinin kronolojisini oluşturmak için en temel zorluklardan biri, hiçbir kazı yerinde yeni bir halkın gelişine dair hiçbir maddi kanıtın varlığını ileri süremememizdir.*” Sonucu şöyle bağlar: “*Gelen İsrailli grupların esas olarak göçebe olduklarını... Yerleşirken kendilerinden önce bu yurtlarda bulu-*

* Amorit: Semitik kökenli bir kavim (Sümerce bu kelime ‘Batılılar’ demektir). (Pınar Yay. n.)

** Hazor: Filistinde tarihi bir kent. İsrail’deki 200 höyükte antik şehirlerin değerli kalıntıları yer alıyor. Özellikle Megiddo, Hazor ve Beer Şeba’daki 3 höyük, Demir Çağı’nın değerli eserlerini barındırıyor. (Pınar Yay. n.)

nanların ekipmanlarını kullandıklarını...” kabul etmek gerekir. Filistin kültürü öz olarak Kenanlı’ydı.”²³

Tesniye’nin (XXVI, 5) eski amentüsünde Mısır’dan Çıkış, sıralanan tarihsel olayların etrafında toplandığı dramın merkezini oluşturur. Yeşu’da (XXIV, 2) de olay aynıdır, sadece Tesniye’de (XXVI) “işaret ve mucize” olarak belirtilen olay daha belirginleşir: İsrail’in kendisini bir çıkmaz içinde bulduğu Mısır ordusuna karşı bir savunma söz konusudur. Yahve’nin savaşçı eyleminin -Mısırlılar’a karşı savunma ve bunların “Kızıldeniz’de” yok olmaları- anımsanması, Mısır’dan çıkışına özgü içerik ve kuşkusuz en eski itiraftır.

Böylece Yahovacı öykü, olayı baştan çeşitli mucizelerin karmaşık bir şekilde birbirini takip etmesi şeklinde sunar: İki ordu arasında buluttan bir sütun oluşur ve orduları birbirinden ayırır (Göç, 14), düşman savaş arabalarının tekerlekleri gizemli bir şekilde Yahve tarafından bloke edilir (bkz. 25), Mısır ordusu kargaşa içine düşer (bkz. 24), Musa değneği ile denizi yarar (bkz. 16). Aynı zamanda geleneksel verilerde kendine özgü olağanüstü olayları görebiliriz. J’ye* göre “doğudan gelen şiddetli bir rüzgar” Kızıldeniz’in içinden ilerlenebilir bir yol açıtıysa (bkz. 21), E’ye** göre de sular kaçanların her iki yanında duvar gibi yükselmiş olabilir (bkz. 22). 114. Mezmur’a göre, deniz “çekilmiş”ti. “Ve siz sessiz kalın” diyerek İsrail’in olaya edilgen bir şekilde tanık olmasına izin vererek, Yahve’nin kişisel tezahüründen insan katkısını soyutlayarak (Göç, 14, 17) ve sonra İsrail’in imanına vurgu yaparak öykü, olay hakkında önemli bir teolojik düşünce yürütmenin gerekliliğine işaret eder. Olgu, basit bir savaş olayının temsilini büyük ölçüde aşan bir kavramsallık içinde vurgulanmıştır. Deniz ezgisi, Yahve’nin kendisi için “elde ettiği” halktan bahseder

* Yeşu (Josue)’nun kısaltılmışı, Tevrat’ın bir bölümü. (Pınar Yay. n.)

** Ashl Ex. olup Tevrat’taki Göç bölümünü ifade eder. (Pınar Yay. n.)

(Göç, XV, 16; bkz. Mezmurlar LXXIV, 2). Ama burada, Tesniye'den hareketle, egemen bir meşhum olacak Mısır'ın dışındaki "serbest bırakılma ve kurtuluş" olayını özellikle vurgulamak gerekir.

O andan itibaren "*Halk Rabb'e iman etti*" (Göç, XIV, 31). Jericho'da*, surların etrafında yedi kez dolanma ve bir o kadar da boru sesinden sonra surlar yerle bir olmuş, bu mucizayle ikna olan halk da, kenti onlara veren ispiyoncu yosma Rabah dışında bütün halkı katletmiş (Yeşu, VI, 25) ve onu kavimlerine kabul etmişlerdir. Başka bir gün Rabb, "*yaşayan kimse kalmaması*" (X, 33) için Gabaon** halkının, seçilmiş insanlar tarafından katledilebilmesini sağlamak için güneşi ve ayı durdurmuştur. "Kurtulmuş seçilmişlerin" çölde kırk yıl kalmaları yönetim sorunlarından kaynaklanmaktaydı; yerden şebnem yükseldi ve "*gökten bildircinlar yağdı*" (Göç, 13).

Vaad ve güç: Başka kavimlerin tanrılarının daha güçlü bir tanrının zaferlerini öven "hikayeciler/efsaneciler" tarafından asırlar boyunca biçimlendirilmiş bir tarih görüşü, işte buradan doğmuştur. Peygamberler, trajik olayların Tanrı'nın kurduğu bir plana bağlı olduğunu açıklayacaklar ve İsrailli kabilelerin, sadakatsizlikleri ve Tanrılarına itaat etmemeleri yüzünden muzaffer imparatorlar tarafından işgale uğrayıp zulme maruz kaldıklarını söyleyeceklerdir.

Bu açıdan bütün Ortadoğu imparatorluklarının yöneticileri, Yahve'nin amacını gerçekleştirmesi için gerekli araçlar olmuşlardır. Güçlü ve acımasız Asur kralı, "*öfkemin değneği, elimdeki sopa benim gazabımdır.*" (Yeşaya X, 5). Neo-Babil kralı Nabukednazar bu dramda kendisine düşen rolünü oynar: "*Tüm yeryüzünü, hizmetkârım Babil kralı Nabukadnazar'ın emrine veriyorum... Tüm halklar ona hizmet edecekler... Ona hiz-*

* Ürdün nehri kenarında, eski bir ünlü kutsal şehir. (Pınar Yay. n.)

** Ürdün nehri kenarında, eski bir ünlü kutsal şehir. (Pınar Yay. n.)

met etmeyen halkı ve krallığı, kılıçla, kılıkla ve vebayla cezalandıracağım” (Yeremya., XXXIX, 6, 7, 8). Buna karşılık İran kralı Sirus, sadık bir hizmetkârı ve Yahve’nin kayırdığı kişi olur: “Rabb, benim, başkası yok, benden başka Tanrı yok öyle ki doğudan batıya dek benden başkası olmadığını herkes bilsin.” (Yeşaya, 45, 5), “Cyrus’u doğrulukla harekete geçireceğim, yollarını düzleyeceğim. Kentimi o onaracak, Sürgünlerimi ücret ya da ödül almadan o özgür kılacak.” (Yeşaya, 45, 13).

Musa ve Yeşu’nun bu zaferleri ve katliamları, İsrail’i (ve mirasçısı olduğunu iddia eden siyonist devleti), diğer halklardan farklı bir halk yapar. “Seçilmiş halk” teması, ister istemez ötekinin reddine götürür. Bunu özellikle bugün itibariyle, ilâhî seçilmişliği adına, kuruluşundan beri en az iki yüz defa sadece insanî boyutu olan BM’nin kararlarını -oybirliğiyle alınmış olsalar da- uygulamayan ve Filistin halkının İsrail sömürgeciliğine karşı isteklerini reddeden İsrail devletinin, uluslararası ilişkilerinde görebiliriz.

Kişisel düzlemde bir Elie Wiesel (Nobel ödülünü almıştır!) şunu söyleyebilmiştir: “Bir Yahudi, insanlık bakımından herkesten daha üstündür.”²⁴ Bir başkası ise şöyle yazmıştır: Bütün Almanlar’ı birer Nazi olarak gören Amerikalı Goldhagen²⁵ gibi Nefretin başucu kitabı (Poliakoff) veya bir Bernard Henri Lévy şöyle sonuca bağlamıştır: Fransa’yı “nasyonall-sosyalizmin yurdu” yaparak “bütün Fransız kültürü (Voltaire’den Péguy’ye kadar)... alçaklıktaki eskiliğimize işaret eder”²⁶

“Seçilmiş Halk” Miti’nin Tarihsel Sonuçları

Asıl itibariyle Tanrı’ya ait olan ve sonra Tanrı’nın “en yakınında” bulundukları için Krallar’ın da sahip olduğu mutlak monarşi görüşü, ırksal bir tekelliliği ve gücünü Tanrı’dan alan bir yabancı düşmanlığını şart koşar. İlk İbraniler’in putperest ve kavimsel görüşünde Yahve “kıskanç” bir tanrıdır. Kökeninde

çoktanrıcılık bulunan bu dinde Yahve yalnızca tanrıların en güçlüsüdür. Kendileriyle aynı inancı taşımayan bütün kavimleri katletme hakkını onlara tanıyarak ve hatta bunu görev şeklinde empoze ederek “seçilmiş halk” haline getirdiği ve koruduğu kavimlere zafer verecektir.

Bu “seçilmiş halk” mefhumu, tarihin en kan dökücü mefhumlarından biridir. Yeşu’nun tamamen efsanevi kahramanlıklarıyla örneklendirilmiş olan bu tarih, eskiden Amalikalılar’a muamele edildiği gibi, Amerika’ya ayak basan İngiliz püritenlere,* Kızılderililer’e karşı vahşice davranmayı ilham etmiştir; Papa’ya Kızılderililer’in bir ruhu olup olmadığına karar verme hakkını tanımıştır; o da bunların topraklarını İspanyollar’la Portekiz’ler arasında paylaştıracaktı; bu mantık, her tür sömürgecinin ilkesi olmuştur. Bu “ilâhî seçimin” mirasçısı olarak kendisini ilan etmiş olan Roma’nın Pavlusçu Kilise’si, (tıpkı Papa’nın 1992’de Saint-Domingue’de yaptığı gibi) milyonlarca Kızılderili’nin soyulmasını ve katlini, “Hıristiyanlaştırma” olarak adlandıracaktı. Aynı Papa, Compostelle’de, dünya-daki “medeniyet getirici rolü”nden dolayı (doğal olarak Hıristiyan) Avrupa’yı övmüştür. Aynı “ilâhî seçim” ilkesi adına Birleşik Devletler, önce sömürgeci bir siyaset gütmüş, sonra da yasalarına, yeni “seçilmiş halk”ın “yazgı manifestosu” ismini vererek evrensel bir boyun eğmeyi şart koşmuşlardır.

1620’de bir grup İngiliz göçmen, Püriten Kalvinistler,** zulümlerden kaçarken Massachusetts’e demir attılar. Onlar bu gelişlerinin Tanrı’nın çağrısı gereği “yeni bir toprak” yaratma olduğu görüşündeydiler. İki asır sonra Birleşik Devletler’in kurucuları olacak bu sömürgeciler, hiçbir tarihi olmayan bir

* Püriten: İngiltere’de 16. ve 17. yüzyıllarda ortaya çıkan, ibadetlerde ve dinî törenlerde katı bir sadeliğe taraftar olan Protestan bir gruba mensup olan kişi. (Pınar Yay. n.)

** Kalvinist: John Calvin tarafından Fransa’da kurulan Protestan mezhebine mensup olan kişi. (Pınar Yay. n.)

ülkeye kök salmışlar ve İngiltere'den çıkışlarının Kitab-ı Mukaddes doğrultusunda yeni bir "göç" olduğu şeklinde bir miti oluşturmuşlardır.

XVIII. asırda İngiltere'den Eski Ahid ile birlikte gelen "püritenler", Tanrı'nın Kraliyeti'ni kurmak için Amerika'nın "vaad edilen toprak" olduğunu iddia etmişlerdir ve Yeşu'nun ve kutsal "katliamlarının" Kitab-ı Mukaddes'çi örneğine uygun olarak, Kızılderililer'in avlarını ve topraklarını çalmış olmalarını haklı göstermek için bu ilâhî görevi öne sürmüşlerdir. Bunlardan biri şöyle yazmıştır: "*Tanrı'nın, sömürgecileri savaşta çağırıyor olduğu apaçıktır... Kızılderililer, İsrail'e karşı başka kavimlerle birleşen Amalika ve Filistinli kabileleri gibidirler*" (Truman Nelson, "*The puritans of Massachusetts: From Egypt to the Promise Land*", *Judaisme* cilt XVI, 2, 1967).

"Vaad edilen toprak" artık doğrudan fethedilmiş toprak olmuştur. Bu soygunlar ve katliamlar, bunların dini görüşüyle çelişki oluşturmamaktaydı; çünkü zafer gibi zenginleşme de, onlar için ilâhî kutsamanın işaretiydi.

Tocqueville'in bize anlattığına göre, "Connecticut'un* yargıçları, 1640-1650 yılları arasında, kutsal kitaptan" alınmış olan şu ceza prensibini ortaya koymuşlardır: "*Kim Rabb'ın dışında başka bir tanrıya taparsa ölüm cezasına çarptırılacaktır.*" İngiltere'den bağımsızlıklarını ilan ettiklerinde kurucu liderleri Georges Washington, Birleşik Devletler'in Başkanı olarak açılış bildirisinde günümüze kadar Amerikan siyasetinin ana ilkesi olacak şeyi net bir şekilde ifade etmiştir: "*Birleşik Devletler'in halkı gibi bütün halklar insanların işlerini yürüten gizli ele teşekkür etmeli ve ona tapmalıdır. Ulusal bağımsızlık yolunda onların ilerlemesini sağlayan her adım, ilâhî inayetin izini taşır.*"

"Gizli el" ifadesi Adam Smith tarafından ekonomi teorisini

* Connecticut: ABD'de bir eyalet. (Pınar Yay. n.)

taçlandırmak için icat edilmiş bir ifadedir: Her birey kendi kişisel menfaatinin peşinden giderse, genelin menfaati de böylece gerçekleşmiş olur. “Gizli bir el” bunun uyumunu sağlayacaktır.

Washington, bu “gizli el”de Tanrı’nın “inayetini” ve aynı zamanda bireysel menfaatlerle genel menfaat arasında uyumu sağlayan temel yasayı görür.

Onu takip eden John Adams, 1765’de şöyle yazmıştır: “Amerika’nın kuruluşunu, insanlığın hâlâ kölelik durumunda bulunan kısmını aydınlatmaya ve özgürleştirmeye gelmiş olan İna-yetin bir yazgısı olarak görüyorum.” Ve: “Amerika, insanın kendi asli yapısına ulaşması gereken sahne olması için Tanrı’nın inayetiyle yaratılmıştır.” (Autobiographie, cilt 1, s. 282).

XIX. asır yazarlarından Herman Melville şöyle yazmıştır: “Biz Amerikalılar, özel bir halk, seçilmiş bir halk, günümüz İsrail’iyiz; özgürlükler gemisini taşıyoruz.” (America as a civilization, s. 893).

Hâlâ günümüzde bu inancın ve onu oluşturanın anılması anlamlıdır: Her doların üzerinde yan yana Washington’un portresi ve bir banknotta beklenmedik “In God We Trust” (Tanrı’ya inanıyoruz) ifadesinin bulunması.

Bu da artık yeni “seçilmiş halkın” siyasetinin bir değişme-z olacaktır: Tanrı ve dolar, iktidarın iki memesidir.

Protestan peder Dana gibi Konfederasyon’un ilk teorisyen-leri Yeni Devlet’in ilâhî soydan geldiğini vurgulayacaklardı: “Tanrı inayetinin açıkça kurduğu tek yönetim biçimi İbraniler’in-kidir. Başlarında Yehova’nın bulunduğu konfederasyon cumhuri-yetiydi.” (Dana Sermons, s. 17).

Birleşik Devletler’in üçüncü Başkanı Jefferson da halkının “Tanrı’nın seçilmiş halkı” olduğunu ilan etmiştir (Virginie Eyaleti üzerine Notlar, Bölüm XIX).

İki asır sonra Başkan Nixon şöyle diyecekti: “Tanrı Ameri-ka’yla birliktedir. Tanrı, Amerika’nın dünyayı yönetmesini istiyor.”

İşte Birleşik Devletler'in bütün Başkanları, başkalarının sırtından geçinmelerini bu şekilde haklı göstereceklerdi.

Böylesi ilâhî bir inanç ile gerçek uygulama arasındaki çelişki, Amerikan siyasetinin bir değişmezidir. Başkan Mac Kinley, Filipinliler'i "yetiştirmek, medenileştirmek ve Hıristiyanlaştırmak için" Filipin'i fethetmeye çıkmıştır.

"Yunan Mucizesi" Efsanesi

Batı'yı coğrafi bir varlık olarak görmezsek ve bunun tersine onu doğaya ve insanlara egemen olmaya yönelik bir zihniyet olarak kabul edersek, böyle bir görüşün / yaklaşımın kökeni, Dicle ve Fırat'ın deltasında Mezopotamya'da doğan, bilinen ilk medeniyete dayanır.

Tohumları Fenike'de ve Girit'te bulunan ve birleşen medeniyetimizin kaynağında Mısır yer alır. Yunan filozofları ve tarihçileri, Mısır'a karşı derin bir hayranlık duymuşlardır. Platon'un düalist görüşü bu medeniyete çok şey borçludur. Platon, siyasi istikrarı olan bir devleti hayal ediyordu, diğer taraftan çöküş sürecinde olan bir demokraside yaşamaktaydı. Mısır onun modeliydi. Mısır belirgin bir şekilde bütün Yunan medeniyetine ilham kaynağı olmuştur.

Klasik çağdan önce VI. asrın Yunan sanatını Mısır sanatıyla karşılaştırırsak Yunan kurallarının Mısır kurallarından çok şey aldığını görürüz. Bu benzerliğe felsefede ve siyaset alanında da rastlarız.

Kısacası Batılı dediğimiz dünya görüşü, bizim çağımızdan 3.000 yıl öncesine dayanmaktadır.

Batı'nın doğulu kaynaklarından kopuşu, insanlığı bir fakirleşmeye götürmüştür. Batı'nın doğayla bütünleşmek amacıyla bireyselliği reddederek doğa aşkıyla dindarlığı birleştiren doğulu dünya görüşü ile olan çelişkisi birden keskin bir hal almıştır.

Ural dağlarının ve Akdeniz'in sınırları arkasına gizlenmiş Batı, Asya'nın bu yalnız kalmış küçük yarımadası, düalizmiyle, bireyselliğiyle, tek boyutlu akılcılığıyla, üç milyon yıl önce Afrika'da başlamış insanlık destanının bir istisnası olarak ortaya çıkmaktadır; o insanlık destanı ki, Batılı Rönesans'ın gelip de, eskisinden çok daha öldürücü silahlar sayesinde bütün diğer kültürleri boğup, dünyaya egemen olmasına ve onu köleleştirmesine kadar, bütün kıtalarda altmış asır sürmüştür.

Yunan kültürünün bir mucizeden doğmadığını ve onun doğulu ve Afrikalı kaynaklarının varlığını hatırlatmak, bu kültürün önemini küçümsemek anlamına gelmez.

Tam tersine buradan itibaren ona has özellikleri tanımlayabiliriz: Kavramın ve soyut aklın üstünlüğü ve bireyin ve bireyselliğin git gide büyüyen rolü.

Bireyi yücelten sofistler, kavramın manipülasyonunu, bireyin gücünün aleti olarak kullanmıştır. Eflatun bize, Callicles ve Thrasymaque* aracılığıyla mümkün olduğunca büyük tutkulara ve bunları tatmin edecek araçları sunan bir zekâyâ sahip olmanın, birey için insanın en yüksek doğrulaması olduğunu öğretir.

"Bireyin önceliği" ve "kavramın hegemonyası", "insanın her şeyin ölçütü olduğu"nu savunan Pitagoras'tan Descartes'in "düşünüyorum"una ve kavram aracılığıyla bizi "doğanın efendileri ve sahipleri" kılma hırsına kadar Batı dünya görüşünün değişmezlerindendir.

Nietzsche, sanatlar alanında çöküşün Euripide** döneminde ve "anormal insan"ın da Sokrates ile birlikte başladığını söyler ve ekler: İnsanın sadece bir boyutunu, yani kavram-

* Callicles ve Thrasymaque: Eflatun'un, fikirlerini sergilerken, eserlerinde tartışma yaptırmak için yarattığı hayali kahramanlar. "... ebedî münâzara ortakları Thrasymacus ve Callicles'in yaptığı gibi) olmasaydık, anarşist olurduk" diyerek argümanlarını anlamsızlaştırırlar..." (Pınar yay.n.)

** Euripide: M.Ö. V.yüzyılda yaşamış Yunan şairi. (Pınar Yay. n.)

sal düşünceyi muhafaza ederek onu küçülten “küçük ben” ve onun akılcılığı ortaya çıkmıştır. Böylece tek boyutlu insan doğmuştur.

Fizik kanunlara kesin boyun eğen atom benzeri bireylerden oluşan sosyal bir rejim nasıl kurulabilir? İşte o anda, güçlü diktatörlükler hayal edilmeye başlanmıştır.

Ütopyaları’nda, Devlet’inde, Yasalar’da Platon Mısır toplumunun istikrarını bulmaya çalışmıştır. Platon, filozof olduğunu iddia eden tiran Syracuse’e teorilerini telkin etmeye çalışmıştır. Tiranlık, Platonculuğun siyasal gelişiminin mantığına dâhildir.

Yunan devlet sisteminin çöküşünden dolayı olaylar aşağı yukarı Platon’un hayal ettiği şekilde son bulmuştur.

Marathon miti* (tıpkı Arap bir komando ile Charles Martel’in Poitiers’deki savaşının miti gibi), evrensel tarihin açılarını saptıran ve çocuklara şu anki (örneğin sosyalizme ve kapitalizme, ya da sömürge savaşlarına yönelik) siyasi görüşlerini oluşturacak ve koşullandıracak şemaları aşıl原因an resmi tarihle “Batı”nın yüceleştirilmesinin tipik bir örneğidir. Her iki durumda da bu savaşlar (Avrupa’nın iki ucunda) Batı Medeniyeti’nin “barbarlara” karşı zaferinin sembolü haline getirilmek istenmiştir.

Marathon’u büründüğü mistik durumdan arındırmak için²⁷ tarihi yalnızca Yunan perspektifinden sunan Heredot’un hikâyesinden uzaklaşmak yeterlidir. Savaş konusunda tecrübeli olan Napolyon, pek çok Helenist’te eksik olan bir temkin-

* Marathon: Milattan önce 490 yılında, Atinalılar ve Persler arasındaki ünlü Maraton Savaşı. Rivayete bakılırsa, Fidippidis adlı bir koşucu, savaşın sonra, Atinalıların zafer müjdesini iletmek için Atina’ya kadar koşarak gitmiş ve müjdeyi verir vermez surların dibine çökmüş ve ölmüş. Maraton koşusu bu olayın anısına ihdas edilmiştir. (Pınar Yay. n.)

lilik sergilemiştir. *Memorial de Sainte-Hélène* (Sainte-Hélène anıları)' adlı eser (Ed. Pleiade, I, 183-184), ona ait şu görüşleri içermektedir: “Napolyon, bütün Yunanistan’ı kuşatmış olan Darius’un ve Serhas’ın milyonlarca adamı olduğuna inanmıyordu... Hatta Yunan tarihinin bu parlak kısmı hakkında ciddi kuşkular duyuyordu; bu ünlü Pers savaşının sonucunda, herkesin zaferi kendisinin elde ettiği anlayışı içinde olduğu kanısındaydı: Serhas, Atina’yu ele geçirdiği, yaktığı ve yok ettiği için muzaffer dönmüştü; Yunanlılar da Salamine’de yenilmedikleri için zaferlerini yüceltmişlerdi. İmparator şunu da belirtiyordu: Yunanlılar’ın zaferine ve sayısız düşmanlarının yenilgilerine ilişkin unutulmaması için şaşılaştıran detaylar hakkında bunu Yunanlılar söylemiştir, boş ve abartmalıdır; zıt görüşleri tartışarak Yunan görüşünün sağlamasını yapmak için elimizde hiçbir Pers kaynaklı tarihi belge yoktur.”

Bunun tersine tarih el kitaplarından ansiklopedilere kadar hepsinde Heredot’un öyküsünün basit sapmalarını görmekteyiz; zaten Plütark, “Atinalılar’ın gururunu okşamak ve bunlardan büyük miktarda para alabilmek için” belâgatını barbarların saldırılarını abartma ve yüceltme için kullanmış olmasını eleştirerek “Heredot’un kurnazlığına” karşı bizi uyarmıştı.

Marathon’a özel olan bu olay, efsane olmaktan öylesine uzaktı ki Thucydide* ona yalnızca iki satır ayırmıştır: “Yunanistan’da tiranların düşüşünden kısa bir süre sonra Atinalılar, Medlerle** Marathon savaşına girişmişlerdir.” (*Guerre du Péloponnèse*, I, 18).

Heredot’un öyküsü bile, Atinalılar arasında bir hesaplaşma yüzünden meydana gelmiş bu olayı daha akli başında olarak belirlememizi sağlar. Atina’nın eski tiranı İsisstrate’nin oğlu ve Atina’nın aristokrat kesiminin başında kalmış Hippias, Pers’e

* Thucydide: M.Ö. 470 - 400 arasında yaşamış, 8 ciltlik *Peleponnez Savaşları* kitabı günümüze kadar gelen Atinalı tarihçi. (Pınar Yay. n.)

** Medler: İranda Perslerle birlikte yaşamış bir boy. (Pınar Yay. n.)

sığınmıştır. Heredot (V, 96-97), Pers komutan Artafernes'in Yunanistan'ı işgal etmesi ve Atina'ya yeniden aristokratların egemenliğini sağlaması için Hippias'ın nasıl entrikalar çevirdiğini anlatır. Alman prensleri, Fransa'yı işgal etmek için Coblenz göçmenleri tarafından nasıl ikna edilmişlerse Persler de buna ikna edilmişlerdir. Amiral Datis'in başında bulunduğu bir Pers donanması sefere çıkmıştır; Hippias ise taraftarlarının Atina'da başkaldırıları örgütleyerek bu sefere katılmıştır. "*Pisistrate'nin oğlu Hippias, Barbarları Marathon'a götürmüştür.*" diye yazmıştır Heredot (IV, 94-107).

Fakat karaya çıkarma yapan Persler, "işbirlikçileri" Hippias'ın, Atina halkını peşinde sürükleyeceğine dair verdiği vaadi yerine getiremeyeceğini fark etmişlerdir. Böylece tekrar önce süvariler olmak üzere, gemilerine binmeye başlamışlar. İşte tam bu sırada Atinalı General Miltiade, gemiye binme operasyonunun güvenliği için artçı görevi yapan Pers piyadelerinin üzerine ağır silahlı piyade birliklerini sürmüştür. Merkezde başarılı olan Persler iki kanatta yenilmişlerdir; ama yine de gemilerine binmeyi ve -aristokratların ayaklanıp ayaklanmadığına son bir kez bakmak için- Atina kıyılarına varmayı başarmışlar, yendikleri Yunan adalarından elde ettikleri ganimetlerle de tekrar ülkelerine dönmüşlerdir.

Bu olayları anlattıktan sonra bunların anlamlarına bir göz atalım. Yunan Davud'u, gerçekten de Pers Goliath'ın gücünü ezip geçmiş midir? Kesinlikle hayır: Marathon'dan bir yıl sonra, yani 386'da, İyonya Pers valisi Tiribaz, Büyük Kral adına, Isparta, Atina, Korintus, Argos ve Thebes delegelerine Kralın Barış'ını emretmiştir. Xenophon, *Heleniques* (Helen notları) adlı eserinde (V. Kitap, 1. bölüm, s.30) durumun bir özetini çıkarmıştır: "*Tiribaz, kralın gönderdiği barış koşullarına kulak vermek isteyenleri gelip kendisiyle görüşmeye davet ettiğinde bütün Yunanlılar davetine cevap vermekte acele etmişlerdir. Hepsi bir araya toplandıklarında Tiribaz,*

kralın mührünü onlara gösterdi ve mektubunu da okudu. Mektup şu şekildeydi:

‘Kral Serhas, Asyalı kentlerin kendisinde kalmasının... geçmişte olduğu gibi Atinalılar’da kalacak olan Lemnos, Imbros ve Skyros adaları dışında diğer küçük ve büyük Yunanlı kentlerin bağımsız olmasının adilce olduğunu düşünüyor. Her iki taraftan bu barışı kabul etmeyenler olursa, onlara karşı kabul edenlerle birlikte, gemilerimle ve paramla, karada ve denizde savaşıacağım.’

Bu koşulları dinledikten sonra bütün vekiller, bunu kendi devletlerine bildirmişlerdir. Hepsi de bunları onaylama kararını almışlardır.”

Persler’in en büyük düşmanı Isocrate’in güç ilişkileriyle alakalı olarak işte çok açık ifadeler: “Şimdi o (Barbar) Yunanlılar’ın işlerini düzenliyor, herkesin ne yapması gerektiğini emrediyor; bir tek sitelere vali tayin etmediği kaldı... Karşılıklı olarak birbirimizi suçlamak için bir efendiye gider gibi ona gitmiyor muyuz? Tutsaklarıymışız gibi ona Büyük Kral demiyor muyuz?” (Panegyrique, s. 120-121).

Olaylar düzleminde, her şey doğru orantısına getirildiğine göre Marathon’dan Kralın Barışı’na kadar, Batılı medeniyetin “barbarlığa” cesurca karşı koyduğunu söylemek mümkün mü?

Sanatsal düzlemde Warka* kadın maskesi, Phidias’ın Ate-na’sından 2.500 yıl kadar daha eskidir ve oldukça da güzeldir. Louvre Müzesi’ndeki Yunan kore’lerini** onlardan altı asır önce yapılmış Napir-Asu heykeliyle kıyaslamak için birkaç sergi odasını gezmek yeterlidir.

* Warka maskesi: Fırat nehri kenarındaki antik Warka (Uruk) kentinde bulunan 5.000 yıl öncesine ait maske. (Pınar Yay. n.)

** Yunan Kore heykelleri: Ünü bütün Yunan dünyasına yayılmış olan kutsal alanlardaki heykeller; heykellerde iki temel figür tipi vardır: Kouros ve Kore; kourosların aksine kore heykelleri sınırlıdır. Çok az sayıdaki kore heykeli mezarlara işaret amacıyla dikilmişlerdir. (Pınar yay. n.)

Dini açıdan Miltiade'in ve Themistocle'un* Yunanistan'ı hâlâ çoktanrılıyken aynı asırda Pers devleti, Mazdani dininin değil de, gücü kutsal kitap Avesta'nın en güzel bölümlerinde apaçık görülen kendi peygamberi Zerdüş'tün tektanrıcılığına kavuşmuştu.

Ahlakî açıdan ise ilginç bir gözlemi burada aktarmak faydalı olacaktır: Eşilos** bizlere, Salamine'deki deniz zaferlerinden sonra Yunanlılar'ın, kıyıya ulaşmaya çalışan Pers'li askerleri "ton balıkları gibi" kürek darbeleriyle katlettiklerini aktarmıştır. Oysa Persliler'in en kötü düşmanı olan Yunanlılar, ülkelerinden kovulduklarında Persler tarafından misafir gibi karşılanmışlardır; Salamine'in muzaffer komutanı Themistocle, Atinalar tarafından kovulduğunda kralın barışından ve iyiliklerinden yararlanmak için Xerxes'e sığınmıştır. Kral ona Anadolu'da topraklar vermiş ve Themistocle orada huzur içinde ölmüştür. "Platees" savaşının muzaffer komutanı Pausanias, Xerxes'e kızıyla evlenmeyi ve karşılığında Yunanistan'ı ona boyun eğdirmeyi teklif etmiştir: *Anabase*'ın yazarı Xenophon Genç Cyrus'un ordusunda hizmet vermiştir; Sokrates'in sevgili öğrencisi ve Perikles'in vesayeti altındaki Alcibiade, Tissapherne'in misafiri olmuş ve hayatını Pharnabaze'in satrap (vali) olduğu bölgede geçirmiştir.

Son olarak siyasi açıdan Marathon, "Asyalı despotizmi" üzerinde "Batılı demokrasi"nin zaferi olarak sunulur; böyle bir şey, propagandacı bir kullanımla günümüz siyasi kategorilerini geçmişe yansıtmaktır. Hatta bazen çok ünlü uzmanlar bile, Batı propagandasının etkisiyle, olayların ayrıntılarına indiklerinde, bilimsel çalışmalarının yalanladığı tuhaf övgü/abartmalara kendilerini kaptırmış görünmektedirler. Örne-

* Miltiade ve Themistocle: Miltiades: (İ.Ö. 540-489) Maraton savaşında Atinalıların komutanı. Themistokles: Aynı dönemde yaşayan Atinalı devlet adamı. (Pinar Yay. n.)

** Eschyle (M.Ö.526-426): Yunan trajedi şairi. (Pinar Yay. n.)

ğın, helenist François Chamoux, Yunanistan Medeniyeti üzerine yazdığı güzel eserinde lirik bir coşkuyla, Marathon savaşçılarından şöyle bahseder (s. 100): “Gücü, zenginliği ve büyüklüğü çok iyi bilinen ve insan kitlelerinin mutlak bir hükümdarın kaprislerine boyun eğmeleri temeline dayanan bir Asya karşısında, özgür insanlardan oluşmuş bir devletin hukuki idealini silahlarla savunmuşlardı... Onlar yalnızca kendileri için değil de, daha sonra Batı’nın ortak malı olacak bir dünya görüşü için savaşmışlardı.” 110.000 köle, 40.000 siyasal haklardan mahrum yabancısı ve 40.000 vatandaşın da içinde yer aldığı 300.000 kişilik “özgür(!) bir devletteki ideal hukuk anlayışını” incelediğimizde bu aşırı ulusalcı batı lirizminin çelişkili olduğu ortaya çıkmaktadır zaten; kadınların ise hiçbir hakları yoktu. Bu “demokrasi”nin gerçek adı kuşkusuz “köleci demokrasi”dir; tabii ki, bir rejimin köleler barındırarak da “demokrasi” adını taşıyacağını kabul ediyorlarsa, durum başkadır. Günümüzde bile bu kelime dağarcığı açık bir siyasi önem taşır.

Aynı eserin, Marathon zaferiyle, Atina’nın bölgede egemenliği ele geçirdiğini, Yunan site devletlerinin eski konfederasyonunu Atina imparatorluğuna dönüştürdüğünü ve Delos’un federal kasasını alıp Atina’ya getirdiğini açıkladığını da burada belirtelim. Perikles (s. 110) ayrıca, “hemşerilerinin yeterince ayak uydurdukları emperyalizm öğretilerine varılmıştı” der. Bu eser bir istisna değildir. Tam tersine bütün Batı tarihi bu şekilde öğretilmiştir, öyle ki “Batılılar” çocukluklarından itibaren bir demokrasinin, kölelerin ve sömürgelerin kullanılmasına, yani Yunanlılar döneminde söylendiği gibi “emperyalizm”e ayak uydurabildiğini düşünmeye alıştırılmışlardır.

Avrupa’nın resmi tarihi hakkında düşünmeye en iyi giriş, Paul Valéry’nin *Regards sur le monde actuel* (Günümüz dünya-

şı hakkında görüşler) adlı eserinde sunduğu giriştir, çünkü o, resmi tarihin üzerine bina edildiği temel ideolojik yapıyı fark etmiştir:

1- Yegâne değer yaratıcısı ve tarihsel inisiyatife bulunan medeniyet olarak görülen bir Avrupa'nın ırkmerkezci önyargısı (elli yıldır fahişeliğini yaptığı efendisi Amerika'nın günümüzde elinden çaldığı önyargı).

2- Bu medeniyetin Yahudi tekelciliğinin ve Roma örgütlenmesinde gelişip serpilen "Yunan mucizesi"nin mirasçısı olmasından ileri gelen üstünlüğü önyargısı.

"Büyükliğin" bu modelleri sunularak gençliğin siyasi kültürü biçimlendirilmeye çalışılmaktadır. Bunlar - çok uzak kalıntılardır ama yine de onlara bir arka plan sunacaktır - teknokrat siyasetçilerimizin git gide belirsizleşen siyasi kriterleri olarak kalacaktır. Bilgisayarı ve "dizüstü bilgisayar" siyasi melodramdan daha önemli görmesine rağmen, yine de (bazen ve git gide daha az) oy kullanmaya gidenleri kast ediyorum.

Valéry'nin de telkin ettiği gibi, temel öykülerimizin kaynağını oluşturan, oligarşik dikta rejimlerimizin arkasına gizlendiği demokratik mitin büyük atası olan ve düşünce, sanat, siyaset, edebiyat kısacası onu örnek alarak tehlikeli ve sıradan eşraf nesillerinin üretildiği "Yunan mucizesi"nin temeli olan Atina'yı ele alalım. "Modern cumhuriyetler"de, Perikles döneminin Atina'sı alışıldık bir şekilde "demokrasilerin anası" olarak adlandırılır.

Thucydide'in çizdiği Perikles portresinin okul elkitaplarımızda bulunması bir gelenektir, çünkü Perikles döneminin Yunanistan'ı "demokrasilerin anası"dır. Bununla beraber Perikles'in kişiliğini ve siyasetini öven Thucydide'in kendisi, bu "demokrasi"nin gerçek anlamını açığa çıkarmıştır: "Vatandaş," "eliti", "demokrasi"nin bir gereği kabul ederek yalnızca görünürde iktidara sahip idi. Thucydide'in kendi sözleriyle:

“Teorik olarak halk egemendi, ama aslında devlet, vatandaşlarının lideri olan Perikles tarafından yönetilmekteydi.” Böyle bir rejimin gerçek adı dikta rejimidir.

Perikles, Pers’e karşı savaşmak için bütün devletlere, savaş gemilerinin birleştirilmesini öngören bir Delos İttifakı’nı dayatmıştı. Gemi kontenjanı sunamayan devletler ise parasal bir vergi vermeyi taahhüt etmişlerdir. Federal hazine, ‘Cyclade’ Takımadaları’nın* kalbi olan Delos’taki, adanın koruyucusu Apollon adına yapılan tapınağa yerleştirilmişti. Bu federal hazine, Atinalı maliyeciler tarafından idare edilmekteydi. Perikles kurduğu hegemonyayı yetersiz bulduğu için 454’de “federal hazine”nin Delos’tan Atina’ya taşınmasını istemiş ve “clerouquine” yani sömürge garnizonları tesis edilerek, -doğrudan bir askeri işgali “müttefikleri”ne şart koşturmak suretiyle- sömürgeci bir egemenliği uygulamak için bunu fırsat bilmiştir. Perikles, idarecilik görevlerini kendi siyasi taraftarlarına vererek ve “attique” denilen ortak bir para birimini (!) dayatarak İttifak’a dâhil her site devletin iç siyaseti üzerinde sürekli bir denetim uygulamaktaydı. Siyasi emperyalizmini, Atina’nın “büyük mimari ve heykeltiricilik çalışmalarını” finanse etmesini sağlayan ekonomik emperyalizmiyle güçlendirmiştir.

Aristophane’in akılsız “bir görkemlilik, büyüklük” olarak adlandırdığı Perikles’in sabit savaş ve egemenlik siyaseti, bu ahlaki sonuçlar üzerinde sert tavır alan Sokrates ile Platon’un (Gorgias, 515 C) daha sonraki değerlendirmelerine neden olacaktı: Perikles, “müttefiklerini” sömürerek, Atinalılar’ı korkak, geveze ve para canlısı haline getirerek, az ya da çok kurgusal “kamu görevleri” için para dağıtarak taraftarlarını tam anlamıyla “satın almaktaydı”.

Gorgias’da Sokrates, Callicles’e şöyle der: “Atinalılar’a söyledikleri her şeyi vererek onları doyuran insanları övüyorsun.

* Yunanistan’ın güney batısında yer alan adalar grubu. (Pınar Yay. n.)

Atina'yı büyüttükleri söyleniyor, ama bu büyümenin aslında sağlıklı bir şişkinlik olduğunu kimse görmüyor. Adaleti ve hikmeti hiç gözetmeyen bu büyük adamlarımız kenti limanlarla, cephaneliklerle, duvarlarla ve budalalıklarla doldurdular; zayıflık had safhasına ulaşınca burada bulunup öğütler verenler suçlanırken, aslında bütün kötülüğe neden olan Themistocle'lar, Cimon'lar* Perikles'ler kutlanacaklardır." (Gorgias, 518 c-519 c).

Gerçekten de bu siyaset felakete götürmüştür. Perikles ekonomik açıdan ablukaya aldığı Korintus'a, Potidee'ye ve başka kentlere yönelik sıkıştırılmalarından sonra Isparta'ya müdahale etmiş ve böylece yirmi yedi yıl (431'den 404'de) süren bir savaş başlamıştır. Denizde savaşabilmek için toprakları gözden çıkarma şeklinde bir siyasete karar vererek Perikles, Atina'nın etrafındaki bütün taşrayı terk etmiş ve Attique'in halkının yarısını da Ispartalıların işgaline bırakmıştır. Köylüler, yağmalara ve miraslarının yok edilmesine karşı duramayarak topraklarını terk etmiş ve yaşam tarzlarını değiştirmişlerdir. Ispartalıların işgalinden sonra veba salgınları patlak vermiştir. Taşrahılar büyük oranda Atina'nın çevresindeki boş arazilerde korkunç yaşam koşullarında yaşadıklarından dolayı veba halkın üçte birini yok etmiştir. 404'te Atina'nın yenilgisiyle savaş sona ermiştir. 429 yılının sonbaharında Perikles de ölmüştür.

İşte Perikles asrı böyle bir asırdır: Sürekli savaşların olduğu, müttefiklere baskı yapıldığı bir asırdır. Perikles'ten sadece, Parthenon'un** mimariymiş veya Milo Venüsü'nün heykeltraşımı gibi bahsedilir. Oysa "Tarih", onun büyük eserleri arasında, kişisel prestiji için egemen kentleri yağmalama ve soyma becerisinin de bulunduğunu unutmuştur. Thucydide'e

* Cimon: Miltiyades ve Temistokles'in çağdaşı Atinalı devlet adamı, amiral. (Pınar Yay. n.)

** Parthenon: Atina'da Yunan tanrılarının oturduğuna inanılan Akropol tepesindeki en büyük mabet. (Pınar Yay. n.)

göre “imparatorluğumuzu kaybetmemiz söz konusudur; egemenliğimizin neden olduğu nefretlerin üzerimizde ağırlık yapan baskılarını bertaraf etmemiz gerekir. Zira nefret uyandırırsanız, - başkalarına egemen olmak isteyenlerin ortak kaderidir bu- artık tiranlar gibi hükmediyorsunuz demektir.”

Platon’un söylediği gibi Cléon ve Alcibiades* onun mirasçıları olmuşlardır; tıpkı Ronald Reagan’ların, Bush’ların ve bunların Avrupalı yardımcılarının (daha az zeki olsalar da) onun mirasçıları oldukları gibi.

Şu an ele alacağım hususlardan amaç, Yunan sanatını azımsamak değil, bunun manevi boyutlarını ortaya koyup sorgulamaktır..

Parthenon’u seyrettiğimde hiçbir dini coşku (aslında bina- nın amacı buydu) hissetmiyorum; sadece akli bir zevk alıyorum, çünkü burada örneğin gözlerimin uzaklaşmasıyla hacmin azaldığını hissetmeyecek şekilde sütunlar ile yükseklik arasındaki bölümü orantılayan geometrik bir zarafet vardır.

Yunan heykellerini seyrettiğimde (çoğu, görsel gerçekçiliği belirginleştiren Roma heykellerinin kopyalarıdır), çok mükemmel orijinal heykeller söz konusu olduğunda ve anatomi- si bütün Yunan heykeltıraşına model yerine geçen, plastik güzelliğin yasası (veya “model”i) olan Polyclète’in Diadume’ü karşısında olduğumda gözlerimin gördüklerinin arkasında yoğunlaşan, daha fazlasını çağrıştıran bir muhteşemlik duygusuyla altüst olmuyorum. Oysa Mikelanji’nin Zincirlenmiş Köle- ler’i gözlerimin görebildiklerinden daha farklı şeyler yansıtır, etrafıma ve bütün varlığıma dille anlaşılamaz titreşimler iletir.

Kuşkusuz istisnalar da vardır ama bunlar, değişmezliğin akli yasalarına, bu “model”lere, güzelliğin bu buz gibi soğuk

* Cléon ve Alcibiades: Perikles’ten sonra gelen liderler. (Pınar Yay. n.)

klasisizmine uymadıkları için istisnadırlar: Örneğin *Ilyada*'da insanın manevi büyüklüğünün en yüce ifadesi, yenilmiş düşmanla, yani Hector ile gösterilmesi. Oysa "Persler"de zaferin derin anlamının dul kalmış kadınların acısında ortaya konulması, ya da Sophocle'un *Antigone*'u Creon'un polis "düzenini" oluşturan bilincin "yazılı olmayan yasaları" doğrulaması; işte tüm bunlar istisnadırlar.

Burada, "*Plutos*" adlı komedyasında içlerini para arzusu kemiren Atinalılar'ın ve Periklesler'in siyasetlerinin ürünü olan iktidarlarının gülünç ihtiraslarını ve açgözlülüklerini açığa çıkarmaya cesaret ettiğinde, Aristophane'in durdurulamaz alayı gibi mevcut hiyerarşilerinin temelinde akla durgunluk veren yüksek bir maneviyat söz konusudur.

Felsefede Platon'dan, insan ile Tanrı'yı, aynı şekilde insan ile doğayı karşı karşıya getiren aklın ve duyumsanabilir olanın radikal düalizmini ve Aristoteles'ten de, toplumda olduğu gibi doğada hiyerarşileştirilmiş kavramların ve kategorilerin hapis-haneye benzer bölmelere ayırmasını yani asırlar süren skolastik bir dönemden sonra Kilise'nin resmi öğretisi olan Varlık felsefesinin ve egemenlik teolojisinin temellerini öğreniyorum.

Batı tarihini Kilise tarihinden ayıramayız. Çünkü XVIII. asra kadar bu tarih "Hristiyanlık"la özdeşleşmiş ve bir "piyasa" ile özdeşleştirildiği XX. asrın ortalarına kadar başka mümkün bir tanıma asla sahip olmamıştır. "Onun" Kilise'si, İbrani senkretizminin* bütün mitlerinin mirasını üstlenmiştir.²⁸

* Birbiriyle uyumlu mitsel / efsanevi unsurlar oluşturma. (Pınar Yay. n.)

Latin Miti ve (Batı) Yahudi-Hristiyan Gelenek

Hep aynı üslupla, Batılı ve Hristiyan bir Avrupa'dan bahsedebiliriz. Ama hangi Hristiyanlık söz konusudur? İlk asırlardan itibaren bu Hristiyanlık Yunan düşüncesiyle bozulmuştur.

Peder Laberthonnier'in 1906'da yayınlanan *Idéalisme grec et réalisme chrétien* (Yunan idealizmi ve Hristiyan gerçekçilik) başlıklı eseri, 1968 yılının başlarında ilginç bir şekilde yeniden yayınlanmıştı. İlk kez Hristiyanlık, kendisini Nietzsche'nin haklı bir küçümsemeyle "*halka yönelik bir platonculuk*" haline getirmiş olan Yunan geleneğinden ayırt edilmişti.

Günümüzde²⁹ Hristiyanlığın özgün yönünün, Doğulu olduğunu fark etmekteyiz. Hristiyanlık'la beraber Yunan düşünce kalıbının içine, Helenizm'den oldukça uzak bir hayat görüşünün dâhil edildiği iddia edilmiştir; hayır aslında Batı'ya, entelektüel ve teorik düzlemde Yunan düalizmi ve idealizmiyle alaşağı edilmiş ve örgütlenmesi Roma İmparatorluğu'nun yapılarıyla kökten değişime uğramış bir Hristiyanlık getirilmiştir.

Bazı doğulu etkiler/izler örneğin Joachim de Flore (Ortadoğu'ya yaptığı yolculuklar sayesinde Avrupa'da devrimci Mesihçiliğin çıkış noktası olacak kendi nübüvvet ütopyasını kurmadan önce Persler'in "nübüvvet" felsefesini yakından tanıyabilmiştir) ile birlikte Hristiyanlık'ta tekrar ortaya çıkmıştır. Bir başka örnek ise, Salamanque Üniversitesi'ndeki Latince tercümelerine ulaşabilmiş olan Müslüman sûfilerin mistiğine çok yakın bir mistiğe sahip Saint Jean de la Croix'dır. Veya daha da belirgin bir örnek olan Üstad Eckhart.

İmparator Konstantin'den günümüze kadar Hristiyanlığı biçimlendiren kurumsal Hristiyanlık, Yunan düşüncesiyle ve Roma örgütlenme biçimiyle, yani Batı tarafından saptırılmıştır.

Hiyerarşik örgütlenme, Papa'ya eski Roma ifadesi olan

Pontifex Maximus adını vermiştir; papalık kurumu Roma İmparatorluğu'nun belirlediği kalıplarda teşekkül etmiştir.

Kilise'nin bu Konstantinci geleneği, Kardinal Danielou'nun (*Nouvelle histoire de L'Eglise*, cilt I'de) sistematik olarak "Asyalı Hristiyanlık" diye adlandırdığı özgün Hristiyanlığın sert bir şekilde Roma-karşıtı olan apocalyptique/kıyamet günü geleneğine tamamen zıttır.

İskender'in ölümünde Roma, büyük imparatorluk hedeflerinin mirasçısı olacaktır. İlk kez Batı, Roma "limes"iyle (sınır) çevrelenmiştir. Roma, Yunan kültürünü özümsemiş, ama kendi örgütlenme biçimini ve ordusunu oluşturmuştur.

Batı, dünyanın merkeziymiş gibi Hristiyan evrenselliğinden bahsedilir; oysa sınırlarında uçsuz bucaksız halklar yaşamakta, hayat sürmektedir. Uzmanların dışında bizlerin haklarında hiçbir şey bilmediğimiz halklar...

Beş asır boyunca Roma tiranlığı dünyayı soymuştur.

Yirmi milyon insanın evrensel tarihinde/oeucumene yalnızca 200.000 Roma vatandaşı anlatılır, baskındır. Buna da "Roma cumhuriyeti" denilir! Roma İmparatorluğu'nun devasalığı, merkeziyetçiliği ve bürokrasisi onun düşüşüne neden olacaktı. Spartaküs'ün yönettiği kölelerin başkaldırısı, Roma'nın Latium halklarını oluşturan müttefiklerinin başkaldırısı, İspanya'da Sertorius'un ve Asya'da Mithridate'in başkaldırısı, Akdenizdeki gemilere yönelik Sicilya korsanlarının oluşturdıkları tehdit, yavaş yavaş zayıf düşen canavarın öldürücü ırmaklarını yok etmiştir.

Hristiyanlığın gelişinden itibaren başlatılan ve daha sonra yanlış bir şekilde "hümanizm" olarak adlandırılan Latin bilgisi, Batılı insanın kültürünün mihenk taşı haline getirilmiştir. Bununla beraber kültürel alanda Roma, Antikçağ halkları içinde bize hiçbir şey kazandırmayan tek halktır.

Ruhban sınıfının uzun zamandır geleneksel dili olan Latince, her şeyden önce mevcut düzenin hizmetkârlarının Latin-

ce'sidir. Muhafazakâr tipler üretmek için Çiçero'nun söylemleri ve Tite-Live'in "*Roma tarihi*" gibisi yoktur! Latince'nin öğretilmesine karşı değilim, ama lise öğrencisi Hint, Çin, Afrika ve İslam kültürü hususunda bilgilendirilmediği sürece Latince, "klasik" öğrenimin temel disiplini gibi gösterilemez; Fransa'daki okullarda Sanskritçe'nin yeri neyse Latince'nin de yeri o olmalıdır.

Roma heykelleri, zevksiz anekdotlarla bezenmiş, ağırlaştırılmış Yunan sanatının yalnızca bir kopyasıdır.

Romalıların yalnız iki nitelikleri vardı: Dünyayı yağmalamalarını sağlayan askeri güç ve bürokratik örgütlenme biçimleri. O halde niçin medenî üstünlüklerinden bahsedilsin ki?

DİPNOTLAR

1. Roland de Vaux (O.P.), *Histoire ancienne d'Israel* (İsrail'in eski tarihi). Bkz. Birinci kısım, Kökenlerden Kenan'a yerleşim, Paris, J. Gabalda ve Cie., 1971, s. 58.
2. Benny Morris, bkz. böl. I.
3. R. de Vaux, a.g.e., s. 154.
4. Bossuet, *Discours sur l'histoire universelle* (Evrensel Tarih üzerine söylevler). "Gerçek Tanrı İsrail'in tanrısı; bu Tanrı birdir ve bölünmezdir" (s. 271). "Fakat şunu hatırlayın ki imparatorlukları oluşturan ve dağıtan özel nedenler ilâhî inayetin gizli emirlerine bağlıdır. Tanrı en yüksek gökten, bütün krallıkların yularlarını tutar." s. 558, kısım 3, böl. Yedi.
5. Bkz: *La Bible Devoilée*, (İsrailli arkeologlar, Israel Finkelstein ve Neil Asher Silberman tarafından bulunan Kutsal Kitap), Ed. Bayard.
6. Martin Noth, *Histoire d'Israel*, Fransızca baskı, yazar tarafından gözden geçirilmiş, Paris, Payot, 1954, s. 235.
7. Israel Finkelstein ve Neil Asher Silberman, a.g.e.
8. H.E. Del Medico'nin eserinin başlığından alınmıştır, *La Bible cananéenne découverte dans les textes de Ras Shamra*, Payot, 1950.
9. Bu ifade, Peder John Gray'in çok değerli bir eserinin başlığıdır, *The legacy of Canaan*, Leiden, Brill, 1957.
10. Labat, Caquot, Sznycer ve Vieyra tarafından sunulan Babil, Ugarit ve

- Hitit kutsal metinleri, *Les religions du Proche-Orient*, Ed. Fayard, Denoel (Koleksiyon: İnsanlığın manevi hazineleri), Paris, 1970, s. 375.
- 11- W.F. Albright, *De l'âge de la pierre à la chrétienté. Le monothéisme et son évolution historique*, Ed. Payot, Paris, 1951, s. 156.
- 12- A.g.e., s. 376-377.
- 13- Soren Kierkegaard, *Crainte et tremblement (Korku ve titreme)*, Oeuvres Complètes, (1972) s.104'den 145'e kadar.
- 14- Bu başlangıç gözlemler, "teoloji dışı sözler" değildir. Bunlar, bilimsel araştırma ile "günah"ın birbirine karıştırılmaması için "Filistin Tarihi" araştırmalarında mutlaka gereklidirler. Şu veya bu Kitab-ı Mukaddes metninin tarihsel "temeli" olmaması ya da arkeolojiyle taban tabana zıt olmasının Yahudi, Hristiyan ya da Müslüman imanla hiçbir alakası yoktur. Söz konusu tarihsel araştırmayı serbest bırakmak için tarihsel gerçeklik ile iman hakikatini birbiriyle karıştırmalıdır.
- 15- Emmanuel Anati, *Palestine before the Hebrews*, Londra, 1963, s. 37.
- 16- R. de Vaux (O.P.), *Histoire ancienne d'Israel*, Ed. Gabalda, 1971, s. 562.
- 17- R. de Vaux (O.P.), *Histoire ancienne d'Israel*, Ed. Gabalda, 1971, s. 565.
- 18- A.g.e., s. 389.
- 19- Örneğin: Papyrus Anastasi VI, 51-61. Briend ve Seux, *Texte du Proche-Orient ancien et histoire d'Israel*, Ed. du Cerf, 1977, s. 68 ve *Texte de la Bible et de l'Ancien Orient*, Ed. Delachaux et Nesllé, Neuchatel, 1961, s. 42.
- 20- H. E. del Medico, *La Bible cananéenne découverte dans les textes de Raz Shamra*, (Paris, Payot, 1950).
- 21- R. Labat, A. Gaquot, ve al., *Les Religions du Proches Orient*, Paris, Fayard, Denoel, 1970, s. 375.
- 22- A. de Pury, *Promesse divine et légende culturelle dans le cycle de Jacob*, Paris, J. Gabalda et Cie, 1975.
- 23- Kathleen Kenyon, Amorites and Kenanite, *The Schweich lectures of British Academy*, (1963), Oxford University Press, 1966, s. 5.
- 24- E. Wiesel, *Célébration talmudique*, Paris, Ed. du Seuil, 1990.
- 25- D. Goldhagen, *Bourreaux volontier d'Hitler*, Paris.
- 26- B.-H. Lévy, *Ideologie française*, s. 61.
- 27- Bu konuyla ilgili bkz. Emir Mehdi Badi, *Les Grecs et les Barbares*, Payot, 1963.
- 28- Yunan mitsel "akılcılığın" özümsemesi, Aziz Pavlus'un aşıladığı şeylerden biri olacaktı ve İznik'te (325) yalnızca zafer elde edecekti;

geleneksel Roma egemenliğinin bunu üstlenmesi de, Roma'nın işgalinden (410) ve İmparatorluğun yıkılışından sonra fiili olacaktı. "Batı" tanımının bu ikinci dönemini, Yunan-Roma, Aziz Pavlus'a ve İznik sonrası "Batı"ya ayırdığımız sonraki bölümlerde ele alacağız.

- 29- Bkz. 2 ve 12 Ağustos 1976 tarihinde Darü's-Selam'da toplanan yirmi iki Üçüncü Dünya teologunun birlikte yayınladıkları bildiriyle, bu kişiler "Hristiyanlığın Asya'da doğduğunu ve Avrupa'da yayılmadan önce Afrika'ya ulaştığını" hatırlatmışlardır.

Bölüm: II

Büyük Kırılma: İsa

Batı'nın karanlık gökyüzünde bir gün, Yakın Doğu'dan gelen gerçek güneşin ışığı yükseldi: Doğan Güneş.

Bu ışık, çakan bir şimşek gibi kısa idi ama aydınlığı, milyonlarca hayatın umuda uyanışlarını sağlamak için fırtınalı asırlar boyunca sürdü.

Böylece büyük kırılma gerçekleşti: İsa'nın neden olduğu kırılma...

"Bu dünyaya bir sorgulama için geldim. (Yuhanna, IX, 38).

İsa'nın en radikal şekilde sorguladığı şey, o güne kadar Tanrı'ya ilişkin düşüncedir: O, artık halkların ve imparatorlukların yazgısını yukarıdan ve dışarıdan yöneten kâdir-i mutlak bir yüce hükümdar değil, tam tersine en güçsüz ve yoksul insanlar arasında güçten ve zenginlikten yoksun, yüz karartı-

cı ölüme (asi kölelere, örneğin Spartakus ve altı bin savaş arkadaşına tahsis edilen bir ölüm) varıncaya kadar onların güçsüzlüklerini, sefaletlerini paylaşan bir varlıktır.

Altı günde ve tek seferde dünyayı yarattıktan sonra memnun ve huzurlu bir şekilde, yaptığı şeyin iyi olduğunu söyleyen Tanrı tarafından kurulmuş olan bu düzende herhangi bir şeyin değiştirilmesini büyük günah olarak gören tembel kral söz konusu değildi artık. Tam tersine İsa der ki: “*Babam şimdiye kadar hep iş üzerindedir, ben de bir iş üzerindeyim.*” (Yuhanna, 17) “*Size doğrusunu söyleyeyim, benim yaptığım işleri bana iman eden de bizzat yapacak; hatta daha büyüklerini yapacaktır*” (Yuhanna, XIV, 12).

O, insanlara gerçek hayatın ne olduğunu göstermiştir: Sevgi, bütün ihtiraslarımızdan veya cüz’î isteklerimizden daha baskın olan Bütün’ün sevgisi.

Kilise Babaları, İsa’nın biricik mesajını hatırlatırken yanılmamışlardır: Gerçekten insanî yani ilâhî olan hayatın ne olduğunu bizlere göstermek. “*İnsan Tanrı olabilsin diye, Tanrı, insan olmuştur.*” İsa asla yasa koyma iddiasında bulunmamıştır, tam aksine o her zaman sevgiye çağırmıştır. “*Ben doğru kişileri değil, günahkârları çağırmaya geldim.*” (Markos, II, 17). Kendisiyle birlikte haça gerilmiş cânîye şöyle söylüyordu: “*Sana doğrusunu söyleyeyim, sen bugün benimle birlikte cennette olacaksın*” (Luka, XXXIII, 41) ve “*dünya insanlarına*” ise : “*Tanrı’nın Krallığı’na vergi toplayıcılar ve fahişeler sizden önce gireceklerdir*” (Matta, XXI, 31)

Kendisine “Rabb” (o dönemde köleler efendilerine ve Yahudiler de Tanrılarına bu adı verirlerdi) denmesine izin verecek yerde kendisine ne rabb, ne efendi ne iyi denmesine müsaade etmiştir: “*Bana neden iyi diyorsun? Tanrı’dan başkası iyi değildir*” (Luka, XVII, 19).

Kur’ân da, Allah’ın “*sürekli yaratmakta olduğu*” (Kur’ân, XXXV, 1) şeklindeki dinamik görüşü öğretmiştir: “...Onu ne

bir uyuklama ne de uyku tutmaz." (II, 255); "O, yaratmağa başlar, ... yeniden yaratır." (X, 4)

Bu mesajlar bugün, her zamankinden daha günceldir: Bizi tehdit eden tehlikeler öylesine büyüktür ki bunlar, kısmi ekonomik veya siyasi önlemlerle değil, kalabalıkların kalbinde imanın yeniden ayaklanmasıyla ve ruhunda radikal bir değişimle önlenebilir: "Tanrı'nın işlerinde çalışmak için ne yapmak gerek?" (Yuhanna, VI, 19)

İsa'nın Tanrısı ne bir varlık, ne bir efendidir; tam aksine o Kraliyet'i gerçekleştirmek için mücadeleye bir çağrıdır. Bize hiçbir şey vad edilmemiştir ve kimse bizi beklememektedir.

Bonhoeffer* Hristiyanlığın özgünlüğünü, "Tanrı'nın dünyada güçsüz ve zayıf olduğu" inancına yer veren tek din olmasında görür; "Tanrı, bizlere, Tanrı olmadan hayatını sürdürmeyi başaran insanlar olarak yaşamamız gerektiğini bildirir."¹ Böylece İsa, bizi önemli ve sorumlu kıldı: Artık cehaletimizin ve güçsüzlüğümüzün boşluklarını doldurmaya yarayan tanrıların sonu gelmiştir! Bize yardım etmesi gereken artık Tanrı değildir. Tarihin tüm yenilgileri sürecinde, Kraliyetinin ortaya çıkması için mücadelesinde Tanrı'ya yardım etmek bize düşer. İsa, yangında boğulan bir insan üzerine su sıkan itfaiyeci gibi bizi "kurtarmaya" gelmemiştir. Her zorlukta kendi güçsüzlüğümüzden bizi çıkartması için Tanrı'nın "gücü"ne yalvaran bütün korkak ve sızlanıcı dinlerden bizi kurtarmaya gelmiştir. İsa bize, yolunu gösterdiği ve örneğini sunduğu yeni ve büyük bir hayatın sorumluluğunu eksiksiz bilen insanlar olarak ayakta ve başı dik yaşamayı öğretmiştir. Hiçbir Kilise bizlerin çocukmuşuz ya da sakatmışız gibi sorumluluğumuzu alamaz, günahlarımızı bağışlayamaz ya da bizi cezalan-

* Bonhoeffer : (1906-1945) Ünlü Alman ilâhiyatçısı; savaşa karşı tutumundan dolayı Nazilerce tutuklandı. Uzun zaman Teger hapishanesinde kaldı ve *Ahlak* kitabını yazdı. 1945'de buradan, Bayern'deki bir hapishaneye sürüldü. (Pınar Yay. n.),

dıramaz, bizi mücadeleden alıkoyacak sözlü vaadlerde bulunamaz. İmanın, ruhban sınıfınca çizilen kötü tasvirleri/dinsel tasarımları karşısında, Bonhoeffer'in putkırıcılığı, gayretlere canlılık vermiştir.

Bu yola girişen ilk o değildir; ondan önce peder Joachim de Flore, XII. asırda Kilise'nin, Tanrı'nın Krallığı olmadığını ve bu Krallığın *herkeste ve her yerde* olan Ruh'un yerleşik olduğu *her bir insanın* kendi sorumluluğunda devam ettiğini göstermiştir.

Kardinal Ratzinger 1967'de şöyle söylemişti: *"İsa, bütün Eski Ahid'i sorgulamıştır."*² İsa'nın hayatının mesajında en inanılmaz olan şey, her şeyin mümkün olduğunu ve kendi yazgımızı gerçekleştirmek için güçlü Tanrı'ya kendimizi bırakmamamız gerektiğini söyleyen anekdotudur.

Naziler tarafından infaz edilmeden önce Protestan peder Bonhoeffer'in de yazdığı gibi *"Hıristiyanlık, dışarıdan bir destek beklemeden yaşamayı ve başka bir hayat vadi olmadan ölmeyi öğreten yeni bir yaşam tarzıdır. Hıristiyan olmak, dindar olmak anlamına gelmez, o yalnızca insan olmaktır. İsa bizi yeni bir dine değil, hayata, baştan sona sorumluluk taşıyan bir hayata çağırmıştır."*³

Biz tamamen sorumluluklarla yüklüüz; Tanrı, ona ağzını ödünç vermezse asla konuşamaz, ona ellerini vermezse hiçbir şey yapamaz.

İsa'nın ölümden dirilişi, O'na inanan herkesin paylaştığı yeni bir yaşama geçiştir, bu nedenle de İnc'iller'de yalnızca onlara dirilmiş olarak görünmüştür.

İsa, kendisine hiçbir sihirli güç tanımamıştır, o hep temel olanı hatırlatmıştır: *"Seni imanın kurtardı!"* (Matia, IX, 22; XV, 28; Markos, V, 30-34; X, 52; Luka, VII, 50; VIII, 45-48; XVII,

19). Ayrıca Matta, Nasıra'da "İmansızlıklarından dolayı İsa orada pek fazla mucize yapmadı" (Matta, XIII, 58) diye belirtmiştir. Markos da şöyle demiştir: "O burada hiçbir mucize yapamamıştır." (Markos, VII, 5).

Diriliş'e inanmak geçmişin mucizevi bir olayına inanmak değildir. Diriliş canlı ve etken bir imandır: İsa canlıdır. Her an diriliş gerçekleşebilir, diriliş anlamı olmayan bir hayattan (ölüm) anlam taşıyan bir hayata geçiştir; tam anlamıyla insanî bir hayata. İki bin yıl önce gerçekleşen şey, dokunabildiğimiz ya da kızarmış balık yediğini görebildiğimiz bir bedene bir dönüş gibi maddi ve mucizevî bir Diriliş değildi. Aynı şekilde boş mezarlık veya Torino kefeni gibi kanıtlara da ihtiyaç yoktur.

Diriliş, ne geçmişe ne de zamanın sonunu vaad eden geleceğe aittir; o Eski Ahid'in eski mitlerinden yola çıkarak inşa edilmiş de değildir, o şimdidir, canlı İsa'dadır. O, her an yeni bir hayatı seçme olanağını sunmak için bizde yaşamaktadır.

Çarmıh teolojisi, acının yüceltilmesi değildir. Kurtaran ve özgürleştiren acı değildir. Yalnızca etkin umut ve sevgi, bu acıya son verebilir. Diriliş'e iman etmek, yeni bir hayat biçiminin ve bütün bir varlığımızın davasının seçimidir. Diriliş, entelektüel bir birleşme ve duygusal bir bütünleşme olduğu gibi İsa'nın hayatının bizlere öğrettiklerini gerçekleştirmek için somut bir eylemdir. Onun tebliğinin merkezinde Kraliyet'in müjdesi vardır; bize de, bu Kraliyet'i kurma davasını şart koşar.

Fakirlerin Tercih Edilmesi

İsa'nın doğuşu, onun radikal aidiyetini gösterir. İsa, bizim SDF [(*sans domicile fixe*/ kalacak yeri olmayıp da sokakta yaşayan, sabit ikamet yeri olmayan)] olarak adlandırdığımızdır: Meryem, doğumdan sonra ahırda yeni doğan bebeği "kundağa

sarıp bir yemliğe yatırdı. Çünkü handa kendilerine yer yoktu.” (Luka, II, 7).

“Müjde” fakirlere duyuruluyor (Matta, XI, 5). İsa’nın çağrısı kesinlikle sıradan/umursanmaz değildir. Din günü doğru kişiler bizlere: “Ya Rabb, biz seni ne zaman aç görüp doyurduk, ya da susamış görüp içecek verdik? Seni ne zaman yabancı gördük de içeri aldık, ya da çıplak görüp giydirdik? Seni ne zaman hasta ya da zindanda görüp yanına geldik?” diye sorduklarında verilen cevap çok açıktır “Size doğrusunu söyleyeyim, bunu en basit kardeşlerimden biri için yaptığınızda benim için yapmış oldunuz.” (Matta, XXV, 37-40).

Fakirlere yönelik bu öncelik çok nadiren, işbirlikçisi olmadıklarında bile, az ya da çok iktidara bağlı “egemenlik teknolojilerinin”, büyük rahiplerin ve toprak efendilerinin önceliği olmuştur. Kuşkusuz İsa, zenginlere ve güçlülere karşı serttir. Bunların hiçbirisi, Göklerin Krallığı’na giremeyeceklerdir (Markos, X, 23-24; Luka, XVII, 24).

Kudüs toplumunu inşa eden Aziz Jacques, fakirlere karşı koşulsuz şartsız bir görevimiz olduğunu vurgulamıştır; Risale’sinde şöyle yazmıştır: “Zenginler, zenginliğiniz çürüktür” (Filipililer’e Mektup, V, 1); “Eserlerimiz yoksa iman sahibi olmamız ne işe yarar, bir kardeşinin ya da bacının her gün yiyecek bir şeyleri yoksa ve sen onlara kendi aşından bir şeyler vermiyorsan imanın ne işe yarar? Yapılanlar olmadan iman işlevsiz kalır.” İnsanı haklı gösteren yalnızca imanı değil eylemleridir (Filipililer’e Mektup, II, 14-16 ve 20-24).

Kraliyetin müjdesi fakirlere verilmiştir (Matta, XI, 5) ve Aziz Jacques şöyle der: “Tanrı fakirleri seçti” (Filipililer’e Mektup, II, 5) oysa bir zengin için Gökün Krallığı’na girmek zordur (Markos, XXIII, 24; Luka, XVIII, 24). Bunun tersine “fakirler Krallığın mirasçılarıdır” (Filipililer’e Mektup, II, 5).

Bu temel hükümler Hristiyan topluluğunda hâlâ canlıdır; çünkü II. Vatikan’da ve Medellin Konferansı’nda teyit edildiği

şekliyle, kurtuluş teolojilerinin fakirlere öncelik vermelerinin kaynağı doğrudan bu hükümlerdir.

İsa'nın hayatı ve onun yükselişi, insanı özgürlüğünden ve sorumluluğundan yoksun bırakacak dıştan bir Tanrı görüşünü kesinlikle içermez. Hayatı, kendi nefsinin hiçe sayarak fakirlerle bütünleşen bir insandır ve bütüncül olarak Tanrı'nın mesajıdır.

Hayatı, katliamlarla toprak ve zafer sunan, kendi halkını kayıran kıskanç tanrılara ve bütün kavim dinlerine özgü olan lanetli "seçilmiş halk" fikrine son vermiştir. İsa'nın ne Hristiyan ne Yahudi ne Çinli ne siyahî olması ne de hiçbir özel insanın oğlu olmaması ve onun bir bakireden doğmuş olması son derece anlamlıdır. O, Tanrı tarafından yapay olarak dölenmiş bir insanogludur.

İsa, bize özgü olan ve mülkle özetlenebilen her şeyi terk etmemizi istemiştir. Yasanın bütün hükümlerine itaat eden zengin genç adama İsa şöyle der: *"Tek bir şeyin eksik: Neyin varsa hepsini sat, parasını yoksullara dağıt; sonra gel, beni izle."* (Luka, XVIII, 22). Simon, Yakup ve Yuhanna için de aynı şey olmuştu : *"Her şeyi bırakıp İsa'nın ardından gittiler"* (Luka, V, 11); *"O da kalktı, her şeyi bırakıp İsa'nın ardından gitti."* (Luka, V, 28).

"Sizden kim varını yoğunluğunu gözden çıkarmazsa, benim öğrenim olamaz." (Luka, XIV, 33).

Bu küçük "ben"/nefisten vazgeçmek, uyanışın ve bilinçlenmenin koşuludur.

İşte Diriliş'in ve Krallığın gerçekliğinin bedeli budur, Davud gibi fetihle değil de, vazgeçerek içine girilen bir Krallıktır bu.

İsa'dan yirmi asır sonra Nietzsche *Antéchrist* adlı eserinde hayranlık duyduğu İsa'nın (İsa, "müjde"yi getirir; o hayatın evangeliste/gezici vaizidir) karşısına "kötü haberi" getiren "katı vaiz" Pavlus'u koymuştur.

Bütün insanlar arasında en yoksul ve en güçsüz insan olması açısından İsa, tarihte eşi benzeri görülmemiş bir anı oluşturur. Batı'nın İsa'dan önceki tarihinde hiçbir şey, insanların, tanrıları hakkında sahip oldukları düşünceleri hususunda bu şekilde radikal bir kopukluğu sağlayan dönüşümü gerçekleştirmemiştir. İspanyol teolog Gonzalez Faus şu yorumu yapmıştır: "İsa'da, Eski Ahid ile radikal bir kopukluğu sağlayan tamamen yeni bir şey ortaya çıkar".⁴ Biraz ileride ise şöyle ekler: "İsa'nın bizlere bildirdiği Tanrı, Eski Ahid'in Tanrısı değildir."⁵ Teolog Dodd ise şöyle yazmıştır: "Yahudi öğretisinde İsa'nın söylemleriyle paralellik arz eden söylemler yoktur... O, geleneksel sistemlerle uzlaşması mümkün olmayan yepyeni bir şey getirmiştir."⁶ Protestan rahip Stauffer ise şunu ekler: "İsa, Tanrı'nın yeni bir mesajını, Tevrat'a bağlı olmayan yeni bir dini, yeni bir ahlaki haber vermiştir."

DİPNOTLAR

1. Bonhoeffer, *Resistance et soumission*, s. 762. İki baskı vardır biri 211 sayfalık, diğeri de 444 sayfalık: Dietrich Bonhoeffer, *Resistance et soumission*, baskılı metin, *Widerstand und Ergebung*, tutsaklık mektupları ve notları. Fransızca tercümesini Lore Jeanneret yapmıştır, Cenevre, Labor et fides, 1963 in 16 (20 cm), VI- s. 221; yeni baskı Paris, Librairie protestante, 1973.
2. J. Ratzinger, *Cours de théologie*, Tübingen (1966 ve 1967), s. 38-43.
3. Bonhoeffer, A.g.e.
4. J. I. Gonzalez Faus, *Accesso a Jesus. Salamanque*, ed. Sígueme, 1980, s. 161.
5. A.g.e., s. 218.
6. Dodd, Charles Harold, *Les Parables Royaume de Dieu*, [The Parables of the Kingdom] İngilizceden Hélène Perret ve S. de Bussy tarafından tercüme edilmiştir, Paris, ed. du Seuil, 1977, s. 99.

Bölüm: III

Pavlus'un Mesih'i İsa Değildir

İsa hakkında yalnızca Hristiyan kökenli verilere sahibiz: Yaklaşık M.S. 100 yılında *Chrestos dans Suetone* adında birisinin işkenceyle ölüm cezasına çarptırıldığını aktaran bilginin dışında, Hristiyanlık dışındaki kaynaklar sessizdir. Inciller'in Mesih'in hayatıyla aynı döneme ait olduklarını, Havarilerin İşleri'nin, öğrencisi Luka tarafından yazıldığı ve İsa'yı hiç görmemiş olan Pavlus'un Mektupları'nın kronolojik bir şekilde en sona konulduğu ve *ana dinsel malzemeler* olarak var sayıldığı için kilise tarafından kabul edilen metinlerin kronolojisi çok nadiren sorgulanmıştır. Kilise bu konudaki belirsizliği sürdürmüş ve Pavlus'un Mektupları'nın Kilise tarafından kabul edilen Inciller'den önce gelmesine ve yazarlarının da İsa'nın hayatına tanık olmuş olsalar da kendi kişisel hatıralarını, sözlerini ve eylemlerini kendilerinden önce gelen Pavlus'un teolojisinin çerçevesine dâhil etmelerine ses çıkarılmamıştır. Hristiyan yorumcuların günümüzde uzlaşukları kronoloji şöyledir:

-Pavlus'un Mektupları:

Pavlus'un İlk Mektubu (Selaniklilere): Yıl 50;

Pavlus'un Romalılar'a, Korintliler'e ve Selanikliler'e Mektupları: yıl 57;

Son Mektuplar (Roma'dan): yıl 63;

- Markos İncili: Yıl 64; yazarı Jean-Marc, muhtemelen İsa'yı tanımamıştır, ama havari Pierre'e yakın birisidir; Roma'da, Kilise doktrin geleneğine göre Pierre'den aldığı eğitimi kağıda döktü. Bir süre Pavlus'a da eşlik etti ve nihai bir uzlaşma sağlayamadan ondan ayrıldı.

-Resüllerin İşleri: Yıl 64'ten sonra yazılmıştır; yazarı gezici vaiz Luka'dır, Antakyalı Yunan bir hekimdir, bu kentte Kilise'yi kuran Pavlus'un öğrencisidir.

- Luka İncili: Yıl 80-90;

- Matta İncili, Yıl 80-90. Orijinal İncil, ta baştan kayıp olduğu için (Kilise Babaları'nın ellerinde bunun bir nüshası dahi yoktu) muhtemelen Aramice olarak 40 ve 50'li yıllarda yazılmıştı; Yunan versiyonu 80'den sonra yazılmış olmalı. Markos'a ya da her ikisi ortak bir Yunan kaynağa bağlı olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda Luka'nın eserlerini de kullanmıştır. Aramice orijinali Yahudi bir kitle için yazılmıştır.

- Yuhanna İncili: I. asrın sonları.¹

1954'de Yukarı Mısır'da yanlış bir şekilde Thomas İncili olarak adlandırılan *Les pensees de Jesus* (İsa'nın düşünceleri) bulunmuştur; bu kitapta İsa'nın hayatı anlatılmayıp, yalnızca sözleri derlenmiştir. Kitap, öğrencileri tarafından yere gömülerek kralların/zorbaların zarar vermesinden korunmuştu. Kudüs Kitab-ı Mukaddes Okulu'nun "Synopse"unun² yazarları peder Boismard ve Benoit, Thomas İncili hususunda şunu kabul etmişlerdir: "Kilise'nin kabul ettiği İncillerin yazılışından önceye ait İncil geleneğinin bir biçimine ulaşmamızı sağlamıştır."

Demek ki Kilise tarafından kabul edilen, kilise kriterlerine

uygun bütün metinler, İsa'nın mesajından doğasıyla radikal bir şekilde kopan Pavlus'un kişiliği ve düşüncesinin etkisi hat-ta egemenliği altında bulunmaktadır.

Pavlus, İsa'nın yeryüzündeki bütün hayatını ve onunla bir-likte bütün anlamını silerek şöyle der (Resullerin İşleri, 26, 22): “Peygamberler ve Musa, olacak olan her şeyi önceden bildir-diler ve ben de bundan fazlasını söylemedim.” Mektuplarında ondan hiç bahsetmemesi, tek bir düşüncesini, tek bir eylemi-ni dahi anmaması anlamlıdır: Onu ilgilendiren şey onun haya-tından öncesi (Davud'un soyundan gelmesi) ve ölümünden sonrası (Tanrı'nın gücünün mucizesi olarak Dirilişi)dir. Onun için “müjde”, sözü ve eylemleriyle geçmişi silen ve kâdir-i mutlak tanrılarla bütün bağlarını koparan İsa'nın hayatı de ğil-dir. Kitab-ı Mukaddes'in ökümenik* tercümesi, bir dipnotun-da, Pavlus'un sözlerini şu şekilde yorumlamıştır: “İncil bir an-lamda Eski Ahid'e hiçbir şey eklememiştir, çünkü söyledikleri da-ha önceden haber verilmişti. Söz konusu olan Hristiyan inancı-nın geleneksel/aslına uygun olarak Yahudi inancının içinde oldu ğunu göstermektir.”³ Böylece İsa, Eski Ahid'de yazılmış bir se-naryonun yalnızca itaatkar bir oyuncusudur. Müjde, Yahudi-leri, egemenliğin dünyanın sonunda değil de, İsa ile birlikte geldiğine inandırmaya çalışmaktan, İsa ile ortaya çıkan ve eşi benzeri olmayan her şeyi yok eden reforme edilmiş Yahudilik-ten başka bir şey değildir.

Aziz Pavlus'un Gerilemesi

İlk baştan beri Pavlus İsa'nın yerine geçmiştir: “Mesih benden bahsediyor” (II. Korintlilere Mektup, XIII, 3).

Pavlus kendi kendini “Havari” yani İsa'nın gönderdiği kişi

* Oeucumenique: Papanın başkanlığında piskoposlar meclisince yapılan mezhepleri birleştirmeye yönelik çalışma ürünü. (Pınar Yay. n.)

olarak ilan etmiştir, çünkü Şam yolunda Mesih'i mesajını anlatırken gördüğünü söyler. Öğrencilerinin tasvir ettikleri İsa'yla kendininki birbirinden farklıdır: Bazen Eski Ahid'inkine benzer "göksel bir tasvir"dir (Resullerin İşleri, XXVI, 19), bazen hiçbir tasvirin eşlik etmediği bir "vahiy"dir (Resullerin İşleri, 1, 12), bazen de ona yeni görevini tayin eden İsa'yla değil de Christ'le (İbraniler'in dilindeki "Mesih" in Yunanca tercümesi) bir karşılaşmasıdır (Filipililer 3, 7-14). "İsa'nın şahidi havari" vasfını doğrulamak için Pavlus, her zaman İsa'nın (özel isimdir) adına (bir görev olan mesih anlamında) Christ sözcüğünü eklemiştir. "Saul* günden güne güçleniyordu ve O'nun (İsa'nın) Mesih olduğunu doğrulayarak Şam'da yaşayan Yahudileri şaşkına çeviriyordu." (Resullerin İşleri. IX, 22).

Pavlus, Eski ile Yeni Ahid arasında bağ kurmak istemekteydi. (Resullerin İşleri, (XXVIII, 23) "gerek Musa'nın Yasa'sına gerek peygamberlerin yazılarına dayanarak onlara İsa'dan bahsetti" diye açıkça yazmaktadır. Antakya havrasında verdiği vaazı son derece anlamlıdır (Resullerin İşleri, 13, 13-19). "Kutsal Yasa'dan ve peygamberlerin yazdıklarından okuduktan sonra", havranın yöneticilerinin konuşması için davet ettikleri Pavlus, İsrail tarihini özetleyen Tesniye'nin amentüsünü ezbere anlatmaya koyuldu: Tanrı'nın onları seçmiş olması (17), Mısır'dan çıkış (18), Kenan toprağının kendilerine bağışlanması ve orada yaşayan yedi kavmin katledilmesi (19), son olarak da Tanrı tarafından "gönlüne uygun" (22) kral olarak görülen, "her istediğini yapan" (22) "Tanrı'nın amacı uyarınca hizmet" (36) eden Davud'un hükümdarlığı.

Pavlus, dindaşlarının tarihsel amentüsüne bir uzantı ilave etmiştir: Romalılar'a Mektubu'nun ilk dört âyetinde yirmi asır boyunca Hristiyan Kiliseleri'nin amentüsünün te-

* Yahudilere büyük zaferler kazandırmış, onları koruyan ilk Yahudi Kralı. (Pınar yay. n.).

melini oluşturacak “kendi İncili'nin” en önemli temalarını ilan etmiştir.

“İsa Mesih'in kulu, Tanrı'nın müjdesini yaymak için seçilip elçi olmaya çağrılan Pavlus'tan selam! Tanrı, öz Oğlu Rabbimiz İsa Mesih'le ilgili olan bu müjdeyi peygamberleri aracılığıyla Kutsal Yazılar'da önceden vad etti. Beden olarak Davud'un soyundan doğan Rabbimiz İsa Mesih'in, kendi kutsal ruhu sayesinde ölümünden dirilişiyle Tanrı'nın Oğlu olduğu kudretle ilan edildi.” (Romalılar, I, 1-4).

“Tanrı verdiği sözü tutarak Davud'un soyundan İsrail'e bir Kurtarıcı, İsa'yı gönderdi” (Resullerin İşleri, XIII, 23)

“Kudüs'te yaşayanlar ve onların yöneticileri İsa'yı reddettiler. Onu mahkûm etmekle her Sept günü okunan peygamberlerin sözlerini yerine getirmiş oldular” (Resullerin İşleri, XIII, 27) ve “O'nunla ilgili yazılmış olanların hepsini yerine getirdiler” (Resullerin İşleri, XIII, 29). Fakat gücünün ve İsrail'e karşı şefkatinin yeni bir kanıtı olarak, Tanrı, onu ölümden diriltti (Resullerin İşleri XIII, 30).

Korintliler'e ilk mektubunda (XV, 4) bu amentüye kurtuluşu ekleyerek tamamlamıştır: “Kutsal Yazılar uyarınca Mesih günahlarımıza karşılık öldü, gömüldü ve Kutsal Yazılar uyarınca üçüncü gün ölümden dirildi.”

İki kez tekrarlanan Yazılar'a yapılan gönderme, aslında Pavlus'un İsa'yı Yahudi geleneğin içine dâhil etme şeklindeki en büyük kaygısını vurgular. O andan itibaren İsa'nın kendi hayatından bahsedilmesi için artık hiçbir neden yoktur.

Bu Pavlusçuluk, Davud'u “Tanrı'nın gönlüne uygun kral” (Resullerin İşleri, XIII, 22) yapma çabasından doğmuştur; 1992 tarihli Cathéchisme* de kelime kelime bunu tekrar almıştır (s. 154).

*Hristiyanlığın temel itikad ve ibadetlerini soru ve cevaplarla anlatan el kitabı (Katolik ilmi hali). (Pınar yay. n.).

Bu şekilde sunulan Tanrı, tuhaf bir Tanrı'dır: İsa'nın "Babam" dediği, "sevgi Tanrısı" değil de, orduların, Yeşu'nun ve onun katliamlarının Tanrısı.

Dostoyevski'nin "Batı Roma imparatorluğunun devamı" olarak gördüğü Pavlus'un ve Roma Kilise'nin Tanrısı'dır bu.

Davud'dan İsa'ya uzanan nesebi meşrulaştırmak ve İsa'yı Davud'un - Pavlus'un ifadesiyle - "bedensel" torunu ve mirasçısı olarak göstermek için kutsal vaiz Matta ve Luka, İsa'ya ilişkin tuhaf "soyağaçları" inşa etmişlerdir.

İsa'nın, güçlü bir dünyevi otoritenin dışı vurumunun değil de, insanların en yoksulunun, "Yücenin" değil de "Âdinin" aşkınlığını ansızın ortaya çıkartarak insanlık tarihinde açtığı inanılmaz gedik, bu şekilde kapatılmıştır. İspanyol teolog Gonzalez Faus'un yazdığı gibi : "İsa sonuç olarak çıkartılmıştır ve İsa'da yalnızca tanıdığımız ya da tanıdığımızı sandığımız Tanrı'yı bulmaktayız. Öyle ki İsa artık hiçbir şeye esin kaynağı değildir.."4

Kokuşmuş savaşçı Davud'un değil de, İsa'nın hayatını taklit etmeye çalışan öğrencileri, kurumsal Kilise tarafından mahkûm edilmişlerdir. İmandan bahsettiğimizde biz, Kilise pederlerinden Aziz Jean de la Croix'ya ve Kurtuluş teologlarına kadar böylesi kişilerden bahsedeceğiz.

İsa "Gizli Tanrı'yı" Görünür Kılmıştır

İsa asla Tanrı olduğunu iddia etmemiştir, o "Babam" dediği şeyin, yani sınırsız Sevgi'nin elçisi olduğunu söyledi. Bütün ihtiraslarımızdan ve kısmi arzularımızdan daha değerli olan gerçek hayatın ve Bütün'ün sevgisi.

İsa asla yasalar getirmede, o sevgiye davet etti.

O asla dışlamadı ya da yasaklamadı.

Asla yargılama iddiasında bulunmadı.

Kendisine sihirli güçler atfedenlere "Seni imanının kurtardı"

(Matta IX, 22, 30, 34; Markos IV, 15; Luka, VIII, 24; VII, 43; XVIII, 42, 43) cevabını vererek hiçbir mucizeyi kendisine ait görmedi.

Çünkü İsa, Tanrı olduğunu asla iddia etmemiş, aksine yalnızca O'nun elçisi olduğunu söylemiştir.

“Mesih”i (Christ) “Yahudilerin Kralı” yapan Pavlus olmuştur. Bu doğru olsaydı, Romalı Vali, İmparatorluğu parçalamak veya Tanrı adına dolandırıcılık yapmak suçundan onu ölüm cezasına çarptırmakta hiç tereddüt etmezdi.

Oysa Pontus-Pilatus* İsa'yı sorguladıktan sonra “*Bu adamda hiçbir suç görmüyorum*” (Luka, XXIII, 4) demiştir; “işbirlikçi” başkahinler ise, İsrail için Tanrı'dan başka kral kabul etmeyen kendi Tevrat'larını (Samuel, XII, 12) bile hiçe sayıp “Sezar'dan başka kralımız yok!” (Yuhanna XIX, 15) diye cevap verdiler. Onun ölüm cezasına çarptırılması için kalabalığı tahrik eden Eirisiler ve başkahinlerdir. İşte bu tarihî gerçek “Yahudileri” “Tanrı öldüren bir halk” olmakla suçlayan Kilise'nin anti-semitizminin saçmalığını ortaya koymaktadır; oysa İsa'nın ölümünün sorumluları günümüz “siyonistler”inin, AIPAC'larının (Amerikan-İsrail Kamu İşleri Komitesi) ve Yahudi topluluğunun yalnızca % 10'unu temsil eden ve İsrail Tanrı'sının yerine İsrail devletini koyan “LICRA” (Yahudi Düşmanlığına ve Irkçılığına Karşı Birlik) mafyalarının ataları/öncüleri, oyun kuruculardır. Yahudi halk ile günümüzde onu manipüle eden mafyayı birbirine karıştırıp Yahudi düşmanlığının temellerini yaratarak, Yahudi inancının savunmasına değil de, devletin menfaatlerine öncelik tanıyan başkahinler, Roma imparatorunun yanında kendi siyasi ayrıcalıklarını savunmuşlardır.

* Pontus-Pilatus: İsa'nın yaşadığı Roma bölgesi valisi olup İsa'nın başkahinlerce yargılandığı davayı izlemiştir. İsa'nın suçsuz olduğuna inandığı halde yoğun tepki karşısında idamı onaylamıştır. (Pınar Yay. n.)

Pavlus'un öğretisi aynı hileleri kullanmıştır ve onu başarılı kılan da zaten budur.

Pavlus'un öğretisinin mihenk taşı, İsa'nın Dirilişidir; bu dirilişi de, Yahudilere verilmiş vaadlerin gerçekleşmesi olduğunu söyleyebilmek için "Tanrı'nın gücünün mucizesi" olarak sunar: "*Biz de size Müjde'yi duyuruyoruz: Tanrı İsa'yı diriltmekle, atalarımıza verdiği sözü, onların çocukları olan bizler için yerine getirmiştir.*" (Resullerin İşleri, XIII, 32). Yeşaya'nın (LV, 3) haber verdiği gibi Davud'un iyiliklerinin devamıdır. Bununla beraber her zaman tanrıları güçle özdeşleştiren Yahudi olmayan kitleleri (özellikle Yunanlılar'ı) Tanrı'nın kadir-i mutlak olduğuna ikna etmiştir.

Hem Yahudi hem de Yunan zihniyetine sahip Pavlus, İsa'ya eski tanrılarının klasik özelliklerini atfetmiştir: "Orduların tanrısı" Yahve ve "yıldırım kullanan," yok etme ve yaratma gücüne sahip Zeus gibi.

İnciller'in verdikleri parça halindeki bölümlerinde bile İsa'nın hayatı, İsa'yı bu kavim dinlerine indirgeyen böylesine değer kaybettirici "yeni bir sunuş" tarzındaydı ve onu Tanrı'nın gücüne dönüştürecek hiçbir şey içermemekteydi. Ahırdaki doğumundan, kölelere layık görülen utanç verici çarmıh üzerindeki ölümüne kadar, mucizeler yaptığını iddia etmeyen, tam tersine bunları imana atfeden bu gezgin vaiz, alçakça dikenli bir taçla taçlandırılan ve tokatlanan bu şehit, Davud tarzında pelerinli ve kılıçlı bir kahraman yaratmaya yarayacak hiçbir şey sunmamaktaydı. Davud'un 109. Mezmur'da öngördüğü gibi "*Düşmanlarını ayaklarının altına alana dek halkı çağırması söylenmiştir*" (I. Korintlilere Mektup., XV, 26). Bu noktada "*Diriliş olayında, tarihsel İsa'yı tanımak zordur*" diyen Peder Segundo'nun (S.J.) [*Qu'est-ce qu'un dogme(dogma nedir?)*, I, 15] endişelerini anlamaktayız.

İsa "*ben doğru kişileri değil günahkarları çağırmaya geldim*" (Markos, II, 17) demişti. Haçı üzerindeyken suçluya "*Bugün*

benimle cennette olacaksın" (Luka, XXIII, 43) ve "dünyalıklara" da "vergi memurları ve fahişeler Tanrı'nın Krallığına sizden önce gireceklerdir"* demişti. "Ben, kimseyi yargılamıyorum" (VI-II, 28) diyen kişi şimdi Pavlus tarafından "Christ"e yani İsrail'in kurtarıcısı "Mesih"e dönüştürülmüştü: "Mesih İsa hem ölüleri hem canlıları yargılamaya gelecektir." (1 Tim., IV, 1)

İsa öncelikli olarak fakirlere gönderilmişken ve elçilerinden her şeyi terk etmelerini isterken Pavlus, zenginlere karşı sempatik bir tavır sergiler: O "yardımseverliği" "sadaka"yla karıştıran geleneğin kurucusudur.

Politique tirée de l'histoire adlı eserinde Bossuet'nin, "Gerçek Tanrı, İsrail'in Tanrısıdır!" diye yazmış olmasını daha iyi anlamaktayız.

İsa'nın öğretisiyle Aziz Pavlus'un öğretisini karıştırmamız, kurumsal Kilise'nin yirmi asırdır Pavlusçu olan ve 1992 tarihli Cathéchisme'de Davud'u "gönlüme uygun ve bütün isteklerimi yerine getirmiş bir insan" olarak gören bir kilise olduğunu görmemizi engeller (Resullerin İşleri XIII, 22).

Egemenlik teolojisi, yirmi asır boyunca Yeşu gibi ordular Tanrısının "isteklerini" sadakatle yerine getiren Davud'un yöntemlerine göre kurulmuştur.

Artık "Yahudi-Hristiyanlık" doğmuştur. Hatta Kilise adı bile ilk kez Aziz Pavlus'un Korintliler'e Mektup'unda (XIV, 12) geçer.

Aziz Pavlus, Hristiyanlığı yalnızca "tekrardan Yahudileştirmemiştir", aynı zamanda Helenleştirmiştir de.

Son derece parlak bir başarı elde etmiştir; çünkü M.S. 70 yılında Kudüs'ün Romalılar tarafından yok edilmesinden sonra Güney Akdeniz kıyılarına yayılan Yahudiler zamanla Yunan kültürünün etkisinde kalmışlardı.

* Matta, XXI, 32. (Pınar Yay. n.)

Aristophane'in* "Plutos"undan beri (yaklaşık 5. asır) öz-deyiş haline gelmiş "her türlü kötülüğün kökü para ve sevgidir" (I.Tim. VI, 10) sözünü hatırlattıktan sonra çok önemli olan Romalılara Mektup'unda "fakir" sözcüğü tek bir kere bile geçmemektedir. Hatta -zenginlere hitaben- "amacımız sizi sıkıntıya sokup başkalarını rahatlatmak değildir." (II. Korintliler'e Mektup., VIII, 14) der. Bunlar "böylelikle gerçek yaşama kavuşmak amacıyla, gelecek için kendilerine sağlam temel olacak bir hazine biriktirmiş olurlar." (I. Tim, VI, 19); Pavlus onlardan yalnızca "ellerinde fazlalık olanları" (II. Korintlilere Mektup. VIII, 14) vermelerini ister.

Pavlus, Antakya veya Efes gibi Yakın Doğu'nun önemli merkezlerinde yalnızca "kiliseler" kuran yetenekli bir örgütleyici değildi, o aynı zamanda bütün Yahudi "diaspora"ya "kendisi" İncilini (İsa'nın İncil'i değil de Tanrı'nın İncili diyerek) yaymayı başarmış, hem Yahudi hem de Yunan kültürüne sahip bir insandı.

Atinalılar'a yaptığı konuşmalarda, Yunan kültürünü özümseydiğini kanıtlamıştır: O'nun en büyük gücü, bu kültürü Yahudi tarih görüşüne aşılarmış olmasıdır.

Mesajını sunarken, dinleyicilerin düşünce ve inançlarına paralel unsurlar kullanmaya gayret etmiştir. Atina'da yaptığı konuşma bunun kusursuz bir örneğidir. Her şeyden önce O, İsa'nın ne hayatından ve ne de ölümünden bahsetmiştir, dinleyicilerin alaylarının kestiği konuşmasının sonunda yalnızca dirilişten söz etmiştir. Bahsettiği her şeyde, Yunan geleneğine gönderme yapmıştır.

Dinleyicileri tarafından beğenilmek için latifeyele karışık onları "çok dindar" (Resullerin İşleri I, 7, 22) insanlar olarak gördüğünü ilan eder; Atina'da "bilinmeyen tanrı"ya ayrılmış

* Eski Yunan'da yaşamış, meşhur Plutus mitolojisini yazan büyük dramacı. (Pınar Yay. n.)

bir sunak fark ettiğini söyler (Bu doğru değildir, bu sunak, bazı tanrıların unutulmuş olabileceği düşünülerek -ki bu da onların hizmetlerinden halkı mahrum edebilir- "*bilinmeyen tanrılar*" için yapılmıştır).

Tam bir akıllıca özümsemeye şöyle söylemiştir: "Sizin bilmeden taptığınız Tanrı'yı ben size tanıtayım. O, dünyayı ve içindekilerin tümünü yaratan, göğün ve yerin Rabb'i olan Tanrıdır." (Resullerin İşleri, 17, 23-24)

Yunan-Roma kültürünün üstadlarının alıntılarını, kaynaklarını, göndermelerini olağanüstü bir şekilde peş peşe dizmiştir.

Bu Tanrı'ya, "*insan eliyle hizmet edilmez*" (Resullerin İşleri, 17, 25) der Pavlus. Bu söylemi putların yapımını dışlamak amacıyla kullanmıştır; çünkü o dönemde Seneque* tarafından savunulmuş bir tezdi.

Şair Epimenide'in (M.Ö. VI. asır) bir alıntısıyla sözüne devam etmiştir: "Nitekim sizin ozanlarınızdan bazılarının da belirttiği gibi O'nda yaşıyor ve deviniyoruz; O'nda varız" (Resullerin İşleri, 17, 28). (Yaşam, hareket ve varlık üçlüsünde Platon'da aynı şeyi söylemiştir).

Bunun ardından Stoacı bir tezle devam etmiştir: İnsan türünün birliği, "*hepimiz onun soyundanız*" (Resullerin İşleri 17, 28); bu alıntı Aratos'un (Cleanhe'un Stoacılığına yakın olan ve M.Ö. III. asırda yaşamış bir filozof) *Phenomene*'lerinden alınmıştır.

Bu, kurumsal Kilise'nin gelecekteki söyleminde sabitleşen "*ikili bir söylem*"dir: Suçluyu belirtmeden barıştan, zorbaca sorgulayarak aşktan bahsetmek, köleliği veya sömürgeciliği hoş görmek. Sanki sevgi kısasa kısasın gerçekleşmesiymiş gibi İsa'nın yasayı fesh etmeye değil de, "onu gerçekleştirmeye" geldiğini söylemek!

* Seneque (Lucius Annaeus Seneca): Romalı filozof, devlet adamı, oyun yazarı. Doğumu M.Ö.4 Kordoba, İspanya. Ölümü M.S.65. (Pınar Yay. n.)

Aziz Pavlus muhteşem bir şekilde kölelere şunu ilan etmiştir: “Köleler! Mesih’e itaat eder gibi korkarak ve titreyerek buradaki efendilerinize itaat edin” (I. Korintliler’e Mektup., VII, 20-22) ve kadınlara ise şöyle der: “Kadınlar, kocalarınıza boyun eğin” (Ef., V, 22; Korintliler’e Mektup. III, 18), “Kadına, erkeğe ders vermesine ve ona egemen olmasına izin vermiyorum. Sükunet içinde dursun” (Tim., II, 12), “itaat ederek” (Tim., II, 11), “Kadın başını örtmezse başı tıraş edilsin” (I. Korintliler’e Mektup., XI, 6).

Bu Helenleştirilmiş Hristiyanlık öylesine büyük bir yankı bulmuştur ki, Roma İmparatorluğu’nda bir güç haline gelmiştir: İmparator Trajan’ın bir sayımına göre Roma’daki on vatan- daştan biri Yahudi-Hristiyan’dı (Romalılar çoktandır Yahudiler’le Hristiyanlar’ı birbirine karıştırmışlar, hatta Yahudiler’e Roma vatandaşlığını bile tanımışlardı. Pavlus da Roma adaletiyle sorun yaşadığında Yahudi-Hristiyan tanımlamasını kullanmakta hiç tereddüt etmemiştir).

1- Eski Ahid, İncil metinleriyle beraber okunduğunda, inanan kişilere Pavlus’un mektuplarının kilise yasalarına/formatlarına uygun İnciller’den önce kaleme alındığını, bu İnciller’in yazarlarının İsa’nın hayatına vakıf olmalarına rağmen kendilerinden önce gelmiş olan Pavlus’un kendi teolojisi çerçevesinde kişisel hatıralarını, sözlerini ve eylemlerini İncil metinlerine ilave ettiklerini söylemek gerekmez mi?

2- Yorumlamayla geçen üç asırdan ve s zulu cevaplı derslerle geçen yirmi asırdan sonra “Christianisme” (Hristiyanlık) [Pavlus’un 43 yılında uğradığı, Antakya’da icat edilmiş bir sözcüktür. (Resullerin İşleri, XI, 25-26)] adını vermek dürüstçe bir şey midir? Christ sözcüğü İbranice “messie(Masih)”nin

Yunanca tercümesidir; Mesih, Davud'un Krallığı'nı yeniden kuracak kişidir; oysa o zamana kadar İsa'nın öğrencilerine "sa-int" (aziz) denmekteydi. Pavlus, öğretisini "*İncilim*" (Romalılar, II, 16) olarak adlandırmış ve asla ona İsa'nın İncili dememiştir. Hatta "*Tanrı'nın İncili*" demeyi tercih etmiştir; Pavlus bu İncil'in, İsrail'in Tanrısı'na ait olduğunu sürekli tekrarlamıştır.

Mektuplarında İsa'nın sözlerinden veya hareketlerinden asla bahsetmemiştir, çünkü onun kölelerin Haç'ında yüz karası ölümü ve sefil hayatı, Süleyman'ın kâtiplerinin mitik destanını yazdıkları şekliyle Davud tipinde bir fatihi umut eden Yahudi halkının beklentilerine cevap veremezdi.

Böylece Pavlus, Yahudi halkının bu efsanevi destanıyla bir kopuşa meydan vermeyen, tam tersine Hristiyanlığı, çoğunun ihanetine rağmen Tanrı'nın bağışladığı İbrani halkının "kalan kısmını" özümseyen reforme edilmiş bir "Yahudilik olarak yeniden" kurmuştur. Pavlus, "gücünün melekleriyle çevrelenmiş" ve kralları ezen Mesih'in dönüşünü vad etmiştir.

Her şey, kendisi haricindekileri dışlayan "Pavlus'un İncili"yle başlar: Pavlus, kendisinden önce bir vaizin ayak basmış olduğu yerlerde vaaz etmeyi bile reddetmiştir. (Bir misyoner için tuhaf bir durumdur).

Diriliş, tek bir kez gerçekleşmiştir ve "Tanrı'nın gücünün mucizesi" olarak kendi dirilişimiz teminat altına alınmıştır. (II. Korintliler'e Mektup. XIII, 4). Bu Pavlusçu anlayış, başka şekilde kendini çoğunluğa kabul ettiremeyen geleneksel Yahudilik'in vazgeçilmezliğini empoze edecektir.

Pavlus'un en büyük kaygısı, İsa'yı Yahudi geleneginin içine dâhil etmektir. Duyurulan "müjde"de, sanki gereksiz hatta rahatsızlık verici bir parantez söz konusuymuş gibi İsa'ya dair tek bir kelime yoktur, çünkü onun hayatı Davud'un hayatının tam tersidir.

Pavlusçu düşüncenin mantığı, ölümünden sonra İsa'ya, hayattayken söylediklerinin ve yaptıklarının tersini söylettirmek

ve yaptırmaktı. Nasıralı marangozu* Krala ve Tanrı'nın gücüne dönüştürmüştür. Ölüm zafer tarafından kuşatılmıştır (I. Kor., XV, 55). “*Şimdi Tanrı'nın gücüyle yaşıyor*” (I. Korintlilere Mektup., XIII, 4).

Pavlus, Dirilişi, ezilmeye mahkûm ve kovuşturmayaya boyun eğmiş yeryüzü krallıklarının aleyhine bir zafer haline getirmiştir (I. Korintliler'e Mektup. XV, 25); tıpkı İsa'yı tuhaf bir şekilde onun mirasçısı olarak gösterdiği milis Davud'un şanını övmek için 110. Mezmur'da yer alan “güç ilâhîsi” gibi. Böylece İsa, Christ adıyla güç tanrılarının ortak hukukuna dahil edilmiştir.

Yahudiler'e göre Tanrı kendisine inananları korur ve diğer insanlara karşı onlara zafer verir. Bu nedenle İsa'yı haçın üzerindeyken alaylara maruz bırakır: Tanrı, Daniel'i kaplanların pençesinden kurtardığı (Daniel; VI, 24) gibi O'nu haçından kurtarmamıştır.

Onlara göre, Tanrı'nın O'nu terk etmiş olması, İsa'nın Mesih olmadığının bir kanıtıdır. Pavlus bu argümanı tersine çevirir ve Kurtuluş dogması haline getirir: “İsa, insanların günahlarından bağışlanmaları için ezelden itibaren ilâhî bir yazgıyla ölmüştür”. Böylece İsa'nın hayatının neden önem arz etmediğini anlarız; ölümünün nedeni hayatı değildir (zira ölümü daha önceden kararlaştırılmıştı). O, Yahudilerin en kutsal yasalarını ihlal ettiği ve “*Tanrı'nın olanın Tanrı'ya verilmesini*” öğütlerken, İmparatorun tanrısallığını (Romalılar için o Tanrıdır) kabul etmeyi reddettiği için ölmemiştir.

Sanki onun hayatı ve korkunç ölümü, korkusu ve şüpheleri, hiçbir şeye görünmeyen Baba'yı olağanüstü/tanrısal bir yetkinlikle görünür hale getirmesine yetmeyecekmiş gibi.

Bir dinsiz/kafir yüzbaşı bile, Haçın başında “*bu insan ger-*

* Nasıralı İsa; tarihsel metodlar vasıtasıyla ele alınan ve tarihin belli bir döneminde yaşamış İsa, geleneksel Hristiyan inancından oldukça farklı oluşturulmuş “Tarihsel İsa”. (Pınar Yay. n.)

çekten Tanrı'nın Oğlu'ydu" demek için dirilişini beklememiştir (Markos XV, 39).

Müjde, sözleri ve eylemleri geçmişin tümünden, güç tanrılarından koptuğu İsa'nın hayatı değildir.

Buna karşılık Pavlus şöyle yazmıştır: "*Tanrı'nın isteğini size bildirmekten çekinmedim.*" (Resullerin İşleri XX, 27). Diriliş'in, "*Tanrı'nın gücünün bir mucizesi*" olması için iskeletlerin yerin altından çıktığı ve etle kuşandığı Hezekiel'in vizyonuna (Hezekiel XXXVII, 1-14) benzer bir şey meydana gelmeliydi. Pavlus, büyük bir dikkatle, "*manevi beden*"den (I. Kōrintliler'e Mektup. XV, 44) ya da "*zafer bedeni*"nden (V, 21) bahsetmiştir.

Havariler vaazlarında saf, yerli, halkın daha kolay anlayabilecekleri terimler kullanmak için açıkça fiziki bedenden bahsetmişlerdir. Kilise Pederleri de bu yönde devam etmişlerdir. II. asırda *Ölülerin Dirilişi Üzerine Risalesi*'nde Tertullien,* uzun uzun Hezekiel'in vizyonunu alıntılamıştır ve Aziz Pavlus'a gönderme yaparak şu sonuca varmıştır: "*Ölülerin dirilişinden bahsedildiğinde tam anlamıyla bedenlerin dirilişi söz konusudur.*" (XVIII, 12)

Böylece her şey (Tanrı'nın ezeli buyruğuyla) dışarıdan gelir ve bu gücün mucizesi sayesinde yalnızca bir kereliğine gerçekleşir.

Dolayısıyla Pavlus'un Eski Ahid'in mirasçısı kabul ettiği Yahudi-Hıristiyan Kilise, imgesel geçmişini oluşturan bütün mitleri ve her iki inanç arası uyumluluk mevzularını üstlenecekti.

* Tertullien (M.S.160-240): Kilise müderrislerinden. (Pınar Yay. n.)

-İsa'ya sadakat mesajını getirdiği "*fakirler*"e yönelik bir tercihi şart koşar mı koşmaz mı?

-İsa'nın sözlerini veya eylemlerini hiç alıntılamayan, tam tersine onu Davud'un yerine geçecek Kral yapmayı amaçlayan çelişkili soyağacını kullanarak onun doğum öncesiyle ilgilenen Pavlus'un Yahudi-Hristiyanlığı İsa'nın, iktidar sahibi olan herkesin hizmetine girebilen bir milis, ikinci bir Davud olduğuna inanmamızı sağlayabilir mi? (Samuel I ve II, Krallar Kitabı)

- Zenginlerden kendilerini sıkıntıya sokmadan yalnızca "fazlalıklarını" fakirlere bağışlamasını isteyen Pavlus'un tutumu, İsa'nın, peşinden gitmek isteyenlere yaptığı, "her şeyden" vazgeçme çağrısıyla uyuşabilir mi?

- Bossuet gibi, reforme edilmiş Yahudiliğin yaratılış inancında "*İsa'nın, İsrail'in Mesih'i*" "*gerçek Tanrı; yani İsrail'in kendisi*" olduğunu söyleyebilir miyiz? Bu durumda İsa, Eski Ahid'de yazılı bulunan bir senaryonun yalnızca itaatkar bir aktöründen başka bir şey değildir. Bir Kral'ın iktidarından değil de, en yoksul insanların yoksulluğundan aşkınlığı ortaya çıkararak insanlar ve tanrılar tarihinde bu devasa gediği açmış olamaz.

Pavlus'un reforme edilmiş Yahudiliği, "*ordular Tanrısı*"nın iktidarını yeniden kurmuştur. Onu tekrardan kâdir-i mutlak bir Tanrı yapmıştır: "*Gücünün melekleriyle*" o yeniden gelecektir.

Tanrı'nın insan biçimli görüşünde ısrarlı günümüzün dini "inançları", bu yanılsamalardan ayrı değildir. İnsan, günahlarıyla ve yasaklarıyla ilâhî bir "yasa"nın tehdidi altında olmadığına bile, sorumluluklarından yoksun bırakılmıştır: Mutlak kudret, bir yandan insana artık "Yasa"nın egemenliği altında olmadığını söylerken, öte yandan "lütuf" adı altında varlığını sürdürmektedir.

Aziz Pavlus'un Filipeliler'e Mektup'undaki "kendisini hoşnut eden şeyi hem istemeniz hem de yapmanız için sizde etkin olan Tanrıdır" (Filipeliler'e Mektup. II, 13) sözünü, inancını benimseyen Trente Konsili'nin (1545-1563) ifadesini kullanmak suretiyle 1992'de Papa II. Jean-Paul'un de Câtechisme'inde yazdığına göre insanların her yaşadığı olay, "kendi iradesine göre her şeyi yürüten Tanrı'nın önceden belirlediği bir plana" boyun eğmektedir. Bu işlerin oluşunu "gerçekleştirilen işlerden dolayı değil de, lütufla" diye belirtmiştir Pavlus Romalılar'a (XI, 6). Lütuf da, Tanrı'nın "karşılıksız bir bağışdır" "bu sizin başarınız değildir" diye vurgulamıştır Pavlus (Efes. II, 8).

Aziz Pavlus'tan İznik'e (325)

Pavlus, hem kurumsal Hristiyanlık'ın hem de egemenlik teolojisinin kurucusudur.

IV. asırda Roma İmparatorluğu'nun sınırları içinde bulunan Kilise, bölünmeye ve parçalanmaya başlamıştı; imparatorların, ya Domitien gibi ona baskı uygulayarak ya da Konstantin'in yapacağı gibi onunla ittifak kurarak onu dikkate almak zorunda kaldıkları bir güç haline gelmekteydi.

Pavlus'un gözünde bu Kilise, Tanrı'nın, Nuh ile birlikte bağışladığı (Tek. VII, 23) inananların "geri kalanı" gibiydi. "Geriye kalanlar" Davud'la birlikte İşaya'nın (Yeşaya XI, 1-9) soyundan çıkacaktı.

Bu "geriye kalanlar" "seçilmişlik"ten yararlanmak için kurtuluş tarihinin her aşamasında Tanrı tarafından bağışlanmış olan kişilerdir. Pavlus şöyle ekler (Romalılar XI, 5): "Aynı şekilde şimdi de Tanrı'nın lütfuyla seçilmiş küçük bir topluluk vardır." Açıkçası: Kilise artık "seçilmiş halkın" verasetini almıştır.

İmparator Konstantin, "itaatkârlığın"⁵ bu şekilde kutsallaştırılmasından ne kadar da çok faydalanabileceğini fark et-

miştir. Böylece Hristiyanlığı, İmparatorluğun imtiyazlı dini olarak seçmiş ve Hristiyanlar arasındaki ideolojik bölünmelere son vermek için özen göstermiştir.

Bununla beraber IV. asrın başlarında Kilise'nin birliği, İskenderiye'li bir papaz olan Arius'un vaazlarıyla tehdit altındaydı.

Bir mektubu hariç Arius'un eserleri, Ortodoksluk tarafından yok edilmiştir: Bu nedenle onun duruşunu, yalnızca muhaliflerinin, özellikle de Poitiers'li Aziz Hiltaire'in aktardıklarından yola çıkarak varsayımlarla belirleyebilmekteyiz.

IV. asrın başlarında Arius, "sayesinde her şeyin varolduğu İsa-Mesih" (I. Korintliler'e Mektup. VIII, 4) ve "Her şey O'nun sayesinde ve O'nun için yaratılmıştır" (I. Korintliler'e Mektup. I, 15) şeklinde Aziz Pavlus'un daha önce söylediği gibi her şeyin yaratıcısı olan İsa-Tanrı'yı, Tanrı'nın yerine koyma eğilimine karşı Tanrı'nın birliğini korumak istemiştir.

Ariusçuluk'un anahtar sözcüğü, Aziz Yuhanna'nın "Baba benden daha büyüktür" (XIV, 28) ayetidir ve "Babama, sizin Babanıza, Tanrıma ve sizin Tanrınıza doğru yükseliyorum" (Yuhanna, XX, 17) şeklindeki özdeşliği dışlayan ifadelerdir. Poitiersli Aziz Hiltaire onun savını çürütmek için bu ifadeyi alıntılamış ve Pavlus'un şu ifadesini de eklemiştir: "Her şey Oğul'a bağlı kılınca, o zaman Oğul da her şeyi kendisine bağlı kılan Tanrı'ya bağlı olacaktır." (I. Korintliler'e Mektup. XV, 26-28).

Arius'a göre İsa, Tanrı'dan "ileri gelir" (Hindistan'dan ilham alan filozof Plotin'in bir ifadesi). O bütün insanlar gibi onun mükemmel sureti olan "Tanrı'nın suretine" benzer; ilâhî birlikten ortaya çıkan ve hayatıyla ve ölümüyle tanrılık eden her şeye tamamen sadık olan elçinin suretidir. Demek ki o, görünmez Tanrı'nın görünür suretidir: "Beni gören Baba'yı görür."

Arius'un vaazının başarısı öylesine büyük olmuştur ki, bu polemik bütün Doğu Kiliseleri'ni bölmüştür.

İmparatorluğunun birliğini düşünen Konstantin, bu bölünmeleri kamu düzeyinde bir sorun olarak algılar.

Uzlaştırma girişimleri başarısız olduğu için Konstantin güç kullanmaya karar verir. Rakibi Doğu imparatoru Licinius'u yenerek 324'de başkenti Nikomediya'ya* zaferle girer. Vakit kaybetmeden Arius'u -asileri itaatkarlardan keskin bir şekilde ayırt etmesini sağlayacak bir tarzda- yasaklamak için yakınlarında bulunan İznik'te 325'de bir Konsil düzenler. İmparator, Konsil'e katılan Papazlara, nihai karara uymayacak olanların hemen sürgün edileceklerini bildirmiştir.

Konsil'e katılan ve Arius'a karşı saldırının vurucu gücü Atahanase'nın "*İznik Konsili Din İşleri Kurulu'nun Kararlarına Dair*" adlı eserinde, Papazların "*Yazılardan alınmış sözcüklerle Ariusçuların küfürlerini elde etmeyi umut ettikleri*" yer almaktadır.⁶

İmparator Konstantin, İmparatorluğun birliğini sağlamak amacıyla Arius'un dinî sapkınlığını ortaya koyacak ve böylece kendi etkinliğinin devamını sağlayacak apaçık kriterlerin oluşturulmasını istiyordu.

Danışmanları, Oğulun Baba'yla "aynı özden" olduğunu söylemek için "omoousios"*** ifadesini seçmişlerdi. Bu seçim tuhaftır, çünkü Hristiyan inancını tamamen Yunanlı bir biçimde ifade etmeye çalışmaktır. Bununla beraber Yunan felsefesinin temel kavramı olan "varlık" (ousia) kavramı, hem yaşayan, yaratıcı bir Tanrı anlayışına sahip Yahudi geleneğine, hem de Tanrı'nın Yunanca anlamıyla "varlık" değil de, sevgiyle ilintili olduğu İncil geleneğine tamamen yabancıdır.

* Nicomédie (İzmit): M.Ö. 262 yılında Astakoz halkı, bugünkü İzmit'in bulunduğu alanda kurulan bölgeye yerleşmiş ve kent, Bithynia kralı olan Nikomedes'den dolayı Nikomediya adını almıştır. Nikomediya 1331 yılında Osmanlı egemenliğine geçtikten sonra, önce İznikmid, daha sonra İzmid (İzmit) adını almıştır. (Pınar Yay. n.)

*** Omoousios: Cevherleri eş olan ; eşcevherlilik. (Pınar Yay. n.)

Anlamsızlıklar öylesine büyüktü ki, İznik'te "hypostase"* kavramı "töz" -altta olan, dış görünüşünde gerçek varlık olan- kavramının eşanlamlısı olarak kullanılmıştır.

Bu "omoousios" sözcüğü, gnostik gelenekten gelmekteydi ve 268'de Antakya Konsili tarafından yasaklanmıştı; bu Konsil Antakya piskoposu Samosathı Paul'ü, ne Eski Ahid'de ne de Yeni Ahid'de geçen bu sözcüğü kullandığı için aforoz etmiş ve sapkın ilan etmişti. Demek ki Arius'un ve arkadaşlarının bunu kullanmadığından emindi. İmparatorun istediği de buydu. Ariusçular, derhal imparatorluktan ayrılmak zorunda kalmışlar ve Konsil'den sonra imparatorun korkusundan dolayı oy verdiklerini açıklayan ve görüşlerinden dönen üç piskopos da Konstantin tarafından görevlerinden alınmış ve Galya'ya sürgün edilmişlerdi. Sorunun temelinde doktrinel bir tartışma değil, siyasal bir baskı yatmaktaydı.

İznik, İmparatorluğun kurtuluşu için İsa'nın diğer tanrılar gibi, örneğin Konstantin'in Pontifex maximus'u (en üst rahibi) olduğu ve ölümüne kadar da öyle kalması yani Jüpiter gibi bir Tanrı olması son derece önemliydi. *"İmparator doğal olarak kendisini Hristiyan halkının başkanı görürdü; gerçek İsrail'in yani yeni İttifak'ın başında, yeni bir Musa, yeni bir Davud."*⁷

325'deki İznik Konsili, kesin olarak Pavlusçu Ortodoksluğu kurmuştu. İznik Konsili tarihçisi Peder Boularand şöyle yazmıştır: *"Pavlus, İznik Konsili'nin yazarlarını doğrudan etkilemiştir."*⁸

Peder Segundo (S.J.), bu Konsil'in *"Pavlusçu inanç biçimini güçlendirmekle sınırlı gibi görüldüğünü"* belirtmiştir. Konsil, *"Tanrı'nın oğlu Nasıralı İsa'nın, çoktanrılılığı reddeden bazı Yunan filozoflar gibi Yahudiler'in taptıkları Tanrı'yla aynı doğaya, veya aynı töze, veya aynı varlığa sahip"*⁹ olduğunu ilan etmiştir.

* Hristiyan inancında Tanrı, İsa ve Ruhü'l-Kudüs üçlemesinin her biri (Pinar yay. n.).

Böylece İsa, eski tanrıların kamu hukukuna girmiştir. O dokunulmaz bir dünyanın Yaratıcısıdır: “Her şey O’nunla ve O’nun için yaratılmıştır.” (I. Korintlilere Mektup., I, 15).

Gerçekten de Konstantin için bu, halkın mevcut düzeni kabul etmesinin bir teminatıydı.

İmparator, öğretiyi o kadar az ilgilenmiştir ki, İznik Konsili’nden üç yıl sonra fikrini değiştirmiş, Arius’u ve taraftarlarını yeniden saygınlıklarına kavuşturmuştur. Artık İznik Konsili muhaliflerini desteklemiş ve ölümüne yakın 337’de Ariusçu bir piskopos tarafından vaftiz edilmiştir!

Konstantincilik

O güne kadar baskılara maruz kalmış Kilise’nin tarihinde yeni bir aşama başlamıştı: Konstantincilik dönemi. Kilise artık bir devlet kurumu halini almıştı.

“Konstantincilik” İznik’te doğdu.

Konstantin’in niyeti, örneğin medeni davalara yönelik kesin hakemlik sunarak ve pagan ibadetlerini yasaklayarak (imparator Theodose döneminden itibaren ölüm cezasıyla cezalandırılmaktaydı) “*piskoposları devletin hizmetinde memurlar yapmak*”tı.¹⁰

Böylece Kilise, İmparatorluğun kaderine hükmetmekteydi. Nihayet 410’da Alarik Gotları* Roma’yı ele geçirdiklerinde ve son imparatoru tahtından indirdiklerinde imparatorluğun halefi Kilise olacaktı.

Baskılara maruz kalmış Pavlusçu Hristiyanlık, iktidarın gerçek sahibi olunca baskı uygulayan olmuştur. O zamana kadar “din sapkını” kitapları yakmakla yetinmişti (bu nedenle

* Alarik Gotları: Vizigotlar (Bau Gotlar), Roma’ya akınlar düzenlemeye başladılar. İ.S. 410’da Alarik’in önderliğinde Roma’yı ele geçirdiler. Gotlar’ın batı kolu olan Vizigotlar, daha sonra İspanya’ya yerleşerek burada güçlü bir krallık kurdular. (Pınar Yay. n.)

Arius ve Marsiyon* ile ilgili yalnızca muhaliflerin seçtikleri ve kullandıkları alıntılara sahibiz).

“Iznik formatı” ile inanca getirilen engellerin tipik örneği şudur:

Ruh, bir varlık değil de, bizi kendimizi aşmaya çağıran bir güçtür. Bununla beraber Yunanca’da şeylerin akli düzeni olan “logos” kelimesi Tanrı kavramlarımızın ve aklımızın ötesinde değilmiş gibi tercüme edilir.

Iznik’te Tanrı’yı tanımlamak için onun inkârı anlamına gelebilecek Yunanca terimler kullanılmıştır:

Her ikisi de “maske” anlamına gelen Yunanca’daki “prosopon”u ve Latince’deki “persona”yı “kişi” ile tercüme ederek bunun tam tersi olan Hristiyanlığın algıladığı şekliyle, insanî (ilâhî) kişinin içselliğinden bahsedilmiştir.

Fransızca’da ona denk gelen Yunanca sözcüğü “hypostase”^{1**} üreterek Latince’ye “substantia”yla yani “görünenin altında olan şey”le tercüme edilmiş Aristotelesçi “ousia” kavramını temel alan Yunanca sözcük “homoosios”la benzerlik kurarak İsa’dan, Tanrı’yla “eşözlü/aynı görünüşlü gerçek varlık” olarak bahsedilmiştir. Bu da her şeyin üstünde zorunlu olarak yaratıcı olan bir Tanrı inancına terstir. İsa’yı, dilbilimci olmayanların anlayamayacağı “hypostase” şeklinde nitelemiştir.

Tanrı konusunda yapacağımız araştırmalarda “Varlık”ın karşılığı olan Yunanca kelimelerden uzak durmamız şarttır. İlk Kilise tarihi uzmanı Peder Daniélou Kardinal olmadan önce, bana bir gün şöyle demişti: “İlk zamanların bütün mezhep sap-

* Marsiyon (Marcion): Pontuslu; İ.S. 80–160. Sadece Pavlus’u elçi olarak kabul ettiği halde Pastörel mektupları da kabul etmedi. Luka Müjdesi’nin küçük bir kısmını kabul etti. Eski Ahit’i reddetti. Ona göre Eski Ahit’teki Tanrı yaratıcı, yasa koyucu ve cezalandırıcı Tanrı’dır. Fakat İsa Mesih’in Babası olan Tanrı tamamen farklı bir Tanrı’dır. Mesih gelmeden önce hiç kimse bu Tanrı hakkında bir şey bilmezdi. Yeni Ahit’te Tanrı lütufkâr, merhametli ve kurtaran Tanrı’dır. (Pinar Yay.n.)

** Hypostase(Hypostasis): Sıfat, düşünce ve değerlerin kişiliğe bürünüşü. (Pinar Yay. n.)

kınlıkları, Yunan diline ve kültürüne tamamen yabancı olan Mesihçi tecrübenin bu dile ve kültüre tercüme edilmesiyle başlar.”

Gerçekten de “Hristiyanlar”, “Yahudiler” ve “Müslümanlar” arasındaki akıl almaz polemikler hep bu meseleden doğmuştur. Yahudi ve Müslümanlar, “Hristiyanları” üç tanrılı olmakla suçlamışlardır, oysa Yahudiler’in ve Müslümanların soyut olarak “tektanrıci” bakış açılarına göre Tanrı’dan, İsa’dan ve Ruhtan “töz (altta olan, dış görünüşüyle gerçek varlık olan)” terimiyle bahsedildiğinde böyle bir suçlama yersizdir.

İznik, Egemenlik Teolojisi’nin Doğuşu

İmparator Konstantin (306-343), imparatorluğunu “devlet işletmelerinin işçilerini ve askerleri kızgın demirle işaretleyerek bir polis terörü”yle” (s. 212) yönetmekteydi. “Kayınpederini, üç damadını, en büyük oğlunu (Crispus)¹¹ ve ikinci karısını (Faustia)” öldürtmüştür.

İşte Hristiyanlığı devletin özel dini yaparak Kilise tarihinde belirleyici bir döneme damgasını vuran “Hristiyan kralı”, Davud’un halefi böyle bir kişiydi.

Bundan sonra zulüm ve iğrençliklerle dolu fetih çağı başlamıştır. En önemlilerinden birini belirtmek gerekirse; İspanya’daki mezhep sapkınlığına öylesine büyük bir şiddetle karşı konmuştur ki bunların başında bulunan Avila piskoposu Priscillian* 385’de Treves’de ölüm cezasına çarptırılmıştır.

Afrika’da Kartaca piskoposu Aziz Augustinus (Milan piskoposu Aziz Ambroise’in desteğiyle), IV. asırda “Hristiyanları” (Donatiste ve circoncillionlar)** korkutmak ve

* Priscillian: IV. yüzyılda yaşamış ve reformcu fikirleri, İspanya, Portekiz Akitanya, Fransa ve hatta Roma’yı etkilemiş Avila (İspanya) Piskoposu. (Pinar Yay. n.)

** Donatiste ve circoncillionlar: Üçüncü ve dördüncü yüzyıllarda ortaya çıkan ve ciddi ayrılıklara neden olan Hristiyan gruplar. Onlara göre kiliseler uygulamalarında fazlasıyla dejenere olmuşlardı. (Pinar Yay. n.)

katletmek için Roma birliklerine başvurmaktan çekinmemiştir.

Çocukların öldürülmesini yasaklamak için Theodose'un* bir fermanını beklemek gerekmiştir. Yine imparator Theodose döneminde Incil'in "Asla öldürmeyeceksin!" ilkesine itaat eden askerler, 314'de yapılan Arles Konsili kararlarının üçüncü maddesine dayanarak aforoz edilmişlerdir.¹²

Bakire Meryem'i "Tanrı'nın annesi" olarak belirtmeyi reddeden piskopos Nestorius piskoposluktan alınmıştır, üstelik "Ortodoksluğu" savunan Aziz Cyrille onun uzaklaştırılmasını sağlamış, sonra da 4 yıl boyunca Mısır'ın çöllerine (450'de orada ölmüştür) sürgün ettirmiştir.

453'de ise Nesturiliğe** karşı çıkan, "monofizizm"i*** savunan ve tek Tanrı olmayanın tüm güce sahip olduğu inancını reddeden bu sapık Hristiyan mezhebinin başında bulunan kişi bu kez suçlu bulunmuştur. Onunla dayanışma içine girdiklerinden dolayı halkın direnişini vahşice bastırmak için üzerlerine ordu gönderilmiştir.

Bu baskı, Güney Asya'dan Nubia'ya kadar yayılan "monofizizm"i tamamen durduramamıştır.

"Monofizizm"in Arabistan'ın bir kısmına iyice yerleşmesi ve Ariusçuluğun da İspanya'da yer edinmesi, aslında İslam'ın yayılmasını kolaylaştırmıştır, çünkü hepsi de İsa'nın büyük bir Peygamber olduğunu ve kesinlikle Tanrı olmadığını savunmaktaydılar.

İslam'ın uzun zamanlar, bir "sapık Hristiyan mezhebi"

* Theodose(Theodosios): Bizans imparatoru. (Pinar Yay. n.)

** İsa'nın, Baba Tanrı'nın oğlu olduğuna ve her ikisinin birliğine inanan Hristiyanlık inancı. (Pinar yay. n.)

*** Monofizizm(Monofizitizm): Tek bir kişilik içinde özellikle İsa Mesih'in Tanrısallığının vurgulanmasıdır. İsa Mesih'in insan doğasının, Tanrı doğasının içinde kaybolduğunu savunan düşünce akımıdır. "Bu Hristiyanlar genellikle Katolik, Ortodoks, Suriye Ortodoksu, Monofist, Protestan, Keldani ve Nesturi gibi ayrı gruplar halindedirler". (Pinar yay. n.)

olarak algılanmış olması da ilgi çekicidir. Aziz Jean Damascene, "Sapık Mezhepler" ile ilgili eserinin 101. Bölümü'nde İslam'ı bu şekilde ele almıştır. XIII. asırda Dante, "Cehennem" adlı eserinin XXVIII. şarkısında Papa VIII Boniface ile aynı daire içindeki "ayırımcılar/dinden sapanlar" arasına Muhammed (s.a.v.)'i koymuştur.

Önce "siyasi Augustinusçuluk" sonra da "Konstantincilik" olarak adlandırılmış olan mevcut iktidarı koruyan bu siyasi Pavlusçuluk, Kilise'yi, dogmatizm ve manevi tekelleşme düzleminde olduğu gibi siyasi düzlemde de mutlak gücü amaçlayan baskıcı ve totaliter bir siyaseti uygulamaya götürmüştür. İşte böylece Kilise, Roma imparatorluğunun yerini almıştır (İsa'nın şehitliğine ve ölümüne şahit olan Kudüs'te değil de, imparatorluğun başkenti Roma'da). Bunun en açık örneği, asırlar boyu süren sacerdoce/ruhban sınıfı ile imparatorluk arasındaki tartışmadır. XIII. asırda Akinolu Aziz Thomas, Lezignanlı II. Hugues'e şöyle yazmaktaydı: "*Laik yönetimler, Kilise'nin yönetiminin altında bulunmalıdır.*"

Sahte ve dayanaksız olan bu "teokratik" iddialar (hiçbir dayanakları ve hakları olmaksızın kendilerini mutlaklığın memurları olarak gören Romalı kutsal yöneticiler, Tanrı'nın sözcüleriymiş gibi dünyayla konuşmak ve onu yönetmek istiyorlardı), Kilise'nin işbirlikçiliğiyle ya da sessizliğiyle Batı'nın siyasi efendilerinin işledikleri en büyük suçları -Müslümanlara karşı Haçlı Seferleri, Protestanlar'a karşı "dragonat"* uygulamaları, Amerika yerlilerinin katliamı, Afrikalı zencilerin köleleştirilmesi ve de son olarak XX. yüzyılda faşizmle işbirlikçilik- desteklemeye yaramıştır.

* "Dragonnades": XIV. Louis döneminde Fransa'da, Katolikliğe dönme-leri için Protestanlar'a karşı yapılan ölümcül baskılara verilen genel ad (insan avı). (Pınar Yay. n.)

“Mit Brennenger Sorge”* Papalık genelgesi, ırkçılığı sözde kınamaktadır, oysa Hitler döneminde Papa Konkordato’yu** geri almamıştır.

Bu ikiyüzlü dilden dolayı Fulda’da, 20 Ağustos 1935’de oy-birliğiyle Alman piskoposları şunu yazmışlardır: “Tanrı’nın yardımıyla Führer’imiz bu devasa işi (komünizme karşı verdiği mücadeleyi) başarsın...” 24 Aralık 1936’da da şunu eklemişlerdir: “Alman piskoposları, bu mücadelede dini alanda ellerinde bulunan bütün araçlarla Reich’in başkanını desteklemenin, onların vazifeleri olduğu görüşündedirler.”

İspanya’da, İspanya Primatı*** Kardinal Goma, piskoposlar kurulu adına Franko’nun darbesini desteklemiştir: 4 Aralık 1936’da Franko’nun mücadelesini “Katolik dini için gerçek bir haçlı seferi” olarak kabul etmişti. Kardinal, 10 Ekim 1937’de şunu eklemiştir: “İspanya’nın yüce kurtarıcı hareketi, İspanyol hiyerarşisi tarafından büyük bir zevkle desteklenmektedir.”

Fransız Piskoposlar Kurulu da aynı yönde mevcut iktidara bağlılık göstermiştir. Lyon’da, Galler Primatı Kardinal Gerlier, bunun şeklini haber vermiştir: 15 Kasım 1940’da, “Başkanı, vatanımıza veren Tanrı’dır” diye ilan etmiştir. 5 Şubat 1941’de ise (Toulouse başpiskoposu Kardinal Salieges’in dışında) Fransız Piskoposlar Kurulu’ndaki bütün piskoposlar Papa XII. Pie’ye ortak bir mesaj göndermişlerdir: “Mevcut iktidara karşı eksiksiz bağlılığımızı ilan ediyoruz.” 24 Temmuz 1941’de şunu

* “Mit Brennenger Sorge” : Papa XI. Pie tarafından Mart 1937’de, Nazi dogmalarını kınamak için Katolik reislerine gönderilen genelge. (Pinar Yay. n.)

** Concordat (Konkordato): Uzlaşma belgesi. “Vatikan, yeni Avrupa ülkeleri ile birçok konkordato imzaladı; bunlardan 1924 (Bavyera), 1925 (Polonya), 1928 (Portekiz ve Çekoslovakya), 1929 (Prusya) ve 1933 (Almanya/Reich) en önemlileridir. Ancak Sovyetler Birliği ile görüşme girişimleri sonuçsuz kaldı.” (Pinar Yay. n.)

*** Primat: Piskoposlar yargıcı başpapaz. (Pinar Yay. n.)

eklemişlerdir: “Bize tabi olanları kalkınma işinde desteklemeye ve korkusuzca buna iştirak etmeye teşvik ediyoruz.”

Bu noktada resmi Roma Kilisesi'nin dışında çok sayıda Katolik -bunlara rahipler de dâhil- bu işbirlikçi siyaseti reddetmişlerdir.

“*Defense de la France*” (Fransa Savunması) adlı gizli gazetenin 5 Temmuz 1943 tarihli 35. sayısında Fransız bir rahip şu tanıklığı yapmıştır: “Genel olarak manastırların ruhban sınıfı, üç yıldır, toplumun akıllı kesiminin dürüst tepkisini sergilemiştir... Fransa halkıyla bu doğrudan temas, maalesef Kilise din adamlarında eksik kalmıştı.”

Günümüzde hâlâ canlı olan bu geçmişten, eski yaraları tekrar açmak için değil, iki bin yıl boyunca hiyerarşileştirilmiş kilisenin -milyonlarca Hristiyan'ın İsa'ya sadık kalmak istemelerine rağmen- Pavlusçuluğa sadık kaldığını göstermek için bahsettik.

İznik'ten (325) sonraki “sapık mezhep mensuplarının” katliamına, Haçlı Seferleri'ne ve engizisyona kadar gitmeden önce, bu “Konstantinciliğe” rağmen Peder Laberthonniere'in¹³ söylediği gibi “yazgı sorununun çözümü olarak; yaşamaları gereken hayatın ilkesi ve gayesi olmak üzere” onlara kendisini sunan ve her zaman canlı olan İsa ile bütünleşmelerine hayatlarıyla tanıklık edenlerin var olmaya çabaladıklarını unutmamak gerekir. Ama çoğu zaman bu çabalar, Kilise'nin dışında ve ona karşı yapılmıştır. Onların imanları çoğu zaman inançlarına karşıdır.

Pavlus'un Mesih'i İsa değildir.

Roma'ya, yüksek papazlarına ve kutsal yöneticilerine karşı İsa'nın gerçek hayatına tanıklık eden Hristiyan nesilleri yaşatan bu içsel akım, Kilise'nin Pavlusçuluğuna karşı tavır koymuştur.

Flore'lu Joachim'in, “Sonsuz Mesaj İncil”deki Ruhun Kralığı'nı Kilisesiz tasavvur ettiği için 1179 tarihinde Latran Kon-

sili tarafından suçlu bulunması anlamlıdır. Assise'li Aziz François,* Assise'de zengin bir kumaşçı olan babasının tüm mal varlığını dağıtarak manastırların (Cluny rahibi gibi manastırların yöneticileri 100 şövalyelik bir koruma ordusu olmadan asla manastırdan dışarı çıkmazlardı) feodal görüşünden uzak bir "Poverello"*** olmuştur. Haçlı seferinin en yoğun cereyan ettiği Damiatte'de*** yırtık giysileriyle, Sultan'la**** görüşmek için demirlerle kuşanmış "haçlıların" yoğun engellerini aşmıştı. Aziz Jean de la Croix,***** geleneksel ritüellerin dışında "gece karanlığını" ve "Karmel yamacı"nı***** aşmaya çalıştığı için, ev hapsine çarptırılmıştır.

İmanı, bir sorunun karmaşık yapısının parçası olarak gören Pascal,***** Port-Royal'ın "yalnız yaşayan keşişler"i

* Saint François d'Assise (1182-1226): Ünlü Hıristiyan azizi. İtalya'nın 'Assise' kentinde doğdu. Zengin bir aileye mensuptu. Gençliğinde hastalandı. Nekahet döneminde hayatın anlamını sorgulamaya başladı. Bir gün Incil'den bir bölümü dinlerken aradığı yanıtı buldu. Yoksulluğu seçerek, yaşayışını değiştirdi. Incil'deki sevinç, umut ve sevgi mesajlarını yaymayı kendine amaç edindi. Hayatı boyunca yoksullara, kimsesizlere ve aşağı tabaka insanlara yardımcı olmaya çalıştı. Ona göre kâinatın tümü, büyük bir aile, bir tür evrensel kardeşlik oluşturmakta, tüm insanları karşılıklı sevgiye ve annemiz Toprağa, kız kardeşimiz Aya ve kardeşimiz Güneşe saygı göstermeye çağırmaktadır. (Pınar Yay. n.)

** Poverello: Yoksul kişi(Pınar Yay. n.).

***İçinde Nil deltası ve stratejik Kızıldeniz'in yer aldığı Kahire'nin kuzeyindeki yaklaşık 200 km.lik Akdeniz sahil şeridi; 12 ve 13. yüzyıldaki Haçlı Seferleri'nin en yoğun cereyan ettiği bölge (Pınar Yay. n.).

**** Haçlı Seferleri'ne karşı büyük direniş gösteren ve başarılar sergileyen Selahaddin. (Pınar Yay. n.)

***** Saint Jean de la Croix : Doğumu, Kastilya, 1542; ölümü, Ubeda, 1591; İspanya'nın yetiştirdiği büyük Katolik Ruhani eğitimcilerden biri. (Pınar Yay. n.)

***** Carmel yokuşu: Karmel dağında doğan ve sert disipliniyle ünlü Karmel tarikatına gönderme yaparak, katı kurallar olmadan da engellerin aşılarak manevi yüceliğe ulaşılabilceği ileri sürülüyor. (Pınar Yay. n.)

***** Pascal: Blaise Pascal. 1623-1662 yılları arasında yaşamış Fransız düşünürü. Aynı zamanda büyük bir matematikçi olan, Torricelli deneyi üzerine eserler yazan ve bir hesap makinesi icad etmiş olan

gibi Kilise'nin "otoriteleri"yle her türlü gizli anlaşma yapmaktan kaçınarak yaşamıştır.

Asırlardan beri ve günümüzde hâlâ binlerce Hristiyan, kalplerinde İsa'yla -dünyanın en iyi niyetiyle- kutsanmak için İsa ile Pavlus'un aynı inanca sahip olduklarını zanneden Katolik Papazlar'a başvururlar.

Ama batılı olmayan dünyada, İsa'nın hayatı ve Pavlus'un dogmaları arasındaki binlerce yıllık bu karışıklıktan uzak "Romalı" olmayan, gerçekten evrensel (ki bu Romalı'dan çok "Katolik" in eşanlamlısıdır) bir iman filizlenmektedir. "İşçi rahipler" in (1951-1954) ve Peder Teilhard de Chardin'in suçlu bulunmasıyla XX. asrın ortalarında meydana gelen Kilise'yle ilgili büyük "krizlere" tepki olarak bu hareket, karşı konmaz biçimde güç kazanmaktadır. 6 Aralık 1957'de Roma Kutsal Makamı şu kararı almıştır: "*Peder Teilhard de Chardin'in kitapları, kütüphanelerden, seminerlerden ve dini kurumlardan çıkartıl-*

Pascal'ın temel eseri ölümünden sonra yayımlanmış olan "Düşünceler"dir. O, 1654 yılında dini bir tecrübe yaşamış, hayatının bundan sonraki dönemine, bilimsel çalışmalarından çok, din ve Tanrı konusundaki görüş ve tartışmaları damgasını vurmuştur. Başka bir deyişle Pascal deist bir hümanizmin, rasyonel bir kuşkuculuğun ve özgür düşüncenin egemen olduğu bir çağda ve toplumda, Tanrı'nın ve tanrısal kayranın gerekliliğini ve gücünü gösterme çabası içinde olmuştur. Descartes'ı hem kabul eden ve hem de eleştiren, Descartes'ın matematiksel yöntemin kullanım alanını genişletmek istediği yerde, matematiksel yöntemin başka alanlara uygulanabilirliği ve yararı konusunda kuşkucu bir tavır takınan Pascal, bu yöntemin teolojiyle de, metafizikle de bir ilişkisi olmadığını söylemiştir. Soyut, analitik ve tümdengelsel düşünen akıl, Pascal'a göre, Tanrı'nın varoluşunu kanıtlayamaz. Hakikati bilmenin, mutlak doğruluğa ulaşmanın tek yolunun akıl, matematiksel ya da bilimsel yöntem olmadığını söyleyen Pascal'a göre, kurtuluş inanç ya da yürektedir. Çözüm inançta, yürekte, dini bir yaşamdadır, çünkü yalnızca burada, inanan insan Tanrı'ya ilişkin aşk dolu bir kavrayışa ulaşır. İnsanın kurtuluşu, samimi müminde söz konusu olan, adeta içgüdüsel, doğrudan, aracısız ve akla bağlı olmayan, akıl süzgecinden geçmemiş bir kavrayıştır, Tanrı'ya teslim olmadadır. (Pınar Yay. n.)

malıdır ve bu eserler başka dillere tercüme edilmemelidir.” İlk başta Latin Amerika’da, sonra da Afrika ve Asya’da günümüzün en büyük umutlarından biri olan “kurtuluş teolojilerine” karşı Kilise’nin Amerikan CIA’sıyla ortaklaşa yürüttükleri mücadele çok anlamlıdır.

Ben ise “Teilhardcılar’la” birlikte büyük çapta “uluslararası diyaloglar” başlatmıştım ve Moskova’da Teilhard’ın *Phénomène humain* (İnsani olgular) adlı eserinin tercümesini almış ve coşkuyla buna bir önsöz yazmıştım.

Kilise İmparatorluğa Dönüşüyor Yahudi-Hristiyan Dogması

Aslında İznik’te 325’te Hristiyan dinine giren Konstantin olmamıştır, bunun tam tersine ilk önce ona boyun eğmek, sonra da ona egemen olmak için hiyerarşikleşmiş Kilise, İmparatorluğa dönüşmüştür. İmparatorluk otoritesinin bütün kurumlarını devralmıştır: Piskoposlar gerçek valiler olmuşlar, Papa da büyük pagan “rahiplerinin”* geleneksel ünvanını almıştır: “Souveren Pontife (Papa).”

Kilise tarihi, Batı’nın bütün tarihine egemendir; Avrupa, Kilise’nin dışında asla tanımlanmamıştır: O “Hristiyanlıktır”. Hatta asırlar sonra Westphalie Antlaşmaları’yla (1648) “uluslar”a bölündüğünde bile başka bir şey olmayacak ve olası dirilişine inandırmaya çalışacaktır: Kilise’nin yerine, dolara köle olmuş (ya da onun kurnaz ortağı Euro) ve adına ortaklık denilen “pazar” geçmiştir.

Bu “Avrupa”nın tarihi; onu tek başına oluşturan “Hristiyanlığın” tarihi, mezhep sapkınlıklarına yapıla. fiziki zulümlerin izini taşıyan kanlı bir tarihtir. İşgal döneminde Romalılarla “işbirliği yapmış” piskoposların meşruiyetlerini kabul et-

* İmansızlaşmış, putperestliğe kaymış rahip. (Pınar Yay. n.)

meven mezhep sapkınlarının ya da eski Romalı sömürgecilerin imtiyazlarını ortadan kaldırmak isteyen ve yeni toprak sahiplerinin imtiyazlarını tehlikeye atan devrimcilerin (circoncellions) direnişini kırması için Aziz Augustinus, Roma ordusuna başvurmadan hiç çekinmemiştir.

Kilise'ye karşı yürütölen hareketlerde, basit bir içsel anlaşmazlık ya da ufak tefek "aykırılıklar" görmek son derece yanlış olur.

Karşıt akımlar gerçekten var olmuştur: Bir yandan (İznik'ten 1992 tarihli Catéchisme'ine) git gide daha çok "Pavlusçu" ve Batı'ya egemen bir Kilise; diğeryandan da "mevcut iktidarlar"la suç ortaklığına bulaşmadan veya, rekabete girmeden, aynı zamanda resmi Konstantincilik'le de hiçbir uzlaşmayı kabul etmeden gerçek Hristiyanlığa sadık kalmak isteyenlerin aydınlık akımı.

Peder Teilhard de Chardin'in de söylediğı gibi "Hristiyan ritüel ve gelenekleri"ne (phylum christique) sadık kalan nesiller var olagelmıştır.

Burada bunların hepsinden bahsedemeyiz, çünkü binlerce "Hristiyan", zulüm ve ölüm pahasına bile olsa Kardinal Daniélou'nun *Histoire de l'Église*'inde, ilk 15 yıl boyunca "Hristiyanlığın yayıldığı büyük merkez" olan Suriye'deki Hristiyanlığı - Pavlus'un oraya gittiğı ve "topluluğa" (Resullerin İşleri, XI, 26) ilk kez "Hristiyan" adını verdiği yerin Antakya olduğunu hatırlatarak - "Asyalı Hristiyanlık" olarak adlandırdığı şeye sadık kalarak yaşamak istemişlerdir. Daniélou şunu da belirtir: "Bu sözcüğün siyasi bir yankısı vardır" (O.C., s. 53). Gerçekten de sözcük "christos" taraftarını, yani "tarihsel İsa"nın değil de, Yahudi geleneğine özgü olan "Mesih'in (Yunanca'da Christos) görevini yapanın" taraftarlarını belirtir.

İsa'ya olan bu sadakat, Hristiyanlığın ve bütün Avrupa tarihinin belirleyici anı olan İznik Konsili'nden (325) öncesini ve sonrasını ifade edecektir. Peder Boularand bununla ilgili

şunları yazmıştır: “Antakya Din İşleri Kurulu (265) omousios’u yasakladıysa, bunu Pavlus’un anladığı ve kişisel ayrımı tamamen Baba’dan Oğul’a vermek için kullandığı anlamda yapmıştır.” (A.g.e., s. 351). Korintliler’e ilk mektubunda Pavlus, yaratışı Baba’ya ve tamamen Baba’dan Oğul’a atfetmiştir. Koloslular’a Mektup’unda ise Havari, her şeyin Oğul tarafından yaratıldığı ilkesini tekrar ifade etmiştir.

Aynı yazar Pavlusçu Hristiyanlığın “muzaffer yazgısı”nı 49 yılında başlattığını fark etmiştir. (s. 59) Bunu da Yahudi “me-sihçiliğin” uzantısında yapacaktır.

Aynı keyfiyeti (“Tanrı böyle istedi”) temel alarak Aziz Bernard gibi Haçlı Seferleri için vaaz edenler, “Hristiyan” Bouillon-lu Godefroy’yı Kudüs’te Müslümanlar’ı katletmeye çağırmışlardır; İspanyolı koyu Katolik Isabelle, ülkesinde bulunan Yahudi ve Müslümanlar’a karşı Engizisyon yetkisini istemiştir ve bir Papa da, “Hristiyanlaştırma” bahanesiyle Latin Amerika’yı İspanyol ve Portekiz sömürgeciler arasında paylaşmıştır.

Daha genel bir ifadeyle ve siyasetten uzak bir şekilde ifade etmek gerekirse, bütün “vahyedilmiş” dinlerin “hukukçuları/yasa koyucuları/fıkıhçıları”, kendi dönemlerinin ihtiyaçlarına cevap bulmakla meşgul fıkıhçıların asırlar önce oluşturdukları “emirleri” ve yasakları aktarırlar, ama hiçbirisi bize insanî ve ilâhî formatlı bir geleceği inşa etmek için neyi “yaratmamız” gerektiğini söylemez.

İşte bu tuhaf dini “etik” adına bu ideolojiyi yayan medya-lar tarafından çocuksulaştırılmış bir Amerikan halkı, suçlu oldukları ispat edilmemiş olmasına rağmen 30 gün içinde 10 mahkûmu ve Teksas valisi olduğu süre içinde 6 yılda 164 kişiyi infaz ettiren bir “seri katil”e oy vermiştir.

Bin yıllık “dogmalardan” birkaç tanesini sorgulamak bir inanç krizi değil, bugüne kadar kendisini ifade ettiği kültürün krizidir.

Günümüzde Catéchisme'in* eğitimi ile günümüz evren görüşü arasındaki uçurum çok daha da aşılmaz bir hal almıştır.

Yaratıcı bir hükümdar, evreninin bu ufacık parçacığını/ dünyayı, kaygılarının tek konusu olarak ve efendi ile kölenin, iyilik ile kötülüğün bütün hiyerarşilerinin tek ve örneksel merkezi görür? Sanki evrenin “optimist/iyimser trajedyası”nın, gülünç denecek kadar minik olan bu sahnede oynanması gerekiyormuş gibi.

Öngörülen mitoloji son derece ölümcüldür: Bir “seçilmiş halk” belirleyen ve bu halka diğer halkları yok etme, kovma veya onlara egemen olma hakkını tanıyan keyfi, kaprisli ve tarafgir bir prens gibi Tanrı'yı hayal etmek.

İktidarda gözü olan herkesin elde etmek istediği bir imtiyazdır bu: Yalnızca İbraniler değil, aynı zamanda Haçlı Seferleri'ni, Engizisyonları'ni ve “teokrasi”sini kutsallaştırmak için kendisini iktidarın mirasçısı gösteren bir “Hristiyanlık”, son olarak da Westphalie Anlaşmasıyla “Hristiyanlığın” parçalanmasından sonra onu “ulusçuklar” halinde ufalayarak onun yerini alan Batı. Herkes kendisini, komşularının savaşı rakibi yüce efendinin naibi ilan etmiş ve sömürgeciliğe, katliamlara, soygunlara ve köleleştirmelere “Hristiyanlaştırma” adını vermiştir.

Yahudileştirmeden ve Helenleştirmeden

Sonra Romalılaştırma

İznilik'in ruhu, Konstantin döneminde Roma'nın imparatoru rejimine uygun düşmekteydi. Tanrı, dengeli bir dünyanın ya-

* Catéchisme (Kateşizm): İlmihal. “Martin Luther 1529 senesinde, Batı medeniyetini İslam tehlikesinden korumak için Türklere karşı savaşmanın her Hristiyan'ın üzerine vazife olduğunu bildiren küçük bir eser kaleme aldıktan sonra, Hristiyanlığın temel inanç ve doktrinlerinin soru-cevap şeklinde öğretildiği Küçük ve Büyük *Kateşizm*'i yayımladı.” (Pınar Yay.n.)

atıcısıdır; bu dünyayı değiştirmeyi istemek büyük bir günah-
ar çünkü O bunu böyle istemiştir. İmparator da, bu devamlı-
lığın ve mevcut düzenin teminatıdır.

Uzun zaman boyunca insan medeniyetinin yayılmayı iste-
diği bilinen tek “dünya”nın Akdeniz’in doğu kıyılarında bu-
lunduğu doğrudur. Çağımızın ilk asırlarında bu dünya, Roma
İmparatorluğu’nun kıyılarıydı. “Monarşi üzerine risale”sinde
Dante, insan nüfusunun sayımına gönderme yapar: “*Bu söz-
cüklerden, evrensel yargılama yetkisinin Romalılar’a ait olduğu-
nunun kastedildiğini açıkça anlayabiliriz*”. Sonra Dante şunları
ekler: “*Böylece, Roma halkının bütün ölümlüler üzerinde ege-
menlik elde ettiğini ilan ediyorum.*”

Aziz Luka (II, 1) ise şöyle yazmıştır: “*O günlerde Sezar
Auguste bütün Roma dünyasında nüfus sayımı yapılması için
buyruk çıkardı.*”

Konstantin’den (Iznik Konsili, 325) sonra Kilise, Roma
İmparatorluğu’nu yönettiğinde bütün dünya üzerinde hük-
mettiği ve herkesin yalnızca Kilise’nin inancına uymak zorun-
da olduğu görüşündeydi. “1992 Catéchisme”inin bölümlerin-
den birinin başlığı hâlâ “*Kilise’nin dışında kurtuluş yoktur!*” (s.
186) şeklindedir.

Eğer Tanrı, Musa’ya sonra da Yeşu’ya diğer halkların katle-
dilmesini emreden kâdir-i mutlak bir monarksa/hükümdarsa
o zaman İsa, “bu Tanrı’nın oğlu” mudur? Bossuet’nin de (XIV.
Louis’nin mutlak monarşisini tartışma kabul etmez savunucu-
su için bu çok doğaldı) söylediği gibi, İsrail dini ile İsa’nın di-
ninin tek bir din olduğunu savunan “Yahudi-Hristiyanlık” bu
alaşımdan oluşmaktadır. “*Discours sur l’histoire universelle*”
(Evrensel Tarih Üzerine Söylem) adlı eseri- i Bossuet gerçek-
ten de İsa üzerine mi yazmıştır? İsa “İsrail’in Mesihi” midir?
Aziz Pavlus’un olduğu gibi Bossuet’nin de ve Roma İmparator-
luğu’nun da çok değer verdikleri “obéissance (itaatkar)” söz-
cüğü İsa tarafından hiç kullanılmamıştır. Bu sözcük, ne olur-

sa olsun - Aziz Augustinus'un söylediği gibi bu "Neron da olsa" - otoriteye boyun eğmek konusunda Aziz Pavlus'un sözlerini alınıluyan 1992 Catéchisme (s. 397) tarafından çok rahatlıkla kullanılmıştır.

"Batı kültürünün" yalnızca iki kaynağa - Yahudi-Hıristiyan ve Yunan-Roma - sahip olduğu maalesef basmakalıp bir dogmadır. Bunlar miyop görüşlerdir veya devlet destekli eski üniversite tezlerinin ürünü olan kanaatlerdir.

Tanrı'nın bir fiil değil de, sadece ad olmasına her zaman üzuldüm. Öyle olsaydı şöyle derdik:

"Kendimi bizzat ben yaratmış değilim.

Senin ışığın da bizzat sende doğmuyor.

Kendimize yetecek kadar da yeterli değiliz..."

"Tanrı" fiilinin çekimi.

DİPNOTLAR

1. Bu kronoloji, Kudüs Kitab-ı Mukaddes'inden alınmıştır: *Synopse des quatre Évangiles en français*. 1- *Texte avec parallèles des Apocryphes et des Pères...*, P. Benoît (1964-1972 arasında Kudüs Fransız Kitab-ı Mukaddes ve Arkeoloji Okulu müdürü, Papalık Kitab-ı Mukaddes Komisyonu üyesi) ve M.-E. Boismard, P. Sandevair tarafından gözden geçirilmiş 2. Baskı, Paris, Ed. du Cerf, 1972; 2- *Yorumlar*, P. Benoît ve M.-E. Boismard, A. Lamoille'un ve P. Sandevair'in yardımlarıyla; ön-söz P. Benoît; Paris, Ed. du Cerf, 1972; 3- *L'Evangile de Jean*, M.-E. Boismard'ın ve A. Lamoille'un yorumları, G. Rochais'nin yardımlarıyla, Paris, Ed. du Cerf, 1977.
2. Aynı olaylara ilişkin bölümleri karşılaştırarak İncilleri paralel bir şekilde ele alan kitap, I, XI. (Çev. n.)
3. Kitab-ı Mukaddes'in ökümenik tercümesi: 13. Bsk, Paris, Ed. du Cerf, Les Bergers et les mages, 1977.

- J.I. Gonzalez Faus, a.g.e.
Bu sözcük İsa'nın sözleri arasında hiçbir zaman yer almamıştır.
Bkz. Peder Ephrem Boularand, s.j., *L'hérésie d'Arius et la foi de Nicée*,
ed. Letouzey et Ané 1972, c. 2, s. 304.
Jean Danielou, *Nouvelle histoire de l'Eglise*, c. 1, s. 283.
Ephrem Boularand, *L'hérésie d'Arius et la foi de Nicée*, 1972.
Segundo, *Le Christianisme de Paul*, s. 304.
). Segundo: Qu'est-ce qu'un dogme? Age., S.286.
.. Konstantin'in en büyük oğlu Crispus, babası tarafından 326'da yani
İznik Konsili'nden bir yıl sonra öldürtülmüştür.
l. A.g.e., s. 364.
i. A.g.e., s. 303

Bölüm: IV

Rönesans, Vahşi Hayvanların Doğuşu

Batı tarihinde bu şekilde adlandırılmasına karar verilen XVI. asrın “Rönesansı”, bütün dünyanın Avrupa medeniyetine yaptıkları katkılardan doğmuştur (bu bilgi, Avrupalı öğrencilerden fazlasıyla gizlenmektedir); onun Yahudi-Hristiyan ve Yunan-Roma şeklinde yalnızca iki kaynağı yoktur. Asırlardan beri “ipek yolu”, yalnızca ticarî malları değil, aynı zamanda kültür de taşımıştır. Çinliler’in icat ettikleri pusula sayesinde Avrupalılar, açık denizlerde gemicilikle gerçekleştirdikleri, büyük keşifler olarak adlandırdıkları şeyi başara-bilmişlerdir. Yine Çin’den gelen barut sayesinde istilalarını, fetihlerini, egemen sömürgeciliklerini gerçekleştirebilmişlerdir. Gutenberg’den 12 asır önce Çin’de keşfedilen kağıt ve matbaa sayesinde kültürlerini demokratikleştirebilmiş ve reformlarını gerçekleştirebilmişlerdir. Avrupalılar, Araplar sayesinde Endülüs’te Doğu’yu Batı’yla birleştirebilmiş, bağınazlık etmeksizin üç dine saygı duymayı öğrenmiş, deneysel yöntemi ortaya koyabilmiş ve bilimleri yenileyebilmişlerdir.

Yunan “mucizesi” olmadığı gibi Rönesans “mucizesi” diye bir şey de yoktur.

“Piyasa” merkezli insanlar arasında rekabetin egemen olduğu bir toplumun yaratılması, bu uygulamayı eriterek ve insan ile doğa, insan ile insan, insan ile Tanrı arasındaki ilişkilere dair sonraki görüşleri değiştirerek bir ideolojiye götürmüştür.

Rönesans’ın karakteristik doğasıyla insanın ilişkisi, bir yeri fetheden fatihin fethettiği yerle ilişkisine benzer.

Rönesans, insanın hemcinsiyle olan belli bir ilişkisini temel alır. Bu ilişki köküne kadar bireyseldir; sözcüğün en iyi ve en kötü anlamıyla “girişim insanı” doğacaktır. Bu menfaat ve güç arzusu, bilinen dünyanın sınırlarını aşmaktadır ve bu, kıtaları ve medeniyetleri harap etmekte tereddüt etmeyen Konkistador’un* arzusudur da.

Rönesans, insanla Tanrı arasında bambaşka bir ilişki kurmuş ancak, beraberinde çeşitli soru işaretleri getirmiştir. Eski dogmalara karşı Rönesans’ın, insan sorununu ortaya koymak istemesi kuşkusuz dönemin tek olumlu yönüdür;

Olumlu ve olumsuz yönleriyle birlikte teknik açıdan doğa, denetim altına alınmış gibi görünmektedir.

Sokratesçi akılcılıkta taslağı çizilmiş tek boyutlu insan Rönesans’ın macerasında daha da belirgin bir hal kazanır. Bu akılcılığın uygulanma noktası, doğmakta olan Kapitalizm’e özgü olan menfaat ve güç arzusudur.

Artık, kabullenmeyi tebliğ eden bir dinin ardından arzunun durmak bilmeyen tahrikini temel alan gizli din gelmiştir.

XX. asrın bu son çeyreğinde Batı kültürünün derin bir krizini yaşamaktayız. Bu model, yalnızca kültürel bir görüngü değil de, aynı zamanda Kapitalizm’le sömürgeciliğin birarada

* Conquistador: 16. yüzyılda Meksika, Orta Amerika ve Peru işgallerini gerçekleştiren disiplinsiz, her şeyi yakıp yıkan askeri birlik. (Pinar Yay.n.)

doğumu olan ve Rönesans olarak adlandırılan şöyle birlikte doğmuştur.

Bu model, Kapitalizm'den, yani tek boyutlu insanı yaratan toplumdan doğmuştur: Bilimlerin ve tekniklerin sonu olmayan gelişmesinden kendi güç ve menfaat arzusunun tatminini bekleyen insanın yaratılması.

Bu model, sömürgecilikten yani batılı olmayan bütün kültürleri, bütün diğer düşünme ve yaşama tarzlarını inkâr eden veya yok eden, yegâne tarihsel girişim merkezi ve yegâne değer yaratıcısı bu teknisyen insanı, her şeyin ölçüsü haline getirmeyi iddia eden bir toplumdan doğmuştur.

Artık statik değil de, dinamik olan ve aktifliğin sabitliğe baskın çıktığı bu toplumda "gelişme" mefhumu doğacaktır. İlk anlamıyla gelişme, birey düzeyinde fizikî, aklî ve manevî imkanların gelişip serpilmesidir: Bedeninin, gücünün ve esnekliğinin gelişmesi, kültürü oluşturan geçmişteki ve şimdiki insanlığın icatlarına yaratıcı ve eleştirici katkılarının, ötekilerle kardeşlik ve sevgi ilişkilerinin ve manevî imkanlarının artması. İlk defa ve kesintisiz bir yaratıcı/üretici eylemde, ortak projelere herkesin yoğun bir sorumluluk bilinciyle katılımı, geleceğin sınırsız ufuklarını açar ve insandaki tanrısal bir canlılık/aktivite ortaya çıkarır.

Bireylerin gelişmesinin koşulu, durmaksızın yapıların ve kurumların gelişmesidir:

-Yaşamayı, (yiyecek, ev, kıyafet, vs.), kültürel ve manevi boyutlarının gelişmesi için gerekli olan doğrudan ihtiyaçların üretilmesi ve dağıtımı.

-En güçsüzleri ezen veya sakat bırakan çatışmaları ve derin farklılıkları azaltan toplumsal ilişkiler.

-Herkesin gelişmesiyle uyum içinde kişisel gelişme yöntemleri, sorumluluk ve özgürlük.

Günümüz Batılı toplumlarımızın "gelişme" olarak adlandırdıkları şey, tamamen ekonomik olan tek yanlı, dar kriterle-

rimiz tarafından tanımlanmıştır: İnsanî bir projeye veya hayatın bir niteliğine gönderme yapmadan üretimin ve tüketimin niceliksel büyümesi. Günümüzde “gayrisafi milli hasıla”ya gönderme yaparak toplumları ve halkları anlarız ve hiyerarşileştiririz.

Böylece her tür insanî gayenin dışında farklı toplumsal yaşam biçimleri, yalnızca niceliksel olarak tanımlanmış ekonomik büyümeye, yok edici olsa da teknik üstünlüğe ve baskıcı ve yabancılaştırıcı olsa da toplumsal örgütlenmeye göre değerlendirilmektedir. Kazançların büyümesi mi yoksa insanın gelişmesi mi? İşte tam seçim anı...

Günümüzde “gelişmiş” ülkeler ile iki yüzlü bir şekilde “gelişmekte olan” ülkeler diye adlandırılan “gelişmemiş” ülkeler karşı karşıya bulunmaktadır, oysa bu iki kategorinin arasındaki uçurum hiç durmaksızın derinleşmektedir.

Batı ile dünyanın geri kalanı arasında büyümekte olan bir ekonomik dengesizliğin koşullarını yaratan, başka bir deyişle bugüne kadar kültürlerin karşılıklı bir verimliliğini sağlayacak medeniyetler diyalogunu yasaklayan ve karşılaştırma kriterlerini fakirleştiren tarihsel mekanizmaların önceden bir çözümlemesi yapılmadan bu diyalogu gerçekten başlatmak imkansızdır.

Bu teoremi ispatlamak kolaydır: “Gelişmişlik” ve “gelişmemişlik,” diyalektik bir ilişkiyle birbirine bağlıdır. Bunlar birbirini koşullandırır ve doğurur. Daha somut ifade etmek gerekirse; Batı’nın “gelişmesi”nin koşulu üç kıtanın yağmalanması ve bunların zenginliklerinin Avrupa’ya ve Kuzey Amerika’ya aktarılmasıydı; buna karşılık Üçüncü Dünya olarak adlandırılan şeyin gelişmesini engelleyen Batı olmuştur.

“Gelişmemişlik” bir ülkenin başka bir ülke tarafından sömürülmesinin ifadesidir.¹

Başka bir deyişle “gelişmişlik ve gelişmemişlik” aynı sistemin, yani kapitalist sistemin iki unsurudur. Sermayenin baş-

taki birikimi, sonra da genişletilmiş çoğalması (günümüzde buna “büyüme” deniliyor) birkaç aşamada gelişmiştir:

- XVI. asırdan itibaren Amerika’daki Kızılderililer’in soykırımı.

- Soykırım’dan dolayı nüfusu yok edilmiş bir Amerika’nın topraklarının ve maden ocaklarının işletilmesi için zorunlu bir hal almış olan siyahilerin köleleştirilmesi ve oraya taşınması.

- “Sanayi devrimi”nden (ki oluşan birikimden dolayı mümkün hale gelmişti) itibaren, yeni teknikleri kullanmaya imkan vermediği için köleliğin ortadan kaldırılması.

- Tam anlamıyla “sömürgeciliğin”; yani emeğin ücretini düşük tutarak ve ithal ürünlere yüksek fiyatlar koyarak sanayide ve ticarete açıkça kârlı yatırımlar sağlamak amacıyla Afrika, Latin Amerika ve Asya’nın büyük bir kısmı üzerinde siyasi ve askeri egemenliğin başlaması.

-Son olarak çokuluslu şirketlerin oluşumu ve gelişmesiyle Üçüncü Dünya’nın yeni bir tarz sömürgeye maruz kalması: Artık sömürge ilişkileri, bir metropol ve sömürgesi arasında iki taraflı değildir.

Artık günümüzde devletlerin sınırları içinde, yabancı çokuluslu şirketler, bazen siyasetini ve ekonomisini yönlendirdiği ve askeri imkanlarını kullandığı (Guatemala’da, Vietnam’da veya Irak’ta olduğu gibi) büyük bir gücün (örneğin Birleşik Devletler) desteğini alarak, bazen de belirleyici rol oynadıkları uluslararası kurumları kullanarak artık ulusal ölçekte değil, uluslararası ölçekte bir yağmalama icra etmektedirler.

Batılı Rönesans, Yunan -özellikle de Platon- düalizminin felsefi olarak yeniden kurulması ve dini bir reformun arkasında gizlenmiş Kapitalizm ile sömürgeciliğin eşzamanlı doğuşu (Luther ve Calvin dönemi), kendisini artık dünyanın merkezi

zanneden Avrupa'nın yarısını, imparatoru Roma Kilisesi'nin elinden almıştır.

Batı Hint Adaları'ndan,* yani Amerika'dan Avrupa'ya, pazar ekonomisinin devasa bir şekilde gelişmesine imkan veren altın ve gümüş oluk oluk akmıştır. Avrupa'daki altın ve gümüş dolaşımı, değerli taş ocaklarında çalışmaktan ölen sayısız Kızılderili sayesinde XVII. asırda % 800 artmıştır.

Daha da önemlisi Ortaçağ'ın kıtlıklarına son veren ve doğum oranlarına eşi benzeri olmayan bir seviye kazandıran Amerika'dan ithal edilen besin kaynaklarının Avrupa'ya akması büyük bir önem arz etmiştir: Fernand Braudel, 1982'de, patatesin ve Meksika mısırının Avrupa'ya gelişini bir "tarım mucizesi" olarak adlandırmıştır. Braudel, iki asır içinde patatesin, tahıl tüketiminin % 40'ının yerini aldığını belirtmiştir. Öncelikle ekilmeye başlandığı İrlanda'da nüfus üç katına çıkmıştır.

Avrupalılar daha uzun lifli olan Amerikan pamuğunu ithal etmeye başladıklarında Avrupa tekstil sanayii, Hindistan'daki dokumacıların ve üretim için Amerika'ya götürülen siyahi kölelerin aleyhine olacak tarzda eşi benzeri görülmemiş bir gelişme sergilemiştir.

İnsanî yönün çöküşünü gizleyen "Avrupa Rönesansı" miti aslında, piyasa tektancılığının, para putperestliğinin, sömürge yağmalamasıyla dünyanın kasılıp kavrulmasının, ve de Avrupa'da bile sahip olanlarla sahip olmayanlar arasındaki git gide büyüyen kutuplaşmanın doğuşudur.

Çöküş, kolektif iradenin bireylerin lehine parçalanmasıdır. Romalılar'da ise bu çöküş, özel mülklerin zenginliği ile tapınakların gerilemesi arasında büyüyen tezatla ortaya çıkmıştır.

Başlangıcından itibaren dönemin büyük dehâları bu çöküşle ilgili uyarılarda bulunmuşlardı.

-Hiç kimse XVI. asırda Shakespeare kadar dünyamızın çö-

* Batı Hint Adaları: Karayipler denizindeki adalara verilen ad (Pınar Yay. n.).

zülme mekanizmasını iyi anlamamış ve iyi tasvir etmemiştir;

-Hiç kimse Cervantes kadar ölümü başarısız kılmak için yegâne yolu göstermemiştir.

1605'de Kral Lear *"delilerin körleri yönettiği"* bir dünyanın parçalanmasının kaçınılmaz olduğunu haber vermiştir.

"Büyük dünya bu şekilde yok oluncaya kadar yıpranacaktır". Kral Lear, yalnızca *"yıkıntı parçası"*dır. O, hayati soruyu sormuştur: *"Kim bana, kim olduğumu söyleyecek?"*

"Kim olduğumu biliyorum" diye cevap verir Don Kişot aynı 1605 yılında. O da mutsuzluğun en derinliklerindedir. Ama Tanrı ondadır. Bir anlam ve bir amaçla. Onlar sürü dünyasının gerçek olmadığını biliyorlardı, çünkü bunun doğuşunu yaşamışlardı; biz ise ölüm döşeği safhasını yaşıyoruz.

Rönesans olarak adlandırdığımız şey, her tür mutlak değer reddidir ve bir *"vahşi orman bireyselciliği"* de ona eşlik eder.

Rönesans, vahşi hayvanların doğuşudur.

"Gerçeklik" olarak adlandırılmaya karar verilen şey, aslında düştür ve yalandır. Biz ise buna *"insanın yabancılaşması"* deriz.

İlk Shakespeare ve Cervantes *"kral çıplaktır!"* diye haykırmışlardır. Sizin gerçeğiniz sahte bir gerçekliktir: Anlamsızdır çünkü sizin amacınız yoktur!

Para, bütün değerleri ticarî değerlere dönüştürmüştür: *"Sahip olduğun kadar değerlisin, değer neyse sahip olduğun da o kadardır."* (II, 20, s. 669 ve II, 43, s. 831). *"Zenginlikler, pek çok deliği kapayabilir."* (II, 19, s. 655) (Don Kişot).

Cervantes, *"altın babası budalanın önünde secde eden türedi bilgini"* gösteren Shakespeare'inkine eş hiddet ve basiretle Kapitalizm'in zaferinden Rönesansa uzanan yolun doğal sonucu olan ahlaki yıkımı haber vermiştir.

"Ne görüyorum? Sarı, parlak ve değerli maden, altını mı! Bu azıcık altın bile siyahı beyaz, çirkini güzel, haksızı haklı, rezili"

ısil, yaşlıyı genç, korkağı yiğit yapmaya yeter. Bu, sunaklarınızdan Papazlarınızı ve hizmetçilerinizi uzaklaştırır; bu hastanın başucundan yastığı çekip alır. Bu sarı gümüş, gizli entrikaları hazırlar, lanetliyi kutsar, soluk vebaya taptırır, hırsızları, ünvanlarla, saygınlık ve övgülerle senatör koltuklarına oturtur; gözünü yaşlı dulu tekrar evlenmeye karar verdirten odur.

İğrenç ülserli bir hastanın tiksinierek kustuğu, onu tütsüler, parfümler ve ona yeni bir tazelik, güzellik kazandırır... Haydi! Uluslar'ın arasına anlaşmazlığı sokan lanetli toz, insan türünün yosması, seni doğadaki yerine geri göndermek istiyorum.”²

Cervantes de onun kadar basiretlidir: Mistik destan olduğunu sandığı şey, sömürgeciliğin tiksindirici gerçekliği olarak ortaya çıkar. “Estremadure'lü kıskanç adam” adlı eserinde Hindistan'a çağrı yapar: “İspanya'nın umutsuzlarının sığınağı ve korunma yeri, günahkarların Kilisesi, suçluların izin belgesi... birçoğu için umutsuzluk ve birkaçı için merhem.” (Pleiade, s. 1301).

“Rüyaların dönüm noktasında” Cervantes'in trajik hayal kırıklığı, Don Kişot ile kendini ifade eder: Silahlara ve edebiyata ilişkin söyleminde “günümüzde yaşadığımız gibi nefret edile- si bir dönemde başıboş şövalye mesleğini icra etmiş” olmaktan ne kadar üzüntü duyduğunu söyler (I, 37-38).

Dünyanın bu mekanikleştirilmesinden ve ilâhî boyutundan soyutlanmış insanın bu ezilmesinden Don Kişot'un çıkar- dığı sonuç: Tanrı'nın yerine, insanların ve toplumların efendi- si haline gelmiş olan paranın mutlak iktidarı. “Dünyanın en iyi temeli paradır” (II, 20, s. 66), “Kâr, her şeyi yapabilir” (II, 20, s. 667).

Amerika'dan altının oluk oluk akması, İspanya'yı boğmuştur.

Rönesans'ta doğmuş, kişisel menfaati ve parayı temel alan bu sistemin ve sermayenin vahşi ormanlarında yeniden hayvanlaşmış dünyanın hali budur.

İşte bizim dünyamızın doğuşu budur.

Shakespeare ve Cervantes, oyunun kurallarının oluştuğu ilk dönemi yaşamışlardır.

Günümüzde Beckett ve absürdite* ile birlikte, *Godot*'yu beklerken, son perde oynanmaktadır.

Amerika'nın istilasıyla 1492'de başlayan bu tarihsel çağın başlarından itibaren bazı kişiler, kendisini tek mümkün medeniyet ve yegâne modernlik taşıyıcısı olarak gören bu Batı'nın yeni barbarlığının anlamını fark etmişlerdir; tarihin bu kırılma anında Batı'nın yanlış bir yola girdiğini göstermişlerdir.

İngiltere'de Kapitalizm'in ortaya çıkışı karşısında bir adam bu eleştirel bilinçle, başka türlü yaşanabileceğini göstermiştir. Bunu da Avrupa'nın sınırlarını ve önyargılarını geçerek ve "yeni dünya"yla farklı bir karşılaşmanın açtığı olasılıkları tasvir ederek yapmıştır.

İlk "*Ütopya*" yı** o yazmıştır ama, kendisi, çoğu zaman hafif bir küçümsemeyle "ütöapist" dediğimiz türden birisi değildi; tam tersine bu kişi, tüccarların, Hollandalı "büyük yün tüccarları"nın aracısı, sonra da bu ülkede dünyanın ilk "Kapitalizmi'nin" doğduğu bir dönemde İngiltere Bakanı (Büyük Şansölye) olmuş bir "saha adamı"ydı.

Son derece anlamlı olan bu tanık, Thomas More'dur (1478-1535). Geleceğe dair bakış açısı öznel rüyadan veya hayalimsi fantezilerden oluşmamaktadır.

Ütopya'sının ilk kısmı, onun gözleri önünde İngiltere'de gerçekleşen feodal ve tarımcı bir toplumdan yün sanayiiyle

* Absürdite(Anlamsız Düşünme): Düşünce akışının bozulması ile tutarsız düşüncelerin ve buna bağlı olarak konuşma, jest ve mimiklerin sürdürülmesi. (Pınar Yay. n.)

** Thomas More'un ünlü eseri. (Pınar Yay. n.)

şlamış bir ticarî kapitalizme geçişin derin bir çözümlemesi-
r.

Tuhafiyeciler *birliğin*in avukatı olarak More, dokumacılar-
sorunları halletmek, sonra da İngiliz ve Fransız tüccarları
asındaki anlaşmazlığı gidermek için elçi olarak Anvers'e
nderilmişti, dolayısıyla Hollandalılar'la yün ticaretinin bü-
n mekanizmalarını iyi bilmekteydi. Parlamento üyesi olarak
vlet harcamalarının denetiminde uzmanlaşmış biriydi.

VIII. Henri tahta çıktığında Thomas More, kralın "*köleler
in bir efendi değil de, halkı için bir baba*" olmasını umut etti-
ni yazmıştır. 1529'da İngiltere'nin en yüksek görevine ulaş-
ıştır: Thomas More, Kraliyet Şansölyesi VIII. Henri ile İspan-
alı Catherine'in boşanmasına şiddetle karşı çıktığı gibi sadık
ır Katolik olarak, kralı Anglikan Kilisesi'nin yüce başkanı ya-
an 1533 tarihli *üstünlük akdine* de karşı çıkmıştır. Uzlaşmaz
arşıtlığından dolayı suçlu bulunmuş ve 6 Haziran 1534'de
ellesi koparılmıştır.

Böylece, bütün Avrupalı sosyalizmlerin tohumunu içeren
e bir hayalci tarafından değil de, kendisine ait sorumlulukla-
nın (ki bunlar çok yüksek sorumluluklardı) tamamına ha-
im bir saha adamı tarafından kalem alınan ilk *Ütopya*'yı ya-
an bu kişi, ticarî Kapitalizm'in tartışmalarına tanık olmuş ve
unları yaşamıştır. Bunun mekanizmalarını ve sapkın etkileri-
i incelemiştir.

Ütopya'sının ilk kısmı, İngiliz dönüşümünün incelenmesi-
le ayrılmıştır.

Yün ticaretini beslemek için eski feodaller ve zengin tüc-
arlar, küçük köylülerin geçim tarımı uyguladıkları toprakla-
ı ellerinden almışlar, çiftliklerinden bunları 'ovmuşlar, yün
oyasına yönelik koyun yetiştirmek için devasa alanları çit-
lerle (*çitler yasası*) kapamışlardır. Thomas More, doğmakta
olan Kapitalizm'in bu işleminin ayrıntılı ve trajik bir tasvirini
apmıştır:

“Açgözlü bir cimri, çitlerle çevrili tek bir alanda binlerce dönümü toplamıştır; dürüst tarımcılar ise, bazıları sahtekarlık, bazıları şiddet, bazıları da küçük düşürülerek veya ufak tefek zorluklar sonucunda mallarını satmak durumunda bırakılarak evlerinden kovuldular. Zenginlerden daha kalabalık olan (çünkü çok sayıda insana ihtiyaç duyar) bu aileler, erkekleri ve eşleri, dulları ve çocukları, anneleri ve babaları ile taşradan göç etmek zorunda bırakıldılar. Bu bahtsız insanlar, doğdukları çatıdan, onları beslemiş olan topraklardan ağlayarak kaçıyorlar ve sığınacak bir yer bulamıyorlardı. Bu nedenle beraberlerinde götürebildikleri ve ederi zaten çok düşük olan her şeyi yok fiyatına satıyorlar; bu paralarını da harcadıklarında ellerinde kalan, hırsızlık ve çiftliklerde asılmak.”

“Zenginlerin bencil cimriliklerini frenleyin; onlardan stokçuluklarını ve tekellerini alın. Tarımcıya geniş bir gelişme sağlayın; bugüne kadar sefaletlerinden dolayı hırsız ve gezgin olmuş bu insan kalabalığının faydalı bir şekilde iş tutmaları için yün ve sanayinin farklı branşlarında fabrikalar kurun.”

“Hırsızlığa karşı tek çözüm olarak darağacını” görenlere onun cevabı şu olmuştur: “Benim kişisel görüşüm, insan toplumu herkese eşit mülk sağlayacak şekilde örgütlenmediği için, bir insanın para çaldığından dolayı öldürülmesinin bir adaletsizlik olduğu yönündedir.”

Kapitalizm’in zaferinin ardından İngiltere’deki kurulu düzeni eleştiren tezin anahatları şöyledir:

“Mülkün bireysel bir hak olduğu ve her şeyin parayla ölçüldüğü yerde asla toplumsal adaleti ve mülkü örgütleyemeyiz; en iyi olanın kötüler arasında paylaştırıldığı bir topluma adil demeniz ve insan kitleleri sefaletin pençesindeyken kamu mülkünü, doymak bilmeyen açgözlü bir avuç bireyin ihtiraslarına bırakan devleti de mutlu olarak görmemiz dışında.

Kanaatimce eşitlik, mülkün özel ve mutlak olduğu bir devlette imkansızdır; çünkü böylesi bir devlette herkes, farklı ünvanlar

haklar ileri sürerek elinden geldiğince zenginlikleri kendine mek için uğraşır. Böylece ne kadar büyük olursa olsun ulusal ginlik, diğerlerini muhtaç ve sefillik içinde bırakacak şekilde sayıda bireyin eline geçer.

Mülkü eşitçe, adilce dağıtmanın ve insan türünün mutluluğukurmanın tek yolunun mülkiyetin ortadan kaldırılması oldu-u karşı konmaz bir şekilde düşündüren de işte bu noktadır. lkiyet hakkı, toplumsal yapının temeli olduğu sürece sayısı en abalık olan ve en saygın olan kitle/halk, yalnızca kıtlık, dert amutsuzluk elde edecektir.

Bu nedenden dolayı günümüzde gelişip serpilen cumhuriyetle-baktığımda ve gözlemlediğimde, şatafatlı cumhuriyet adı ve i altında en iyi şekilde işlerini yürüten zenginlerin bir komp-anu görmekteyim. Komplocular, mümkün bütün hilelerle ve ün yollarla şu iki amaca ulaşmaya çalışmaktadırlar: Birinci-ız çok kötü bir şekilde elde ettikleri bir servetin kesin ve sınır-mülkiyetini kendilerine sağlamak; ikincisi fakirlerin sefaleti-kullanmak, insanları kullanmak, onların sanayilerini ve eklerini en düşük fiyata satın almak. Devlet adına ve dolay-la fakirler adına zenginlerin emri vaki yaptıkları bu hileler ar-yasa olmuştur.”

Para piyasasının mutlak iktidarını temel alan bu topluma :şı Thomas More romantik rüyalar ileri sürmemiştir. Eleşti-erinde olduğu kadar projelerinde de deneysel olmak iste-ştir.

Ilke olarak, tamamen farklı olan bir toplumun mümkün ol-ğunu göstermiştir. Mümkündür çünkü Yeni Dünya’da ye-sizlikleriyle birlikte zaten vardır.

Orada, amacı alının biriktirilmesi değil de, asanın gelişip pilmesi olan başka bir gelişme biçimi vardır: “Gerçek mut-uğu bu eksiksiz gelişmede görüyorlar.” (Kısım II).

Thomas More’un bilgi kaynakları şunlardır:

- Amerigo Vespucci’nin (Amerika’ya adını veren odur), Ye-

ni Dünya'ya yaptığı dört yolculukla ilgili olarak 1507'de yayınlanan raporları.

- Görüşüp konuştuğu Raphael gibi görgü tanıkları. Raphael hakkında bize şunları söyler: "Ülkesi Portekiz'dir. Gençken malını mülkünü kardeşlerine bırakmıştır; dünyayı gezme tutkusuyla Amerigo Vespucci'nin kişiliğine ve servetine bağlanmıştır. Günümüzde her yerde ilişkisini okuduğumuz dört yolculuğunun son üçü boyunca bu büyük denizciden bir an bile ayrılmamıştır." (Kısım I).

Raphael ona şunları anlatır: "Hayaliniz böyle bir cumhuriyete dair hiçbir fikre kapılamamıştır ya da sahte bir düşünce oluşturmuştur. Ütopya'ya gitmiş olsaydınız, onun kurum ve geleneklerini seyredebilmiş olsaydınız, hayatımın beş yılını geçirmiş ve sırf, bu yeni dünyayı eski dünyaya haber vermek için oradan çıkmaya karar verebilmiş biri olan benim gibi, siz de hiçbir yerde böylesine mükemmel bir şekilde örgütlenmiş bir toplumun olmadığını itiraf ederdiniz."

Thomas More "bu şahsın orada, yaşlı Avrupa'nın yaşlanmış uluslarını ve kraliyetlerini aydınlatmaya ve canlandırmaya yarayacak çok sayıda yasa gözlemlemlediğini... medeniyetlerinde en mükemmel olanını alabilmemiz için asırlar gerektiğini" söyler.

Piyasa yasalarını doğal yasalar olarak gören -doğmakta olan- Kapitalizm'in ekonomistlerinin tersine Raphael orada "altına Tanrı olarak tapan ve onu egemen iyilik olarak arayan bizim kıtamızın kurumlarıyla hiçbir şekilde uyuşmayan halklar, kentler, kasabalar keşfetmiştir... Orada her şey, altın ve gümüşü adi bir şey olarak gösterme amacına yöneliktir." Onları para birimi yapmamışlardır. "Altının ve gümüşün orada, doğanın onlara bağışladığının dışında hiçbir erdemi, hiçbir kullanımı, hiçbir özelliği... hiçbir değeri yoktur... Bunların az miktarda bulunmaları yüzünden bunca değer biçilmiş olması insanlığın deliliğidir."

"Ütopya'da cimrilik imkansızdır, çünkü orada para kullanıl-

naz; zaten büyük dertlerin kaynağı o değil mi? Yolsuzlukların, hırsızlıkların, vurgunların, kavgaların, kargaşaların, tartışmaların, ayaklanmaların, cinayetlerin, ihanetlerin, zehirlenmelerin; işte toplumun hiçbir önlem alamadan sürekli cezalarla oç aldığı bütün bu suçların paranın yok olduğu gün ortadan kalkacağını kim bilmiyor? O zaman endişe, korku, bakımlar, yorgunluklar ve gece nöbetleri ortadan kalkacaktır. Hatta yalnızca paraya ihtiyacı varmış gibi görünen fakirlik bile o an azalacaktır, tabii para tamamen ortadan kaldırılmış olursa.”

Zenginliğin her şeyin ölçütü olduğu bizim toplumlarımızın tersine “bütün düşünceleri altüst eden bu tuhaf cumhuriyetin temelinde, paranın ticareti olmaksızın hayatın devam edişi ve mülk topluluğunun varlığı söz konusudur..”

Piyanın, bütün toplumsal ilişkilerin düzenleyicisi haline geldiği bir toplumda her birey bir rakiptir; hiçbir topluluk söz konusu değildir. Thomas More’un de yazdığı gibi “bir bireyin sahip olduğu şeye eklediğiniz şeyin, komşusundan aldığımız şey” olduğu yerde yalnızca bireysellik zafer elde eder.

Bu bireyselliğin tersi topluluktur, yani her üyesinin diğerlerinden sorumlu olduğunu hissettiği bir toplumdur.

Thomas şöyle devam eder: “Başka yerlerde benimki ve seninki ilkesi, mekanizması karmaşık ve ahlaksız bir örgütlenme tarafından kutsanmıştır. Binlerce yasa, her bireyin bir mülk edinmesi, bunu koruması ve başkasının mülkünden onu ayırt etmesi için yetersiz kalır.”

Raphael ise şöyle der: “Size, hem en iyisi olduğunu düşündüğüm, hem de cumhuriyet adını taşımaya hakkı olduğuna inandığım bu cumhuriyetin biçimini tasvir etmeye çalıştım. Çünkü başka her yerde genel menfaatten bahseden herke., aslında yalnızca kendi menfaatini düşünür; oysa özel olarak bir şeylere sahip olunmadığı yerlerde herkes ciddi bir şekilde kamuyla ilgilenir, çünkü burada özel mülk, gerçekten de genel mülkle iç içedir.”

Her şeyin herkese ait olduğu Ütopya’da, kamu ambarları

doldurulduktan sonra hiç kimsenin hiçbir şeyi eksik kalmazdı. Çünkü devletin serveti bu ülkede asla adaletsizce dağıtılmaz; orada ne fakire ne de dilenciye rastlanır.

Burada, tüketim iştahının, parazitliği meydana getirdiği toplumların tersine lüks ve gereksiz olanın reddedilmesiyle “halk yalnızca yararlı meslekler icra eder”.

“Yalnızca boş ihtirasların dalkavukluğunu yaparak bunlara hizmet eden asil diye adlandırılanlara, mücevheratçılara, işsiz güçsüzlere ya da bu lüks zanaatçılara bunca mülk sağlayan bir toplum nankör ve haksız değil midir? Oysa diğer taraftan toplumun sayesinde var olduğu çiftçiye, arabacıya, işçiye karşı ne bir kalp taşır ne de onun için kaygılanır. Acımasız bencilliğinin yönlendirmesiyle daha çok güç ve menfaat elde etmek için gençliğin gücünü sonuna kadar kullanır.”

“Herkesin, yalnızca faydalı işlere kendisini vermesiyle” maddi emek kısa süreli hale gelir; böylece bu emek, üretimi yükseltir. Ürünlerin fazla birikmesi söz konusu olduğunda bir kararname, çalışma süresinin azaltılmasına izin verir, çünkü hükümet vatandaşlarını gereksiz emekle yormaya çalışmaz.

“Ütopya’da toplumsal kurumların amacı, ilk önce kamu ve bireysel tüketimin ihtiyaçlarını karşılamaktır, sonra da herkese bedensel esaretten kurtulması, ruhunu serbestçe beslemesi, bilim ve edebiyat sayesinde akli melekelerini geliştirmesi için mümkün en çok zamanı bırakmaktır. İşte onlar gerçek mutluluğu bu eksiksiz gelişmede görüyorlar.”

Thomas More, özellikle astronomi alanında Kızılderi’lilerin bilimsel bilgilerinin çok yüksek olduğunu belirtmiştir.

Son olarak hikmetlerine ve dinlerine gönderme yaparak onların insanlık anlayışlarına işaret etmiştir: “Erdemi, doğaya göre yaşamak olarak tanımlıyorlar. Tanrı insanı yarattığında ona başka bir yazgı vermemiştir.”

“Hristiyanlığa inanmayan adanın yerlileri, dinimizin yayılmasına karşı koymuyorlar”, çünkü “dünyanın rastlantıyla iler-

diğini düşünecek noktaya gelmek suretiyle doğası gereği olanını düşüren insanı, ahlak adına küçümsüyorlar”. [Aslında nlar her insanda olan ilk ve temel dini, yani adına ne denir-e desin “hayatın anlamı vardır” manasına gelen Tanrı’yı yaşamaktadırlar. R.G.]

“Bu nedenle Avrupalı kurumları diğer ülkelerin kurumlarıyla arşılaştırdığımda bir yandan hikmetine ve insanlığına hayran alırken, diğer yandan da akılsızlığına ve barbarlığına üzölmek-eyim.”

Montaigne (1533-1592) Denemeler’inde (Kitap I, bölüm 1, başlık: *Des cannibales*) tarihin yeni yönelimine dair çok ert bir eleştiri getirmiş ve iki dünya arasında ötekinin inkârını ve Kızılderililer’in yok edilmesini ve yağmalanmasını değil le, karşılıklı diyalogu ve verimliliği temel alan başka bir kar-ılaşmanın nasıl olabileceğini anlatmıştır.

Montaigne, Lopez de Gomara’nın *Histoire generale des In-les* (Kızılderililerin genel tarihi)’inden yola çıkmıştır. “Bu yol-çulukta karşılaştığı birkaç gemici ve tüccar”la kendisini tanıştı-an Amerikalı denizcinin tanıklıklarını dinleyerek eleştirel bir okuma sunmuştur (Denemeler, kitap I, böl. 31).

İşgalcilerin yaptığı katliamları lanetlemekle yetinmez:

“Kim böyle bir fiyata pazar ve piyasa oluşturmak ister? Yer-le bir edilen bunca kent, yok edilmiş bunca halk, kılıçtan geçiril-miş milyonlarca insan, inci ve karabiber ticareti için altı üstüne getirilmiş, dünyanın en zengin ve en güzel bölgesi: Duygudan yoksun mekanik zaferler. Hiçbir tutku, hiçbir toplumsal öfke, in-sanları birbirine karşı böylesi korkunç bir düşmanlığa ve böylesi aşağılık bir yakıp yıkmaya itemez.” (Denemeler, kitap III, böl. VI).

Buna karşılık Montaigne şunu ekler (I, 21): “Bu ulusun özünde barbarlık ve vahşilik yoktur... en azından herkes alışık olmadığı şeyi barbarlık olarak nitelendirir... Sadece doğanın ürettiği meyveler, onları “yabani” olarak nitelediğimiz anlamda

vahşidirler... Oysa asıl vahşiler, sahtekarlıkla onları bozanlar ve yabani diye nitelediğimiz toplum düzeninden saptıranlardır...

Peder Bartolome de Las Casas, işgalcilerin barbarlığını teyit eder: "Köpekleri beslemek için, zincirlenmiş Kızılderililer'i getiriyorlar... onları öldürüyorlar ve böylece insan etinin seyyar kasaplığını yapıyorlar."

Bütün yargıç ve rahiplerin bu görgü tanıklıklarının kendisine aktarıldığı bilge Montaigne, yamyamlar üzerine şunları yazmıştır: "Benim asıl canımı sıkan, bu tür bir eylemin içerdiği barbarlığın dehşetini fark etmiş olmamız değil, onların bir yanlışını yargılarken kendimizinkileri görmezden gelişimizdir. Böylece biz her türlü barbarlığı geride bırakan yanlışlarımızı kendi anlayışımıza göre barbarlık olarak isimlendiremiyoruz." (I, 31).

"Kendilerini böyle utanç verici bir şekilde istismar edenlerin egemenliklerine boyun eğmektense ölmeyi" tercih eden Kızılderililer'in cesaretini, silahların eşitsizliğinden dolayı işgalcilerin mekanik zaferiyle mukayese eder. (Denemeler, III, 6).

Yalnızca altın ocağı bulmakla meşgul olan Batılılar'ın açgözlülüklerine paralel olarak "Cuzo ve Meksiko kentlerinin muhteşemliğinden", mimarlıklarının güzelliği açısından söz eder. (III, 6)

Bu kentçilik üzerine yaptığı tanıklık, tanıklar tarafından doğrulanmıştır. Cortes'in* ordusuyla birlikte Tenochtitlan'a (günümüz Meksiko'su) giden vakanüvis Bernal Diez de Castillo şöyle yazmıştır: "Aramızda Konstantinopolis'e, İtalya'ya, Roma'ya gitmiş askerler vardı ve böylesine bir uyumla inşa edilmiş ve bu kadar kalabalık bir nüfusu barındıran bir yeri, hiçbir yerde görmediklerini söylemişlerdi."

Bizzat Pizarre'nin** kendisi Peru'da buna tanıklık etmiş ve

* Hernand Cortes: 16. yüzyılda Meksika ve Peru'yu işgal eden ve yerlileri katleden İspanyol komutan. (Pınar Yay. n.)

** Fransisco Pizarre: 16. yüzyılda İnka İmparatorluğu'nu (bugünkü Peru toprakları) işgal eden İspanyol komutan. (Pınar Yay. n.)

“Hıristiyanlıkta hiçbir şeyin, bu yolların muhteşemliğine denk olamayacağını” haykırmıştır.

Yıllar sonra Alman bilgin Guillaume de Humboldt onu teyit edecektir: “Bu kaldırımlar, büyük taşlarla yapılmış kaldırım taşları, insanların gerçekleştirdikleri en devasa ve en faydalı eser olan Roma’nın güzel yollarına benzetilebilir.”

Bu yol ağı, Avrupa’nın en mert kişilerinin yücelttikleri yüksek derecede gelişmiş bir medeniyette, özel mülkiyetin yokluğunun ilk örneğini sunan bir toplumun sistematik hareketli dolaşımının ürünüydü: Campanella, “Güneş kenti”nin ütopyasını Peru’da görmüş gibidir ve Basiliade’ında Papaz Morrelly, özel mülkiyeti temel almayan bir sistemin olasılığı “hayal değildir, çünkü [tasvir ettiğim] halkların adetleri bugüne kadar en gelişmiş ve en medeni İmparatorluğun halklarına -yani Perulular’dan bahsediyorum- benziyor” diye yazmıştır.

Latin Amerika’nın eserlerinin estetikliğine dair Albert Dürer’in mektuplarında nice tasvirler vardır: “Altın yaldızlı yeni ülkenin kralına götürülen şeyleri gördüm: Hemen hemen iki metre büyüklüğünde som altından bir güneş, ... som gümüşten bir ay... işte bütün bunlar keramet görmekten daha muhteşemdir... bunların dışında kalbimi bu denli neşelendiren başka bir şey görmedim.”

Bu eserlerden çok azı geriye kalmıştır, çünkü lapanyol işgalciler, bunları külçe yapmak amacıyla eritmişlerdi.

Mayalar’ın bilim alanındaki seviyeleri, aynı dönemin Avrupa’sından çok daha yüksekti.

Astronomide Maya rahipler, astronomik yılı 365,222 olarak hesaplamışlardı, bu rakam da beş asır sonrasına ait olan III. Gregoire (1502-1585) takvimine göre daha doğrudu: 6.000 yıl üzerinde yalnızca bir günlük bir hata ol şurmaktaydı.

Güneş tutulmalarını öngören bir tablo oluşturmuşlardı. Bu da matematikte büyük bir gelişmeyi varsayar: Onların sayısal sistemleri, Yunanlılar’ın ve Romalıların bildikleri sistemden çok daha ileri idi.

Dünyada hiçbir halk tarım konusunda Amerika yerlilerini (özellikle Mayalar'ı) geçememiştir: Örneğin mısır, patates, maniyoka, kauçuk.

Montaigne, altına susamış tüccarların ve paralı askerlerin sergilediklerinin dışında bir tutum içinde Avrupa ve Amerika'nın karşılaşabileceğinden bahsetmiştir.

“Dünyamız, başka bir dünya ile karşılaştı; bu başka dünyanın yıldızı ancak biz sahneden çekildiğimiz zaman parlayacak... Fakat, bulaşıcı hastalığımızla onu yıkıp harabeye çevirmek için acele edeceğimizden korkuyorum. Onlarla görüşüp, alış veriş yapanların çoğu, onların hem doğal zekâ bakımından hem de yetenek olarak bizden hiç aşağı olmadıklarına tanıklık etmektedir.

Ve biz, törelerimizi örnek gösterip, ihaneti, hovardalığı, cimriliği ve her türlü gayri insanî davranışı ve gaddarlığı öğretmek için onların saflığından, tecrübesizliğinden yararlandık.” (Denemeler, III, 6).

Bu birkaç gözlem, konu dışı değildir; bunlar Batı'nın modernlik ve gelişme alanında tek model olma iddiasına bir karşı koyuştur. Bu gözlemler dünyanın -imparatoru değil senfonik bir birliğini inşa etmek için medeniyetlerin gerçek tanışmasının mümkün olabileceği bir geleceğe yapılan bir göndermedir.

Batı'nın hegemonyasından, diğer kültürlerin küçümsenmesinden veya yok edilmesinden dolayı tarih elkitablarının “modern zamanlar” olarak adlandırdıkları şey aslında insanlığın birliğinin inkârıdır.

Yegane değer yaratıcısı ve yegâne tarihsel inisiyatif sahibi olduğuna inanan ve beş asırdır egemen olan “batı kültürü” temel olarak üç postulata dayanır:

-Diğer insanlarla ilişkisinde Adam Smith'in postulatı: “Her-

kes kendi kişisel menfaatiyle hareket ederse, genelin iyiliğine katkıda bulunur.”

-Doğayla ilişkisinde Descartes'in postulatı: “Doğanın efendileri ve sahipleri olmak.”

-Gelecekle ilişkisinde Faust'un postulatı. İlk Faust'un yazarı, yani İngiliz drama yazarı Morlowe (1563-1593) şunu yazmıştır: “Ey insan, güçlü beynin sayesinde Tanrı ol, bütün unsurların efendisi ve rabb'i.”

Bazılarının tarihin sonunu gördükleri bu üç postulatı temel alan Batı Medeniyeti'nin tarihsel gidişatı, bu dönemin İngiliz, Fransız ve Alman felsefelerinde kendilerini ifade etmişlerdir:

- 1- Adam Smith'in postulatından piyasa tektanrıcılığına: İngiliz felsefesi.
- 2- Descartes'in postulatından ordinarthrops/elektronik insana: Fransız felsefesi.
- 3- Faust'un postulatından anlamsızlık dünyasına: Alman felsefesi.

Adam Smith'in Postulatı'ndan Piyasa Tektanrıcılığı'na (İngiliz Felsefesi)

Kapitalizm'in ilk biçimi ve insanî temellerinin ilk bilinci İngiltere'de doğmuştur.

Batı Hint Adaları Şirketi'nin 1770 tarihli resmi raporu şunu belirtir: “Halkın üçte birinden fazlası, eskiden çok verimli olan Purneah bölgesinde ölmüştür ve başka yerlerde ise sefalet büyüktür.”

İngiliz Devleti, Şirket'in yerini aldığı anda Hindistan genel valisi Lord Cornwallis bir bilânço çıkarı ıştır “Hindistan'da Şirket topraklarının üçte birinin vahşi hayvanların yaşadıkları bir vahşi orman haline geldiğini kesin olarak söyleyebilirim.” Hindistan'da yaşanan ilk büyük kıtlığın temelinde, 1793'de bu valinin Bengal ve Bihar için yayınladığı, Hindistan'ı özel top-

raklara bölen ve ortaklaşa kullanarak geçimlerini sağladıkları topraklardan fakir köylüleri çıkaran Toprak Tüzüğü yatmaktadır: 1800 ile 1825 yılları arasında 1 milyon ölü, sonra 1850 ile 1875 arasında 5 milyon ve 1875 ile 1900 arasında 15 milyon ölü. Böylece Hindistan'ın tarımsal geçim ekonomisi sonra da tekstil zanaatı yok edilmiştir. Bu liberalizm oyunu, bu ülkeyi Manchester'in kumaş ithalatçısı yapmıştır: 1814 ile 1834 arasında ithalat rakamı 1 milyon dolardan 51 milyon dolara çıkmıştır.

Resmi tanıtım kitapçıklarında “İngiliz filozofları” olarak adlandırılan kişilerin hepsi, Doğu Hint Adaları Şirketi'nin doğrudan ücretli teorisyenleri haline gelmemişlerse bile, öncelikle kendi dönemlerinin imparatorluk ekonomisine sıkı sıkıya bağlı siyasetçiler olmuşlardır.

Doğmakta olan kapitalizmin yasalarını doğanın yasaları olarak gören Hobbes (1588-1679) “*Elements de la loi politique et naturelle* (Siyasî ve doğal yasanın unsurları)” (1640) adlı eserinde pazar ekonomisinin ilkesini ortaya koymuştur: Vahşi bireysellik ve acımasız rekabet. Toplumun, doğal şartlar içerisinde “herkesin herkesele savaştığı bir alan” olduğu sonucuna varmıştır.

Atina demokrasisinin iflasında bir uyarı gören Hobbes, çatışan bu vahşi iştah ormanına bir birlik empoze etmek için yalnızca “mutlak bir despotluğa” başvurulabileceğini düşünmüştür. *Leviathan* (1654) adlı eserinin merkezî tezi de budur.

Hobbes, sonraki üç asır boyunca doğrulanacak olan liberalizmin mantığını böylece keşfetmişti: Bireylerde olduğu kadar ulusların rakipsel bencilliklerinin vahşi karmaşasıyla başlayan bir düzen, sadece birinin mutlak diktasına varıncaya kadar en güçlülerin en zayıfları yutmasını sağlar.

Hobbes, burada aslında ona görünürde ters gelen ama içsel mantığının neticesini oluşturan rekabetçi bireyselliliğin gidişatını ve sonunu çizmiştir: Totaliter dikta, siyasi olarak daha

gizli bir biçim alırken, ekonomik olarak onun kadar etkili ve tirancı olan piyasa tektanrıcılığı biçimi altında bir küresel hegemonya şirketi formatını alır.

Ondan sonra adaleti mülkiyetin korunması olarak algılayan John Locke (1632-1704), 1671'den itibaren yazmaya başladığı ve 1683'de yayınlanan "*Essai sur l'entendement humain* (İnsanî sağduyu üzerine deneme)" adlı eseriyle öğretinin oluşumunu devam ettirmiştir.

Locke, para birikimini temel alan devletler için zorunlu olan faizi övmek suretiyle Bankacılığın propagandacısı olmuştur. Artık mülkiyetin savunusu olarak spekülasyonun yolları açılmıştır: İnsan kazandığı oranda değerli olduğundan toplumsal sözleşme, mülke sahip olan kişi için kumarhaneye dönüştürülmüş olan bankanın oyununa girme hakkını esas alır.

Ticaret ve Sömürgeler Kraliyet Komiseri olarak atanan Locke, Amerika'daki İngiliz sömürgelerinin ekonomik olarak merkeze bağlanması ve ticarî mallara fatura kesilmesinin yasaklanması amacıyla bu sömürgelerin -daha önce bir kraliyet "Fermanıyla" tanınmış olan- haklarını sınırlamak için amansız bir mücadele vermiştir.

1721'den 1742'ye kadar İngiltere'yi temsilen yönetici Edmond Walpole olmuştur. 1712'de yolsuzluktan dolayı Londra Kulesine hapsedilmiş olan Walpole, 1715'de Maliye Bakanı olmuştur. Walpole, Maliye Bakanlığı döneminde birçok teorisyenle birlikte hareket etmiş ve 1714'de Mandeville (1670-1733), "*Arılar fablı*"nda özel kötülüklerin kamu iyiliğine hizmet ettiğini savunmuştur.

Jeremie Bentham (1748-1832) bu düşünür zincirini en iyi temsil eden kişidir. O da kapitalist sistemi çöğal düzenle aynı kabul ederek insanı, yalnızca haz peşinde koşan ve acıdan kaçan bir hayvan türü olarak görmüştür. Bu doğrultuda hazı ölçmek için ortak bir payda olduğunda ancak mümkün olan bir haz aritmetiğini hayal etmiştir. Bentham'a göre bize haz ve-

ren ve acıdan koruyan nesnelerin de bir fiyatı olmalıdır. Bu fiyat da piyasada oluşur. Demek ki bu ortak payda yani ölçü aleti paradır. *Introduction aux Principes de la morale et de la législation* (Ahlak ve yasa ilkelerine giriş) (1789) 'dan, *Rationalité du châtiment* (Cezanın aklılığı) (1830)'a kadar Bentham'ın bütün felsefî eserleri, rekabet düzeninde adaletin, suçla orantılı ekonomik cezalar gerektirdiğini savunur.

Nicelik çağı böylece temelini bulmuştur: Yalnızca piyasa, insan ilişkilerinin düzenleyicisidir ve insanı da (*homo economicus*) yalnızca üretici ve tüketici olmaya ve yalnızca kendi menfaati doğrultusunda davranmaya indirgemıştır. Marcuse'ün üç asır sonra tek boyutlu insan olarak adlandırdığı da budur.

İnsan ile hayvan arasında hiçbir fark gözetmeyen Bentham, düşüncesini şu ifadeyle özetlemiştir: “Doğa, insanlığın yalnızca iki efendi tarafından yönetilmesini istemiştir: Haz ve acı.”

1763'de İngiltere hükümetinin başına Walpole'un yerine geçen Lord Shelburne, Bentham'ı “beşeri bilimlerin Newton'u” olarak görmüştür.

Batı Hint Adaları Şirketi'nin ve Baring Bankası'nın yardımlarıyla Shelburne, İrlanda'ya ve İngiliz sömürgesinden kurtulmuş olan Amerika'ya her tür ayrıcalığı reddetmiştir. Onun siyasetinin ana çizgisi şuydu: Ticaretin tamamen özgürleşmesi ve serbest mübadele sayesinde Amerika'yla bütün işlerini bitirmek.

27 Ocak 1783 Lordlar Kamarası'ndan, Amerika'nın sömürgeleştirilmesine son veren Paris Antlaşması'nın feshedilmesini talep etmiş ve ticaretin serbestliği yöntemiyle genç Amerika'nın zayıf düşürülüp, tekrar İngiliz boyunduruğu altına alınabileceğini belirtmiştir:

“Rekabet, sağlıklı bir serbest mübadelenin temelidir... yalnızca toprak üzerinde serbest mübadeleyi hedeflemeliyiz... Bizim ana hedefimiz, dünyanın bütün tüccar uluslarından daha ileri sa-

nayi ile, daha çok sermayeyle, daha fazla girişimle Bütün piyasaları açmaktır.” Bu ifade, aynı küresel hegemonya hedefleriyle hareket eden G.A.T.T., Dünya Ticaret Örgütü ve Amerikan liderleri tarafından kullanılmaktaydı.

Shelburne, Adam Smith’ten (1723-1790) bir kitap yazmasını istemiştir.

Edinbourg’da Gümrük Komiseri olan Adam Smith, 1776’da eserini tamamlamıştır: “*La richesse des nations*” (Ulusların zenginliği). Eserin güncelliği hâlâ devam etmektedir. Siyasi ekonominin Babası olarak adlandırılmaktadır Smith. Özellikle XX. asrın ikinci yarısında dünyanın egemenliğini İngiltere’den devralan Amerika’da, serbest mübadele bütün teorisyenler tarafından savunulmuştur.

Ekonominin motoru, kişisel menfaattir: *Ulusların Zenginliği*’nin 4. kısmında Smith, sisteminin ana hattını şöyle ifade etmiştir: “Sanayisini, mümkün en yüksek değerden üretime yönlendiren herkes kendi kazancını düşünür, böylece görünmeyen bir el tarafından yönlendirilerek, bilincinde olmadığı bir hedefi gerçekleştirir... Sırf kendi menfaatini gerçekleştirmek amacıyla; istemeyerek de olsa toplumun menfaatine hizmet eder.”

Bundan da, devletin bilinçli müdahalesinin zararlı olabileceği ve dolayısıyla da asgariye indirgenmesi gerektiği sonucu ortaya çıkar.

Sömürgelerle olan güç ilişkileri, devletin savaş giderlerini çoğaltır; oysa ticaretin serbest yapılması yeterlidir: Bu bağlamda İngiliz üstünlüğü tartışılmaz.

Shelburne, Adam Smith’e sipariş verdiği kitabın verilerinden tatmin olabiliirdi. Ama Bentham, Adam Smith’in liberalizminin yeterli olmadığı kanaatindeydi. Adam Smith’i yeterince detaylandırmadığı için eleştirdiği “*Défence de l’usure (Faizin savunması)*” isimli kendi eserini kaleme almıştır. Ona göre Smith, faize konmuş sınırların, girişim ve özgürlüğü boğduğunu daha açıkça ifade etmeliydi. Adam Smith bu eleştiriyi

memnuniyetle kabul etmiş ve Bentham'a şöyle cevap vermiştir: “Sizin kitabınız üstün bir insanın eseridir.”

Gerçekten de Bentham'ın *liberalizmi*, çok daha radikal ve çok daha tutarlıydı. Adam Smith, devletin görevleri arasında (Ordu ve donanma, yönetim ve kamu işleri) işsizlere veya dışlanmışlara yardımı saymamıştı. Bentham bu eksikliği gidermiştir: *Panopticon*'adlı çalışmasından (1802) suçlulara, yoksullara ve bunların çocuklarına yönelik mecburi çalışma kampları tasarlamıştı; kampların girişindeyse “Özgür olduğunuzda çalışkan olsaydınız, buraya köle olarak getirilmezsiniz” yazısı yer almaktaydı, bu da Auschwitz'in kapısında asılı olan “Çalışma özgürlüktür!” şeklindeki Nazi yazısını hatırlatmaktadır.

1832'de öldüğünde Bentham'ın bedeni, gömülmemiştir ve mumyası Londra Üniversitesi'nde bulunmaktadır.

Bentham, James Mill'in ve oğlu John Stuart Mill'in (1806-1873) ilham kaynağı olmuştur. Stuart Mill, hayatıyla ve eseriyle, bu oligarşi ve sömürgeci ideolojiyi özetler... 1822'de, 16 yaşındayken içine işlemiş olan Bentham'ın öğretisini sunmuş ve hayatının sonunda da, 1865'de Auguste Comte ve pozitivism üzerine bir sentez yazmıştır.

Felsefesinin bu iki kutbu arasında kaleme aldığı, *Principes d'économie politique* (Ekonomi politığın ilkeleri), (1845), *La liberté* (Özgürlük), (1854) ve *Utilitarisme* (Faydacılık) (1861), kariyerinin en önemli eseri olan *Logique inductive et déductive* (Tümevarım ve tümdengelim mantığı)'inde (1843) Batı Hint Adaları Şirketi'nin faaliyetine uygun fikirler ortaya koymuştur. 30 yaşındayken, 1836'da oraya girmiş ve 1858'de şirketin feshine kadar da orada kalmıştır.

Malthus'un (Batı Hint Adaları Şirketi'nin bir başka teorisyeni) ideolojisini paylaşan Mill, sömürgeciliği savunanların temel referansı olmuştur. Bu da mesleki başarısının hakettiği bir referanstır. Batı Hint Adaları Şirketi'nin yöneticisi olarak

1842'de Çin'e karşı esrar savaşına ve 1858'de Hindistan'daki Cipayes'lerin* isyanının bastırılmasına katılmıştır.

Malthus (1746-1834) "*Essais sur le principe de population* (Toplum ilkeleri üzerine denemeler)" adlı eserinde, "halk geometrik olarak çoğalırken geçim ürünleri gelişme aritmetiğine göre çoğalır"*** şeklinde bir yasa ortaya koyduğu günlerde, Batı Hint Adaları Şirketi'ne ait bir okulun ekonomi politik ve tarih öğretmeni idi.

Bu yasa hiçbir olayla doğrulanmamıştır. Tam tersine; İngiliz sanayi devrimi, Hargreaves'in dokuma ipliği makinesinin kullanımı, Watt'ın buharlı makinesinin icadı, Cartwright'ın mekanik dokuma tezgahı ve serbest piyasanın gelişi sayesinde şu sonuca ulaşılmıştır: 1870'den 1910'a İngiltere nüfusu % 58 artmıştır. Oysa Hindistan'inki yalnızca % 19 artmıştır.

Böylece ortaya koyduğu yasasıyla, sömürgeciliği suçlarından ayrı tutan Batı Hint Adaları Şirketi'nin ve İngiliz liberalizminin bu teorisyeni, aşırı kalabalık nüfusu, aslında sistemin meydana getirdiği işsizlikle irtibatlandırarak günümüzde açlığın gerçek suçlusunu, suçsuz göstermek isteyenlerin atasıdır. Malthus'a göre, *yoksullar fonu/yoksullar ödeneği* ortadan kaldırılmalıdır; çünkü bu, fakirleri çocuk doğurmaya teşvik etmektedir.

* Cipaye: İngiliz ordusuna mensup Hintli askerler. Bu olay Batılı kaynaklarda Sepay Rebellion veya Indian Muting, Sepay Muting şeklinde geçer. Cipaye kelimesi, Farsça Sipahiden Fransızca'ya Sebay olarak geçmiş ve Hintçe karşılığı "Cipaye" şeklinde kullanılmıştır. (Pınar Yay. n.)

** Thomas Robert Malthus, burada kendisine ait meşhur "nüfus kuramı"ndan bahsetmektedir. Bu kurama göre normal şartlarda nüfus, gıda maddelerine nazaran daha hızlı oranda artarken, yani nüfus geometrik diziyle (2,4,8,16,32...) artarken gıda ürünleri aritmetik diziyle (1,2,3,4,5...) artmaktadır; böylece kişi başına düşen gıda miktarı azalır, dolayısıyla bu dengesizliğin çaresi nüfusun çoğalmasını engellemektir. (Pınar Yay. n.)

Malthus değişmez yasalar değil de, kapitalizmin, sömürgeciliğin ve ekonomik liberalizmin yani vahşi rekabetin yasalarını keşfetmişti: Herkesin herkese karşı yürüttüğü savaş, yasal veya ahlaki sınırları olmayan, milyarlarca hayvan ve bitkiyi, milyonlarca çaresizi, binlerce küçük girişimleri yok eden bir savaş...

Malthus, Darwin'in "doğal seçim teorisi"nin ilham kaynağı olmuştur. Darwin, Ekim 1836'da T. R. Malthus'un *Essay on the Principle of Population* (Topluluk ilkesi üzerine denemeler) adlı eserini okuduğunda sorununa bir çözüm bulmuştur. Malthus'un bütün siyasi ve ırkçı öğretisinin sonuçlarını kullanarak W. Graham'a (3 Temmuz 1881) şöyle yazmıştır: "Aşağı ırklar, bir üst medeniyet derecesine sahip olan ırklar tarafından yakında yok edileceklerdir."

Her tür sömürgeciliğin temelinde bulunan bu ırkçılık anlayışı, o günden bugüne dek egemen olmaya devam etmektedir.

Descartes'in Postulâtı'ndan Elektronik İnsan'a

Rönesans'tan beri Batı medeniyetini temellendiren ikinci postulat, insanın doğayla olan ilişkisiyle alakalıdır. Benim de *Descartes Postulâtı* olarak adlandırdığım şeydir.

"*Discours de la méthode* (Yöntem üzerine söylem)"inde (1637) Descartes (1596-1650) amacını şu şekilde ifade etmiştir: "Kendimizi doğanın efendisi ve hakimi kılmak."

Descartes, kendisiyle tartışmalı yazışmalarda bulunduğu Hobbes'un çağdaşıdır. Descartes, Hobbes'un amprisizmine karşı çıkmıştır, ama varlık felsefesinin temel düalizminin dışına çıkmadan doğa ile başka ilişkiler tasavvur edebilmek için aynı bireyselci, adalı* insan görüşünden yola çıkmıştır.

* Adalı insan: (Deniz ortasında yalnız bir ada gibi) tecrit edilmiş, soyut olarak ele alınan insan, özgün kişilik. (Pınar Yay. n.)

Onun ilerleyişini takip edebilmek için, bütün sisteminin onuç olarak vardığı “ilk kesinliği” konusunda düşünmek necburiyetindeyiz: *“Her şeyden kuşku duyar mıyım, kuşku duyduğum kesindir: Düşünüyorum öyleyse varım.”*

“Düşünüyorum öyleyse varım.” Bu kadar az kelimeyle bunları daha saçma bir söz söylemek ne kadar zordur. Üç sözcüğe dört postulatı gizlemek.

Ben: Bir adada tek başına mahsur kalmış kimsesiz insan Robinson’un bile kapılmayacağı saçma bir yanılsama.

Ben: Başlangıçta *ben* olduğu bile doğru değildir. Tam tersine belli belirsiz şeylerin ve başka canlıların bir bütünlüğünden kendimi yavaş yavaş ve büyük çabalarla ayırt ederim. İlk olarak çocukluğumun fethidir bu: Birey olarak, ötekilerden ayrı, farklı ya da karşıt bir şekilde kendimi belirlediğim an.

“Bütün özü veya doğası düşünmek olan, bir cevherin varlığını bildim.” Bu hastalık çok uzaktan, Sokrates’ten ve Platon’dan gelir; kavram olarak çevrilemeyen şeyler yoktur. Descartes bu yıkımı son noktasına kadar götürmüştür: Sevginin, yaratılışın, estetiğin, hatta eylemin (teknik olanın dışındaki) yeri neresidir? Descartes’tan, bir estetik elde etmeye çalışmak! Ya da ondan sevginin ne olduğunu öğrenmek! İlginç bir şekilde *Tutkular incelemesi* adını taşıyan bu teknik incelemede yalnızca hüznü bir akşam bulabilirsiniz.

Descartes Bu Adavari Derin Düşüncesinden Nasıl Çıkacak?

Her şeyden önce, bu düşünen ruha bir beden gerekir. Tuhaf akılcımız, bu ihtiyacı gidermeye en akıl dışı hipotezle girişmiştir: Düşünen ruh ile beden arasındaki uçurumu aşmaya yaran köprü, kemikucu bezidir (glande pineal): Yani küçük bir et parçası, dünyaya tekrar yapışmak için umut edilmez bir köprüdür.

Ve sonra, umutsuzca bu tecrit düşüncesinin dışında kalan doğanın hepten bir hayal olmaması için, onun gerçek varlığını güvenceye alacak bir kefil gerekmektedir. Burada Descartes kemikucu bezine, kendinden beklenmeyecek bir olağanüstülük hamletmiştir. Dış dünyanın gerçekliğinin kefil Tanrı olmaktadır. Ama hangi Tanrı? Bu Tanrı, Descartes'e göre yadsınmaz tek hakikatle yalnızca çift cevherli/çift asıllı olabilirdi: Düşünce. Demek ki düşünceden doğaya geçmek için artık büyük bir kemikucu bezine gerek kalmamıştır. Aziz Anselme'den (1033-1109) itibaren devam edegelen eski skolastik geleneğe başvurmuştur; Tanrı'yı, kendisi hakkında sahip olduğumuz düşünceden -mükemmel bir varlık- sonuç şeklinde çıkartarak şu kanaate varır: *"Tanrı, kendisinden daha büyük bir şey düşünülemez olandır; bununla beraber bu mutlak mükemmellik, varoluşu şart koşar; demek ki mükemmel varlık vardır."* Her hayvan bir makinedir ve insan da kemikucu bezi sayesinde kendi bedenini ruhuyla ilişkiye sokan ilâhî bir mucizeyle makineleşmekten kurtulur. Biraz daha tutarlı bir şekilde bir asır sonra Descartes'in hayvan makinesinden Lamettrie'nin insan makinesine geçmek için bu tuhaf bağlantıyı göz ardı etmek yeterli olacaktır.

Tanrı'nın bir lütfu olan genişlikle (mucidi olduğu analitik geometriyle keşfedilebilir) ve hareketle Descartes bizi, ilk olarak doğanın efendisi ve hakimi kılar. Bu anlamda güç ve zenginlik aracı olarak aklı, araçsal işlevine indirgeyen teknik medeniyetin babası olmuştur.

Buradan yola çıkarak her tür anlam ve hayatın gayesi dışlanmıştır. *Tek düşünce* ve *siyasi olarak doğruluk* (correct), kaynağını buradan alır. Descartes Stockholm'a sığındığı için Kraliçe Elisabeth ona, insanın hayatına nasıl bir anlam ve gayeler verebileceğini sorar; Descartes buna cevap veremez ve Michel Serres'e haklı olarak *"Yöntem üzerine söylem"* kitabı, bir savaş anlaşmasıdır" dedirten dünyanın teknik egemenliğinin yegâne

artezyenci izahını ortaya koymak üzere, Stoacılık* ve Epikürcülük** karışımı (Levi Strauss böyle derdi) bir cevapla yetmiştir; işte bu, en azından gayeler sorusunu bile ortaya koymayan teknik gücün bir elkitabıdır. Zaten paralı bir süvari ubayı olan Rene Descartes bir taraftan, 1618'de Hollanda'nın ağımsızlığı için İspanya'ya karşı mücadele veren Protestan Maurice de Nassau'nun (kanlı din savaşları döneminde)*** hizmetine girerken, diğer yandan 8 Kasım 1620'de Prag yakınlarında cereyan eden Beyaz Dağ (Montagne Blanche) savaşına Bohemya'nın bağımsızlığını yok etmek için savaşan Habsbourg'ların cephesinde savaşa girmiştir ve bütün bir halkını *aranlık bir döneme* sokan Katolik Maximilien de Baviere'in hizmetine girdiğinde de bunların hiçbirini sorgulamamıştır.

Bu paralı asker ve konkistador/işgalci güç zihniyeti, gelecek olan tüccar ve sömürgeci medeniyetine olağanüstü bir hizmet verecekti. Buna denk gelen felsefe, yani teknisyen işevine indirgenmiş, güç ve zenginlik aracı bir akıl, üç asır bo-

* Stoacılık: Modern felsefede etkisi oldukça güçlü hissedilen düşünce akımı. Her şeyin maddesel olduğunu, ruhun hatta Tanrı'nın bile somut olduğunu öne süren; tüm kâinatın tanrısal bir mantık tarafından kurulduğunu ve yürütüldüğünü kabul etmekle birlikte bu yüzden olan her şeyin olması gerektiği gibi olduğunu öne sürer. Bu yönüyle aslında "olabilecek en iyi düzende yaşıyoruz" diyen Leibniz'in stoacı felsefeden etkilendiğini düşünebiliriz. Stoacılar doğaya ya da herhangi bir yere baktıklarında Tanrı'yı ve Tanrı'nın varlığını gördüklerini söylemeleri itibarıyla de panteisttirler. (Pınar Yay. n.)

** Epikürcülük: Her bireyin mutluluğunun sağlanması ve korunması. Epikürcüler'e göre insanın en yüksek ideali, kendi mutluluğu ve hayatın tadını çıkarmaktır. Onun her davranışı doğru ve adil olana değil, şu sorunun yanıtına dayanmalıdır: Bu durum, benim şu anki keyfime katkıda mı bulunacak yoksa keyfimi azaltacak mı? Epikürcülük'te, fiziksel haz yegâne en büyük iyilik, fiziksel acı ise yegâne en büyük kötülüktür. Dolayısıyla Epikürcülük hayata neredeyse sadece maddi bir açıdan bakar. (Pınar Yay. n.)

*** Avrupa'da 1618-1648 yıllarında Katolik ve Protestanlar arasında cereyan eden ve tarihe "otuz yıl savaşları" olarak geçen mezhep savaşları. (Pınar Yay. n.)

yunca muzafferiyetini devam ettiren toplumsal sistemin projektörü ve gelişmesinin arkasındaki tapılan putu haline gelmiştir XX. asrın ortalarında kuantum fiziğinin ve izafiliğin keşfinden sonra Gaston Bachelard ile birlikte *kartezyen** olmanın bir epistemolojiye kavuşulmuştur.

Fransa'da büyük bir gelişme gösteren XVIII. asrın aydınlanma felsefesi, teolojik veya kemikucu (pineal) kırılğan üst-yapılarından temizlenmiş ve hekim Lamettrie (1709-1781) ile birlikte *makine hayvan* şeklindeki kartezyen görüşün devamında *makine insan* (1748) olarak ortaya çıkan kökten mekanik bir materyalizme ulaşmış bir kartezyenciliktir.

Bu kartezyen dogmaya rağmen XVIII. asrın Fransız materyalizmi, olumlu bir tarihsel rol oynamıştır. Krallara ve soylulara tanrısal/olağanüstü haklar tanıyan donuk bir dinin meşru feodallığına karşı verilen mücadeleye, ideolojik bir temel sunmuştur. Aynı şekilde bir önceki asırda Bossuet, *Politique tirée de l'Écriture Sainte* (Kutsal Yazıdan çıkarılan siyaset) ten hareketle mutlak monarşiyi desteklemiştir.

Fransız materyalizminin bu devrimci rolü, materyalizmin bütün biçimlerine genelleştirilemez: Hobbes, İngiliz materyalizmini esas aldığı *Leviathan*'ında mutlak despotizmi açıklamıştır, ama bunun tersine Karl Marks kendisini Hegel ve Fichte'in *Alman idealizminin* mirasçısı ilan etmiştir.

Bu da bize, kendisini "Hegel'in eleştirel öğrencisi" olarak gören Marks'ın "*Hegel'in diyalektiğini düzelttiğini*" söylediğinde ne demek istediğini doğru yorumlamamızı sağlar. Bu altüst olma, Marks'ın, Hegel'in *ruh* dediği yerde *madde* dediği anlamına gelmez, bu da bizi zaten önceki dogmatik materyalizme götürürdü. İşte bu, bir varlık felsefesinden bir eylem felsefesine geçiş anlamına gelmektedir.

* Descartes'in deneysel tecrübelerinin ürünü olan bilimsel metodlarını kullanma (Pınar Yay. n.)

ransız Devrimi, Avrupa'nın siyasi tarihinde olduğu gibi fe tarihinde de bir dönüşüme işaret eder. Bu dönüşümün ağında Condorcet'nin* (1743-1794) eseri bulunur; XVII. la egemen olan, *Tanrı'nın koruması miti*'nin yerini alacak - ek tarihin bütün yalanlamalarına rağmen iki asırdır zihin- şgal etmeye devam eden biçimiyle- *gelişme mitini* sistema- ir şekilde ifade eden ilk kişidir. Bu mit, Auguste Comte ve Hal Yasası'yla ve XIX. asırda gayrisafi milli hasıla ile nice- l olarak ölçülen gelişme veya büyüme kavramlarıyla fark- çimlerde var olmaya devam etmiştir.

Condorcet, bir matematikçiydi ve 1773'de Bilimler Akademi- le süresiz sekreter olmuş, ansiklopedik zihne sahib biriydi. XVIII. asrın sanayi devriminin performansları, tekniklerin ve nlerin gelişmesinin sonsuz olduğuna ve insanın doğa üzerin- bu sınırsız iktidarının, zenginliğin sonsuz bir şekilde çoğal- ıyla herkesin refahını sağlayabileceğine ikna etmişti.

Dağılımını hiç umursamadan yalnızca ulusların zenginleri- durmak bilmeyen üretimiyle sınırlı kalmış Adam Smith'in ıserliğine katılmamıştır. 12 Mart 1792'de Başkanı olduğu Ya- a Meclisi'nde verdiği finansla ilgili bir sunumunda şunları ıulamıştır: "*Her zengin büyük topluluk, kendi içinde çok sayı- akir barındıracaktır, dolayısıyla mutsuz ve bozulmuş olacak-*

Fakat sistemin bu büyüme krizi, ona göre yalnızca geçici ışamaydı; bu dengesizlikleri düzeltmek için "*halkın fakir ke- ne yardım ve olanaklar sunacak kurumlar*" gerekmektedir.

Girondinler'in (Jirondenler'in)** suçlamasının akabinde har ettiği yıl olan 1794'de yayınlanan *Esquisse d'un tableau orique des progrès de l'esprit humaine* (İnsan zihninin geliş-

* Marie Jean Antoine Nicolas Carital Condorcet: Fransız filozofu, mate- matikçi ve politikacısı. Fransız Devrimi'nin koyu bir destekleyicisi ol- duğu halde XVI. Louis'ye muhalafet etmiştir. (Pinar Yay. n.)

** 18. yüzyılda Fransa'da son derece etkin geniş tabanlı bir siyasi parti. (Pinar Yay. n.)

mesinin tarihsel tablosunun taslağı) adlı eserinde genelleştirilmiş bir eğitime bağlı olarak bilimsel ve teknik icatların sonsuz gelişmesinin, insanlığın mutluluğunun sonsuz gelişmesini doğuracağını öne sürmüştür.

Proje çok cömertçeydi, çünkü herkese mutluluğu sağlamalıydı, ancak proje git gide olağanüstü zenginlikler yaratırken, dışlanmış ve köle yığınlarını çoğaltan Kapitalizm'in kutlamalarıyla yalanlanmıştı.

Gelişme mitine en köklü itiraz, mutluluk kriterlerinin seçiminden kaynaklanmıştır. Burada gayelerin ve hayatın anlamının sorunu söz konusudur; Batı medeniyetinin üçüncü postulatını (dini) -Faust'tan anlamsızlık dünyası- incelediğimizde buna değineceğiz. Şimdilik kartezyen projenin sonuçlarını tartışacağız: Kendimizi doğanın efendisi ve sahibi kılmak.

Teknikler ve bilimler, bu hedefe öylesine inanılmaz bir şekilde ulaşmışlardır ki, doğayı yok etme gücüne sahibiz artık. Hiroşima bombası bir anda 70.000 ölüme neden olmuştur (bu da, İsfahan'ı aldığı anda 10.000 kafatasından yapılmış bir piramidi dikmek için yedi güne ihtiyaç duymuş olan Cengiz Han'a göre olağanüstü/harika bir teknik gelişmedir).

Nükleer güçler günümüzde 1 milyon Hiroşima bombasına, yani 70 milyar insanı teknik olarak yok etme olanağına - yer yüzünde varolan insan sayısının yaklaşık olarak on iki veya on beş katı - eşit olan bir stoka sahiplerdir. Her tür yaşam izini silme gücü.

Artık tehlike sınırlarına ulaşılmış ve dünya yavaş yavaş kendi kendini yok etme sürecine girmiştir. Sanayi kirliliklerimizle ozon tabakasının yok edilmesiyle otuz yıl içinde atmosferin birkaç derece ısınmasına sebebiyet verecek ve soğuk havanın düzenleyicisine zarar vererek -bu ısınmayı hızlandıracak olan Antartika'nın çılgınca yipratılmasına engel olsak bile- sahilde bulunan büyük kentleri su altında bırakmaya yetecek kadar, kutuplardaki buzun erimesine neden olunmuştur.

Piyasanın yıkıcı rolü bununla da kalmaz: Yalnızca ekonomik akılcılık ve kısa vadeli verimlilik görüşleri inşaat ve kentleşme piyasasını, anarşik bir şekilde emlakçılığın kanserli gelişmesiyle kent ve kent yöresi uzamlarının korkunç bir avcısı haline getirmiştir. İnşaat yapılacak ya da daha büyük getirisi olan arazilere dönüştürülebilecek boş alanlar oluşturmak üzere çıkarılan yangınlar, yıllık olarak Avusturya'nın ormanlık alanı kadar geniş alanları yok etmektedir.

Amazon'daki tropikal ormanda, hayvancılık gelirlerini olağanüstü artırmak amacıyla çiftçilerin ormanlara karşı acımasızlığı günde 24 dönüm ağaçlık alana mal olmaktadır. İşte bu durum, 5 milyar insanın nefes almasını tehlikeye atmaktadır ve ayrıca otuz yıldan beri, çölleşmeden dolayı orada yaşayan insanlardan 1 milyarı bölgeden göç etmek zorunda kalmıştır.

Bunlar doğaya hakim olmada ve sahiplenilmesinde gerçekleştirilen gelişmelerin yalnızca birkaç örneğidir.

Faust'un* Postulatı'ndan Anlamsızlık Dünyası'na

Bilhassa vurgulamak gerekirse, Marlowe'un** Faust'a söylediği, *"İnsan! Güçlü beynin sayesinde bir Tanrı ol"* şeklindeki ilk postulatıyla birlikte Batı tarihinde Goethe, Kant, Fichte veya

* Faust: Johann Faust, XVI. asırda yaşamış bir Alman doktoru idi; esraren giz bir şekilde ortadan kayboldu. Efsanelere göre Dr. Faust, ruhunu, gençlik, bilgi ve sihirbazlık gücü karşılığında şeytana sattı. Garp edebiyatında bu şeytandan Mefistofel adıyla bahsedilir. Johann Faust hakkında en meşhur eseri büyük Alman şairi Goethe yazmıştır. (Pinar Yay. n.)

** Marlowe: Joseph Conrad'ın bizzat katilip tanık olduğu Kongo seyahatinde yaşanan gerçek olaylara dayanan "Karanl'ığın Yüreği" adlı romanının kahramanı; roman hem bilinmeyen Afrika kıtasının derinliklerine, hem de insanın yine bilinmeyen yüreğine bir yolculuğa dairdir. Afrika kadar insanın yüreği de kara, yani kötüdür Conrad için. Hikaye, bir oluşum romanı gibi de okunabilir. Marlowe'un çıkışı yolculuk sadece Kongo nehrini değil, kendisini de tanımasına neden olacaktır. (Pinar Yay. n.)

Hegel gibi devlerin bile dünyanın idaresinde insanın, Tanrı'nın yerini alabileceğine inandıkları bir an olmuştur.

Ruhun Son Şövalyeleri: Fichte, Hegel

Fichte (1762-1814), insanın egemen özerkliğinin teorik ve pratik olarak temel alındığı Kant'ın Kopernik'çi devrimini, insan ve aklının egemen özerkliği ilkesinden yola çıkarak yeni bir dünya ve hukuk yaratan Fransız Devrimi'yle özdeşleştirmiştir.

Devrim'in teorik temeli olmak üzere, kendi felsefesini, Fransa'nın hizmetine sunmuştur.

"Benim sistemim, özgürlük sisteminin ilkidir. Bu ulus(Fransa), insanlığı maddi zincirinden kurtardığı gibi benim sistemim de onu kendiliğinden problemin boyunduruğundan ve dış etkilere kurtaracaktır; sistemimin ana ilkeleri insanı özerk bir varlık haline getirir. "Bilim Öğretisi", Fransız ulusunun büyük enerji sarf ederek siyasal özgürlüğü kazandığı yıllarda doğmuştur; benimle olan ve içimde kök salmış bütün önyargılara karşı içsel bir mücadeleden doğmuştur bu özgürlük fethi ve "Bilim Öğretisi"nin doğmasına katkıda bulunmuştur; Fransız ulusunun değerinin daha da yükselmeye çıkması suretiyle, bu fikirlerin kavranması için gerekli olan enerjiyi kendi içimde uyarmış olması yönünden Fransız Devrimi'ne çok şey borçluyum. Devrim üzerine bir eser yazarken sistemimin ilk göstergeleri, ilk önsezileri, bir mükafat gibi içimde ansızın ortaya çıkmıştır. Böylece bu sistem belli bir ölçüde zaten Fransız ulusuna aittir."

Marks'ın, "Fransız Devriminin Alman teorisidir" dediği modern eylem felsefesinin tarihsel kaynağı budur.

Feuerbach üzerine onbirinci tez'inde 1844'de "filozoflar bugüne kadar yalnızca dünyayı yorumlamışlardır, bundan sonra ise onu değiştirmek gerekir" şeklinde en ünlü ifadesini verdiği kendi eylem felsefesinin kaynağını ilk önce Fichte'in felsefesinde bulmuştur.

Fichte'in sisteminin ana teması, yaratıcı insan düşüncesi-
dir, insan yaptığından ibarettir. İlk kez *eylem felsefesi* bir var-
lık felsefesine kökten karşı çıkmıştır. Ona göre var olmak, ey-
lemdir, yaratmaktır. Çünkü varoluş, yapma ve yaratma düze-
ninden olduğu için bir tarihtir ve yeni olanın ortaya çıkışına
sebptir.

Yola çıktığı Ben ve de ulaştığı Ben, bencil bireyselciliğin
Beni'yle karıştırılamaz. Fichte'in yola çıktığı Ben, bireyselcili-
ğin Ben'i değildir, çünkü o bir veri değil de, bir eylemdir: Bil-
kuvve olarak kendi içinde aklın yasasını taşıyan, eyleyen öz-
ne.

Sonuçta olduğu gibi başlangıçta da Fichte'in Ben'i, duyum-
sanabilir tarzda kendini yalıtılmaktır ve bu anlamıyla hoşlan-
mak yerine evrenselin gerçekleştirilmesinin zorunluluğudur.
Evrensel tarihe katılma eylemidir. Bu Ben, ilk önce bilkuvve
olarak bütün insanlık tarafından taşınmaktadır. O hem geçmiş
kültürünün hem de tarihinin bütünlüğünde olacağı şeyin sen-
tezidir. Fichte "azizlerin cem'i" der. Fichte'de Ben görüşünün
karakteristik tarafı, devamlı kendisini aşmasıdır. Her an Ben,
kendi sınırını ortaya koyar ve aynı zamanda sonsuzluk onu
çağırıyormuş gibi onu aşar: Onun şimdisi, her zaman doğmak-
ta olan geleceğine göre tanımlanır. Ben, her zaman projedir:
Olmuş olduğum şey ve olduğum şey, ancak olacağım şeyle an-
lam kazanır. Demek ki varoluş asla bir veri değildir, tam tersi-
ne bir yaratıştır. Her zaman olmaktadır. İşte bir *eylem felsefe-*
sinin temel ilkesi budur.

Sonuç olarak Fichte'de Kantçı kelime dağarcığı ve idealiz-
mine rağmen uygulaması, insanın bütün olarak tarihi yazmak,
doğayı değiştirmek ve toplumu inşa etmek için kolektif tarzda
sarf ettiği çabadır..

"Kendini soyutlayan insan, yazgisından vazgeçmiş bir insan-
dır; ahlakî gelişmeye ilgi duymaz. Ahlaken yalnızca kendimizi
düşünmek, aslında kendimizi düşünmek değildir, çünkü bireyin

mutlak sonu kendisinde değildir; bütün insanlıktadır.” der Fichte (Fichte, Sittenlehre, IV, § 18).

Hegel'in felsefî rotası Fichte'inkiyle aynı niteliği taşır. O da bir dünyanın yıkılışını, bir diğerinin doğuşunu ve siyasi çalkantıları yaşamıştır. Bastill'e alındığında 19 yaşında, Thermidor'da 24, 18 Brumaire'de ise 29 yaşındadır. 1807'de Fransız işgal ordusu İéna'da evinin önünde ordugah kurduğunda ve Kutsal Tilsit Barış Antlaşması'yla vatani Prusya'nın yıkılışı kesinleştiğinde *Phénoménologie de l'Esprit* (Ruhun fenomenoloji)'sini bitirmek üzeredir.

1812 ile 1816 arasında, yani 1813'lerde ülkesi, Napolyon'un imparatorluğuna karşı ayaklandığında ve Waterloo hezimetini başladığında *Science de la Logique* (Mantık bilimi)'ni yazmıştır.

Fichte, 1821 yılında Laybach'ta düzenlenen Kutsal İttifak Kongresi'nde* *Philosophie du droit* (Hukuk felsefesi) adlı eserini sunar.

1822'den 1831'e kadar tarihin büyük dönüşümleri meydana gelirken tarih felsefesi üzerine dersler vermiştir: 1822'de Yunanistan Epidaure'da bağımsızlığını ilan etmiştir. İspanya tahtı devrilmiştir ve Latin Amerika İspanya'nın sömürge boyunduruğunu kırmıştır. 1825'de ise Saint-Petersbourg'da Dekabristler'in** ayaklanması patlak verir.

* Napolyon'un düşüşünden sonra yeni düzenlemeler yapmak üzere Avrupa'nın güçlü devletleri Rusya, Avusturya, Prusya, Fransa ve İngiltere bir araya gelerek Kutsal İttifak Kongresi'ni düzenlerler ve yepyeni kararlar alırlar. Kongre sonrasında Avrupa'nın haritası yeniden şekillendi. Batı siyasal tarihinde bu Kongre "The Holy Alliance" ismiyle de anılır. (Pınar Yay. n.)

** Dékabriste: Çar I. Nikolay rejiminin ilk yıllarında, asilerin Çarlık rejimine karşı ayaklandığı ve muhafız birliklerinin Çara baş kaldırdıkları başarısız kalkışma.

Hegel'in olağanüstü eseri ancak bu dünyanın sonu bağlamında tam olarak anlaşılır. Bu bağlamda ancak evrensel ile bilsel, Yunanlılar'ın logosu ile Hristiyan öznelliği arasındaki Hegelci sentez girişimi akledilebilir.

Marks haklı olarak Hegel'in, "*felsefenin sonu*" olduğunu söyler. En azından *varlık felsefesinin*.

Muhteşem Hegelci sentezden sonra bu yolda devam ettiklerini iddia edenlerin, tarih üzerine hiçbir etkileri olmamıştır; her biri Hegel'in felsefesini adeta bir olan şey formatında işlemleridir. Ruy Blas'ın, Charles Quint halefleri hakkında söyleşi gibi, onlar hakkında şunu söyleyebiliriz:

"...Bir yığın biçimsiz cüce,
onun kral mantosunda hırka biçiyorlar."

İnsanın Olmadığı Bir Dünya: Auguste Comte ve Pozitivizm

Asıl amacı insan düşüncesinin ve eyleminin anlamını ve gayesini keşfetmek olan felsefenin ölüm belgesi, Auguste Comte (1798-1857) tarafından imzalanmıştır.

Ele aldığı temel konu, eserinin benzersizliğini anlamamızı sağlar: Fransız Devrimi feodal ve teokratik düzene son vermiştir; *bu da bir gelişmedir*. Tarihin sonu anlamına gelen bilimi, tekniği, sanayiye temel alan yeni bir düzen getirmiştir. 1848 devrimi gibi yeni bir devrimle bu artık sorgulanmamalıdır. İşte bu tarihte Comte *ordre et progrès* (düzen ve gelişme) sloganını ortaya atmıştır.

Fransız Devrimi, sanayi aklı çağını başlatmıştır. Gelişme bundan ibarettir. Düzen ise onu korumaktır. Muhafazakarlara çağrısında Auguste Comte, mevcut düzeni korumak ve her tür yeni devrimi engellemek için Rus Çarı'na ve Osmanlı Veziri Azamı'na seslenmekten hiç çekinmez.

1822'de "Toplumu yeniden örgütlemek için zorunlu bilimsel çalışmalar planı"nı yayınlamıştır; bu eseri daha sonra filizlenecek olan ve üç temel kitapta sunacağı gelecekteki sistemini içerir.

Pozitif felsefe dersi (1830-48), *Pozitif siyaset sistemi* (1851-1854) ve daha kısa ve yoğun olan *Pozitivist ilmihal* (1852); bunlardan birincisi bilimi, ikincisi siyaseti, üçüncüsü ilk iki temayı temel alan yeni bir dini işler.

Bilim onun döneminin bilimidir: Mekanik ve deterministtir; bu bilim, Politeknik Okulu'nun (burada uzun zaman Auguste Comte'un zihniyeti egemen olacaktır) kurucularından biri olan Laplace'ın (1799-1827), 1824'te tekrar yayınlanmış olan *Dünya Sisteminin Açıklaması* adlı eserinde mekanik determinizmin en katı tanımının egemen olduğu fizik bilgilerin tümünün sentezi olarak tanımladığı bilimdir:

"Şu anki evrenin halini, bir önceki halinin etkisi ve gelecek olanın nedeni olarak görmeliyiz. Belli bir an için doğanın taşıdığı bütün güçleri ve onu oluşturan varlıkların kendi durumlarını bilen bir akıl, aynı zamanda bütün bu verileri çözümleyebilecek kadar genişse, aynı formül içinde evrenin en büyük cisimlerinin ve atomlardan daha hafif olanlarının hareketini kuşatır; onun için her şey kesin olur ve geçmiş gibi gelecek de onun gözlerinde mevcut hale gelir." [*Essai philosophique sur les probabilités* (Olasılıklar üzerine felsefi deneme) 1812'de yayınlanmıştır].

Fizik düzeyinde her tür nihai nedenin dışlanmasını Auguste Comte evrensel yasa haline getirmiş; insanın kendisine, siyasi ekonomi ve sosyoloji (bunlara *toplumsal fizik* adını vermiştir) gibi onunla ilgili olan bilimlere aynı yöntemleri, yani ilke olarak anlam üzerine her türlü soruyu dışlayan mekanik determinizmi uygulamıştır.

Böylece üç hal yasasında teolojik hal reddedilir çünkü nasıl sorusuyla yetinmeyip neden sorusunu sormaktadır. Ona

göre bu teolojik çağ, insanlığın kökenlerinden XII. asra kadar uzanır, batılı olmayan bütün hikmetleri ise görmezlikten gelmiştir (doğal olarak *Batı Dergisi*'ni kuracaktır).

Metafizik ise, yalnızca bir geçiştir, teolojik görüşün soyut tercümesidir.

Pozitif çağ ise, insanı, olan biteni gözlemlemekle sınırladığı ve bunlardan yasalar elde ettiği çağdır: "*Nedenler sayesinde elde edilen bilgi yasaların determinizmiyle yer değiştirir.*"

Öyleyse bu tarih felsefesinde, geleceği öngörmeye yönelik olarak yalnızca şimdinin niceliksel bir yadsıması için yer vardır. Böylece, Sibernetiğin mucidi Norber Wiener, insan toplumlarının insanlar tarafından idare edilemeyecek kadar fazla karmaşık olduğunu ve dolayısıyla da her tür insan kararını dışlayarak, insanların yerine makinelere güvenmek gerektiğini ilan ettiğinden beri, Auguste Comte, *ordinanthrope*'un da (*elektronik insan*) babası olmuştur. Bu insan tipi, teknokratik geleceği kestirme çabası olan *totaliter bilimselciliğin* ve son bağlamda, bilgisayarın içerdiği bilimin, araçla ilgili olanlar kadar, amaçla ilgili sorulara da cevap verebileceğine inanmaktadır: Tarihin akışını değiştirmeyi istemek *akılsızlık* olur.

Bilgiyi verinin içine hapsederek eylemi de mevcut düzenin içine hapsedmiştir. Aslında tam tersine eylemi bir kez daha durdurmaya çalışmak söz konusudur.

Charles Maurras'ın çok doğru bir şekilde gördüğü gibi her tür muhafazakarlığın temeli budur. Özellikle de bu dogmatik sistem, Auguste Comte tarafından bir dinin içine kapatılacaktır.

Comte, *Pozitivizmin ilmi hali*'nde kendi döneminin Katolik Kilisesi'nin bütün hiyerarşik, ayinsel ve dogmatik sistemini Pozitivist Kilisesi'ne aktararak bir tür Tanrısız Katoliklik kurmuştur. Auguste Comte varlık felsefesinin hem taçlanması hem de cenazesini kutlayabilmiştir.

İşte yalnızca alım ve güç için yaşayanlar tarafından dünya-

nın maddi zenginliğinin % 90'ının yağma edilmesi süreci böylece başlamıştır.

Batı'da "modern zamanlar" olarak adlandırılan şey de budur: Böylece ideolojiyi, tarihçiler çocuklara, "medyalar" da yetiştiklere aktarma görevini üstlenmişlerdir.

DİPNOTLAR

1. Bu ispat, Hindistan için Baran tarafından, Latin Amerika için Josué Castro tarafından ve Afrika için de Walter Rodney tarafından defalarca ortaya konmuştur. Ki Rodney'in "*How Europe underdeveloped Africa*" isimli kitabı bu bölümümüz için önemli bir kaynaklık etmiştir.
2. Shakespeare, *Timon d'Athène*, (Perde IV, sahne 3), Pléiade, s. 989.

Bölüm: V
Başka Türlü Yaşayabiliriz:
Üç Dünyanın Hikmetleri

Başka türlü yaşamak mümkündür:

-İnsanı doğadan ayırmadan ve doğayı onun hizmetkârı haline getirmeden;

-İnsanı Tanrı'dan ayırmadan ve Tanrı'yı onun efendisi haline getirmeden.

Asırlar boyunca üç dünyanın hikmetleri bunu göstermiştir.

Hindistan
Vedalar (M.Ö. XIV. Asırdan X. Asra)

Günümüz Hintli bilgelerinden birisi şöyle demişti: “Bizim ebedi Veda dinimiz bütün dinlerin, bütün kültürlerin ve bütün medeniyetlerin kaynağıdır.” Peder Monchanin, Vedalar (veda, vizyon, görü, bilgi anlamına gelir) için, “mutlak dinsel ritüeller manzumesi ” demiştir.

II. bin yılın son döneminde yazıya dökülmüş olan Rig-Ve-
nın* ilk ilâhileri, ölü bir imanın nağmeleri değil, yaşamın
r an devam eden canlı ve her zaman güncel bir tecrübesinin
elodileridir: Bir sabah vakti Benares'te Ganj nehrinin kıyı-
da, üç bin yıl önce yükselmiş olan Veda "sözünün" aynısı-
ilâhi olarak terennüm edilirken dinledim.

Bu söz Hindistan'ın temel mesajını ifade eder: Yaşamın, in-
nın, doğanın, ilâhiliğin derin birliğinin anlamı ve bu birliğin
incinden en yüksek sevincin ve özgürlüğün, yaşamımızı
smi gerçekliklere ve sınırlı arzulara bağımlı kılan her tür ya-
samadan kurtuluşun doğduğu kesinlik.

VII. asırdan itibaren başka kutsal metinlerin (Upanişadlar)
rinleştirecekleri Vedalar'ın ana teması, en önemli sorulara
vaptır: İnsan nedir? Tanrısallık nedir? Hakiki gerçeklik ne-
? Bunların ilişkileri nedir?

Veda ilâhilerinde verilen cevap ise son gerçekliğin - insanın
na dair sahip olduğu bilinç - ve bunlara ulaşmanın ilâhî se-
icinin, tek ve aynı şey olduğu şeklindedir. Hindu trinite/tes-
inin şiirsel ve mitik ilk ifadesi: Varlık-bilinç-ilâhî sonsuz
ıtluluk (*sat-cit-ananda*), bütün Brahman tefekkürünün çatı-
ır. Hint kültürü üzerine eski batılı önyargılarının tersine,
yatın temelde iyimser bir vizyonu ortaya çıkmaktadır: Neşe,
oluş ve bilinç ile bir bütün oluşturan nihai gerçekliktir.

Vedalar'da insan, tanrısal boyutunun, tanrısal olanla yakın
rabalığının bilincine varmaktadır. Bu, insanın ikinci doğu-
dur.

Vedalar'ın getirdiği yenilik ve belirleyicilik, insan ile tanrı-
olan arasında derin yakınlığı, ölü bir halden yaşam haline,
ğumdan zamanın değişikliklerinin ve yanılsamalarının öte-
de gerçek ebedi yaşama geçiş yollarını ortaya çıkarmasıdır.

* Hindu şiirlerinin (Vedalar) en seçkin ve hoş olanlarının toplandığı
özel koleksiyon olup tanrıların lideri olarak Agni gösterilir. (Pınar
Yay. n.)

İlk *mistik* modeli sunan Hinduizm olmuştur. Ancak bu mistik model, insandan ayrı ve onunla emir-komuta ilişkisi içinde bulunan bir Tanrı'nın vahiylerinden kaynaklanmaz, sınırsız bütünlüğü ve ebediliği içinde ve mutlaklıkla özdeşliğinde en derin gerçekliğini keşfetmek için insanın bilincinden yola çıkan ruhun bir hareketidir bu model.

Aynı zamanda kurbanla ilgilenen insan ve şair-peygamber olan "Rishis"ler,* ilk Veda ilâhilerini yaratmış ve onlarla birlikte nefsi terbiyeyi, yaşamın anlamını arayış bağlamında hakikati arayışı ve mutlu bir bütüncüllükte yaşandığında bu yaşamın ölümsüzlüğüne yönelişi ortaya koymuşlardır. Savrulmanın ve sınırlamanın doğrudan tecrübesine, birliğin ve sonsuzluğun derin bilincine yol açmışlardır. İlk kez insana; tanrı-sala ve ölümsüz yaşama ancak, sahip olduğu her şeyi ve kendisi olduğu her şeyi feda etmekle ulaşabileceğini öğretmişlerdir.

Yaşamın bu derin tecrübesine değinmek için Veda şairlerinin elinde köy ve savaş konularına dair bir kelime dağarcığı vardı; işte sembolizmin karşılaştırılamaz şiirsel bir devasalık kazandırdığı bu ilâhilerin okuma anahtarı da burada yatar.

Kelime dağarcığı bizleri yanlış anlamalara götürmemelidir; Tanrı bazen Agni adını, bazen Varuna, Indra, Prajapati veya Brahman ya da başka adlar taşıyabilir. Bu bize çoktanrıcılığın söz konusu olduğunu düşündürmemelidir: Bu isimlerin her biri, fedakarlıkla, eylemle, bilgiyle veya şarkıyla hem dünyanın ve hem de insanın ruhu olan "Kendiliğin" yüce birliğine katılma biçimlerinden birini ifade eder. Veda ilâhileri bunu açıkça söylerler: "Ona sayısız isim verilir, oysa ki o gerçekte tek-tir." (Rig-Veda, X, 145; ve aynı zamanda I, 164 ve 170; III, 5; V, 3).

* Rishisler: Brahman kutsal metinlerinde bahsi geçen peygamber veya peygamber nitelikli ve sürekli Vedalar'ı okuyan kutsal kişiler, azizler. (Pınar Yay. n.)

Bu Tanrı, ateştir, güneşin ışığıdır. “Sütün içinde bir yağ yumağı gibi” ilk sudan doğmuştur. Her şey ondan doğmuştur. Her şey, onun yaşamıyla canlıdır. Çok güzel bir tanrısal yaşamın insan bedenine girmesinin uyandırdığı hayranlığı anlatır. Bu metinde Hinduizm’in tam tarifinin ilk ifadesi yer alır: “Sen busun” (“sen” mikrokozmos insanı ve “bu” da tanrısalı, makrokozmosu temsil eder) ifadesi çiftçinin, en güzel şekilde çaprazlama olarak toprağın altını üstüne getirmesi gibi her şeyi apaçık ortaya koymaktadır.

İnsan, inancı neyse kendisi de odur: “Neye taparsak o oluruz.”

Tanrı ile iletişim, dünyaları sarsan ilk yaratıcı eylemin taklidi ve tekrarı olan kurbanla oluşur.

Şairin şarkısı, sıkı sıkıya kurbanla bağlıdır: İnsanı tanrılara bağlayan ifadeyi söyler; toprakla gök, insanla Tanrı arasındaki ilişkileri dokur. Kurbanla dair söz, kozmik sözdür.

Brahman, aynı anda yiyeceğin yenilediği ve devam ettirdiği yaşamı, Bütün’ün ilk gerçekliğinin bilincine doğan ve sonra doğan yaşamı veren besleyici hakikattir, gerçekliktir. Her şeyin kalbinde kişisiz Brahman ve insanın her içsel hareketinin ilkesinde bulunan Atman tek ve aynı şeydir. Dış ve iç tek ve aynı şeydir. Dünya “Kendilik”tedir ve “Kendilik” de bütün kısımlarında dünyaya nüfuz eder.

“Ben Brahman’ım” demek, en derin varlığımın, zamanı, uzamı, bireysel arzuları ve küçük “ben”deki her tür sınırlamaları aştığının kesinliğini ifade etmektir.

“Brahman, Atman ile özdeşdir” demek, evrenin gerçekliğinin, bilinç ve yaşam düzeninden olduğunu söylemektir. Svetasvara Upanişad birliği şöyle tanımlar:

“İnsanlarda gizli, her şeye nüfuz eden tek Tanrı, bütün mahlukların özü, her eylemin bilinci, bütün varlıklarda mevcut, şahit, koruyucu, şekilsiz ve ikincisi olmayan mutlaklık, Kendilik.” (6, 5).

O başlangıç ve sondur: Her şey ondan gelir ve her şey ona döner.

Adalet sarsıldığında ve onu tekrar yerine getirmek gerektiğinde bazen insan biçimine girer. Böylece tanrı Vişnu, iki büyük Hint destanında Ram veya Krişna biçimini almıştır. Her seferinde insanı, tanrısallığın ebedi yaşamına katılmaya çağırmak için bunu yapmıştır.

Upanişadlar

Vedalar'ın (Vedanta) devamı olan Upanişadlar, gerçek varlığının ve anlamının bilincine vararak "ben" in (atman) "kendiliğe" (brahman) özdeşleşmesini sağlayan "yolları", yani insanın "nehirlerin denize karıştığı gibi Bütün'e karışma" şeklindeki tanrısal görevini nasıl gerçekleştirmesi gerektiğini öğretir bizlere.

Başlangıçta bu dünya bir Kendilik'ti (Atman), insan biçiminde yalnızdı. Etrafına baktığında kendisinden başka hiçbir şey göremedi. İlk önce "varım"... dedi. Sonra da korktu (I, 4, 12).

O andan itibaren insanın gerçek varlığını gerçekleştirebilmesi için birleşmesi gerektiği bütünlükle özleşerek, ebediliğin büyük arayışına başlamıştır.

Upanişadlar'dan alıntılar:

*Olanın ve olacak olanın Rabb'ı,
Ezeli varlık,
Fani şeylerin ebediyetidir.
Bütün uzamlarda bulunan Brahman,
İnsanın dışında olan uzamda,
İnsanın içinde olan uzamda.
Bütün varlıklarda mevcut, bu tek Tanrı,*

Her şeyin başlangıcı, sonu ve şimdísidir.
 O doğar ve tekrar doğar sonsuzca.
 Arzuladığım her şeyin,
 Gördüğüm her şeyin,
 Yaptığım her şeyin kaynağı,
 Birliği içinde bütün varlıkları kucaklayan,
 İşte böyledir Brahman ve sen de Bu'sun.
 Ateş söz olmuş ve ağza nüfuz etmiştir.
 Bu yüce ruh benim. Benim
 Bütün biçimlerde bulunan aynı ruh.
 Her tür kirden münezzeh Atman
 Ne yaşlılık, ne ölüm, ne acı bilir,
 Ne açlık, ne susuzluk,
 Düşünceleri ve arzuları gerçek varlıklardır,
 Aramamız gereken budur.
 Odur Brahman her şeyde bulduğumuz.
 Korkunun ötesinde uzak kıyıdır.
 Her şeyin son ve tek gerçekliği;
 Varlık, bilinç ve tanrısal sevinçtir.

Her insanın, ruhu yalnızca akla ve gerçekliği de varlığa indirgeyen bir akılcılıkla düşüncesini fakirleştirmemiş ve saptırmamış olması koşuluyla, kendi içinde bulabileceği temel felsefe. Bu çift indirgeme insanı, boğucu, ellerimizin ve kavramlarımızın kullanabildikleriyle sınırlı ve içimizde Upanişadlar'ın, şafağın ilk ışıklarıyla ortaya çıkardığı bu temel hakikati bastıran bir evrenin içine hapseder: Bütün tecrübelerimin her gün tanıklık ettiği gibi, zaten var olan kendi sevgi, fedâkarlık, sanatsal var oluş sınırlarımı aşmamı sağlayarak en derin gerçekliğim bu temel hakikat olmuştur; bütün insanlarda, canlılarda, bütün evrende olduğu gibi benim içimde de eylem olarak, her zaman yeni olasılıkların fışkırdığı yer, bende olan ve ama bana ait olmayan bu kaynaktır.

İnsan durmadan bu varlığı içinde tecrübe eder, kaynağı olmadan sürekli yenilenen ve tezahür eden bu olasılığı.

Upanişadlar, en derin gerçekliğimizin onların Brahman dedikleri ve başkalarının da Tanrı adını verdikleri “Bu” olduğunu fark etmişlerdi. Bu özdeşliğin bilincine varmak, yaşamın amacı ve yüce sevincidir.

Brahman, Varlığın ve bütün varlıkların, mümkün bütün tezahürlerin veya tezahür edilmemişlerin ve evrensel olasılığın ötesindedir. O bizim biricik gerçekliğimizdir. Upanişadlar’ın ve bütün Hint düşüncesinin şu temel ifadeyle özetledikleri de budur:

“*Sen Busun*” (yani Brahman’sın).

Budizm

VII. ve özellikle de VI. asırda Upanişadlar, ayinsel kurban görüşünden içselleştirilmiş bir görüşe geçişi vurgulamışlardır: Kendini kurban etmek, hayvanların veya nesnelerin kurban edilmesinden daha önemlidir.

Bu hareket, git gide daha biçimci olan Brahmancılığın köhneleşmesine ve kast imtiyazlarını korumaya ve yaymaya daha özen gösteren ve tanrısal olanla birleşme yolunu gösterecek yerde güçlülerle ilişki kuran Brahmanların bozulmasına karşı bir tepkiydi.

Budizm, Hinduizm’e göre bir kopuş oluşturmaz, daha çok ilk saflığa dönmeye çalışan bir “reform”dur. Dünya görüşlerini, dönemleri ve insanları ayıran derin farklılıkları göz önünde bulundurarak Buda’nın rolü, kendi dönemindeki Brahmancılığa yönelik Luther’in Kilise’ye karşı üstlendiği rol ile belli bir oranda benzerlik arz etmektedir: Luther Hristiyanlığı sorgulamamıştır, sadece buna tanıklık etmesi gerekenlerin aşırısına varmalarını eleştirmiştir. Yeni bir din kurmaya çalışmamış, tam tersine ilk Hristiyanlığa bir dönüşü gerçekleştirmek iste-

miştir. Son olarak kilise kastının işi haline gelmiş bir rahipliğe karşı, Kitab-ı Mukaddes çevirisinin ve “her Hristiyan bir rahip, kutsayıcı ve kraldır” şeklindeki ilkesinin de gösterdiği gibi Hristiyan halklara seslenmek istemiştir.

Bu üç girişim zaten Buda'nın girişimleridir. Eski yaşam tarzından tamamen kopan Gautama prensinin oğlu Buda, kendi isteğiyle dilenci keşiş olarak iktidarın ne kadar insanı bozabileceğini ve iktidarın, sahip olmanın ve bilginin babadan oğula geçen birer imtiyazlar olduğunu düşünmenin ne kadar yanlış olduğunu göstermiştir: “Doğumla değil hareketlerimizle Brahman oluruz.” Onun için ayinin hiçbir değeri yoktur, asıl olan içsel kurban oluşumuzdur:

*Ateşler ve sunaklar için odunu öpmüyorum,
İçimdeki bir alevi palazlandırıyorum...
Kalbim ocaktır, alev de terbiye edilmiş kendiliktir.*

Onun için yeni bir din ya da özgün bir öğreti yaratma değil de, ilk saflığa tekrar kavuşmanın söz konusu olduğu açıktır:

Eski yolu gördüm, eskilerde “canlı kurtulmuş”ların yolunu gördüm ve ben de o yolum.¹

Buda, Brahmanlar'ın kutsal dili Sanskritçe'den yüz çevirip halkın konuştuğu dilde kendisini ifade etmiştir.

Bu Hint “protestanlığı” bizlere esas olarak bir yaşam tarzını öğretir. Bu yaşam tarzı Buda'yı, mevcut öğretilerden ve şart koştuğu düzenden bir dizi kopuşu gerçekleştirmeye sürüklemiştir. Otoriteye karşı çıkmıştır. Ayinlere karşı çıkmıştır: İktidarsız tanrılara ne ayinler ne dualar gerekir, dıştan kültler yoktur. Sonlu ve sonsuz hakkında, dünyanın ebediliği ve Atman ile Brahman'ın ilişkileri hakkında metafizik spekülasyonlara da gerek yoktur. Bu öğretisel sessizlik karşısında şaşkın kalanlara Buda şöyle cevap verir: “Size neden bu şeyleri söyle-

medim? Çünkü bunlar yararlı değildir. Bu sizi Nirvana'ya götürmez.” (Yani yanılısmalarından kurtulmuş insanın huzuruna ve sevincine götürmez). Bunları basit ve güçlü imgelerle anlatmıştır: Bir insan bir okla yaralanırsa, onu tedavi etmek için kimin oku attığını, hangi odun cinsinden yapıldığını, niçin atıldığını öğrenmeyi beklemek değil de, ilk önce onu tedavi etmek gerekir.

Buda'nın ortaya koyduğu temel sorun uygulama sorunudur: Acının hakim oluşu bir dünyada insanı acıdan nasıl kurtarabiliriz?

Gazelles Parkı'nda (günümüzde Sarnath adını taşır) söylediği ilk Benares Vaazı'nın teması şudur: “Acıyı, kökenini, ortadan kaldırılmasını ve bunun için gerekli yolları açıkladım.”

Öğretisinin temelini oluşturan “dört asil hakikat” buradan ortaya çıkmıştır:

1- Yaşam acı çekmektir. Bu pesimist bir tezin ilanı değildir. Pesimizm, mutsuzluğun varlığını kabul etmek değil de, hiçbir şeyin değiştirilemeyeceğine, mutsuzluğu yenmenin imkansızlığına inanmaktır. Oysa Buda'nın tüm öğretisi, mutsuzluktan kurtulabileceğimizi ve nasıl kurtulabileceğimizi göstermekten ibarettir. Dolayısıyla onun öğretisi temel olarak optimisttir. Buda, büyük bir gerçeklikle hastalığın, adaletsizliğin, yaşlılığın, ölümün, sevdiklerimizden ayrılmanın varlığını fark eder. Bütün bunlar acıdır.

Kimler buna maruz kalır? Dış koşullara ve değişimlere maruz kalmış herkes, yani birey olarak dışsal baskı ve çekimlere boyun eğen her insan. Acıyı açıklamak için Buda, ilk önce bu bireyi tanımlar ve bunun bir yanılısama olduğunu keşfeder; gerçekten de bizim birey, yani özerk bir varlık sandığımız şey, dengesiz bir fizik ve zihinsel enerji oluşumudur: Beden, duygular, fikirler, duygular ve bilinç. Yanılısama, bu unsurların her birinde kendiliğinden bir gerçekliğin var olduğunu sanmaktır, eylemin arkasında bir faili hayal etmek, düşüncenin arkasında

düşünenin, bilincin arkasında da bir “ben”in var olduğunu düşünmektir.

2- Acı, dünyanın geri kalan kısmından yalıtılmış ampirik bu küçük “ben”in gerçek bir varoluşuna inanmaya götüren bu yanılsamadan, bu bilgisizlikten doğar. Oysa oluş halindeki bu dünyada her şey karşılıklı olarak birbirine bağlıdır. “Ben”in, önemsiz ve bize acı veren arzuları, cinsel arzular, mülk edinme arzusu, ebedi yaşam arzusu, özerk olabilecek bir “ben”den doğmazlar; tam tersine dünyanın kalan kısmına ilişkin yanılsamalı kopuşumuzdan doğar. Temel yanılsama, “Bütün”den kopma yanılsamasıdır. Burada yanılsama, arzunun bir öznesinin yalıtılmış ve bireysel bir öznenin var olduğuna inanmaktır. Oysa evrensel, karşılıklı birbirine bağımlılıktan habersiz olduğu için kendisinin ayrı varoluşuna inanır.

3- Acıyı ortadan kaldırmak, “ben”in yanılsamasını, arzularını, oluşunu ve koşullandırmalarını terk etmektir. Schopenhaur ile birlikte Budizm’in “beni” yok ettiğini tekrarlamak saçmalık olur, çünkü bir yanılsamadan başka yok edilecek bir şey yoktur. Buda’nın reddettiği şey, oluşun ve koşulların ötesinde olan Upanişadlar’ın “Kendiliği” değil de, ampirik küçük “ben”nin varlığıdır; “ben” olarak adlandırdığım şeyin, kendiliğinde bir gerçekleşme değil de, içinde yok olduğu ve başka dalgaların ortaya çıktığı onu taşıyan okyanus için yalnızca bir anlamı olan Okyanusun içindeki dalganın bilincine varmaktır. Budacı “Kendilik” ile Upanişadlar’ın “Kendiliği” arasındaki tek fark, birincisinde vurgunun ahlaki yöne, ikincisinde ise metafizik yöne yapılmış olmasıdır. Buda için iki tür yaşam vardır: Biri koşulların ve sebeplerin çekişmelerine maruzken, diğeri aidiyet bilincidir ve bu bütünün bu öncüllüğüne göre davranmaktır.

4- Acının yok edilmesine, yani Nirvana’nın üstün özgürlüğüne ve barışa ulaşacağımız bu ikinci yaşam türüne *hangi yolla varırız?*

Buda, ne arzuların peşinden düşüncesizce gitmeyi ne de çileciliği öngörür, tam tersine “orta yolu” göstermiştir. Böylece “sekiz yolu” tanımlamıştır:

1- *Doğru hikmet*: Bu hikmet, açlıktan, öfkeden ve yanılsamadan, “ben yanılsamasından, kuşkudan ve ayinlere ve kutlamalara bağlılıktan” korunmak için kendimize yönelik “Bu bana ait değil; bu değilim; bu benim gerçek gerçekliğim değil” şeklinde kendimize karşı olumsuz yolu uygulamaktır. Nirvana’nın bu huzuruna kavuşmak, evrenin egemenliğine üstün gelen bir neşedir.

2- *Doğru düşünce*: Oluşa, akımlarına, yanılsamalarına ve özellikle de ben’in yanılsamasına bağlı olan düşünce. “Benim düşüncesi temizlendiğine göre” der Buda, “yanılsama filesi yırtılmıştır.” Böylece bütünden yola çıkarak ve bu bütünü amaçlayarak harekete geçmemiz mümkün olur.

3- *Doğru söz*: “Ben”in sınırlarını ve sözcüklerin sınırlarını aşan ve yalnızca hakiki gerçekliği ifade eden söz: Yalan söylemek, olduğumuz şekilde kendimizi ortaya koymaktan korkmaktır.

4- *Doğru eylem*: Başkalarının aleyhine olacak her tür çıkarıcı maksadı dışlayan eylem. Budist yazılarında Dağda Vaazlar’daki hükümlerin eşi benzeri yoktur.

5- *Doğru yaşam*: Buda, öğrenci olduğunu söyleyenlerin kaçınmaları gereken meslekleri açıkça sıralamıştır: Para ticareti, silah ticareti, canlı varlıkların ve sarhoşluk veren içkilerin ticareti.

6- *Doğru gayret*: Vazgeçme gayreti, üstesinden gelme gayreti, geliştirme gayreti, muhafaza etme gayreti. Kendimize ve başkalarına ilişkin yanılsamaları aşmaya yönelik bütün gayretler.

7- *Doğru zihin*: Tasavvur ettiğimiz şey, yaptığımız şeyi belirler. Hakiki gerçekliği bilmemeye karşı mücadele vermek söz konusudur. Ayı bir bireysellik değil de, unsurların içinde eri-

en mezardaki ölü gibi dünyanın bir parçası olan bedenin hakiki gerçekliği; neşe gibi korkunun denetimine, beden ve ihnin dayanıklılığına götüren duyguların hakiki gerçekliği; uyularımızı, algılarımızı, hislerimizi ve düşünce ve eylemlerimizi belirlememizi sağlayan bağımsız evrenselliği içinde dış dünyanın hakiki gerçekliği.

8- *Doğru yoğunlaşma*: Nesnesi olmayan her bir şeyi tefekkürümüzden uzaklaştırmamızı sağlayan yoğunlaşma. Bu yoğunlaşmanın ilk biçimi, özgün olarak Budist bir yöne sahip leğildir. Gerçekleştirilen boşluktan yola çıkarak *Samadhi*'nin* yoğunlaşması vecde, "aydınlanmaya", gerçek hayata, "uyanma" (Buda uyanmış anlamına gelir), yani evrenin ve kendimizin külli bir vizyonuna, dünyanın mümkünlerinin durmayan işkırmasıyla özdeşleştiğimiz Nirvana'nın yüce özgürlüğüne varmayı sağlar.

Hinduizm'de *Samadhi*, özel varlığın mutlaklıkla birleşmesini sağlayan aydınlanmadır; Budizm'de ise bu aydınlanma (satori) Nirvana'ya ulaşmayı, yani hem arzulardan hem de zaman ardışıklığına boyun eğen her şeyden koparak "ben"i'nin sönmesini sağlar.

Böylece insan, yaratıcı ân içinde ebediliğe ulaşır. Şiir, aşk veya kurban gibi yaratıcı hareketlerle dünyada yeni bir mümkün ortaya çıkararak yeni varlığın devamlı ortaya çıkışıyla uyuşmak için kendimizin bilincinden kurtuluruz.

Belki de Buda'nın, bir kurtuluşun koşullarını tanımladığı halde bir toplumsal kurtuluş öğretisini ifade etmemiş olmasına şaşırabiliriz. Yazılarından yalnızca birinde, "Kral'ın on görevi"nde, Kral'ın erdemlerinin neler olduğunu belirterek doğru yönetimin ilkelerini sıralamıştır. Bu metnin tarihsel kazılardan çıkarılan en olağanüstü metinlerden biri olması daha da

* *Samadhi*: Hinduizm ve Budizm'de kullanılan mistik bir kelime olup Budizm'de, Ben'in Nirvana'ya ulaşmasını sağlayan temel mistik ritüellerdir. (Pınar Yay. n.)

dikkat çekicidir. M.Ö. III. asırda, o güne kadar Hindistan'ın tanık olduğu en büyük imparatorluğa hükmeden imparator Açoka, Budizm'i kabul etmiştir. Bu imparator, önceki zaferlerinin eleştirisini yaptıktan sonra imparatorluğunun bütün vilayetlerinde, dikili taşlar üzerine Buda prensiplerini yazdırıp katı bir şekilde Buda'nın ahlakını uygulayan ve gücünün yükseldiği bir dönemde her tür savaştan ve şiddetten ve imparatorluğunun büyümesinden vazgeçen bir fatih örneğini sunar. Bu dikili taşların en ünlüsü, Sarnath'ta, Buda'nın ilk vaazını verdiği ve Budist inancına göre "*Yasa'nın tekerleğini harekete geçirdiği*" yerdeki- günümüz Hint Cumhuriyeti'nin amblemi haline gelmiş ve üzerinde "*Aslanlı sütun başlığı*" bulunan- dikili taştır.

Açoka, Budizm'de gerçek bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. Bu dine girdiğinde Budizm yalnızca bir Hint tarikatıydı.

İmparatorluğunun sınırlarının ötesine misyonerler göndererek Budizm'i, evrensel olmasını istediği bir öğreti haline getirmiştir: Himalaya'nın kuzeyine, Orta Asya'ya, Güney-Doğu Asya'ya, doğuda Çin'e, batıda Suriye ve Filistin'e, nereye gittilerse gittikleri her yerde bu misyonerler çok iyi karşılanmışlardı. Öyle ki Nasıralı İsa'nın ayaklanması döneminde Essenîlere (öğretileri, Budistlerinkiyle büyük benzerlikler arz etmektedir) yakın olan Budist toplulukları Filistin'de canlı ve parlak idiler.

"Dört asil hakikat" öğretisinde Buda'nın, yeni bir toplumsal düzenin örgütlenmesine yer vermemiş olması, her şeyden önce kurtuluş yolunu göstermek için rahiplere seslenmiş olmasındandır.

Günümüzde yaşamakta olan olan bu kişisel kurtuluş ile toplumsal özgürleşme arasındaki gerilim sorunu, Açoka'nın Budizm'e girişinden kendilerini ateşle kurban etmek suretiyle halklarını yabancı işgale karşı direnmeye çağıran Vietnamlı Budist Papazlar'a kadar Budizm'de her zaman mevcut olmuştur.

Bu önemli sorun, Buda öğretisinin, manastır prensipleri olmayı bırakıp kitlelere seslenmeye başladığında inanılmaz bir üfle ortaya çıkmıştır.

Böylece ilk Buda öğretisini lafzî olarak yorumlayarak herkesin kurtuluşunun, diğer insanların kurtuluşuna bağlı olduğunu düşünenler arasında bir kırılma meydana gelmiştir. Bu eni akım, hâlâ Güney Doğu Asya'da egemen olan Hinayana küçük araba) ya da Theravada olarak adlandırdığımız şeydir. Diğer akım, yani Mahayana (büyük araba) taraftarları, Buda'nın öğrettiği evrensel karşılıklı bağımlılığın insanlara da uygulandığını ve diğerlerinin boyunduruk altında bulunduğu ürece tek bir kişinin gerçek kurtuluşa erişemeyeceğini düşünmekteydi. Köle bir halk içinde özgür insan olamaz. Bu ideal, kahraman ve Budist aziz "Bodhisattva" - aydınlanmaya ve bütüncül mutluluğa ulaşabileceği kadar ulaştıktan sonra insan kitlelerinin yanında kalmak suretiyle, insanların kendi kurtuluşlarını fethetmelerini sağlamak ve kendisiyle birlikte bütün diğer insanlar bütüncül mutluluğa ulaştıktan sonra onlarla birlikte Nirvana'ya girmek için son aşamaya geçmekten vazgeçmiş insandır - modelinde somutlaştırılmıştır. Bodhisattva, kendi kurtuluşunun yerine diğerlerinin kurtuluşunu tercih eder. Theravada taraftarları için en yüce erdem hikmettir, Mahayana taraftarları için ise sevgidir. Theravada manastır yaşamı merkez alırken Mahayana temel olarak laiktir.

Hindistan'da doğan Budizm, yaklaşık olarak on sekiz asırdır orada var olmuştur. Hinduizm'in bir "reformundan" doğan Budizm, XII. asırdan itibaren Hindistan'da neredeyse tamamen ortadan kalkmışçasına Hinduizm'in içinde erimiştir.

Diğer taraftan, VI. asırdan itibaren Hindistan'ın büyük bir misyoneri olan Bodhidharma* ile birlikte Çin'e geçmiştir.

* Bodhidharma: VI. yüzyılda Çin'e seyahat edip, burada karşılaştığı bütün engelleri aşan ve Zen-Budizm'i kuran Hintli rahip. 9 yıl bir mağarada meditasyon yapmış olmaktan dolayı kollarını ve ayaklarını kullanamaz hale gelmişti. (Pınar Yay. n.)

Çin'de kök salan Budizm, yeni bir karakter kazanmıştır: Çin Taoizmi ile bütünleşerek Japonya'da Zen halini alacak Chan (Tch'an) Budizmi* doğmuştur.

Hikmetin Yolları (Yogalar)

Bütün Doğu hikmetleri ve özellikle de Hint hikmeti bizleri, insanın Tanrı'yla birliğinin "yollarını" aramaya davet eder.

Bu yollar kümesine "yoga" denir. Batıda hareketsiz bir jimnastik halinde onu bozan şarlatanların verdikleri anlamda değil de, Fransızca "joug" (boyunduruk) veya daha iyisi "joindre" (birleştirmek), İngilizce'de de aynı anlamı taşıyan "Yoke" ve "Join" sözcükleriyle ifade edilen "yoga"nın gerçek anlamında.

"Yogalar" insanı Tanrı'yla birleştirme amacını taşıyan çeşitli yollardır: *"Bütün ile hısımlığı gerçekleştirdiğimiz ve tanrısal ile birleşme sayesinde her şeye nüfuz ettiğimiz Hal, insanlığın gerçekleşmesinin nihai amacıdır."* diye yazmıştır günümüzde Rabindrath Tagore.

1- Bilginin, hakiki bilginin yolu (Jananayoga), yani kendi hakiki gerçekliğimizi algılamamızı sağlayan hikmetin yolu: İnsanlığın ve dünyanın görünmez muharriki Bütün'le, Brahman'la özdeşliğimiz, hakiki gerçekliğimizi bilmemizi sağlar: Nedenler, gayeden gayeye, alt gayelerden daha yüksek gayelere yükselerek, bizleri "brahman" ile "atman"ımızın, yani özel varlığın Bütünle özdeşliğinin bilincine vardırır.

2- Eylemin yolu (Karmayoga), tanrısal olana yönelmek için dünyadan yüz çevirmemiz gerekmediğini gösterir. Hinduizm, eylemden yüz çevirtmez, kendi varlığımızın (dharma) yasası-

* Tch'an terimi, klasik Hint dillerinden olan Sanskritçe kökenli olup aslı "dhyana"dır. Bu kelime daha sonra Çince'ye "Chan" şeklinde geçmiş, Kore ve Vietnam kullanımlarından sonra Japonca'ya geçerken "tch'an ve "zen" şekline dönüşmüştür.

ia göre eğilip bükülmez bir şekilde yaşamak için kabullenil-
niş özgürlüğü kurban etmedir. Çünkü esaret altına alan ey-
lem değil de, eylemin nedenleridir (zevk alma, menfaat ve ün
arzusu). Bir Tanrı'nın uzlaşmazlığıyla Mahaabharata'da Arju-
na veya Ramayana'da Rama gibi insan hayatını yaşamak.

Karma Yoga, Tanrı Vişnu'nun savaşın arefesinde prens Ar-
juna'nın kuşkuvarına cevap verdiği Mahaabharata destanının
bir bölümü olan Bhagavad Gita'nın şu parçasında tanımlandı-
ğı kadar iyi tanımlanmamıştır:

Krişna: Eylemde bulunma görevine sahipsin, ama eylemleri-
nin meyvesinden faydalanmaya değil...

Bütün arzularını terk ederek bağımlılıklardan özgürleşen ve
"benimdir", "istiyorum" demeyi bırakan insan, işte o, huzura
ulaşır.

Bu günün işini yerine getir. Çünkü eylem, eylemsizlikten da-
ha üstündür...

Kör olmuş insanları, eylemin meyvelerine olan bağımlılıkları
eyleme sevkeder.

Dünyanın düzeninin ve adaletinin her sarsılışında ve kaosun
baskın geleceği her durumda ben Vişnu, yeryüzünde tecessüm
ederim.

Vazgeçme ve eylem disiplini, her ikisi de egemen iyiliğe yol
açar.

Ama eylem disiplini, eylemden vazgeçmeden daha baskındır...

Duyuların nesnelere ve eylemlere bağlı olmadığımızda, ki-
şisel menfaati hedef alan her tür projeden vazgeçtiğimizde, yoga-
nın bütün derecelerini geçmiştizdir.

Bin güneşin ışığı göğü sarsaydı, bu büyük Varlığın ışığına
benzer olurdu.

Ve eylem, varlıkları varlığa getiren şeydir.

Cehennemin üçlü kapısı şudur; arzu, öfke, bencil menfaat. Bu
kara teslisten vazgeçin.

Her bir kişinin imanı, varlığına uygundur. Bu adam iman do-

ludur. Olduğumuzu sandığımızda olduğumuz şeydir. İman ettiğimiz şey, olduğumuz şey olmamızı sağlar.

3- *Bhaktiyoga*, içinizdeki sevgiyi tanrısal olana yönlendirmektir. Diğer mistikler gibi “bhaktiyoga” uygulayanlar, tanrısal sevgiyi belirtmek için beşeri sevgi dilini ve metaforunu kullanırlar. Beşeri sevgi gibi tanrısal sevgi, “ben” ve “sen” karışıklığının ortadan kalkmasını varsayar. Söz konusu olan yalnızca tanrısal olanla özdeşliği fark etmek değil, aynı zamanda da onu sevmek gerekir. Başka varlıkları ve başka şeyleri yalnızca onun içinde, yani “kendiliğin” içinde sevmek gerekir.

Şii İslam’ında, Şirazlı Ruzbehan’ın (1128-1209) “sevgi sadıklarının yaseminleri” dışında sevgiyi yaşamak için bu kadar yüksek bir yol çizmiş olan başka hiçbir hikmet yoktur.

4- *Raya Yoga* (Krallık Yogası), dünyayı değiştirmek için ruhun denetiminin ve yoğunlaşmanın gerçekleşmesi sonucunda doğumun yüce nesnesiyle öznenin birleşmesinin nihai biçimidir. Vazgeçme yogasıdır. Brahman’ın eylemimizde var olması hiçbir şeyin bizi tanrısal olandan ayırmaması ve oyalamaması için arzulara ve “ben”e sessizliği zorla kabul ettirerek Tanrı’ya yer açmak gerekir: Kendi “kendiliğimiz” her şeyin “Kendiliği” olsun. Yalnızca tanrısal olan bizde eylesin. Evrensel “Kendiliğin” aracı olması için kendi arzularımızdan vazgeçmek. Veda kurbanı, bütüncül varlığımızın Bir’e ve Bütün’e kurban edilmesidir.

İşte kurtarıcı vazgeçme yogası böyledir.

Eylemden değil de, eylemin meyvelerinden (zenginlik, iktidar, zafer), bütünün birliğinde ve tanrı kentinde, İsa’nın “Krallık” diye adlandıracağı şeyde her şeyi gören hikmetin kozmik yazgısıyla uyum içinde olan bu gerçek eylemi gerçekleştirenin “Ben” olduğu yanılsamasından vazgeçmektir.

Asırlar sonra yani M.Ö. VI. asra doğru bu tanrısal eylemin çağrıları böyle ifade edilecekti.

Çin

Tao, Çuang Tseu Metni (M.Ö. VI. Asır)

Kendi içinde boşluk oluşturmak suretiyle, içine alabildiği Tao'yla tamamen dolan bilge, dış bir müdahale gerekmeden insanlar üzerinde eylemini uygulama gücüne sahiptir. Şöyle yazmıştır Çuang Tseu:

“Devasa dairesel kozmik hareketin tamamen yuttuğu ve o hareketin içinde hareket eden bir insanı varsayalım, o hiçbir şeye bağlı değildir. Şahsı ve eylemi, büyük Bütün’ün şahsıyla ve eylemiyle birleştiği anlamda tamamen özgürdür... Üstün insanın özel bir kendiliği yoktur; aşkın insanın özel bir eylemi de yoktur; bilgenin özel bir adı da yoktur. Çünkü Bütün’le birdir.”

Bireysel “ben”in ben-değile, evrensel “Kendiliğe” geçişi, Hinduizm’in olduğu gibi Taoculuğun da hedefidir.

Taocu için yaşamın en önemli erdemi, bireysel “ben”inin sınırları içinde hapsolmuş bir insanın elde edemeyeceği *vu veı*’dir (yaratıcı huzur).

Tao teması Çin’de, Taoculuk’tan önce var olmuştur. Çin kitaplarının en eskisi olan Yi King’de (Metamorfozlar kitabı) ortaya çıkmıştır; buna göre Tao, evrensel oluşu ve evrensel karşılıklı bağımlılığı yöneten ebedi yasadır. Tao, böylece hem doğal yasa hem de onun yansıması olan ahlak yasasıdır.

Oluşun kendisi de, iki zıt ilkenin oluşumundan doğar: Kendimizin başışı olan Dişi ilke Yin ve yaratıcı güç olan erkek ilke Yang. Yin ve Yang, birbirlerini tamamlarlar: Gerçeklikte olduğu gibi düşüncede de birbirlerine ihtiyaç duyarlar. Tao, ışığın ve gölgenin etrafında döndüğü güneş saat tablasının üzerindeki eksen gibi, onların art arda gelişim ve birleşmesinin yasasıdır.

Gerçek bir insan topluluğu, birbiriyle çatışan istekler arasında bir denge unsuru değildir; kozmik bir temeli vardır, evrendeki düzeni tekrarlar. Hükümdar, Göğün Oğlu’dur, çünkü

insanların, yeryüzünde, “Göğün yasasını” gerçekleştirme ve-
kaleti vardır. Bu düzen sarsıldığında birliğin bölünmesini aş-
bilmek için bir devrim zorunludur.

Taocu tefekkür, asırlar boyunca görüngülerin karşılıklı di-
daktik bağımlılığı yeteneği sayesinde Çin biliminin durmaksı-
zın ilham kaynağı olmuştur (örneğin bu, Çinliler’i Batılı-
lar’dan asırlar önce pusulayı icat etmeye ve astronomiyi geliş-
tirmeye götürmüştür, çünkü düşünceleri, mekanikçi önyargı-
larından doğan “uzaktan eylem” mefhumuyla karartılmamıştı).
Aynı zamanda Taocu tefekkür Lao Tseu ve Çuang Tseu’dan
Mao Tsetung’a kadar iki bin yılı aşkın bir süredir Yin ve Yang
diyalektiğinin egemenliğinde olan Çin felsefesini canlandırır.

Çin ahlakı ve siyaseti, bu felsefeyi temel alır. Aynı şekilde
bu durum, Çin şiiri ve özellikle de Song manzaralarının (X.
asırdan XIII. asra kadar) doruk noktasında Çin’in evrensel
kültüre ve sanata en büyük katkılarından biri olan resim sana-
tı için de geçerlidir.

Böylece Taoculuk üzerine yapılan araştırmalar, tuhaf bir
şekilde günceldir ve III. bin yılın başlarında bizim Batı kültür
ve gelişme modelimizin çıkmaza girmesi ve tehdit altında ol-
ması bizim doğayla, insan topluluğuyla ve tanrısal olanla iliş-
kimizi algılama tarzımızı temelden düşünmeye mecbur bıra-
kan bu dönemde verimliliğini ve güncelliğini yitirmemiştir.

Bu ilişkileri özgün ve derin bir tarzda tanımlayan Taocu-
luk, tarihsel bir kriz döneminde doğmuştur: M.Ö. VI. asırda
Çin’e demirin ve sapanın girmesi geleneksel, toplumsal ve
ekonomik düzende inanılmaz bir altüst olmayı da beraberin-
de getirmiştir (Avrupa’da buharlı makinelerin icadının ortaya
çıkacağı altüst olmaya benzer bir boyuta sahiptir). Bu da,
Çin tarihçilerinin “Savaşan Krallıklar” dönemi olarak adlan-
dırdıkları siyasi bir anarşi dönemiyle kendini göstermiştir.

Bu durum iki farklı tepkiyi beraberinde getirmiştir:

-Biri, geleneksel değerleri kurtarmaya ve “eskilerin takli-

di"ne, yani Çin'in mitik geçmişine dönüşle "gök ile yer arasındaki uyumu tekrar kurmaya" çalışmış olan Konfüçyus'un tepkisi. Konfüçyus için aileye, ayine, hiyerarşiye saygı göstererek yasayı ve düzeni yeniden kurmak söz konusuydu.

-Diğeri, Konfüçyus gibi Yi King'deki Tao görüşünden ilham almış ve yeni değerler koymuş olan Lao Tseu'nun tepkisi. Lao Tseu, toplumsal sistemi ve bütün medeniyeti doğanın uyumunun saptırılmasına neden olan yapay bir düzen olarak görmek suretiyle insanın doğayla bütünleşmesini hedeflemiştir. En büyük Taocu düşünür Tşuang Tseu şöyle yazmıştır: "*Doğa yok oldu; yasalar onun yerini aldı; bütün düzensizlikler buradan ileri geliyor.*"

Daha sonra ondan çok istifade eden Chan (Zen) gibi Taoculuk da, bir doktrinden çok bir yaşam tarzıdır.

Aynı asırda Veda kurban ritüellerini içselleştirerek Hindistan'da Buda'nın ve Upanişadlar'ın, donuk Mazdanilik/mazdeisme için İran'da Zerdüşt'ün, mitten akla bir geçiş gerçekleştiren Küçük Asya Yunanlıları'nda Heraklites'in ve Pitagoras'ın yaptıklarını Lao Tseu da M.Ö. VI. asırda (insan ruhunun altın asrı) ayinselci ve büyümlü olan Tao'nun bozulmuş görüşlerine karşı yapmıştı.

Taoizm'in merkezi sezgisi, her tür düalizmi reddetmesinden ileri gelir: Dünyanın geri kalan kısmından yalıtılmış bir "ben" yoktur. Ayırık gerçek varlık yoktur.

Bütün varlıklar ve ben kökende biriz [...], diye yazmıştır Tchuang Tseu. Bütün varlıklar devasa birşekilde birdirler. Kişiliğinin anlamını kaybetmeye varacak kadar bu birliğe birlikte olanlara [...] hiçbir değişim ulaşamaz.

Tao'nun bu derin birliğinin en yakın mecaforu, Batılı bireyselciliğinin ters kutbunda-Hinduizm'de olduğu gibi doğulu dünya görüşlerinin önemli teması olan deniz benzetmesidir: Her varlık, "ben" dâhil olmak üzere görünürde ayrı olsa da, denizle aynı töze sahip bir dalgadan başka bir şey değildir, hiç-

bir sınır veya engel onu denizden ayırmaz. Yalnızca biçimsiz ve sınırsız okyanusta çizilen ve kaybolan geçici ve fani bir biçimdir. Çuang Tseu, Lao Tseu'nun bir öğrencisiyle yaptığı bir diyalogu aktarırken bu benzetmeyi kullanmıştır:

-Nereye gidiyorsunuz?

-Denize.

-Neden?

-Çünkü deniz, İlkenin, Tao'nun bir suretidir: Bütün sular onu doldurmadan ona doğru akar. Bütün sular onu boşaltmadan ondan çıkıp gider. Varlıkların Tao'dan çıkıp ona geri döndükleri gibi.

Bütün evren bu birliğe katılır: Bir dağ, tıpkı bir dalga ve tıpkı ben gibi canlıdır. Aynı yaşamla canlıdır, aynı yaşamsal ritme boyun eğer. Ağaçlarla veya kayalarla devamlılık arz eder. Çin peyzaj resmi, Tao'nun varlığına bizleri doğrudan duyarlı kılar.

Bu sanatın amacı, duyumsanabilir görünüşleri tekrardan üretmek değil de, görünmez olanı, yani Tao'nun ritmik ve canlı görünmez birliğini görünür kılmaktır.

Böyle bir vizyona nasıl ulaşabiliriz? Taoculuğun temel tecrübesiyle: Boşluk deneyimi. "Tao'nun vizyonu boşluğu gerektirir" der Çuang Tseu.

Taocu boşluk "hiçlik" değildir. Boşluk, bilmemek, eylememek, var olmamaktır.

Bilmemek, cehalet demek değildir; şeyleri kendi yapay ağlarına hapseden, yalıtın, bölen ve - bizlere gerçekliğin yalnızca kısmi yani sahte görüşlerini verecek kadar - parçalayan sözcük ve kavramlardan istidlâl edilen bilginin reddidir.

Bu görünüşler "biliminin" üstünde, onu yapay olarak bölen sözcük ve kavramların ulaşamayacağı şeylerin derin doğasının bilinci sayesinde elde ettiğimiz bilmemek hikmeti vardır.

"Bilmemek" ifadesi bile, mistiklerin "olumsuz yol" diye adlandırdıkları yönteme benzer bir yöntem olduğunu gösterir.

induizmin “Brahman şu değildir... bu da değildir...” dediği Hristiyan mistiğin de “Tanrı şu değildir... bu değildir...” dediği gibi bu “olumsuz yol” Taocu aydınlanma için vazgeçilmez bir ön safhadır. *Tao Te King* (İlkenin ve yolun kitabı) isimli eserinin başında Lao Tseu şöyle yazar:

*Ad konulabilen Tao,
Tao değildir
Telaffuz edilebilen ad
Onun adı değildir.*

İstidlâl edilen dolaylı bilginin ötesinde hakiki bilgi, arzularımızın ışınlarını veya faydacı manipölasyonlarının zorunluluklarını onların üzerine yansıtarak bireyselci, bencil küçük benimizin”, -şeylerin çokluğu yanılsamasını dâhil ettiği bir noktanın tam tersi istikametinde- bir bütün olarak dünyayı küllî kavrayışıdır.

Bu bilgi yalnızca aklımızı değil, aynı zamanda bu metafizik sezgiye ulaşmak için varlığımızın bütününe seferber eder: Tao, boşluğun olduğu yeredir ve boşluk da kalbin orucuyla, ‘benin’ ve arzularının aşılmasıyla, kısmı kendi kendine yeten bir bütün olarak gösteren yanılmanın ötesine geçerek elde edilir.

Bu bilmemenin aydınlığı bir kurtuluştur. “Ben”in yanılmasından ve dış şeylerin çokluğundan bizleri kurtarır. Özne ve nesne arasındaki karşıtlık dolayısıyla bizimle şeyler arasına parmaklıklar koyan dolaylı ve düalist soyutlamadan kurtarır. Hislerin ışıldaması altında “Bir” ilkesine açılmamız için duyumsanabilir bilginin dolaysız sahteliğinden bizleri kurtarır. Brahman’ın ve Atman’ın birliğinin Hindu veya Budacı Nirvana’nın bilincinin kurtarıcıya erdirdiği gibi bizleri kurtarır.

Eylemsizlik hareketsizlik değildir. Eylemde bulunmamak, bütün dış koşullandırmalarımın, bütün kısmi bağılıklarımın

kopuşudur. Bireysel arzularım ile hareket edersem, yalıtmanın kendisinden kaynaklanan anlamsız olanı Bütün'den yalıtmış olurum. Örneğin zenginliği zenginlik için, iktidarı iktidar için, duyuların arzusunu kendileri için istemiş olurum. Zenginliği hedef alan eylem, sahip olduğum şey tarafından sahip olduğum sahiplenmeye götürür. İktidarı hedef alan eylem, birey olarak beni başka bireylerle karşı karşıya getirerek şiddet döngüsüne beni dâhil eder. Duyuların arzusunu hedef alan eylem ise, beni sonu olmayan bir koşuşturmaya köle yapar, çünkü her arzunun tatmin edilmesi yeni bir arzu ortaya çıkardığı için doyuma ulaşamam. Bu sözde eylemler, yalnızca tutkudurlar.

Bunları reddeden eylemsizlik, *bu sahte eylemin*, bu maruz kalınan, menfaatçi ve sadece tepkisel tutkunun tersidir. Eylemsizlik, varlığın bütünüyle uyum içinde gerçek eylemin bütünlüğüdür: Kozmik tekerleğin merkezinde yer alan Taocu bilge, görünmez bir şekilde onunla hareket eder. Yalnızca Bütün için ve Bütün aracılığıyla eyleyebilir. Eylemsizlik, evrenin derin hareketiyle tam tamına denk gelmektir.

Eylemsizlik, şiddet dairesini kırar.

Başka öğretilere göre belki de en iyi şekilde Taocu yaşam tarzında mistik ile siyasetin arasındaki özel ilişki ortaya çıkmaktadır.

Etkililiğin bugüne kadar hiç söylenmemiş bir görüşünü şart koşar: “*Bilge, dıştan kendisini düzenlemez. Adil olanın, insanların dilerlerse takip edecekleri, örneğini sunar.*” Diye yazmıştır Chuang Tseu. Bu da, onun “*her tür yazgının merkezinde hareketsiz kalan için... sözsüz eğitmek*” dediği şeydir. İnsanlara bu insanlıkla davranmak, Taocu bilgelere göre en etkili eylemdir. Hükümdar artık empoze eden ve zorlayan değildir, tam tersine nasıl ki boşluğun baş döndürücülüğüne doğru sürükleniriz, bilge de kendisine doğru sürüklendiğimiz kişidir. Bu düzeyde boşluk, sahip olma, egemenlik veya faydalanma gibi

bireyselci ve bencil çıkarlara sahip olmayan insanın var olma bütünlüğüdür.

Bu düzenleme, Tao'nun iki temel ilkesine dayanır: Yin Yang'ın boşluğu ve diyalektiği. Bu hareketsiz boşluğun dünyasının muharrik özelliği, Lao Tseu'nun *Tao te King* isimli eserinde çarpıcı bir imgeyle ifade edilmiştir: *"Otuz ışıın tek bir çekirdekte birleşirler; işte tekerlekteki bu merkezî boşluk onun kullanılmasını sağlar."*

Devasa kozmik daire halindeki hareketinin merkezinde hareketsiz, *"her tür dünyevi çıkardan kurtulmuş... bu insanın en büyük iltifatı şu sözlerle özetlenir: Büyük Bütün ile bir olmuştur"* der Çuang Tseu ve şu öğüdünü ekler: *"Eylemsizliği zaferiniz kılın... Bilge kendisine hiçbir şey ayırmadan gökten aldığını iade eder. O esas olarak boştur."*

Gökten aldığı şey, Yin Yang'ın, kadınsı kendini feda etme ve erkeksi yaratıcı eylemin evrensel ritmidir ve Çuang Tseu birincisini ikincinin üzerinde tutar: *"Erkekliği bil, ama kadınlığı tercih et, o zaman dünyanın akarsu yatağı olursun."*

Eylemsizlik, bireyin sahip olması ve yapması üzerine varlığın (ya da bütüncül varlığın) zaferidir.

Varolmamak hiçlik değildir. Nasıl ki bilmemek cehalet, eylemsizlik de hareketsizlik değildir, var olmamak da "ben" in kısmi yani yanılsamalı varlığının ötesindedir. Kendiliğinden var olduğunu ilan etmeden bütününe uyumuna katılan ve bu uyumun dışında hiçbir şey olmayan, kişinin yüce gerçekliğidir.

Bilmemek, eylemsizlik, var olmamak, her şeyin ilkesiyle yani Tao ile bütünleşebilmeyi sağlayan boşluğun deneyimine ulaşma yollarıdır.

Taoculuk öncesi Çin düşüncesinde ve Yi King'den beri Tao sözcüğünün dini veya büyüsel bir terim olduğunu daha önce görmüştük: Gök ile yere temas kurduran sanatı belirtir.

Tao, ilk önce patika, yol, yön ve metaforla da yöntem, ilke,

öğreti anlamına gelir. Fakat bu yol veya yöntem yalnızca insanla ilgili değildir. Kavramların ve sözcüklerin yapay ve faydacı biçimlerinden uzak olan doğanın, nihai gerçekliğin hareket tarzıdır. Hareketin ve yaşamın bütün biçimlerinin çokluğu altında gizli olan birliktir.

Sonra da gökle yer arasındaki çeşitli temas yolları içselleşir. Gökle ve yerle olan bağları koruma yöntemlerinden biri olan kurban, Vedalar'dan Upanişadlar'a geçiş gibi içselleştirilir: *"Kurban, dışarıdan gelen bir şey değildir artık, o içten gelir. Kalplerimizde doğar."*

Gökle temas biçimlerinden bir diğeri ise kahinliktir. Kahin tarafından okunan gelecek, artık dışarıdan başımıza gelecek bir şey değil de, bizim yapacağımız şeydir.

Tao görüşünün gelişmesinde değişmez olanlar, düzen, bütünlük, sorumluluk, etkililik temalarıdır.

Tao ne bir töz ne bir güçtür, buna rağmen hareketsiz Tao, enerjiyi ve hayatı ışıldatır. *Tao te King* adlı eserde denilir ki; "Tao, bir vazoda, faydalı olan tekerlekteki poyra gibi içteki boşluktur. Dairesel bir delikle merkezlerinden delinen eski yeşim taşından diskler, varoluş, hareket ve yaşam kaynağı olarak "bir" in ve boşluğun sembolüdürler.

Aynı anda hem içkin hem de aşkın olan Tao'nun tamamı bir bütündür: Herkese içkin olurken herkesi teker teker aşkınlılaştırır. Hem birlik hem de anlaşılabilirlik ya da daha doğrusu saydamlık ilkesidir.

Tao, ruhun şeylerin hareketiyle kaynaşmasıdır. Onu kavramak -sözün ötesinde büyük Song peyzajcılarının yapacakları gibi- evrenin nefes alıp veriş haline gelene kadar ona sahip olarak ruhumuzu büyük kozmik ritimle birleştirmek için dünyanın duyumsanabilir görünümünün ötesine nüfuz etmektir.

Tao, sevginin temelidir: "Bütün varlıklar benim bir parçasıdır ve ben de onların bir parçasıyım" diyen Lao Tseu, burada insanlar arasındaki birliğin kaynağını görürken, Taocular da

bu “sempatiyi” (terimin en ciddi anlamında) dünyanın gene-line yayacaklardı.

Tao, varlığın ve ölçünün ötesindedir. Hinduizm’in Brahmanı gibi sonsuz mümkünlerin kaynağı olduğu için var olmaktan daha fazladır. Varlığı ve mümkünlerinin bazıları olarak varlıkları doğuran özgürlüktür.

Derin bir kavrayışla Aziz Yuhanna’nın İncili’ni ilk Çince’ye tercüme eden Cizvitler, başlangıcını şöyle vermişlerdir: “Başlangıçta Tao vardı.”

Tao’nun oluşla ilişkileri nelerdir?

Evrensel ve bir olan Tao, diye yazar Çuang Tseu, varlıkların çokluğunda, doğuşlarında ve yokoluşlarında varlığını sürdürür. Bütün ayrı varlıklar, Bütün’den yapay ve zamansal bir ayrışmayla böyledirler. Yazgıları, Bütün’ün içine girmektir. Özleri buna katılmaktır.

Bu görüş, Taoculara ölümü huzurla karşılamayı sağlar: Yalnızca birey silinir, ama Bütün’ün bakış açısıyla bu yerel bir olaydır, gündüzden geceye, uyanıktan uykuya geçiş gibi doğal bir değişimdir. Bir biçimden bir başkasına geçiş. Bireysel olarak varlığın sürdürülmesine inanmayan Çuang Tseu şöyle yazar:

“Görülmezlikten doğmak için çıkarız ve ölmek için ona gireriz... Bilgenin zaferi, bütün varlıkların tek bir evrensel karmaşanın içinde karşılıklı eylem içinde olduklarını, ölüm ve yaşamın aynı var olmanın iki modalitesi/özel şekli olduğunu anlamış olmasıdır.”

Çuang Tseu’nun aktardığı Lao Tseu’nun “şeylerin ilkesinde eğlenmekteyim” ifadesinin anlamında bütünle birleştiğimizde her an ebediliğe ulaşabiliriz.

İç ve dışın Taocu özdeşliği, bütün sanatlara ve bunların başında da imgelerle veya metaforlarla, “gibi”lerle hareket etmeyen, kıyası kullanmayan ve kendi içinde bir anlamı olan şeylerin içine bizleri doğrudan sokan Çin şiirine ilham vermiştir.

Şiir ve resim tektir. Song döneminin (960-1279) büyük

ressamı Kuo Hsi'nin da yazdığı gibi: “Şiir, biçimi olmayan bir tablodur, bir tablo da biçimlerin şiiridir.”

Bir şiiri yazmak veya bir rulo üzerinde çizmek için fırçayı almadan önce sanatçı, onun içinde kaybolana dek, onunla tamamen bir olana dek doğanın içine dalmalıdır, söylemeden önce bambu olmak, kendisi görüneceği şekliyle dağı görmek. Estetik tecrübe mistik bir tecrübedir: Ressam resmettiği şey olur. Realizm'in bütün varyantlarında olduğu gibi ne dış bir dünyayı yansıtmalı ne de bütün dışavurumculuk varyantlarında olduğu gibi bir iç dünyayı izdüşümlemelidir; tam tersine ötekinde yani bambaşka olanda erimelidir, bu da her şiirsel yaratmanın sırrıdır. Evrenin yaratıcılığına katılmak. Ressam Fan K'uan'a (950-1026) olan hayranlıklarını dışa vurmak için çağdaşları onun yaratma gücünün doğaninkine benzer olduğunu söylemişlerdir. Büyük şiir ve büyük resim, mistik gibi, içinde insanın, dünyanın ve ortak kurallarının karıştığı ontolojik bir tecrübedir. Fırçaysa, Bütün'le bütünleştğinde “Kendilik”teki “ben” metaforunun doğduğu derin Varlığı açığa çıkaran bir araçtır.

Taoculuktan ilham alan en derin resim, Song resmi, bir meslek değil de, bir yaşam tarzıdır. Tao ile uyum içinde yaşamak. Yaşamın Tao'su ve resmin Tao'su aynı şeydir. Asırlar boyunca Çin resminin ve estetiğinin devamlılığı böyle açıklanır. Song resminin amacı, aynı anda doğanın, insan düzeninin ve göksel yasaların ritmik uyumu olan Tao'nun varlığını çağrıştırmaktır. 500 yılına doğru Hsi Ho, “Tao'nun varlığını nasıl çağrıştırırsınız?” sorusuna cevap verdiği *Eski ressamların sınıflandırması* adlı eserinin önsözünde Çin resminin estetiğini tanımlamıştır. Altı ilkeyi öne sürmüştür. Kabul edilen biçim ne olursa olsun Taoculuğun temel ilkesi söz konusudur:

-İçin ve dışın kaynaşması.

-Canlı organik bir bütünlük olarak dünya görüşü.

Bu yalnızca sanatın bir kuralı değildir, sanatın dışa vurumu

anlamındaki yaşamın Taocu tecrübesini baştan sona özetler. Şeylerin kendi aralarındaki, hoş düzeninin ve ruhun ritminin ve şeylerin hareketinin özdeşliğinin bilincine varılması.²

Song döneminin büyük ressamı Kuo Hsi, *Ormanların ve nehirlerin mesajı* başlıklı peyzaj risalesinde bu temel ilkeyi belirtecekti. Sanatçıyla doğanın birleşmesi, sentetik kompozisyon, biçimlerin hiyerarşisi ve bütünlüğü, eserin tek ritmi, bütün Taocu resmin önemli temaları şiir dilinde ifade edilmiştir:

“Görkemli büyük dağ, uzaktaki bir imparatorun sarayındaki prenslerine hükmettiği gibi daha küçük dağlara hükmeder.

Dağlar canlı bir ruhu ortaya koyar. Egemen ve güçlü olabilirler. Etraflarına bakıyor veya selam vermek için eğiliyor gibi görünebilirler. Tepelerinde bir başlıkları, altlarında bir sandalyeleri, önlerinde bir destek, arkalarında bir arkalıkları olabilir. Bakışlarını indirebilirler [...] veya bayraklar gibi dalgalanarak maceraya çıkabilirler [...].

Dağların, damarları seldir, saçları ağaçlardır, tenleri sis ve bulutlardır [...] Kayalar yol kenarında çömelmiş kaplanlar gibidir [...] Su göğün ve yerin kanıdır. Kan dolaşmalıdır, sabit, durağan kalmamalıdır.”

Peyzaj, insan draması haline gelmiştir. Onda Taocu bilgenin haccının bütün aşamalarını buluruz. Her şeyden önce boşluk aşaması: Duyumsanabilirden arınma, şeylerin anekdotu niteliğindeki belirtiyi küçümseyerek ve evrenin bir kısmının hareketlerini, anlamını ve ritmini dolaysızca ifade etmeyi sağlayarak tek renkli sulu çizimin seçimiyle kendisini ifade eder. Suda mürekkebin az veya çok sulandırılmasıyla elde edilen beyazlar, griler ve siyahlar, ilksel boşluğun az ya da çok maddeleşmesi veya pıhtılaşması gibidir; gerçeğin yoğunlaşmasının çeşitli dereceleri de böyledir.

Peyzaj, bütün evrenin ve görünmez ritimlerinin görünür bir sembolüdür. Bir çerçevenin sınırlarında durmaz: Bir rulo da resmin ötesinden gelen ve her tarafından taşan dünyanın

itişleri, dolaysız bir şekilde kavranabilir hale gelir. “Çerçeveleyen” ve sınırlayan insan değildir. Her şeyin ölçüsü insan değildir. Tao, onlara indirgenmeden biçimlerde bulunur. O sınırsızdır. Peyzaj’da Tao’nun ritmik hareketi akar. Evrenin nefes alıp vermesini bizlere iletir. Resim “bir ebedilik parçasıdır” diye yazmıştır ressam Şen Kua.

Bu dünya görüşü, Çin resmine çok büyük bir sentetik güç kazandırır. Evrenin bütün enerjileri, “ejderhanın damarlarını” (ejderha her yerde hazır ve nazır olan Tao’nun sembolüdür) kolayca fark ettiğimiz peyzajda düğümlenir: Rütodan taşıdığı gibi bizden taşan sonsuzluğun bütün gerilimleri ve değişmezlerinin oluştuğu kuvvet çizgileridirler.

Dünyayı ve onu ifade eden estetiği yaşama tarzından Song peyzaj teknikleri ortaya çıkar.

Ressam, kurşun kalemle, kömür kalemle veya tebeşirle bir ön taslak çizmez. Doğrudan sulu çizim fırçasıyla çalışır. Oysa üzerinde çalıştığı yüzey (ipek veya kağıt) hiçbir düzeltmeyi, veya ressamlarımızın söylediği gibi sulu çizimin yoğunluğunu veya çizimini düzeltmeyi sağlayabilecek hiçbir “geri almayı/düzeltiliyi” kabul etmez. Böyle bir resim, hareketin mükemmel bir denetimini gerektirir. Bu nedenle başka iki sanata benzer: Hat ve dans.

Hattat gibi ressam, Tao’nun en ince eğilimlerini verebilmek için çizgi ve dokunuş alfabesine sahip olmalıdır. Yazı gibi resim sanatı da, bir kayanın kırışıklıklarını, çukurlarını veya girinti çıkıntılarını, bir dalın kavislerini veya keskin açılarını, bir bulutun kıvrımlarını veya coşkun bir nehrin burgaçlarını veya sıçrayan sularını kavramak için çizginin aldığı biçimlerinin kesin sınıflandırmasını gerektirir.

Doğanın bir ritmini veya dışavurumunu çağrıştıran resmin alfabesinin her bir hareketinin gösterilmesinin yalnızca şiirsel bir değeri yoktur; bizi Taocu sanatın en önemli temasına götürür: Ressam ve evren için yaratmanın tek bir alfabesi vardır.

Bir hattatın yeteneğiyle her ressamın sahip olması gereken bu karmaşık alfabe, Çin resim geleneğinin devamlılığını açıklar. Bin yılı aşkın bir süredir sonsuzluğun hattatları kendilerini işte böyle ifade etmişlerdir.

Ama bu yine bir mesleğin öğrenimidir. Bu sabırlı bilginin ötesinde doğanın hareketinin ve resmin hareketinin arasında bedenini bir aracı kılma sanatı başlar. Resim burada dansa benzer.

Sismograf gibi kağıdın veya ipeğin üzerinde doğadan aldığı bütün itkileri veya mesajları kaydedebilmek için ressam, yalnızca parmaklarının ve bileğinin bükülmesini kullanmaz: İpek veya kağıt üzerinde fırçasının hareketleri, daldan dala uçuşan bir kuşun kanat hareketlerini göstermek istediğinde hareketleri, dirseğinin ve omuzunun ötesinde Tao'nun ritmini alabilmek için görünür hale gelmiş olan bu dansa, bu müziğe katılan ressamın bütün bedeninde kaynağını bulur.

Bu ritimi, Dürer ve Leonard de Vinci'nin insan bedenini ve orantılarını bütün evrenin oran ölçüsü yaptıkları gibi, temel olarak insanbiçimli simetrisiyle elde edilmez. Yine burada her şeyin ölçüsü olan insan değildir. Peyzajda çok az yer tutar. Bu resmin karşısında doğanın insana değil de, insanın ona ait olduğu hissine kapılırız. Bizi aşan bir dünya, söğütün zerafeti veya bambuların dikeyliğiyle, bir dağın gururlu havası veya büyük çam ağaçlarının sabırla ruloda dans eder.

Teknik olarak bu ne anlama gelir? İlk önce perspektifin ele alınışıyla. Song ressamı "motif"le birlikte çalışmaz. Fan K'uan gibi bazen aylarca ormanlarda ya da dağların boğazlarında yaşamış ve tefekkür etmiştir. Sonra hafızasındakileri çizer; Rönesans'tan dışavurumculuğa kadar Batı ressamı, geometrici gözüyle değil de, aynı figürün aynı anda birkaç yönünü çağrıştıran hatıranın veya hayalin çoklu, hareketli perspektifinden yola çıkar.

Bir Çin rulosunda perspektif, genel olarak manzaraya dalma hissini uyandıran bir perspektiftir.

Song ressamlarında bu yukarıdan dalgı perspektifin ve çoklu perspektifin kullanımı, teknik bir akrobatik değildir: Bu kullanım insanı merkez almayan dünya görüşüyle belirlenmiştir. Dünya her yerden ve hiçbir yerden kendisine bakıyormuş gibidir. Tanrısal bir vizyon.

Bu lineer perspektife, etkilerini güçlendiren atmosferik perspektif eklenir.

Song resminden bu kadar bahsetmemizin nedeni, bu resmin, Taocu zihniyetin içinde sözcüklerin tefekkürünün ötesinde Taoculuğun temel mesajını aktarmasıdır.

Zerdüş

Asya'nın, Hindistan'ın ve Çin'in oluşturdukları bu büyük maneviyat merkezleri, kıtanın etrafındaki parıldamaları sayesinde bazen onlardan çok uzak olan, ama kendi Tanrıları'ndan yola çıkarak parlayan özel iman biçimlerine neden olmuşlardır. Örneğin İran'da doğu maneviyatının bir kolunu oluşturan Zerdüş'tün peygamberliği (V. asır) böyleydi. Yakın Doğu'da Sokratesçi sözü hiçbir şekilde hazırlamadıkları için yanlış ifadeyle "Sokrates-öncesi" olarak tanımlanan Yunan dilini kullanan maneviyatçılarda bile ve özellikle Efesli Herakites'te Uzak Doğu hikmetinin izleri hissedilir. Hatta Mısır'dan itibaren Afrika'da, Asya'nın uzak yankıları hâlâ yankılanmaktadır.

M.Ö. II. asrın ortalarına doğru soğuk hava dalgalarının gelişiyile kuzeyden, daha sonra da Sibiryâ bozkırlarından kovulan göçebe Hint-Iran kabileleri iki kola ayrılmışlardır: Bir kısmı, Hindikuş geçitlerini geçerek eski Indus medeniyetine ve biraz daha güneyde bulunan Dravidiler'in medeniyetine karıştıkları Hindistan'a varmıştır. İkinci kol da, Afganistan ve İran platolarına yerleşmişlerdir.

Bunların gelişmeleri, kökten zıt olmasına rağmen paralel olmuştur: Zerdüşt peygamber dinlerinin soyunu başlatırken Hinduizm bütün mistiklere ve bütün gnozlara (marifet) yol açmıştır/rehberlik etmiştir.

Hindistan'ın ilk Veda ilâhileri, M.Ö. XIV. asırla X. asır arasında kaleme alınmıştı.

İranlılar'ın ilk kutsal kitapları, Avesta ilâhileri de aynı döneme aittir.

İranlılar için Ahura-Mazda ve türdeşi Hintli Varuna, ilk önce gökkubenin tanrılarıdır ve insan da ışığın lütuflarını ondan elde edebilir, ölümü uzaklaştırabilir.

Başkalaşimleri benzerdir: Aynı dönemde Veda dini ve Upanişadlar gibi eski Perslerin Mazdani dini VII. veya VI. asrına doğru Zerdüşt'le içselleştirilmiştir.

Üç bin yıllık bu tarihten, hâlâ yaşamlarımızı besleyen noktaları elde etmekteyiz. VII. asırdan VI. asra kadar en büyük devrim vuku bulmuştur: Göçebe insandan tarıma ve çobanların yerleşimine geçiş. Tarih sorunları ortaya koyar. Peygamberler ise bunlara cevap getirir.

Tarımın doğuşu, yalnızca ekonomik bir gelişme değil, aynı zamanda ahlaki ve dinsel bir olaydır. İlk kez insan basit bir şekilde doğaya boyun eğmez: Bağımlılığı maddenin güçlerine göre hâlâ baskın olsa da, en azından ilkesel açıdan sorumlu bir aktör olarak yaratılışa katılmaktadır. Artık tehditkar güçler yalnızca doğa güçleri değildir. İnsanlar arasında da yeni tehditler ortaya çıkmıştır: Tarlaların ve sürülerin etrafında yağma yapmak için sinsice dolaşan göçebe kabileler vardır.

Zerdüşt, elde edilmiş ilk özgürlüğün ve insanların maruz kaldığı, yağmacı göçebelerin yeni tehditlerine 'arşı cevap vermiştir. Toprağın işlenmesi, ilk kez başka türlü yaşanabileceğini göstermişti. Göçebelikten ve hayvancılıktan farklıdır bu yeni olay. Eşi benzeri görülmemiş bir gelecek insana açılmıştı ve geçmişin güçleri bu yeni doğuşa karşı koyacaktı. İşte Zer-

düştü, yeni bir çatışmaya karşı koymuştur; O bir peygamber olarak hedeflerini belirleyecek ve bir devrimci olarak da direnişi örgütleyecekti.

O güne kadar kötü güçler temel olarak doğanın güçleriyle ken yiyecekler ve süs eşyaları, hayvan veya insan kurbanları sunularak barışılmaya çalışılan koruyucu tanrılar, kozmik tanrılardı. Zerdüşt'le birlikte kozmik tanrılardan etik tanrıya geçiş gerçekleşmiştir. Düşman güçler ile koruyucu güçlerin doğal karşıtlığının yerine yirmi yedi asır boyunca benimsenecek olan insanî iyilik ile Kötülük karşıtlığını koyacaktı.

Nietzsche'in Zerdüşt'ü, büyük İran peygamberiyle hiçbir ortak noktası olmasa da, en azından Nietzsche "Zerdüşt'e saygımı göstermem gerekti. Zerdüşt, sen ki bin yıllara değerlerini belirleyen büyük yazgıların adamı, senin gibiyim." diye yazdığında Zerdüşt'ün gerçekleştirdiği devrimin devasallığını görmüştü.

Zerdüşt, doğanın saptırmalarından ve tarihin köleliğinden kurtararak insana yeni bir boyut kazandırmıştı; dikey, kutupsal boyut. Kendi geleceğini önceden haber almasını sağlayan peygamberî ilahî boyut sayesinde bunu yapmıştır.

Bu peygamberlik ve bu devrim, yaşamın, yağmacı göçebe-ye karşı çobanın ve tarımcının yaşamsal mücadelesinin her gününde kök salmıştır: "Buğday eken, iyilik eker". Kötülük, doğanın insanlaştırılmasına verilen mücadeleye engel olan şeydir.

Zerdüşt, insan yaratılışın sorumlusu olarak davrandığında her yeni yaşamın öncüsü olarak kalır. Eseri, dört temel temaya göre yayılır:

-Yeni Tanrı görüşü (tektanrıci ve büyüklük kaynağı).

-İnsan ile onun insanlaşması arasındaki savaş alanı olarak tasavvur edilen yeni dünya görüşü.

-İnsanlar tanrılarla ayinler veya kanlı kurbanlar aracılığıyla temas kurmayıp, insan yaşamlarını insan kılan kendi içle-

rinde Tanrı'yla karşılaştıkları için, Tanrısal olan ile ilişkilerini yaşamamanın yeni bir tarzı.

-Hayvanların ve bitkilerin yaşamları dâhil olmak üzere bütün yaşamlara saygı duyarak doğayla ilişkilerini yaşamamanın yeni bir tarzı.³

Zerdüş'te yeni Tanrı görüşü, yalnızca kozmik bir tanrıdan etik bir tanrıya geçiş değildir, aynı zamanda Tanrı'nın her tür insanbiçimli görüşünü reddetmektir. Perslilere sempati duymakla ve Yunanlıları yermekle suçlanamaz olan Herodot'un kendisi de Perslerin "*Yunanlılar gibi tanrılara asla bir insan doğası tanımadıklarını*" kabul etmek zorunda kalmıştır (1, 133).

Zerdüş'te birlikte Tanrı'nın aşkınlığı ve içkinliği aynı anda kesinleşmiştir. Zerdüş'ten önceki Mazdani dininde olduğu gibi ondan sonraki kahinlerin Zervancılığında düalizm egemendi. Kahinler, eski kanlı kurban ayinlerini tekrar uygulayarak, soğukkanlı bakışı altında iki tanrının, Kötülük gücü Ahriman ve iyilik gücü Ormuzd'un, mitik çatışmasının gerçekleştiği eski Mezopotamya tanrısı Zervan'a taparak, aynı anda çoktanrıcılığı ve kökten bir düalizmi tebliğ ederek onun öğretisini bozmuşlardır. Bu düalizm, yalnızca toprağın kötülüğünden kurtulmak için gerçek dünyadan kaçmaya götürebilir.

Tam tersine Zerdüş'e göre yalnızca tek bir Tanrı vardır: Hiçbir kötülüğün kaynağı olmayan, aksine özgürlüğü yaratan Ahura-Mazda. İyilik ile Kötülük arasında seçme özgürlüğü. Bu da, Zerdüş'ün ilâhilerinde vurguladığı "insanların toprağı iyi emegidir" olarak adlandırdığı şey ile yağmacı ve yok edici göçebe arasındaki yeni ve temel karşıtlığının bir sonucudur. Her insan, seçiminden sorumludur. Bu, Zerdüş'ün öğrettiklerinin kilit taşıdır. İnsan, bir tür gözden düşmüş Laşmelek Ahriman'ın arkasında Kötülük ordusuna katılabilir ya da Zerdüş'ün yazdığı gibi İyilik ilkesinin, Spenta Manyu'nun* zafe-

* Spenta Manyu: Zerdüş inancına göre yaratıcı ruh. (Pınar Yay. n.)

rine yönelik “*sabahtan itibaren günün çoğalmasına çalışanlardan olabilir*”.

Shelley ve Victor Hugo gibi Avrupa romantizminin yazarları, çoğu zaman Zerdüşt’ün öğretisini peygamberin devriminden önceki döneme ait Mazdani düalizmiyle karıştırmışlardır.

Kuşkusuz zamanda ve uzamda ışık ve karanlık ilkeleri arasında bir savaş cereyan etmektedir, ama bunun ötesinde özgürlük vardır: Kötülüğün seçimini olası kılmıştır, ama o Tanrı’nın yarattığı yegâne şeydir.

İnsan her an kurtuluşunu elde edebilir, yani Kötülük seçiminden önceki ilksel özgürlüğüne kavuşabilir. Böylece başlangıçta düşüş değil de, seçim vardır.

Bu yeni Tanrı görüşü, yeni bir dünya görüşüne götürmüştür: Bu Tanrı görüşünde Kötülük lyilik kadar güçlü bir Tanrı olduğu için kurtulmak ve göksel bir yaşam sürdürmek amacıyla yeryüzünü ona bırakıp oradan kaçmak diye bir şey söz konusu değildir. Tam tersine Zerdüşt’e göre yaşam bir savaştır. Görünmez bir biçimde içsel (kendi karanlık itkilerimize karşı) ve dışsal (karanlığın eyleminin taraftarlarına karşı) bir savaştır. Bu öğretisi, bütün içsellik ve etkililik boyutlarıyla eylemi ön plana alır. Her insan aynı anda bir savaşçı ve bir mistiktir. Ve her insan, dünyanın sonunda başkalaşımını tamamlayacak olan Son kurtarıcının zaferini göreceği savaşın neticesine mutlak bir güveni vardır; bu kurtarıcının, Saoshyant’ın* zaferi, tekrar fethedilmiş özgürlüğün ve dünya üzerinde insanî bir düzenin zaferi olacaktır. Ama kim bugünden itibaren onun gelişini hazırlarsa, o da bir Soashyant’tır. Bu zafer, aynı anda diriliş ve devrimdir.

Avesta’nın çevirmeni Darmesteter’in de yazdığı gibi: “Zerdüşt’ün en fakir, en güçsüz taraftarı bile, Saoshyant’ın bir askeri

* Saoshyant: III. binyılda gelmesi beklenen, Zerdüşt’ün oğullarından sonuncusunun adı olup ‘yardımcı’, ‘kurtarıcı’ anlamındadır. (Pınar Yay. n.)

olarak doğduğunu ve kendisi sayesinde iyiliğin zafer kazanacağını bilir.” Böyle bir iman, dünyayı yansıtmakla veya açıklamakla yetinmez, onu dönüştürmek için canlı bir güçtür. Zerdüş’tün öğrencisi her sabah, “*Ve ben, dünyanın daha adil ve daha güzel olması için ne yapmalıyım*” diye kendisine sorandır.

Zerdüş’tün devrimci peygamberliği, insanlara onlardan dünyada gerekli olan başlıca şu üç erdeme işaret eden bir role sahiptir. Duanın ve imanın içsel yoğunlaşması olan “*saf düşünce*”; herhangi bir amacın hizmetine verilmiş değil de, tanrısal planın fark edilmesine ve gerçekleştirilmesine adanmış akıl olan “*saf söz*”; bu savaşta yaşamın bütüncül seferberliği olan “*saf eylem*”. Her insanın yönelimi, bu düşünce, bu söz ve bu eylem aracılığıyla dünyanın kurtarıcısı olmaktır. Böylece bir tür şövalyelik kurulmuştur.

Hindistan’ın Vedaları ile İran’ın Zerdüştlüğü arasındaki hısmılığı vurgulayarak Sri Aurobindo,* bunların her ikisinde de “*insanın hayatı aynı anda bir kurban, bir yolculuk ve bir savaştır*” der.

Zerdüş, umuda bir yüz ve bir ses vermiştir. Ölümü yenmesi için yaşama bir yasa vermiştir. Bu “teolojik” devrim, devrimci peygamberliğinin yönlerinden biriydi. Kurban ayinlerini, özellikle hayvan kurbanlarını ve ilk ürün sungularını kaldırmıştır. Ona göre tek kurban, tanrısal geleceğinin gerçekleşmesine katılmak için düşüncesini, sözünü ve eylemini kutsamış olan insanın içsel ve kişisel kurbanıdır.

Tanrısal olanla bu ilişki, bu suretle bütün doğayla ilişkilerini değiştirmiştir. Kuşkusuz Goethe, Zerdüş’tün insanın doğayla uyumuna getirdiği bu katkıyı keşfeden ilk Batılılardan biridir: “*Eski Perslerin dini, ateşe tapmakla sınırlı değildi [...] Zerdüş bu doğal dini başkalaştıran ilk kişi gibi görünmektedir*

* Sri Aurobindo: Çağdaş Hint teozoflarından ve “Düşünceler ve Pırıltılar” adlı kitabın yazarı. (Pınar Yay. n.)

[...] Bu din bütün unsurların onurunu temel alır [...] Suyu, havayı, toprağı kirletmeme şeklindeki kutlu istekleri buradan kaynaklanır. İnsanın çevresi olan bütün bu doğal şeylere saygı duymak, medenî erdemlere götürür [...] Güneşin gülümsediğı bütün işler en büyük özenle uygulanırdı.”

Zerdüş'te göre insan, bütün evrenden sorumludur. Onun görevi, çalışması ve savaşları sayesinde tarihe karşı doğanın yaratmasını sürdürmektir.

Zerdüş't, bütün zamanların en büyük şairlerinden biridir. Eseri olan “Gathas” (Avesta'nın ilâhileri)'lerdêki şiirlerde O'nun sesini dinleyelim:

“Düşüncede, sözde ve eylemde indirgenemez bir şekilde karşıt olan iki zihniyet vardır. Biri yaşamı, diğeri ölümü getirir. İki zihniyet, her insanda, her halkta karşı karşıya gelir. Bunlar ilk insandan itibaren ve zamanın sonuna kadar çatışacaklar.

İnsanlar dinlesin ve anlasın, çünkü ışık ve karanlık arasında yapacakları seçime iki dünyadaki kaderleri bağlıdır. Işık ve gece, yaşam ve ölüm... Birini tanıyıp diğlerinden nasıl korunabiliriz? Kimi cezalandıracaksın? Kime saadeti bağışlayacaksın? Tanrı'nın tercih ettiğı, insan topraklarının iyi çiftçisidir.

Buna karşılık şu insan, çift süren öküze ve güneşe yok edici bir bakış atan ve sözümü öldürenidir. Taşrayı üzen ve adil olana hakaret eden, gücü kötüye kullanarak yaşamı arayan, paraya dönüştürmek için iktidarı arzulayan. Bunlar dünyayı yok edenlerdir... İki dünyayı yok ediyorlar... Ruhlarını yok ediyorlar ve dünyayı yok ediyorlar. Fakat kötülüğün taşıdığı bir kraliyet yok olacaktır. Onların serbestçe zulm etmelerine kim engel olacaktır. Körler ve sağırlar iktidarda birleştiler. İnsanların dünyasını yok edecekler.

Adımlarımı hangi toprağı yönlendireceğim? Duamı nereye taşıyacağım? Hepsi beni terk ediyor. Zorbalar nefretleriyle beni sarıyor ve bana zulm ediyor. Seninki değilse hangi güçle senin sözünü yayabilirim ve adaletini hakim kılabilirim. Ey Ahura Mazda!

Dostun dosta verdiği gücü ve mutluluğu senden bekliyorum. Büyük adımları atacak olanlar ne zaman gelecekler?

Duamda, ellerimi uzanmış, eserini gerçekleştirme neşesini istiyorum. Ey! Mazda, ışık tanrısı. Kâdiri mutlak ateşin sınavında neşeyle yüzleşeceğiz, diriliş gününde senin sınavın. Ey Mazda! Hızlı ve güçlü ateşin, neşeyle parlayan ateş, cezalandıran ve yakan ateş.

Dünyanın son devrimine kadar, dirilişine kadar, dünyanın hakimi tekrar onu öldürme hatasını tekrarlamayacaktır. Zamanın sonunda adil olanlara gücünü vereceksin. Ateşine duamın sungusunu sunacağım. Arzumun bütün gücüyle ışığa doğru yürüyorum.”

Onu dinleyin. Peygamberlere haber verdiği gibi adillere de, savaşlarını mükafatlandırarak zaferi haber verdiğinde böyle buyurmuştu Zerdüşt.

Zerdüşt yaratılışa sordu:

“Bir tanrının ağzı ve sözüyle konuşan, bir tanrının elleriyle eyleyen bir insan olmak istiyorum. Şafaktan günün batımına kadar çalışan eserler, güneşin ışığında bir tanrının bakışlarını sevindiren eserler yaratmak istiyorum.

Bize kutlu yolları öğret... Ve her zaman sürececek bir yaşamın sevincini, Ey Mazda! Dirilişine layık bir dünyayı yapmamızı sağlayacak sözleri, hareketleri emret bizlere. Size sağlık, kutluluk ve ölümsüzlük sözünü getiriyorum. Mazda hükmediyor. Dünya onun sayesinde bir düşüncedir. Göksel ışıktaki neşeyi yerleştiren odur.”

Tanrı'nın ve isteklerinin canlı varlığının bu bilinci, Zerdüşt'ü ilk büyük peygamber kılmıştır. İnsanlara getirme göreviyle yüklenmiş olduğu vahyin adına konuşur. O diğer peygamberlerin de öğrettikleri, dinlerin yaşamsal temellerinden birini getirmiştir: Tek bir tanrının dünyada ve insanda eyleyen varlığı.

Bu Tanrı iyidir. Mümkün en büyük mükemmelliği gerçek-

leştirmek için insana özgürlüğü vermiştir. Seçim yapmaktaki bu özgürlüğü kötülüğe izin vermiştir. Özgür bir varlık olarak insan yaptığı seçimden tamamen sorumludur.

Tanrı'nın verdiği özgürlük, daha adil ve daha güzel bir dünyayı, bir "Tanrı kraliyetini", "yeni bir gök ve yeni bir toprak" yaratmayı seçmiş olan insanların mücadelesini ve insanı ve dünyayı kurtarma yönündeki tanrısal isteğini gerçekleştirmeye yönündedir.⁴

Efesli Heraklites

Efesli Heraklites'ten bize ulaşan birkaç metinde ve başka Yunanlı yazarların yaptıkları alıntılarda bu evrenselliğin ve uzaktaki bu sonsuzluğun nefesi dolmaktadır:

18- Umut olmadan, bulunmaz ve ulaşılamaz olan umut edilmeyeni bulamayız.

62- Ölümsüz, ölümlü; ölümlü, ölümsüz; yaşamımız, birincilerin ölümüdür ve onların yaşamı da bizim ölümümüzdür.

63- Buradan yükselir ve canlıların ve ölümlerin temkinli bekçileri olurlar.

114- Devlet yasayı destek aldığı gibi akıllıca konuşanlar herkese ortak olan akli destek almalıdır ve hatta daha fazla. Çünkü bütün insan yasaları, hoşuna gittiği kadar her şeye egemen olan, her şeye ve her şeyin ötesine yeten tek bir tanrısal yasayla beslenir.

116- Bütün insanlara kendilerini tanıma ve hikmetli davranma hakkı tanınmıştır.

Afrika

Irkların ve insanların anası Afrika, günümüze kadar Afrika Mısır'ında doğduğunu gördüğümüz ve doğulu maneviyatın

nefesinin geçtiği, insanla dünya, insanla topluluk, görünür gerçekliklerle görünmeyen gerçeklik arasında yaşanmış bu ilişkiyi muhafaza etmiştir:

“Ölümler kitabı” diye adlandırdığımız “Güne çıkma kitabı” (1550).

Ölümlerin ve canlıların Tanrısı Osiris’e yakarış

Ruhumu tanrısal doğasına geri ver, Osiris.
 Ölümden sonra yeni bir hayat gördüm.
 Geldim ve tanrılar kalabalığına karıştım,
 Ve ikinci ölümle ölmeyeceğim,
 Çünkü kollarım bütün yaratılmış şeyleri kucakladı,
 Ve gelecek dünyalar göğsümden filizleniyor.
 Tanrılar, tanrı niteliğimi kabul ettiler.
 Yeni dünyaların düzeni bana bağlı.
 Canlı ruhuyum,
 Bir tanrının yaşamsız devasa bedeninin.
 Bende evrenlerin yazgısı düğümlenir.
 Değişenin tanrısıyım.
 Önde yürüyeyim
 Adı bir gizem olanım.
 Bak, bir Tanrı doğdu
 Ve ebedi yaşamına katılmakta.
 Görüyorum, yaşıyorum. Bakın bana yaşıyorum.
 Mezarlarla dolu dağın ışığında uyanarak
 Tanrılarda ebeveynlerimi ve kardeşlerimi selamlıyorum.
 Görüyorum, yaşıyorum. Bakın bana yaşıyorum.

Kuşkusuz tek bir Afrika kültürü yoktur. Orman halkları ile savana halkları arasında, yerleşik tarımcılar ile göçebeler arasında, yay medeniyeti ile mızrak medeniyeti arasında, çöl insanları ile nehir insanları arasında farklılıklar vardır, ama bü-

tün bu farkların ötesinde yaşamın Afrikalı anlamının derin bir birliği egemendir.

Zimbabve⁵ Vandaları'nın şarkı olarak söyledikleri bir şiirde, insanın şeylerin gerçekliğine özel katılımı ifade edilir:

Toprak bedenimiz, biz insanların.

Su kanımız, biz insanların.

Kulübenin direkleri kaburga kemiklerimiz.

Halatlar, kirişlerimiz.

Çimler, saçlarımız.

Her şeyin merkezinde olan çubuk, insandır.

Üstündeki ocak, kadındır.

XIX. asrın sonlarında yalnızca Asya nefesi Avrupa'ya yeni bir insan, Nietzsche'nin "Böyle Buyurdu Zerdüş"ü ve Kazancakıs'ın "Çile"si sayesinde tanrısal olanın kardeşi insan vizyonunu ilham vermiştir:

"Bir insan mı arıyorum?"

Akılsızın lambası gün ortasında aydınlanmıştı.

Etrafında kalabalık. Sessiz.

"Tanrı'yı arıyorum!" tekrarlıyordu Nietzsche'ye göre.

"Tanrı'yı arıyorum!"

"Öldü. Onu biz öldürdük.

Çünkü onu mücadelesinde terk ettik, diye ekler

Kazancakis.

Oysa, insan ya da Tanrı fark etmez, o bir Tanrı'dır.

Canlıdır. Ama görünmez,

Görünmeyen Tanrı'yı görünür kılar:

Ona İsa deniyordu.

Dirilişi mi?

Her gün mümkündür.

Her an.

O zaman öteki, benim adamımı bulacaktır,
Ya da Tanrı'mı.
Birlikte arayalım.”

Tanrı'nın ve insanın bu aydınlık vizyonunu yalnızca Hindistan'ın veya Çin'in büyük kutsal kitaplarında ya da Nietzsche'nin parıltılarında görebildim, ama bir gün, en mütevazı ve en duygulandırıcı insanlardan birinin, Meksika'da Sierra Madra'lı bir Kızılderili'nin ağzında en mütevazı ve en dokunaklı biçimini işittim ve sesinin tonu, benim için yalnızca altüst edici yazılardan ibaret olan şeye hayat verdi; bir çağrının canlı anlamı, onu dinleyin:

Yıl 1949, Meksika'da Sierra Madra'da zincirinden boşanır-
casına bir tufan. Araba, bir çocuk beşiği gibi sallanıyordu.

Pablo Neruda, Paul Eluard ve ben, dağlara alışık, annelerinin karnındaki sıvının içinde fetüsler gibi sallanarak Meksikalı şoförümüzün bizi götürmesine izin veriyorduk.

Bu dünya rüyası ne kadar sürdü? Bu rüya kapısı bizi cehennemden kurtarmak için sanki birden açılan sefil bir *hasyenda** önünde son buldu. Yaşlı bir adam, dünyanın doğuşundan beri burada nöbet tutuyor gibiydi.

Pablo Neruda, diğer yamaçta general Lazaro Cardenas'ı⁶ görmeye geldiğimizi söyledi. Bu isim, gölgeden bir ikonu çıkardı: Bir gazeteden kesilmiş, sararmış bir fotoğrafta, “Papa Lazaro” toprakların köylülere dağıtılmasını ve petrolerin milileştirilmesini imzalarken görülüyordu.

“Papa Lazaro!” diye mırıldandı meşaleyi tutan adam. Pachamama'nın** tanrısal toprağını ve güneş tanrısı Inti'nin bağ-
rındaki hazineyi onlara geri vermişti.

* hacienda: Güney Amerika'da tarla ve bahçesi olan eve verilen ad.
(Pınar Yay. n.)

** Pachamama: Bolivya inanışında, esasında bir yerli tanrısı olup ‘Toprak Ana’ anlamına gelir ve doğa ile dengeli ve birlikte yaşamayı ifade eder.
(Pınar Yay. n.)

Işık, evin bütün dostane zenginliklerinin ortaya döküldüğü bir masaya eğildi: Ayin ekmegi gibi sessizce paylaşılan mısır galetaları.

Yaşlı Kızılderili'nin dudakları, ilham almış bir ozan gibi 500 yıldır var olmayı bırakmış ama binlerce kalbi ve rüyayı süsleyen bir yaşamı çiziyordu. Pablo Neruda, Kızılderili'nin sözlerini kelimesi kelimesine çeviriyordu:

“Alaska’dan Ateş toprağına, Teotihuacan’dan Maşu Pikşu’ya tek bir topluluktuk. İşgalci, dokuyu yırttı. Bizde “tek bir kişinin mülkünü” göstermek için tek bir sözcük bile yoktu. Hiç kimse yaratılışın bir parçasının, bitkilerinin, hayvanlarının efendisi olduğuna inanmıyordu. Büyük ruhun bizlere verdiği yağmurun ya da teneffüs ettiğimiz havanın efendisi yoktur. Bu biricik yaşam hepimizindir ve hepimizdedir: Jaguara ve kartala, yıldızlara ve karıncaya aittir. Su bacımızdır ve güneş babamız. Hepimiz bu sınırsız “topluluğun” bir parçasıyız. Atalarımız imanlarını taşın güzelliğinde yontmuşlardır. Kendi yaşamlarını sürdürmek için değil, hayat veren tanrıları övmek için tapınaklar ve piramitler inşa etmeye daha çok zaman ayırıyorlardı. Fetihçiler, toprağın karnını deştiler; altınını, yani onların tanrılarını çıkarmak için. Fethe kadar iş bir bayramdı. Artık kölenin günlük işkencesi haline geldi.”

Başka Türlü Yaşayabiliriz

O geceden sonra daha büyük bir şafağı hayal etmedim. İlk kez bu kozmik komünizmin ebedi şiirini dinlerken benim komünizminin kutsal bir şeyden yoksul olup olmadığını, Avrupa taşrasından oluşup oluşmadığını kendime sordum.

Bu soru, bu keder, beni asla terk etmedi. Elli yıldır hayatımın enerjisi ve mayası oldular.

DİPNOTLAR

1. Samyutta Nikayas, II, 106.
2. Rönesans'tan XX. asra kadar Batılı temel resim ekollerinin özelliği olan insan düzlemine göre görünümünün yeniden inşasının ters kutuplarında bulunmaktayız. Su Tong-p'o XI. asırda şöyle yazmıştır: Resimde benzerlikten bahseden herkes, çocuklara gönderilmesi gerekir. Avrupa'da bu görüş, XIX. asırda Goethe'yle birlikte ortaya çıkacak ve XX. asrın başlarında başarılı olacaktı. Song peyzajı, Bizans sanatındaki ikon gibi görünmeyen bir varlığı görünür kılar.
3. Bkz. Paul du Breuil, Zaratoustra, Paris, Payot, 1978.
4. Asırlar sonra İranlı filozof Sühreverdi XII. asırda, Zerdüşt'ün peygamberliğiyle Şii İslam sufizminin olağanüstü bir sentezini dünya kültürüne sunacaktı. *Doğu hikmeti*, felsefeyle mistiğin birleştirilmesiyle evrensel düşüncenin doruk noktalarından birini oluşturur.
5. Bu ülke çoktandır, onu fetheden zorba Cecil Rhodes'in adıyla, "*Rhodesie (Rodezya)*" olarak vaftiz edildi.
6. 1934'ten 1940'a kadar Meksika Cumhuriyeti'nin Başbakanı.

Bölüm: VI

XX. Asrın Jeopolitiği

XX. asrın ikinci yarısının en anlamlı olayı, sosyalizmin ve komünizmin karikatürü olan Sovyetler Birliği'nin parçalanması değil, sapmalarını durduramazsak günümüzde bizi küresel bir intihara doğru götüren yarım bin yıllık bir egemenlikten sonra kapitalizmin iflasıdır.

Neden?

Çünkü sermaye, beş asırlık yağmalarla bir araya toplanmıştır; yatırımları da yaşlı Avrupa'da reklam ve marketing aracılığıyla en yapay ve çoğu zaman da en zararlı ihtiyaçları yaratarak Avrupa'nın aşırı-sanayileşmiş ülkeleriyle sınırlı kalmıştır. Kökenindeki yaratıcı olan sermayeyle, üretim ya da hizmet girişimlerinde yatırım yapılarak, spekülatif bir sermaye şeklini, yani tamamen parazit bir şekil almıştır.

Para artık faydalı ürünleri yaratmaya değil de, para yaratmaya yaramaktadır.

Çöküş için bundan daha iyi bir nesnel kriter bulunamazdı: Yaratıcı emek, insanın ve bütün insanların gelişmesine değil de, yalnızca onu çoğaltmaktan başka gayeleri olmayan küçük bir azınlık için “parasal bir kabarcık”ın şişirilmesine yaramaktadır. Emek, yaratma, yaşam sorunu bile artık ortaya konmamaktadır.

Kelimelerin anlamı bile saptırılmıştır.

-Doğanın ve insanların yokoluşuna götüren gözü kör bir sapmaya hâlâ “Gelişme” denilmektedir.

-Tarihin, *sahip olanlar ile olmayanlar* arasında tanık olduğu en korkunç kopuşa hâlâ “Demokrasi” denilmektedir.

“Serbest Mübadele” ve “Serbest Piyasa” bahanesiyle en güçlülere, insanlık dışı diktalara, zayıfların yutulmasını sağlayan diktalara izin veren bir sisteme hâlâ “Özgürlük” denilmektedir.

-Bütün kültürlerin katılımıyla senfonik bir birliğe değil de, tam tersine medeniyetlerin çeşitliliğini ve bunların katkılarını yok ederek dünyaya hükmetmeye talip olanların kültürsüzlüklerini empoze etmeyi amaçlayan imparatoru bir birlikten meydana gelen Güney ile Kuzey arasındaki git gide büyüyen bölünmeye götüren bir harekete, hâlâ “Küreselleştirme” denilmektedir.

Din Halini Almış Bir Suç: “Piyasa Tektanrıcılığı”

İnsanın ve bütün insanların insanî ve yaratıcı olanaklarının gelişmesine değil de, faydalı veya faydasız, zararlı, hatta silahlanma ve esrar gibi ölümcül her şeyi git gide daha çok ve daha hızlı üreten ve sonu olmayan bir ekonomik büyümeye “Gelişme” denilmektedir.

Böylesi bir sapma, dünyanın üçte ikisinin hayatta kalabilmek için bile olsa tüketemediği için üretemeyenlerin işsizliğini ve en fakirlerin iş için göç etmesini şart koşar. Bu da, açlık

dünyasından işsizlik ve dışlanmışlık dünyasına geçişten başka bir şey değildir.

Bu ayarlama hatası, beş asır önce altın açlığıyla, doğaya ve insanlara egemen olmak için teknoloji sarhoşluğuyla amaçsız bir yaşamı öngören ve günümüzde son noktasına ulaşan araçların dini -“bir kutbunda bir azınlığın spekülatif hatta mafyacı zenginliğinin çoğalmasını, diğer kutbunda da kalabalıkların sefaletini idare eden Piyasa tektanrıcılığı”- doğduğunda işlenmiştir.

Hâlâ yaşamaya vaktimiz var, ama bunu yalnızca büyük bir tersine dönüş sayesinde yapabiliriz. Bizim geçici kaosumuzun efendileri, bizlere insansız bir dünyanın, insanî gayesi olmayan projesiz insanların, bu sapmalarına “Uyum sağlamak”tan (yani boyun eğmemizden) bahsetmektedirler, oysa ki bir yeniden doğuş ya da insanlığın hayatta kalması, bu ölüm yazgısına uyum sağlamayı değil de, onunla kökten bir kopuşu gerektirir. Cani ve kaderci realizmden, günümüzde bozulmuşların rüya olarak adlandırdıkları umut ütopyalarıyla ancak kurulabiliriz.

Maastricht’in, Euro’nun ve piyasa ekonomisinin ürünü olan günümüz ekonomik mantığını bir yazgı olarak görmek yerine, bununla tüm bağlarımızı koparmalıyız; yani dün sömürgeci olan bugünse kendi insanlıkdışı gelişimi için, gelişmesine engel olduğu diğer dünyanın borçlarını sömürerek tefecilik yapan bir Avrupa modelini terketmeli, spekülasyon mantığından üretim mantığına, insanî yaratmadan bütüncül dünya ölçeğine geçmeliyiz.

Piyasa, atom ve füze aracılığıyla yok etme yolları, dünyanın kendi kendini yok etmesi için dünyanın bir birliğini gerçekleştirilmekten başka bir işe yaramaz. Toprak, deniz veya

hava ulaşım ve iletişim araçları ya da uydu ve internet aracılığıyla iletişim ise, dünyanın başka bir birliğini gerçekleştirebilmeyi sağlar.

Yeni olasılıklarıyla, tohum halindeki bu gelecek başladı bile. Günün doğduğu yerde, Doğu'da. Dünyanın tanrısal ve insanî birliğinin ilk kez düşünüldüğü yerde: İnsan simalı bir geleceğin sırrı olarak "Bütün ile bir olmak" diye öğretmişti Tao.

Hem ilk kez Bütün'ü düşünmüş olan, hem de Hindistan'da Vedalar'da, Upanişadlar'da, Bhagavad Gita'da ve Buda'da ona ulaşmanın manevi yollarını icat etmiş olan Asya.

İran'da Zerdüş'tle birlikte herkesi günün doğuşuna, gece bitmeden çalışmak için uyananlardan olmaya davet ederek iyiliğin kötülüğe karşı mücadelesinin büyük insanî ihtirasının yükseldiği Asya.

Bu Asrın Sonunda Mezarlık Kokusu Var

Umut mezarlıklarının kokusu. Ölmüş umutların kokusu: Birasıdır toplumsal ve sömürgeci baskıların demir pençesi altında yaşayanlara bir umut sunan, tarihte onu gerçekleştireceklerini ve koruyacaklarını iddia edenler tarafından en büyük düşmanlarının modellerini benimsemiş ve ülkelerini satmışların siyasi fahişeliklerini kopyalayarak saptırılan sosyalizm umudu. Mezarlıklar kazandı. Adam Smith'ten Von Hayek'e kadar bütün insan ilişkilerinin yegâne düzenleyicisi olarak piyasanın sapmalarına kendilerini bırakmaları için insanların iradesini tarihten dışlamak isteyenler "tarihin sonunu" ilan etmişlerdir. Bu Pazar tektanrıcılığı, Tanrı'nın ölümünden sonra, insanın ölümüne götürmektedir.

Böylece yıkıntılar üzerinde zehirli mantarlar gibi mafyalar ve kefen soyucuları ortaya çıktı. "Totaliter liberalizm" in yani "kapitalizmin kurulması"nın, sonunda zenginliğin toplumun bir kutbuna ve sefaletin de diğer kutbuna toplanmasına neden

olduğu ülkelerde milyonlarca işsiz, dışlanmış ve dilenci sokaklarda başıboş dolaşmaktadır.

İki kez bin yaşını aşmış başka bir umut, İsa'nın kurtarıcı mesajının umudu, yaklaşık elli yıl önce büyük Papa Jean'un, II. Vatikan Konsili'nin dünyaya açılmasıyla Hristiyanlar'ın semalarında ışıdamaya başladı. Bu umut da, "egemenlik teolojisinin yeniden kurulması"yla, Konstantinizm'in ve Trente Konsili'nin* Reform Karşıtlığı'nın yeniden kabulüyle bir yıkıntı çiçeğine dönüşmüştür. Bunlar, Compostelle'de, sonra da Saint-Domingue'de, Kızılderililer'in katliamına "Hristiyanlaştırma" diyen Papa II. Jean Paul'ün ilanından beri Roma Papalık Hükümet Örgütü'nün (CIA'nın suç ortağıdır) Latin Amerika'daki Kurtuluş teolojilerine karşı dinmek bilmeyen saldırganlığının ve sömürgeci Avrupa'nın suçlarının bağışlanması izlerini taşır.

Katesizm' 92** de bu gerilemeyi özetler.

Son olarak Monsenyör Las Casas'ın, Victor Schoelcher'in, Papaz Gregoire'in, Gandi'nin, Mandela'nın, Dom Helder Camara'nın son derece insanî olan köleleri özgürleştirme geleneği, "evrensel" olmaktan çok "Romalı" ve monarşik hale gelen Kilise tarafından reddedilmiştir.

Kendi ekonomisini, kendi siyasetini, kendi ordularını, kendi kültürünü ve dinini empoze etmeyi hedefleyen ve bütün diğer kültürleri inkâr eden, yok etmeye çalışan sömürgeciliğin temel ve ilk entegrizmi, bu asır sonunda en fanatik entegrizmleri ve milliyetçilikleri üretmiştir.

* Trente Konsili yani 19. Roma Katolik Heyeti Ekümenik Konsili. Martin Luther'in başlattığı Protestan reformlarına karşı 1545-1563 tarihleri arasında yapılmıştır. Katoliklik yeniden sağlam temellerle vurgulanmıştır. (Pınar Yay. n.)

** 1992'de Fransa'da Papa II. Jean Paul'ün başkanlığında toplanan Ekümenikal Konsey tarafından hazırlanan, Katolik Kilisesi'nin ve genelde Hristiyanlığın geleneksel temel öğretilerini tekraren vurgulayan Katolik ilmi hali. (Pınar Yay. n.)

-En yüce kurbanla doğrulanmış olan İbrahim'in imanı, Tanrı'nın "yeryüzünün bütün aileleriyle" ittifakını haber vermişti. İsrail Tanrısı'nın yerine İsrail devleti tesis edilerek, bu devleti "hayati alanın" fethine, "etnik arındırmaya", "seçilmiş ve dışlanmış" şeklinde dünyayı ikiye bölmeye, kaderi haline getirdiği "medeniyetlerin çatışmasına" yönlendirerek, yeryüzünün bütün aileleriyle ittifakın yerini vahşi bir milliyetçilik alabilir.

-İsa'nın ayaklanması ve "fakirleri tercih etmesi", cinselliğin saplantısal bir ahlakçılığı altında fakirlik ve savaş gibi en önemli sorunları ört bas eden yeniden imparatorusu ve Konstantinci olmuş bir Kilise'nin totaliter entegrizmiyle kirletilmiştir.

-Bütün Peygamberleri öven ve beş asır boyunca kültürleri ve medeniyetleri kucaklamış olan Kur'an'ın evrenselliği, Yakındoğu'nun geleneklerinde ve İslam'ın bir hastalığı halini alan gözü kör lafızcılığı "Talibanların" abartılarına varmış bir "İslamcılık"ta hapsolmuştur.

Brezilya'dan Pinochet iktidarına ve Arjantin'e kadar Birleşik Devletler'in egemenliği altında bulunan Latin Amerika ülkeleri arasında en ağır hedef Küba ve Nikaragua'dır.

Birleşik Devletler'in sonradan katıldığı, eski sömürgecilerin yardımıyla en kanlı diktaların kasıp kavurduğu Afrika, Cezayir'den Ruanda'ya ve Zaire'ye kadar *kaosa terkedilmiş*, Sudan'dan Libya'ya kadar boykot edilmiştir ve her yeri kıtlık ve salgın hastalıkların tehdidi altındadır.

Wall Street'in ya da City'nin borsalarında doğmuş olan "spekülatif kabarcığın" ilk patlamasıyla Asya darmadağın edilmiştir. Hiroşima'dan, korudukları Marcos'u. Filipinler'ine ve Endonezya'ya kadar "insanlığa karşı işlenen suçları" gerçekleştirenler, Çin'e ve İran'a karşı "insan hakları savunucuları" olarak ortaya çıkabiliyorlar.

Vasal bir Avrupa'ya, Maastricht'in ve Euro'nun Avrupa'sına

Birleşik Devletler, şiddet içeren filmleriyle “ticaret özgürlüğü” adına bilginin tekeliyle işsizliği ve karşıt kültürü ihraç ediyor; aynı zamanda da bütün dünyaya, koyduğu kuralları zorla benimseten Amerikan yasalarıyla; Helms Burton* veya Amato ambargosu yasalarıyla “rekabeti” dışlıyor.

İnsani boyutlu bir XXI. asrı inşa edebilmek için XX. asrın bu yıkıntılarını nasıl atlatabileceğimizi göstermeye çalıştık.

Entegrizmleri, milliyetçilikleri ve savaş kaynağı bütün arkaizmleri meydana getiren ve besleyen piyasa tektanrıcılığının ve “totaliter liberalizm”in vahşi ormanına terk edilmeye karşı bu kitap, geleceğini kendi eline alarak, ekonomisini, siyasetini, eğitim sistemini ve imanını dönüştürecek insanın aşkınlığını yeniden teyit etmeye çalışmaktadır.

Hâlâ yaşayacak kadar zaman var. Bunu gerçekleştirme gücü bizim elimizde.

Bir ölüm yazgısına karşı, zaten başlamış olan ve ateşini yeniden yakmamız gereken bir geleceğin taslağını burada sunuyoruz. Bu tek bir tarikatın veya tek bir kişinin işi olmayacak.

Biz, yalnızca dünyanın ölümünün bizim kaderimiz olmadığını söylemek için denize bir şişe atıyoruz.

“İşte böyle”nin bütün tevekküllerinin tersine başka türlü davranmak mümkündür.

Sadece bir soru soruldu. Herkesi günün doğuşuna katılmaya davet etmek için geceden yapılmış bir çağrıdır bu.

Kırılmış Bir Dünya

XXI. asır, en belirleyici din savaşlarına sahne olacaktır. Bahis “ya küresel bir intihar ya da insanlığın dirilişi” olacaktır.

* 1996'da düzenlenen 104. Amerika Kıtası Ülkeleri Kongresi'nde özellikle Küba'yı hedef alan ve demokratik militarizmi yok etmeyi amaçlayan ekonomik ambargo yasaları. Bu yasalar Avrupa ülkelerinde, uluslararası iş çevrelerinde tepkiyle karşılanmıştır. (Pınar Yay. n.)

XX. asrın şafağında Batı'da bir din egemendir ve bu egemenliğini dünya ölçeğine yaymaya çalışıyor: "Piyasa tektanrıcılığı".

Her şeyin satıldığı ve satın alındığı bir evreni şekillendirmeye çalışıyor.

Bireye (işsiz ve açlık derecesine kadar sömürgeleştirilme-mişse) daha çok tüketmekten ve para biriktirmekten başka bir seçim sunmuyor.

Bu piyasa tektanrıcılığı, günümüzde Kiliseler'le veya Tapınaklar'la hiçbir ortak ölçütü olmayan vaaz etme araçlarına sahiptir: Medya (televizyon ve internet), kokain, reklam ve çıl-gınca müzik. Esrar, yeni evrensel tapınağın tütsüsü olmuştur; bireyler arasında olduğu gibi halklar arasında da bütün insanî ilişkileri, ekonomik veya askeri güç ilişkilerini düzenleyen odur.

Ham maddelerin % 80'ni "Üçüncü Dünya Ülkeleri"nden gelirken dünyanın yalnızca % 20 imtiyazlı kişinin elinde bulunduğu bir dünyada Güney ile Kuzey arasındaki, Güney'de olduğu gibi Kuzey'de de sahip olanlarla sahip olmayanlar arasındaki bu "dünya dengesizliği", yeterli beslenmeme veya açlıktan dolayı 13,5 milyonu çocuklardan oluşan 30 milyon insanın her yıl ölmesine (UNICEF'e göre) neden olmakta, yani insanlığa, her üç günde bir, bir Hiroşima ve yılda 120 Hiroşima kadar ölüme mal olmaktadır.

Ona göre Atilla'nın ve Cengiz Han'ın basit sanatkarlar kaldıkları ve Aztekler'in insan kurbanlarının basit olaylar Haçlı Seferleri'nin ve Engizisyonlar'ın, hatta eski sömürgeciliklerin bile sıradan öncüler olarak kaldıkları piyasa tektanrıcılığının bilançosu budur işte...

Washington Post'un Ocak 1996'da, Irak'ın yağmalanmasının ertesi günü "bin yılın adamını" seçip belirtmiş olması sembolik ve anlamlıdır: Bu büyük adam Cengiz Han'dır!

Bu seçimin kriterine gelince: XII. asrın Moğol imparatoru

Cengiz Han, bin yılın tarihinde demirle ve ateşle dünyanın en büyük kısmını eline geçirmeyi başarmış adamdı, çünkü Pasifik'ten Doğu Avrupa'ya ve Sibiry'a'dan İran Körfezi'ne kadar hüküm sürmüştür.

XX. asrımızın ikinci yarısındaki Amerikan siyasetinin gerçekleştirdikleri ve ihtirasları için bundan daha açık bir örnek/model olabilir miydi?

Bu totaliter piyasa tektanrıcılığı dini, XX. asırda üç aşamada dünyayı ele geçirmiştir.

Son iki Avrupa savaşında Amerika Birleşik Devletleri iki kez zafer için yardıma koşmuştu.

-1917'de Verdun ve Somme'dan sonra.

-1944'te Stalingrad'dan sonra.

Her seferinde savaşmakta olanlardan birinin zafer elde etmesi için hiçbir şansı kalmadığında Birleşik Devletler yardıma koşmuştur. İki savaş da, Avrupa'da kan seline Atlantik'te ise altın seline neden olmuştu.

“Tarafsızlık” 1917'de ihracatı % 15 arttırmıştır: Birleşik Devletler'in ticaret bilançosu, 1914'te 436 milyon dolar fazlalığından 1917'de 3 milyar 568 milyon dolar fazlalığına geçmiştir.

1948'de “ABD Ulusal Güvenlik Konseyi”nin başında bulunan Georges Kennan şunu ilan edebilmiştir: “Dünya zenginliğinin yaklaşık % 50'sine sahibiz” (*Policy planning studies*, 23 Şubat 1948).

1944'den itibaren Bretton Wood antlaşmaları, değerini altınla eşitleyerek uluslararası para birimi olmasını sağladığı doların hegemonyasını resmileştirmişti.

Ama yıkıntı halinde olan Avrupa'nın karşısında böylesi bir zenginlik sorun teşkil etmekteydi: Eritilemeyen bu Avrupa karşısında Birleşik Devletler, bütün biletlere kazanmışken oyun oynamaya devam edebilmek için küçük arkadaşlarına ödünç vermek zorunda kalan bir çocuğun durumunda bulunmaktaydı.

Marshall Planı da bu türden bir zorunluluğa denk gelmekteydi: Getirisi olan bir müşteri olması için Avrupa'nın yeniden inşasına parasal olarak "yardım" etmek gerekmekteydi. Bu krediler, doğal olarak siyasi teminatlara bağlıydı.

1- Amerikan yardımı yalnızca "Birleşik Devletler için yaşamsal stratejik önem arz eden ülkelere" yapılmalıydı (Joint chiefs of Staff, 1769).

2- Karşıtların yok edilmesini gerektirmekteydi: Fransız komünist bakanlar 4 Mayıs 1947'de, İtalyanlar 13 Mayıs 1947 ve Belçikalılar da aynı ay hükümetten dışlandı. 5 Haziran 1947'de "Marshall yardımı" derhal resmi olarak ilan edildi..

Bu "cömertlik" siyasi ve ekonomik olarak göz alıcı bir verimlilik sunmuştur, öyle ki asrın sonu gelmeden Avrupa'yı zincire vurduktan sonra askeri olarak NATO'da ve parasal olarak ta hizmetkarları IMF ve Dünya Bankası aracılığıyla dünyada piyasa tektanrıcılığının bu hegemonyasının (Bretton Wood ve Marshall Planı'ndan sonra) 3. aşamasına ulaşılmıştır: Maastricht Anlaşması Avrupa'yı bir Amerikan Avrupası yapmıştır.

Ulusal Savunma Dergisi eski editörü Paul Marie de la Gorce'un da vurguladığı gibi "bütün dış siyaset alanlarında hiçbir ulusal siyaset olmayacaktır."

Aslında üye devletler, o zamandan beri Irak'tan Kosovo'ya ve Somali'ye kadar Birleşik Devletler'in savaş maceralarına yedek asker sağlayıcı bir birim olarak hareket etmektedirler.

Ekonomik düzlemde de aynı şey söz konusudur: Dış ticaretimiz Amerika'nın yasalarının (Helms-Burton veya Amato yasaları gibi) ambargo kararlarına bağlıdır ve halkımız da cezalandırılmamak ve tehdit altında kalmamak için Amerika'dan gelmiş hormonlu dana eti yemek veya Amerikalı büyük tahıl üretimcilerine piyasayı bırakmak için topraklarının % 16'sını işlememek zorundadır.

Kültürümüze gelince, Birleşik Devletler'in hastalıklı müzi-

gini veya resimlerini, özel olarak da sinematografik üretimini ithal etmekle veya taklit etmekle yetinmemiz gerekmektedir: Fransız sinemasının Birleşik Devletler'deki payı % 0,5 iken Amerikan sineması'nın Fransa'daki payı % 78'dir (şiddet filmlerinin % 86'sı ABD'den ithal edilmektedir).

Vasal* Bir Avrupa

Avrupa Birliği Komiseri Pdraig Flynn'e göre, 350 milyonluk "On ikiler" in Avrupa'sında 55 milyon Avrupalı fakirlik sınırı altında yaşamaktadır.

Kapitalizm'in gelişme yasaları üzerinden bir buçuk asır geçtikten sonra anlaşılmıştır ki Marks'ın tarihsel öngörülerinin daha parlak bir doğrulaması ve Adam Smith'in optimizm/iyimserlik ve liberalizm iddialarının daha trajik bir çürümesi olamaz. 20 yıldır Üçüncü Dünya ülkelerine "piyasa ekonomisini" empoze etmek için Doğu ülkelerini kasıp kavuran IMF'nin başkanı bile 30 Mart 1992'de Lille'de şunu kabul etmiştir: *"Sistemimiz zenginliği yaratmak için elverişli görünmüş olsa da, insanları göz önünde bulundurmamıştır."*

Marshall Planı'ndan ve özellikle de Maastricht'ten beri Avrupa vasal bir durumdadır: Amerika tebaası bir Avrupa'dır artık.

Maastricht Antlaşması'nın metninde bu durum üç kez açıkça vurgulanmıştır:

"(Anlaşmanın) amacı NATO'nun Avrupa direğini güçlendirme aracı olarak Batı Avrupa Birliği'ni (BAB) geliştirmektir." (BAB hakkında deklarasyon, B.4)

Amerikalı bir Avrupa'nın bu vasallığı hakkında kimsenin yanılmaması için, olası bir ortak savunmanın "NATO'yla

* Vasal: Feodalitede Senyör-(Süzeren)lerin himayesi altına girmiş küçük toprak sahipleri. "Bu, her zalim-güçlüyü kendisine 'Metbu' (Süzeren: üst ağa) saymaya hazır insanlara Ortaçağ'da 'Vasal' (Kul Taifesi) denilirdi. ..." (Pınar Yay. n.)

uyumlu" olması (I.Paragraf), "BAB ve NATO çerçevesinde" kalması gerektiği ve "İttifak'ın, NATO'nun esas müzakere forumu (mercii) olarak kalacağı" 1. Deklarasyon'da açıkça belirtmiştir. (B.4)

Maastricht Konferansı'nın son maddesindeki, Atlantik İttifakı NATO ile ilişkilere dair Deklarasyon, bu konuda hiçbir kuşkuyla mahal bırakmamaktadır: "AB, Atlantik İttifakı'nda (NATO'da) kabul edilen hükümlere aynen uyacaktır."

Bu da, Amerika'nın amacını, hiç bitmek bilmeyen kaygısını ortaya koyar; Bu amacı Senatör Truman (sonraları Başkan Truman olmuştur) 1943'te şöyle ifade etmiştir: "Birbirlerini olabildiğince fazla öldürmeleri için, Almanya'nın üste çıktığını görürsek Rusya'ya ve Rusya kazanırsa o zaman da Almanya'ya yardım etmek gerekir."

Bu değişmez çizginin örnekleri çok fazladır: İran-Irak savaşında Irak'a resmi, parasal ve askeri yardım yapılırken "İran-gate"le de Irak'ın yok edilmesine kadar İran el altından desteklenmiştir.

Bu operasyonu yani kontrolsüz bir şekilde yayılma riski taşıyan bu yangını koruma bedelini ödemesi gerekecek olan Avrupa, Müslüman "etnisinin" bulunmadığı Bosna'da hiçbir anlamı olmayan "etnik arındırma" temasını işleyerek gevezelik yapmaktadır: Bosna'daki Müslümanlar, Türk işgali döneminde İslam dinine girmiş olan ya Sırp ya da Hırvat'tırlar. Bosna'da yalnızca % 1'lik bir "Türk etnisi" kalmıştır. Hitler'in düşüşünden beri en şiddetli "etnik arındırmaların" Güney Afrika'da ve Birleşik Devletler'in koşulsuz şartsız desteğinden ve Avrupa'nın işbirliğinden yararlanan İsrail'de olduğunu fark ettiğimizde bu propagandanın ne kadar iki yüzlü olduğu apaçık ortaya çıkmaktadır.

Kapitalizm'in dışında bulunanların ilk görevi en önemli düşmanı -yani küresel egemenlik isteğinde ona ilham veren Birleşik Devletler'in, çokuluslu şirketlerin ve "lobilerin" siya-

setini- göstererek sistemi devam ettiren yalan dokusunu yırtmaktadır.

Bu da, bu egemenliğin küresel araçlarıyla kökten bir kopuş anlamına gelir: Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve örneğin "PAC" ile başlayan "tarım siyaseti" ve Mayıs 1992 dizaynı ile Avrupa'yı Amerika'nın ihracatının işgaline açan Maastricht Avrupa'sı: Avrupa'nın maruz kaldığı bu kapitülasyon, Avrupa'da dinlenmeye bırakılmış tarlaları genişleterek ve Amerikan ihracatının miktarını çoğaltarak Blair House'da (Kasım 1992) daha da bütüncül hale gelmiştir.

Fakat toprağın ötesinde bütün sanayimiz tehdit altındadır: Avrupa kömürü ölüm döşeginde, çelik Amerika'ya girmemesi için vergilendirilmiş, elektronik ve havacılık Birleşik Devletler tarafından kendi üreticilerinin lehine ve özenle belirlenmiş bir formatta özelleştirilmiştir: Dışarıda bütün pazarların Amerikan ihracatına açılması için serbest mübadele ama yabancı malların ithalini frenlemek için de Birleşik Devletler'de korumacılık uygulanır.

Bu, kültür dâhil olmak üzere bütün alanlar için geçerlidir. Şiddet ve parayı temel alan Amerikan çöküşünün bütün varyantlarının istilasına uğrayan televizyon için de söz konusudur.

Günümüz dünyasının içinde bulunduğu bu durum, işsizliğe karşı verdiğimiz mücadeleden kültürümüz için verdiğimiz mücadeleye kadar insanın savunması için hedefimizi ve ittifaklarımızı açıkça tanımlamayı gerektirir.

Günümüzde en çok endişe veren iki sorun Üçüncü Dünya ülkelerindeki açlık ve sanayileşmiş ülkelerdeki işsizliktir. Güney'de 800 milyon kişi yetersiz beslenirken Kuzey'de de milyonlarca işsiz bulunması, aynı sorunun iki yüzü, piyasa sisteminin ölümcül çelişkisidir.

Aşırı üretimden bahsettiğimizde yalnızca eritebilen tek piyasa olarak - yani 3 büyük blok: Birleşik Devletler, Avrupa, Japonya ve Üçüncü Dünya Ülkeleri'nin batılılaşmış ve kentleşmiş "elitleri" göz önünde bulundurulur. İki milyarlık tüketici piyasası söz konusuysen, kalan üç milyarın da çoğu "ölmemesine sadece yaşayan"dır.

Bu temel dengesizlik, metropol ekonomisinin uzantısını gerçekleştirmek için egemen olunan ülkelerin ekonomisinin yapısını bozan beş asırlık bir sömürgeciliğin mirasıdır. "Eski dünya düzeni", tek bir egemenliğe dayalı güçlendiren "yeni dünya düzeni" yüzünden devam etmekte ve daha da ciddileşmektedir.

Bu dengesizlik var olmaya devam ettiği sürece ne işsizlik ve ne de açlık sorununa fiilî bir çözüm bulunacaktır. Ve yine bu dengesizlik iş imkanlarını yaratmaktan çok, iş imkanlarını yok etmiştir.

Marks, teknik gelişmenin insanı üretimden kovduğunu ve "sermaye ihtiyat ordusunu" çoğalttığını zaten göstermişti. Fakat bir asırdan fazla bir süredir makineleşmenin gelişimi süresince bu olgu, bir yandan yeni ihtiyaçların yaratılmasıyla sanayi üretimine çok geniş ufuklar açtığı için, diğer yandan da sanayileşmenin bir gerçeği olarak önce çiftçilerin fabrikaya doğru, sonra da işçilerin "hizmet alanına" doğru bir emekçi transferini sağladığı için gizli kalmıştır.

Fakat ekonomik bir yayılma dönemine işaret eden 70'li yılların sonlarından itibaren yeni üç olgu ortaya çıkmıştır:

-İlk önce, o zamana kadarki örnek piyasalara ilişkin bir durum. Piyasanın basit bir yenilenmesi, üretimin mevcutlarının çoğaltılmasını sağlamamaktaydı.

-Sonraları ise, üretim düzeyindeki büyüme, verimlilik, "rekabet", üretimin ve hizmetlerin git gide büyüyen bir bilgi-işlemi sayesinde artık kolaylıkla elde edilebilmektedir. İşte bir örnek: 1985'de Belçika'da 11 milyon ton çelik üretmek için

40.000 işçi gerekmektedir. 1990'da ise 12,5 milyon ton üretmek için 21.000 kişi yeterli gelmektedir, yani iş gücünün yarısıyla normal üretimin % 10 fazlasını üretmek mümkündür.

-Son olarak büyük firmaların "yersizleşmesi/delocalisation" ve "bir araya toplanması" işsizliği daha da arttırmıştır.

Demek ki büyümenin işsizliği ortadan kaldıracığını söylemek yanlış olur; yalnızca "rekabeti" arttıracaktır.

"Verimliliğin" zararlı yönlerine ilişkin Belçika örneğini verdiğimde bir dostum bana şu itirazda bulundu: "*Bunda ne kötülük var ki? Gelişme bu değil midir zaten?*"

Elektrikten muma ya da kamyonlardan el arabasına dönmek istemediğimi, sorunun bu olmadığını ona cevap olarak verdim; asıl sorun, bu "verimlilik" kime yarıyor ve bunun kurbanları kimlerdir?

En açık cevap Amerikan sisteminin en ateşli savunucularından birinin Şuana kitabındadır: "*Le Turbo-Capitalisme*", Edward N. Luttwak:

Sayfa 88: "*Montaj bandından, inceleme bürosuna, idari servislerden kadrolaşmaya kadar bütün düzeylerde personeli azaltarak Boeing, 1992 ile 1996 yılları arasında kırk beş bin işçiden kurtulmayı başarmıştır. Wall Street, üretim giderlerinin azalmasına, gelişmekte olan sivil havacılık piyasasındaki satışların yükselmesinin eşlik ettiğini fark edince sevinmiştir...*"

Wall Street'te o güne kadar düşüşte olan hisseler 1,69 dolar yükselerek 50,63 dolar endeksine ulaşmıştır... analistler ve brokerler işten çıkarma öngörülerini parlak bir management'ın işareti olarak yorumlamışlardır."

Sayfa 112: "*İstihdam yaratan bir girişim, verimliliği azaltabilecek her etkeni eleştiren yeni ortodoksluğun kanunlarına göre kötü yönetilmiştir.*"

Sayfa 114: "*Bu karşılaştırmadan bir şey apaçık ortaya çık-*

maktadır: Sermayenin arttığı yerde iş azalmakta ve işin arttığı yerde sermaye azalmaktadır...”

Sayfa 100: “Bu ekonomik iskartaların varlığı Birleşik Devletler’de suçluluk oranının yüksek oluşunu ve devasa kentlerde “yasadışı bölgelerin” var olmaya devam edişini açıklamaktadır.”

Sayfa 21: “Bu altmış milyon Amerikalı’dan daha az şanslı olanlar, sanayide veya hizmet sektöründe işlerini kaybettikten sonra satış, bekçilik, restorasyon, imalathane veya temizlik gibi sıradan işleri kabul etmek zorunda kalmışlardır. Aşağıya doğru bu hareketlilik, iş dünyasından alt-proletaryanın çıkmasına neden olmuştur. En yakın istatistiklere göre bunların temsilcileri, hapishaneleri dolduran 1,8 milyon Amerikalıdan oluşmaktadır. Bunlara bir de koşullu bırakılmış veya yargılanmayı bekleyen 3,7 milyon kişiyi eklemek gerekir. Böylece suç işlemiş kesim 5,5 milyon kişiye yükselir, yaklaşık olarak yetişkin nüfusun % 2,8’ini oluşturur yani türbo-kapitalizm ilk heceleme dönemindeyken 1980’deki rakamın iki katı.”

Sayfa 86 : “1995’te 4,9 milyon Amerikalı adli denetim altındaydı: 2,8 milyon tecil cezalarına mahkûm olmuş, 671.000’i koşullu tahliye edilmiş, 958.704’ü eyalet hapishanelerinde, 95.034’ü federal hapishanelerinde ve 446.000’i de yerel hapishanelerde bulunmaktadırlar. Ülkenin toplam nüfusuyla (erkek, kadın ve çocuk dâhil olmak üzere) karşılaştırdığımızda bu rakamlar 189 bireyden birinin hapishanede bulunduğu anlamına gelir, bu da 480 bireyden biri şeklindeki 1980 yılının rakamına göre olağanüstü bir yükselmedir. O zamandan beri bu eğilim tersine dönmemiştir: 1997’nin ilk sömestrinde toplam rakam 5,5’e yükselmiştir.

Son rakamlara göre 8 milyon küçük hırsızlıklar, 3 milyon soygunlar, 1,6 milyon araba hırsızlığı, 1 milyon silahlı saldırı, 639.000 sahtecilik, 102.000 tecavüz ve 23.000 cinayet; işte suçlar yılda % 6 ile % 10 yükselmiş olsa da ve uzun zamandır eskiden sakın olan banliyö ve kasabalara da yayılmaya başlamış ol-

sa da, Amerikalılar bu durmak bilmeyen “isyanın” devasa boyutu karşısında tam bir tedirginlik içinde değildirler.

FBI her yirmi iki dakikada bir cinayet, her beş dakikada bir tecavüz, her kırk dokuz saniyede bir hırsızlık, her otuz saniyede bir silahlı saldırı, her on saniyede bir soygun vs. işlendiğini belirtmiştir.”

Birçok kamu ve özel girişimin danışmanı olan bu “meşhur ekonomi uzmanı” kitabının ilk sayfalarında şöyle yazmıştır:

Sayfa 19: “Bütün dünya, Birleşik Devletler’de icat edilmiş yeni ekonomik modeli kısa sürede kabul etmeye mahkumdur.”

Sayfa 50: “Bu model de şöyle özetlenebilir:

Özelleştirme + düzensizlik/deregulation + küreselleşme = türbo-kapitalizm = refah.”

Şimdiden Fransız patronlarının büyük bir çoğunluğu büyük girişimler düzeyinde az çok tekrar dönüştürülebilir hale geldiğinde insanı bir nesne, bir “selpak” olarak görme görüşünü benimsemiştir.

MEDEF Üniversitesi’nin bir konferansında Jean Boissonnat, yakın bir zamanda patronların alkışları altında ne işin, ne de toplumsal gelişmenin girişim için bir gaye oluşturmadığını ilan etmiştir, bunun üzerine patronların patronu baron Ernest-Antoine Sellière, büyük bir girişim için yılda personelinin % 3’ünü azaltmasının “normal” olduğunu ilave ederek onu desteklemiştir.

Rüşvete Övgü

Rüşvet / corruption, bütün dünyadaki “piyasa ekonomisi”nin taraftarlarının açıkça söyledikleri gibi sistemin ilkesidir.

Örneğin Fransa’da Alain Cotta ilk kitabı olan *Le Capitalisme dans tous ses etats* (Olmadık halleriyle kapitalizm) ’da sistemin mantığını şöyle tanımlamıştır: “Rüşvetin/corruption yükselmesi, finans ve medyatik faaliyetlerin etkisi altındadır. Her tür

parasal işlem esnasında, özellikle fusion/birleşme, alma ve OPA işlemlerinde bilgi, birkaç dakikada bütün bir yaşam boyunca yoğun bir çalışmayla asla elde edilemez bir zenginlik oluşturmayı sağladığında bunu satın alma ve satma isteği karşı konmaz hale gelir.”¹

Yazar şunu ekler: “Tecim ekonomisi, bu gerçek piyasanın gelişmesiyle fayda görecektir... Çürüme de aslında plana benzer bir rol oynar.”

Almanya’da *Le grand art de la corruption* (Büyük sanat rüşvet) adlı bir kitapta Horst Eberhard Richter şöyle yazar: “Hükmetmek isteyen varsa mutlaka bozmalıdır/yoldan çıkarmalıdır. Bozma sanatıyla bozulmuşların uysallığı arasındaki etkileşim, düzeni yaratır ve korur.”

Sonra şöyle ekler: “Siyasette vicdan için yer yoktur, çünkü bu, harekete geçememe anlamına gelir.”

Daha sonra Richter, televizyonun gerçekleştirdiği beyin yıkamadan bahseder: “Uygun bir şekilde kullanıldığında televizyonun, zihinsel bozma araçlarının en büyüleyicisi olduğu, siyasi elite öğretilmeye gerek olmayan bir durumdur.”

“İtalyan yargıçlar kurulu, son beş yıl içinde yaklaşık olarak 619 milyar Liret’in (yaklaşık 2 milyar frank) yasa dışı yollardan oluşturulduğunu ortaya çıkarmıştır... Bu miktar yalnızca Parlamento’ya ödenen rüşvetle ilgilidir.” (Il Mondo, Milan, Ekim 1994).

Bu noktada, bu kitapta yazmakta olduğum vasiyetime verdiğim ad daha iyi anlaşılır:

“XXI. asırda Tanrı’n kim olacak?”

Çünkü hüküm süren oligarşi, insanda insanî (başkaları buna tanrısal derdi) olan her şeyi yok etmeye çalışıyor.

“Zenginliğini” yaptığı işten değil de, spekülasyonlarla elde eden kişi bununla da yetinmez. Para, artık yaşam, eğitim, insanın gelişimi için gerekli olanı üretmeye yönelik yatırım şeklinde kullanılma rolünü kaybetmiştir; para para üretmeye yarar.

Maurice Allais (Nobel Siyaset-Ekonomi Ödülü sahibi), Uluslararası Ödemeler Bankasının verilerini temel alarak şunu belirtmiştir: “*Finans akışı, günde yaklaşık olarak bir trilyon yüz milyar dolara kadar yükselmektedir, bu da ticari ödemelere denk gelen finans akışının miktarının kırk mislisi eder. Böyle bir sistem savunulamaz.*”²

Basit bir şekilde anlatacak olursak bu, manipölasyonlarla banka desteği alınmak suretiyle spekülasyon yapıldığında, iş yapmaya nazaran 40 misli daha fazla kazanıldığı anlamına gelir.

İnternet, günün veya gecenin her dakikasında döviz oranlarını ve ham maddelerin fiyatını öğrenmeyi, hiçbir üretici çalışma olmadan sanal bir dünyada satın alıp satmayı sağlamaktadır.

İş olmadan bu üretilmiş paraya ne ad verirsiniz? Size kelimelerin seçimini bırakıyorum, ama durumdan haberdarken sistemin saçmalığını eleştirmeyen herkese “hain” ve “dönek” adını veriyorum.

Robert Sözlüğü’ndeki kelimenin tanımını yalnızca düşünmenizi istiyorum: “*Spekülasyon; bir kar elde etmek için piyasanın oynamasından (indekslerin ve tecim mallarının kuru) faydalanmak şeklinde olan finans işlemi.*”

Sonra televizyonunuzun küçük yalancı penceresini açın ve “Ülke iyi durumda” dediğini iştirsiniz. Birkaç bin işsiz, “sabit olarak kalabilecek bir yeri olmayan”ın, fakirlik eşiğinin altında yaşayan ailelerin, git gide büyüyen suç miktarının, yönünü yitirmiş gençliğin ne önemi vardır! Önemli olan Borsada her şeyin yolunda olmasıdır, çünkü orada “büyüme” hesaplamalarına dâhil edilen spekülatif karlarla ve gerekli malların üretimini çoğaltarak iş yaratan gerçek ekonomiye yatırım yapacak yerde spekülatif rakamsal değerlerle oynanmaktadır.

Tam bu noktada bütün resmi kuruluşlarda ve üniversitelerde otorite olan Samuelson’un (Nobel Ödülü sahibi) *Traité*

d'économie Politique (Ekonomi politiğe dair)' isimli eserinde yer alan "büyüme"nin tanımını araştırmanızı öneririm: Ona göre gayrisafi milli hasıla "özel tüketim giderlerinin, yatırımların ve devlet giderlerinin toplamıdır." "Büyüme", ihtiyaçları için ailelerin alımlarının yükselmesinden farklı bir kriterle ortaya çıkabilir. Her felaket bir büyüme sıçraması meydana getirir; ister Amaco Cadiz'in ya da Erika'nın batması söz konusu olsun, ister trafik kazalarındaki binlerce ölü söz konusu olsun, arabacıların, kliniklerin, cenazelerin, temizleme hizmetlerinin ya da devlet sübvansiyonlarının faturalarının "toplam"ıyla (Samuelson'un dediği gibi) "büyüme" baş döndürücü bir şekilde yükselecektir. "Büyüme" yükselir. Ülke git gide daha iyiye gider.

"Piyasa Tektanrıcılığı"nın Tütsüsü Esrar

Batı'nın intiharı, 1 Ekim 1993 tarihli *Le Monde* gazetesinin Amerikan "ulusal liberalizm"i olarak adlandırdığı şeyle empoze edilmektedir. Bu liberalizm Avrupalı vasallarda, Güney ve Doğu devletlerinde devletin rolünün silinmesini ve kişilerin yaşamlarının her tür anlamdan yoksun olmasını istemektedir.

Halklarımızdaki ve özellikle de gençlerimizdeki ahlaki sonuçların kaynağı da budur: Yaşamı anlamından yoksun bırakan bu "piyasa tektanrıcılığının" yaşanmaz olan dünyasından her ne pahasına olursa olsun kurtulmak.

Birleşik Devletler'de esrar kullanmaktan ya da bunun ticaretini yapmaktan tutuklananların sayısı 1964'te 57 kişiden 1995'de 101'e ve 1992'de 66.000 kişiye yükselmiştir. Patlama şeklinde bir yükseliştir bu: Son 25 yıl boyunca tütün kullanımı üçte bir yükselirken, sakinleştiriciler yedi katına, esrar ise 600 katına çıkmıştır!

Fransa'da ve Avrupa'nın diğer ülkelerinde esrar kullanımı, büyük ölçüde gençlerin toplumdan kaçma arzularının ifadesi-

dir. 1988'de INSERM (Sağlık ve Tıbbi Araştırma Ulusal Enstitüsü) esrar bağımlılarının sayısının 180.000 olduğunu ileri sürmüştür.

Birleşik Devletler'de bu durum daha da kötüdür; 1988'de yapılan bir ankete göre 23 milyon Amerikalı, anketin yapıldığı ay içinde esrar kullanmıştır. Büyük metropollerde durum daha da ciddidir -New York tek başına 600.000 esrar bağımlısını barındırmaktadır- ve esrar, ırkçılık ve işsizliğin bir araya gelişi suçluluk için olağanüstü elverişli bir ortam hazırlamaktadır.

"1990'da AEB ülkeleri 67 ton saf kokain ve 32 ton eroin tüketmişlerdir." (Le Figaro, 6/1/1992).

Aşırı dozdan ölenler başdöndürücü bir çoğalma sergilemektedir: "1984'te Birleşik Devletler'de bütün maddeler dâhil olmak üzere 2.000'den fazla ölü; 1986'da İspanya'da eroin aşırı dozundan 189 ölen olurken 5 yıl önce yalnızca 34 kişi ölmüştür. Sırf 1988 yılında eroinden kaynaklanan 800 aşırı dozdan ölü kaydedildiği İtalya'da ise, bu rakam durmadan yükselmektedir."³

Fransa'da, Polis Kategorisi Sendikaları Birliği'nin (USCP) eski genel sekreteri Remy Halbwax, *Justice pour la police* (Polis için adalet) adlı kitabında şunları belirtmiştir: "Uzman polis servisleri, yakalamayı başardıkları ürün miktarlarının (1982'de 33 ton hint keneviri, 209 kg eroin, 122 kg kokain, 28.389 L.S.D. dozu) dolaşımında olan esrarın yalnızca % 2'sini temsil ettiğini düşünmektedirler."⁴

"14 ile 16 yaşları arasında gençler (% 6,5'i 13 yaşın altındaki çocuklar) hashhaşa (% 56,4), alkolle (% 4,3), ilaçlarla (% 4,3), solvent/larla (% 3,5) esrar almaya başlayıp 18 yaşlarında "ağır" esrar kullanımına geçmektedirler."⁵

Birleşik Devletler'de 3 milyon kronik bağımlı ve 20 milyon da fırsat buldukça esrar kullanan bağımlı bulunmaktadır.

"12 ile 44 yaş arasında beş Fransız'dan biri hashhaş içmiş ya da içmektedir. İşte SOFRES'in 12 ile 26 Mayıs 1992 tarihleri ara-

sında gerçekleştirdiği anketin sonuçları böyledir.” (Le Monde, 1-6-1992).

“Hint keneviri ve türevlerini (rezina, marijuana, vs.) düzenli olarak tüketenlerin sayısı Fransa’da yaklaşık olarak 1 milyon kişi kadardır ve SOFRES (Sondaj enstitüsü, NDLR) zaman zaman kullananların da yaklaşık olarak 5 milyon olduğunu düşünmektedir.” (Le Monde, 4-1-1994).

Hint keneviri ve türevlerinin dünya ölçeğindeki pazarı, Avrupa’da % 19, Birleşik Devletler’de % 80 ve dünyanın geri kalan kısmında % 1 olarak dağılmaktadır.

“Günümüzde esrar ekonomisinin, piyasanın öneminden ve arzın devamlı yükselmesinden dolayı dünya ekonomisinde stratejik bir yeri vardır.” (Le marché des drogues, s. 89)

“İşin içindeki para miktarları öylesine büyüktür ki, parayı “aklamak” için geleneksel olarak kullanılan mâhirane yöntemler artık yeterli değildir. Esrar konusunda uluslararası bankacılık sisteminin yardımı vazgeçilmezdir (...). Aklanma da vergi cennetlerinin koruması altında gerçekleştirilir.” (A.g.e., s. 90-91).

“Uyuşturucuların üretimi ve ticarî metâ haline dönüştürülmüş olması, bankacılık sektörünün ilgisini çekmemesi mümkün olmayan bir zenginlik kaynağıdır.” (A.g.e., s. 94).

“1.600 milyar Frank civarında olan yıllık cirouyla esrar trafiği, yaklaşık 500 milyar Frank olduğu düşünülen kârlar sağlamaktadır... Fransa’nın bütçesinin 1.200 milyar Frank olduğu düşünülürse, uyuşturucu trafiğinin Fransız bütçesinin hemen hemen yarısını teşkil ettiği açıkça görülür.” (Le monde des drogues, 1994, s. 8 ve 9).

“Propaganda aracı, istikrarsızlık ya da egemenlik silahı olarak esrar, süper güçlerin stratejik silahları. La kıymetli bir araç olarak görülebilir.” 6

“Afyon meselesi, Türkiye ile Birleşik Devletler’in ilişkilerine bir göz atmadan kavranılamaz.” (A.g.e., s. 128).

Kapitalizm’in Rusya’da kurulmasının, esrarın yayılmasının

üzerindeki tipik etkilerine verilecek örneklerden biri de şudur:

“Narko-business (Uyuşturucu sektörü)”ne Karşı Mücadele Bürosu şefi Valentin Dimitrievitch Rochtchine şöyle yazmıştır: “Esrar patlama noktasındadır. Eski Sovyetler Birliği’nin bütün topraklarında, bağımlı ya da zaman zaman kullanıcı, üretici, satıcı, kurye ve temizleyici, ya da bu trafiğin parasından faydalanan kişi olarak nüfusun yaklaşık % 14’ü esrarla ilişkilidir.”

Özbekistan’da polis, haşhaş ekilen arazilerin altı katına çıktığını açıklamıştır: 1991’de 150 dönüm, 1993’de 1.000 dönüm.

Afganistan (1993’te dünya afyon üreticiliğinde birinci olmuştur) afyonu geniş ölçüde Rusya’ya sızmaktadır.

Çernobil bölgesinde dev afyonlar, Kazakistan’da Çu Vadi-si’nde binlerce dönümlük yaban hint keneviri, Özbekistan’da ve Tacikistan’da sulanmış afyon ekimi.⁷

Çocuk Oyunu Gibi Ölüm

Şiddetin gelişmesini temel alan çok sayıda interaktif bilgisayar oyunu vardı (Bu öylesine açıktır ki, Amerikan ordusu başkanları, orduları için “sıfır ölüm”lü bir savaşa yönelik askerlerinin eğitimleri için bunları kullanırlar).

Yeşil berelilere ve federal ajanlara cinayet psikolojisi üzerine ders veren Albay David Grossman, askeri eğitim alanında bu oyunların etkililiğini vurgulamıştır.

Böylece taktik eğitim çalışmalarında kullanmak üzere Deniz Müfrezesi, bilgisayar oyunu Doom üzerine hak elde etmiştir. Ordu ise Super Nintendo’yu seçmiştir.

Yalnızca bunların son yenilikleriyle sınırlı kalacak olursak yakın zamanda her yeri istila eden “Pokemon”ları (“pocket monster”, yani “cep canavarları” ifadesinin birleştirilmiş hali) burada belirtmekle yetineceğiz. Bu oyunun mekanizması öyle-

sine sofistikedir ve kullanımı öylesine kolaydır ki 9 yaşından itibaren çocuklar tarafından bile kullanılabilir.

Bu oyun, geleneksel ateşli silahlardan çok daha fonksiyonel bir dizi ölüm makinesi sunmaya yöneliktir; çatışma egzersizlerinde ateş, yıldırım, sismik şoklar, manyetik dalgalar, vs., saldırı, rövanş, kısacası kim olursa olsun düşmanın yok edilmesi söz konusudur.

9 yaşında bir erkek çocuğu bu oyunu seviyor, *“çünkü dövüşerek daha güçlü oluyor ve düşman kim olursa olsun onu ezebiliyor. Örneğin fakiri yok etmek gerekiyor çünkü o sonunda bir hırsız ve bir katil olacaktır. Dolayısıyla onu öldürmek gerekiyor.”*

“Basketball Diaries”in senaryolarından birinde bir çocuk bir sınıfa giriyor ve orada birkaç öğrenciyle öğretmeni öldürüyor. Bu suç gerçekten, Michael Carneal adında bir öğrenci tarafından işlenmiştir; polis, çocuğun bilgisayarını incelediğinde, oyunun amacı bir hedeften diğerine geçmek ve özellikle kafayı hedef alarak “düşmanlar”ın üzerine ateş etmek şeklindeki “Doom” (“Ölüm Yazgısı”) tutkunu olduğunu keşfetmiştir.

Çocuk, kitle halinde öldürmenin senaryonun esas amacını oluşturduğu bu durumu ve davranışı tekrarlayarak sekiz kurşunla beşini başından, üçünü göğsünden toplam sekiz kişiyi vurmayı başarmıştı; bu da (Amerika’da gördüğümüz gibi aynı aygıtlar üzerinde) antrenmanlı profesyonel bir asker veya polis için bile olağanüstü bir başarıdır. Pokemon’da sadece bir düğmeye basmak yeterlidir ve Amerikan ordusunda olduğu gibi “sıfır ölüm”le zafer elde edilir.

Bu da “korku filmlerinin” genel temasıdır (video kasetçilerde en çok satılan filmlerdir).

Paducah’ta benzer senaryolara göre öldürülen üç küçük kızın ailesi, çocukları bu şekilde küçük ölüm makinelerine dönüştüren firmalara karşı dava açmışlardı: Aralarında I.D. Software Nintendo in America, Sonny International, Interactive

Studios of Amerika'nın da yer aldığı 12 firmaya, Time Warner Polygram filmlerinin yapımcılarına ve bu şeytani oligarşinin parlak ajanları olan iki Internet server'üne dava açtılar.

Fransız televizyonunun sunduğu şiddet ve korku filmlerinin büyük çoğunluğu Amerikan kökenlidir. Yalnızca programlara bir göz atmak ya da bunların sinema reklamlarına yönelik 30 saniye içinde 3 ya da 4 el ateş edilmesine tanık olduğumuz kısa kliplerine bakmak yeterlidir.

Hobilerin ve sanatların bütün olanlarında, örf adetlerin çöküşüyle kendisini gösteren maneviyatın ve irfanlığın yok edilmesini sistematik hale getiren ve yüksek getirisi de olan bir girişim söz konusudur. Bu ülkenin yerleşik şiddeti, gençliğin eğlence düzeyinde bile tahriplere neden olmaktadır.

Doktor Relman, Haight Ashbury Free Clinics'teki dostlarıyla birlikte bir "Rock Med" yani Rock konserleri esnasında yaralıları bulundukları yerde tedavi etmeyi amaçlayan tıbbi bir organizasyon kurmuştur. Doktor Relman, 'Kaliforniya'daki San Jose eylemini şöyle tasvir etmiştir:

"Larsens'ler devlet üniversitesinin basket sahasının tribünlerini titretiyor. Bu hard-rock konserinde, gitar akordlarının her biri adeta çekiç darbeleri gibi ve yerlerde birbiri üzerine atlayan ter içindeki gençler yığılı... Kulisteki odalardan birinde David Relman, plastik eldivenlerini takıyor ve kazazedeler arasında bir eleme yapmaya başlıyor. Yirmi bir yaşında bir genç; gövdesi çıplak ve başında ısırik izleri. Bir görevli kolunu sıyırmış; sol elinin bir kemiği kırık gibi görünüyor. "Federal Correctional Institution"un bir t-shirt'ünü kasıla kasıla giyiyor; sol gözünün üzerinde kanayan bir kesik var.

Dr. Dave, hastalarına kendini tanıttığı şekliyle bir "rock doktor"udur. Uzmanlığı, akşam olunca rock konserlerinde sakatlanan ve zarar görenleri tedavi etmektir. Başta ciddi yaralar ve kırıklar olan nice vakalar.." (Solidarité nouvelle, no 4, 19 Ekim 1993).

Bütün dünyayı istila edeceğı benzeyen ve Amerika'dan ithal edilen bu ahlak virüsüyle kuşkusuz polis baskısı sayesinde baş etmemiz zordur.

Avrupa, biraz gecikmeyle de olsa görünüşte güçlü, gerçekte ise çürük bu intihar modelini takip etmektedir. Ne yapmalı? Askeri bir yüzleşme söz konusu olamaz, çünkü Birleşik Devletler'in yok etme sanatındaki üstünlüğü tartışılmazdır. Fakat bu askeri yok etme gücünü korumak pahasına Birleşik Devletler, müşterilerinin bir ya da iki milyar kadarının kaybına dayanamazdı; tabi gerçekten "hür bir dünya", uçaklarını olduğu gibi Amerikan filmlerini ve Coca-Cola'sı gibi bilgisayar sistemlerini satın almayı gerçekten reddedebilseydi. Kökten bir boykot, hem şiddetli olmayan hem de etkili olan tek savunma yöntemidir.

Fransa'da ve Avrupa'nın diğer ülkelerinde esrar kullanımı, büyük ölçüde gençlerin toplumdan kaçma arzularının ifadesidir. 1988'de INSERM (Sağlık ve Tıbbi Araştırma Ulusal Enstitüsü) esrar bağımlılarının sayısının 180.000 olduğunu ileri sürmüştür.

Bu yalnızca siyasi bir sorun değildir. Günümüzde bütün insanı, kişisel ve uluslararası ilişkilerin yalnızca piyasanın yasalarıyla düzenlendiğı piyasa tektanrıcılığının egemen olduğu bütün toplumların, bütün insanlığın nihai gayelerine ilişkin bir sorun söz konusudur.

Sorun hem ahlaki hem de dinidir ve bu nedenle akıl yürütmemizi temel iman sorunu üzerine yoğunlaştırdık:

“Tanrı’n Kimdir?”

Sorunlarımızın çözümü, imtiyaz tanımadan ve birinin ya da diğerinin dogmalarını ve ayinlerini empoze etme iddiasında bulunmadan bütün dinlerin birliğini gerçekleştirecek imanın devasa bir ayaklanması gerektirmektedir.

PNUD’un (Birleşmiş Milletler Kalkınma Örgütü) başkanı Mr. James Gustave Speth, *Le Monde* gazetesine 1996’da şunu açıklamıştır: “1,6 milyar insan 1980 yılı başına göre daha kötü durumdadır. Bir buçuk nesil boyunca en zenginler ile en fakirler arasındaki mesafe çoğalmıştır: 60’lı yılların başında dünyanın % 20 en zenginleri, 1 ile 30 arasındaydı ve en fakirler de % 20’ydi. Bugün ise (1999) 1 ile 60 arasındalar. Bu asrın sonlarının anahtar kelimeleri olan özelleştirme, liberalleştirme, ahlak gevşekliği büyümeyi olumlu etkilemektedir, ama bu büyümeye daha büyük bir fakirlik, daha belirgin eşitsizlikler ve daha yüksek bir işsizlik eşlik etmektedir.”

Dünyanın bu fiziki ve ahlaki parçalanmasının örneği, bu çöküşün öncüsü olan Birleşik Devletler’dir. Yerli Kızılderili nüfusu 10 milyondan 200.000’e düşürmüş, “Bağımsızlık Beyannamesi”nden bir asır sonra zenci köleliliği ve günümüzde de ayrımcılığı uygulayarak tarihini “etnik bir arındırma”yla başlatmıştır. Kendisine “medeni” denilen ve ancak ölüm cezasının uygulandığı nadir ülkelerden biridir.

1994’te Birleşik Devletler’de bazen 12, 15, 18 yıl boyunca infaz edilmeyi bekleyen 2.800 ölüm cezası mahkûmu bulunmaktaydı. Verimlilik kaygısıyla “bazen infazlar aynı güne toplanmıştır” (*Le Monde*, 3 Ocak 2000).

Önceki başkan George Bush’un Teksas Valisi oğlu Bush, Ocak 2000’de 10 ölüm cezasını ve vali olarak atanmasından bu yana da 169 ölüm cezasını onaylamıştır. Bu “Serial Killer/seri katil”, sonradan ABD’nin Başkanlığı’na seçilmiştir.

Adli "hatalar" öyle çoğalmıştır ki DNA testleri 72 suçsuzun affedilmesini sağlamıştır. Barbarlık öylesine öfke vericidir ki, Birleşik Devletler'de avukat tutabilenler ile tutamayanlar arasındaki eşitsizlik son derece belirgindir. İnfazlar, vilayetlere göre elektrikle öldürme, gaz odası veya öldürücü iğnelerle (kameraların ve seyircilerin gözleri önünde) yapılmaktadır.

New York Columbia Üniversitesi Hukuk Fakültesi araştırmacıları tarafından gerçekleştirilen ve 12 Haziran 2000'de yayınlanan bir incelemeye göre, Birleşik Devletler mahkemeleri tarafından verilen ölüm cezası kararlarının üçte ikisi, temyiz sürecinde yeniden gözden geçirilerek değiştirilmiştir. Bu inceleme, 1973 ile 1995 yılları arasında temyize başvuran ölüm cezalarının büyük bir çoğunluğunun, beklenmedik sonuçlara vardığını ortaya koymaktadır. Bu gözden geçirmelerden sonra mahkûmların yaklaşık % 7'si masum ilan edilmiş ve % 82'si de daha hafif cezalara çarptırılmışlardır.

Bu inceleme, *"hata işlemek için kurulmuş ve sonra da bunları düzeltmeye çalışan bir sistem"*in câri olduğunu ispatlamıştır. (James Liebmann, çalışma koordinatörü).

10 Haziran 2000'de Paris'te düzenlenen İnsan Hakları Birliği Kongresi'nde Fransa Milli Meclis Başkanı Raymond Forni, Birleşik Devletler'deki ölüm cezasına tepki gösteren ateşli bir bildiri sunarak. *"Artık kölelik, örgütlü ırksal ayrımcılık değil, ölüm cezası vardır. İğne vurmamak, kurşuna dizmek, elektrikle çarptırmak, gazla öldürmek, asmak: Yenilenmenin ülkesinde yenilik, aynı zamanda ölümün hizmetindedir (...) Dinin her yerde mevcut, hatta saplantılı olduğu, Tanrı'ya olan güvenin banknotlarda yer aldığı (...) ama kurtuluşun konuşmaya hakkı olmadığı tuhaf bir ülkedir"* diye ilan etmiştir. Forni, Fransa'da ölüm cezasını kaldıran 1981 yasasının emekli raportörüdür.

M. Forni, aynı zamanda Beyaz Saray'daki *"demokrat aday"* Al Gore'un *"sessizliğini"* de eleştirmiştir: *"Bu vahşete karşı demokrat aday ne söyledi, ne yaptı, ne önerdi? Hiçbir şey. Muhali-*

fin [George W. Bush, cumhuriyetçi] rahatsız olmuş sessizliği ya da zımnı kabulü müdür bu?" (Le Monde, 13 Haziran 2000).

Burada yargıların çeşitliliği yine maalesef hem tenin rengine hem de zenginliğe bağlıdır. Zenginlerin tercih edilmesi onlara iktidarı vermeye götürür: Birleşik Devletler Yüce Mahkemesi ve Birleşik Devletler Kongresi Başkanı John Jay, "örneğin 1988'de Temsilciler Meclisi'ne senatör veya üye seçilmenin 500 milyon dolarlık bir reklam bütçesi (1970'tekine göre on katı) gerektirdiğini" belirtmiştir.

% 70 oy kullanmamaya kadar varan seçmenlerin, oylarının bir anlamı olmadığı kanaatine niçin sahip oldukları daha iyi anlaşılmaktadır.

Bazılarının hakaretvari lüksüyle, diğer bazılarının da başkaları tarafından dışlanması arasındaki böylesi çelişkiler, bunların bir tezahürü olan banliyölerimizde tektük vuku bulan gösterilerle hiçbir benzerliği olmayan genelleştirilmiş bir şiddeti meydana getirir. New York'ta polisin istatistiklerine göre her dört saatte bir, bir cinayet, her üç saatte bir, bir tecavüz işlenmektedir. Her otuz saniyede bir, bir saldırı işlenmiştir. New York, suçluluk konusunda Amerikan kentleri arasında yalnızca onuncu sıradadır. 1989'da Birleşik Devletler'in genelinde 21.000 cinayet kaydedilmiştir.

Birleşik Devletler'de çocukların korunmasına yönelik faaliyetlerde bulunan örgüt *Children's Defence Fund*'un son raporu, çocuklar ve gençlerin silahlarla öldürülüşünün devamlı yükselen grafiğini gözler önüne sermiştir. 1979 ile 1991 arasında 19 yaşın altında 50.000 Amerikalı (9.000'i on dört yaş altında, 40.000 on beş ile on dokuz yaş arası) mermiyle, kazayla ve suçtan ölmüştür. Rapora göre aynı dönemde, on dokuz yaş altı cinayetten sanık tutuklamaları % 93 artmıştır. Çoğu zaman gençlerin birbirini yaralaması veya öldürmesi söz konusudur. Kazalardan (silah kullanımı dışı) ve kanserden sonra cinayet artık gençlerin ölüm nedenleri arasında üçüncü sıradadır.

ABD “uber alles”⁸

Bu şiddet, içsel hayatta olduğu gibi dış siyasette de uygulanmaktadır.

1898’de senatör Albert J. Beveridge şunları söylemiştir: “Dünya ticareti bizim olmalı ve olacaktır ve bunu elde edeceğiz de. Denizleri bizim ticaret gemilerimizle kuşatacağız; büyüklüğümüze yakışır bir filo inşa edeceğiz. Kendi kendilerini yöneten, bizim sancağımızı taşıyan ve bizim için çalışan büyük sömürge-ler ticaret yollarımız boyunca yan yana dizilecektir. Kuruluşlarımız, ticaretimizin kanatları üzerinde sancağımızı dalgalandıracaktır. Ve Amerikan hukuku, Amerikan düzeni, Amerikan medeniyeti ve bayrağıyla, bugüne kadar kan revan içinde olan ama artık Tanrı sayesinde yakında ıslıl ıslıl olacak kıyılara ayak basacağız.”

Truman ise şöyle der: “Öyle bir zaman gelecek ki, Birleşik Devletler’in ihtiyaç duyduğu pek çok şeyi dışarıdan elde etmemiz gerekecek. Labrador’a ve Liberya’ya gidip, çelik fabrikalarımızın iyi işlemesi için gerekli madeni almalıyız. Bakırımızı dışardan getirtmeliyiz. Arizona’da ve Utah’ta var ama Şili’ninkinden vazgeçemeyiz. Bolivya’da kalay, Endonezya’da kauçuk vardır, tabii, dünyanın diğer kısımlarında ihtiyacımız olan şeylerin bütün listesini de çıkarabilirim.” Bu ülkeler, oligarşik hükümetlerin aracılığıyla ya da doğrudan alttan idareyle Washington’a elverişli, Amerikan şirketlerinin yoğun olarak yerleştiği, Amerikan finansının ulusal ekonomiyi az çok gizli bir şekilde denetlediği ülkelerdir.

Kore savaşından kısa bir süre önce 1950’de Birleşik Devletler’in siyasi çizgisini belirleyen bir belge -*National Security Council Memorandum 68 (NSC, 68)*- hazırlanmıştır. Bu metni, *State Department Planning Staff*’ın başında Georges Kennan’ın yerini alan Paul Nitze kaleme almıştır.

Georges Kennan uzaklaştırılmıştı çünkü iktidar onu fazla

“uysal” bulmuştu. Bununla beraber Georges Kennan 1950’de şunları yazmıştı: “Dünya zenginliğinin % 50’sine ama nüfusunun yalnızca % 6,3’üne sahibiz. Bu durumda kıskançlık ve hınç duygularına maruz kalmamız kaçınılmazdır. Gerçek görevimiz gelecek dönem için ulusal güvenliğimizi tehlikeye atmadan bu eşitsizlik durumunu koruyacak bir ilişkiler sistemini geliştirmektir. Bunu gerçekleştirmek için her türlü duygusallıktan kurtulacağız ve ayakta düş kurmayı bırakacağız. Günümüzde dünya ölçeğinde huzur sağlama lüksüne sahip değiliz. Artık insan hakları, yaşam düzeyini yükseltme ve demokratikleştirme gibi belirsiz ve gerçekleştirilemez hedeflerden bahsetmeyi bırakmalıyız. Güç ilişkileri deyimiyle, açıkça eyleme geçmek zorunda kalacağımız günler çok uzak değildir. Idealist sloganlarla ne kadar az rahatsız edilirse o kadar iyi olur.”⁹

Irak’ın yok edilişinden sonra, bu dünyaya egemen olma hırsı, büyük bir edepsizlikle daha da belirginleşmiştir. Biri 2002’de “Savunma” Bakanı yardımcısı D. Wolfowitz döneminde ve diğeri Kurmay Başkanları Komitesi Başkan yardımcısı Albay Jeremias döneminde Pentagone’un iki belgesi bu konuda çok açıktır. İşte onlardan bazı pasajlar:

“Uluslararası düzen, sonuçta Birleşik Devletler tarafından teminat altına alınmıştır ve o da toplu bir hareket gerçekleştirilmediğinde veya dolaysız bir eylem gerektiğinde bağımsız olarak davranacak durumda olmalıdır.”

“NATO’nun dengesini bozabilecek ve sadece Avrupa’ya özgü bir güvenlik sisteminin ortaya çıkmasına engel olacak şekilde hareket etmeliyiz.”

“Birleşik Devletler tarafından yönetilen bir kolektif güvenlik sistemine Almanya’nın ve Japonya’nın dâhil edilmesi.”

“Olası rakipleri daha büyük bir rol üstlenmeye ihtiyaç duymadıklarına ikna etmek.” Buna ulaşmak için bu biricik süper güç statüsü, “yapıcı bir davranışla ve her hangi bir ulusu veya grubu Birleşik Devletler’in üstünlüğüne meydan okumaktan yüz çevir-

nesini sağlayabilmek için yeterli bir askeri güce sahip" olmalıdır. Amerikan "liderliği"ne meydan okumaktan ya da mevcut ekonomik ve siyasi düzeni sorgulamaktan caydırmak için gelişmiş sanayileşmiş ulusların menfaatini göz önünde bulundurmalıdır."¹⁰

Tanrı'nın onlara tayin ettiği "açık yazgı" doğrultusunda gerçekleşen bütün Amerikan ilhakları gibi bunlar da Birleşik Devletler Başkanları tarafından söylenmiştir.

Bu "seçilmiş halk" hakkında, selefleri gibi Başkan Nixon da şunu tekrarlayacaktır: "*Tanrı Amerikalılar'la beraberdir ve Tanrı Amerikalılar'ın yönettiği bir dünya istiyor.*" Emekliliğe ayrıldıktan sonra Irak işgaliyle ilgili olarak, 7 Ocak 1991'de New York gazetesinde şunları yazmıştır: "*Oraya demokrasiyi savunmaya gitmiyoruz, çünkü Kuveyt demokratik bir ülke değildir, o bölgede de zaten öyle bir ülke yoktur. Oraya bir dikta rejimini yok etmeye de gitmiyoruz. Oraya uluslararası hukuku da savunmaya gitmiyoruz. Oraya gidiyoruz ve oraya gitmeliyiz çünkü bizim hayati menfaatlerimize dokunulmasına izin vermeyeceğiz.*"

Birleşik Devletler'in "hayati menfaatleri", bütün dünyaya ebedi (Fukuyama'nın "*Tarihin Sonu*") olarak piyasa tektanrıcılığını empoze etme arzusuyla özetlenir.

Yozlaşma, çürüme/corruption yeterli gelmezse, askeri cezalarla tehdit ederek bunu empoze etmek.

Başbakan'ın bildirilerinde olduğu gibi Fransız Cumhurbaşkanı'nın bildirisinde de telaffuz edilmeyen bir sözcük vardır: Amerika aslında Kosova, sorunların anahtar kelimesidir ve Pentagon'un yardımcılarını bu kelime çok zahatsız etmektedir. Neden?

Çünkü Amerikalıların yaptıkları şey Avrupa'yla savaşmaktır. Söz konusu olan insanî bir hareket midir?

Öyleyse medyanın ve resmi kişiliklerin "etnik arındırma"

dedikleri şeye maruz kalmamış olan ve ancak üzülmekte ve onlara kucak açmakta haklı olduğumuz zavallı Kosovalılar üzerine televizyonlar bu kadar tekrar yayını neden yaparlar?

“Filistinli sığınmacılar” için bu kadar üzüldük mü?

Türkiye’deki Kürtler için o kadar ağladık mı?

HAYIR. Çünkü, dün Latin Amerika’da Amerikalılar’ın kiraylayıp, eğittikleri Pinochet ve “Ölüm Tugayları” gibi bugün de İsrail’li yöneticiler ve Türk generaller, Amerika’nın koruması altındadırlar.*

10 yıldır Irak’ta onlara işkence ederken ve Filistin’den çıkarılmalarına ve zulüm görmelerine izin verirken Clinton ve Pentagon, aniden İslam’ın ve müslümanların dostu mu olmuşlardır? Yoksa Ortadoğu’nun petrol sahiplerinin gözünde bağışlanmak için Bosna’yı ve Kosova’yı mı kullanıyorlar?

Zaten Washington için, Kosovalılar’ı korumak diye bir şey söz konusu değildir (Amerikan füze ve bombalarının yağdığı Priştina’dan kaçışları, saldırının başlangıcından bu yana on kat artmıştır)

Söz konusu olan şey tam tersine, barış yanlılarını gözden düşürmek ve Pentagon’un silahlandırıp finanse ettiği paralı askerler olan UCK** ya da “yeni ustaşiler*** için destek bulmaktır. Clinton-UCK ittifakıyla savaş aynen devam etmektedir.

* Yazar’ın bu şekilde bir mukayesesi yanlıştır. Evet, Türkiye’nin, Kürt sorununa yaklaşımında ciddi insan hakları ihlalleri söz konusudur. Ancak bu ihlalleri Pinochet’in “Ölüm Tugayları” ve “İsrail’in Filistinliler”e yaptıklarıyla kıyaslamak, eğer bilgisizlik değilse gerçeği tersyüz etmek anlamına gelir. (Pınar Yay. n.)

** UCK: Bosna Halk Kurtuluş Ordusu; Sırlara karşı mücadele eden kuvvetler. (Pınar Yay. n.)

*** Oustachis: II. Dünya savaşı sırasında, Yugoslavya Nazi işgaline uğradığı sırada, 200 yıl Sırp milliyetçiliği altında ezilmiş olan Hırvatlar’ın kurdukları milis güçlerine verilen ad; Tito’nun Partizanları’na karşı Naziler’le işbirliği yapıp bir nevi bu 200 yılın intikamını almak istiyorlardı. Tito’nun ölümünden sonra Yugoslavya’dan ayrılan ikinci ülke olan Hırvatistan’ın eski bir Ustaşı olan ilk devlet başkanı Sırlara karşı sert politikalar uyguladı. (Pınar Yay. n.)

Açıklanamazı açıklamak için aynı savaş: Komşularından hiçbirine saldırmamış olan bir ülkenin iç meselelerine müdahale etmek.

Hitler'e istila ettiği bir ülkeyi sunmak söz konusuysen Münich'ten nasıl bahsedebiliriz.

Ya da Pentagon Afganistan'da iktidara getirdikleri "Taliban" harekâtını tekrar başlatmıştır. "UCK'nın Talibanları".

Birleşik Devletler'de İktidarın İki Kaynağı: Dolar ve Tanrı

"Tanrı Amerika'yla beraberdur, Tanrı Amerika'nın dünyayı yönetmesini istiyor." (Richard Nixon)

Büyüme ve spekülasyon

Neden Tanrı'dan bahsedilir?

O ne suçlanılır ne de yardımı için ona yalvarılır.

Çünkü insan, insan olduğundan beri bütünlük, adalet ve mutluluk rüyasının taçlanması ve maalesef çoğu zaman da cehaletinin örtbas edilmesi veya suçlarının bağışlanması için durmadan ona başvurmuştur.

İman, hayvani tarihimizden kurtulmamız için Konfüçyus ve Buda'dan İsa'ya, Saint François d'Assise ve Gandi'den Luther King'e ya da Helder Camara'dan Kurtuluş teologlarına kadar bizlere yol gösteren azizlere ve kahramanlara şekil kazandırmıştır.

Fakat kurumsal dinler ve "hiyerarşileri", yani aynı Tanrı'ya ait olduklarını iddia ederek evrensel düzeyde kendi kendilerine kutsallık atfeden kutsal iktidarlar, çoğunlukla bazen nefreti, bazen güvensizliği, en kötüsü de bazen kaosu meydana getirecek derecede cehaletlerin ve şiddetlerin yayılmasına, bütün iktidarların kutsanmasına, egemenliklerin, terörlerin ve savaşların kabullenilmesine izin vermişlerdir.

Bununla beraber umudumuzu yitirmek ve insanın tama-

men insanî olan boyutundan vazgeçmek istemiyorsak, insanlara ihanet eden kiliseye rağmen insanın insan olmasını sağlayanlar aracılığıyla bu Tanrı'ya ihtiyacımız vardır.

Bugün XXI. asırda küresel bir intihardan kurtulmak için daha parlak bir ışığı görmeye her zamankinden daha çok ihtiyacımız vardır.

Çünkü XX. asır, bütün asırların en kanlısı olmuştur ve aynı sapmalara kendimizi bırakırsak XXI. asır, bir yüz yıl kadar bile sürmeyecektir.

Politikalar, Kiliseler'den daha hızlı bir şekilde iflas etmiştir.

Zayıflıklara, çalkantılara ya da kötü idarecilerin aldatmalarına rağmen, tarihin seyrini değiştiren çoğunluklara nüfuz ettiğinde imanın büyük başkaldırısı gerçekleşecektir.

Bu asrın eşiğinde artık yalnızca dağları yürütmeye değil, aynı zamanda Atlas mitinde olduğu gibi bütün dünyayı omuzlarında taşıması gereken bu imanın yeni bir başkaldırısına her zamankinden daha çok ihtiyacımız vardır.

Bu sorumluluğun devasallığını kavramak için, yeni ortaya çıkan bu lanetli asrın bilançosunu çıkarmak yeterlidir.

Auschwitz'den Hiroşima'ya, Kore'den ve Vietnam'dan Cezayir'e ve Ruanda'ya, Lübnan'dan Filistin'e, Irak'tan Kosova'ya kadar yüzlerce ölüyle, I. Dünya Savaşı'nın 11 milyon ve II. Dünya Savaşı'nın 50 milyon ölüsüyle, bütün bu savaşların bilançosunu çıkarmak değil, daha büyük suçların bilançosunu çıkarmak gerekir, çünkü sefalet ve açlık, savaşlardan çok daha fazla öldürmektedir. Kuzey ile Güney arasındaki kınılma. Egemenlik avantajını en güçlü olana sağlayan ekonominin "küreselleşmesiyle" (ve onu kutsallaştıran "piyasa tektanrıcılığı" diniyle) niceleri ölüyor; *Le Monde*'un bir başlığına göre "zengin ülkeler ile Üçüncü Dünya ülkeleri arasındaki mesafe daha da büyüyor."

Dünyada üretilen besinler 8 milyar insanı doyurabilir. Üç ülke; Birleşik Devletler, Kanada ve Avustralya, 100 milyon

tonluk tohum fazlalığını izinsiz olarak kendilerine ayırmaktadırlar. Oysa ki bu tohumların % 3'ü veya % 4'ü açlıktan dolayı gerçekleşen milyonlarca ölüme engel olmaya yeter.

Kaçırılmış Fırsatlar

XX. asırda kökleri geçmişe dayanan iki büyük umut var olmuştur:

Birincisi, önceki asrın en büyük dehalarından biri: Eserleri aracılığıyla, bir ütopya önermeksizin, kendi döneminin kapitalizminin çelişkilerini derin bir çözümlemeyle milyonlarca sömürülenin ve sefalet mahkûmun umudu olmuş Karl Marks. Marks'ın yöntemi (formüllerinin tekrarı değil), doruk noktasını yaşayan sistemin, ölüm döşğinde olduğu şu zamandaki yeni çelişkilerini kavrayabilmek için kendisine başvurulduğu takdirde bugün bile hâla güncelliğini yitirmeksizin dimdik ayaktadır.

Fakat lafızcılık, tarihsel anlam yokluğu ve acımasız bir çevrede savaş verenlerin dikta özentileri sonucunda, Lenin'in erken ölümüyle de (1923) Marks'ın gözden düşmesine ve mesajının köhneleştirilmesine sebep olmuştur.

Biz, Marks'ın umudundan, onu anlamadan kendilerini ondan sayanların ve nihayetinde ona ihanet edenlerin tarihsel çöküşünden sonra bile onun hâlâ güncelliğinden bahsedebiliriz.

XIX. asırda başka bir umut daha doğmuştu, Afgani'den ve Muhammed Abduh'tan Şeyh İbn Badis'e, Muhammed İkbal'e ve Ali Şeriatî'ye kadar Kur'ân'ın yeni ve canlı okuması sayesinde İslam'ın yeniden doğuşudur bu. Ancak burada geleneksel bir diriliş alevinin aktarılmasından ziyade, geçmişin ve küllerinin öğretisel bir kültürünü temel alan Lafızcılık yüzünden Hz. Muhammed (s.a.v.)'in evrensel ve canlı bir iman dirilişi için verdiği mücadelede sunduğu örneği takip ederek geleceğin in-

şasına uğraşan değil, bin yıl öncesinin ayinlerine bağlı bir “İslamcılık” hastalığı ortaya çıkmıştır.

Bu nedenle sosyalizmin ve İslam’ın bu iki hastalığıyla ilgili olarak öncülerin mesajından, onlara layık olamayan haleflerinden, günümüzden ve geçici olduğunu umut ettiğimiz çöküşünden bahsedeceğiz.

SSCB, Marks’a İhanet

Marks: “*Raphael’in dehasını içinde taşıyan herkes bunu eksiksizce geliştirebilsin.*”

(Alman ideolojisi, Pleiade, s. 1288)

Marks, komünizmi, gayeleriyle bu şekilde tanımlamaktaydı: Her insana içinde taşıdığı bütün insanî zenginlikleri eksiksiz olarak geliştirmesini sağlayacak ekonomik, siyasi ve manevi olanakları sunmak.

Amaç, hedef buydu; üretim araçlarının sosyalleştirilmesi; bu, gerçekleştirmenin yalnızca bir aracıydı.

Bu ideal bizim idealizmimiz olarak kalmıştır.

Yeni tarihsel koşullarda.

Karl Marks’ın öngördüğü koşullarda.

Çünkü günümüzde Sovyetler Birliği’nin başarısızlığıyla ve yıkılışıyla sarhoş olanlara ve Kapitalizm’in evrensel hale getirilmesiyle “tarihin sonuna” geldiğimizi ilan etmek için kendilerini “liberalist” ve kurucusu Adam Smith taraftarı sayanlara, Adam Smith ile Karl Marks’ın tarihsel öngörülerinin neler olduğunu ve günümüzde hangisinin tahmininin doğru çıktığını hatırlatmak her zamankinden daha yerinde olacaktır.

Kapitalizm’in tam gelişme döneminde Adam Smith, her bir kişinin kendi kişisel menfaatinin peşinden gittiği takdirde genel topluluğun menfaatinin gerçekleşeceğini ifade etmiştir; “görülmez bir el” de bunun uyumunu sağlayacaktı.

Karl Marks da Kapitalizm’in gelişmekte olduğu bir dönem-

de bu sistemin büyük zenginlikler meydana getireceğini ama aynı zamanda da küçük bir kesimin elindeki zenginliğin topluluğun bir kutbunda yer alarak kalabalıkların fakirliğini diğer kutba biriktirerek büyük sefaletler doğuracağını öngörmüştür.

Kim haklı çıkmıştır?

Dünya ölçeğinde günümüzde ilk birikimi için gerekli olan beş asırlık bir kapitalizmden ve sömürgecilikten sonra gezegenin doğal kaynaklarının % 80'i, nüfusunun % 20'si tarafından denetlenmekte ve tüketilmektedir.

Bu da her yıl yetersiz beslenmeden dolayı 30 milyon insanın ölümüne neden olmaktadır: Batı modelinin büyümesi, Üçüncü Dünya ülkelerine *her üç günde bir Hiroşima* kaybına mal olmaktadır (bunu ne kadar tekrarlasak yeterli olmaz).

Kuzey ile Güney arasındaki mesafe durmadan daha da büyümektedir. "Gelişme İçin Birleşmiş Milletler Programı" otuz yıl içinde bu mesafenin zengin Kuzey ülkeleri ile en fakir Güney ülkeleri arasında iki katına çıkacağını ortaya koymuştur.

1980'den beri kişi başına düşen gelir Latin Amerika'da % 15, Afrika'da % 20 düşmüştür. En zengin ülkelerde bile bu kutuplaşma belirginleşmektedir: 1993'de Clinton, Amerikan vatandaşlarının % 1'nin, ulusal zenginliğin % 70'ini kullandığını itiraf etmiştir.

Aynı yolda gecikmeyle ilerlediğimiz Fransa'da da resmi "toplumsal veriler", 1990 yılında en zengin % 10'un ulusal malvarlığın % 94'üne sahip olduklarını, kalan % 90'lık kesimin de bu malvarlığından kalan % 6'sını paylaştıklarını ortaya koymaktadır.

On iki ulustan oluşan Avrupa'da, daha önce de hatırlattığımız üzere (350 milyondan) 55 milyon Avrupalı fakirlik eşiklerinin altında yaşamaktadır.

Kapitalizm'in gelişim yasalarının çözümlemelerinden bir buçuk asır sonra Marks'ın tarihsel tahminlerinin daha apaçık

bir teyidi ve Adam Smith'in de optimizminin/iyimserliğinin ve liberalizmin iddialarının daha trajik bir çürümesi ancak bu kadar olur.

Bununla beraber liberalizm, serbest mübadele, piyasa ekonomisi, vs. gibi farklı adlandırmalar altında günümüz oyun yöneticilerinin bütün dünyaya empoze etmeye çalıştıkları, işte bu sistemdir.

Sözde liberalizmin sebep olduğu zararların en bilinen örneği, Birleşik Devletler'in ve onun takipçilerinin IMF'yi Sovyetler Birliği'ne sokmalarıdır: *"Günlük 4 dolarlık fakirlik seviyesinde olanların sayısı 1988'de nüfusun % 4'üyken, 90 yılların ortasında % 32 olmuştur. Rusya'da ruble krizinden sonra Ağustos 1998'de fakirlerin sayısı 10 milyon kadar artmış, Ocak 1999'da da nüfusun % 40'ına kadar varmıştır."* (Le Monde, 22 Haziran 2000).

İşte Kapitalizm'in Rusya'ya yerleştirilmesinin bilançosu budur; bütün kapitalist çöküşün yaralarıyla süper bir gücü yeni bir Üçüncü Dünya ülkesi haline getirmiştir. Koşar adımlarla yükselen bir işsizlik oranı, baş döndürücü bir enflasyon ve fiyatların yükselişi, kitleleri dilencilığe kadar sürükleyen sefaletin büyümesi ve zehirli mantarlar gibi çabuk büyüyen spekülasyonu temel alan zenginlikler. Buna aynı zamanda sistemin bütün ahlaki kusurları da eşlik etmektedir: 20 milyon uyuşturucu kullanıcısıyla 4 yıl içerisinde Birleşik Devletler'in düzeyine ulaşan uyuşturucunun yayılması.

"Atlantik İttifakı'nın Avrupa direği" olarak tanımlanan Maastrich Anlaşması'yla Avrupa, eskiden rakip, günümüzde ise Amerikan yöneticiliği altında birleştirilmiş sömürgecilığe boyun eğmiş eski sömürgecilerin kulübünü oluşturmaktadır ve Irak'tan Kosova'ya Amerikan ordusunun yedeği rolünü oynamaktadır.

İster dış siyaset olsun ister parasal siyaset olsun onun ne başka bir birliği ne de başka bir varlığı söz konusudur.

Fakat Amerika hedefine ulaşmıştır: Soros gibi birkaç uluslararası spekülasyoncunun, Amerikan bankasının desteğiyle dilediği bir Avrupa parasını kundaklayabileceği ispatlanmıştır: İngiliz sterlini, İtalyan lireti, üç kez devalüasyona uğramış olan İspanya pesetası, ya da Amerikan hazinesinin ihtiyacı olan başka her hangi bir para birimi.

Amerika'nın zayıf noktası ekonomidir. Dolayısıyla saldırılması gereken yer orasıdır.

Bu da, bu egemenliğin uluslararası araçlarından köklü bir şekilde kopmak demektir: Uluslararası Para Fonu'ndan, Dünya Bankası'ndan ve örneğin "PAC" ile başlatılan ve Mayıs 1992'de gözden geçirilen "tarım politikası"yla Avrupa'yı Amerikan ihracatının istilasına açan "Atlantik İttifakı'nın Avrupa direği" durumundaki Maastricht Avrupası'ndan kopmak...

Hem de bütün alanlarda, hatta kültür alanında bile... Aynı şey şiddeti ve parayı temel alan Amerikan çöküşünün bütün varyantlarının istila ettiği televizyon için de geçerlidir.

Ya tarımından ve sanayisinden kültürüne kadar kendi kimliğini savunan Amerika karşıtı¹¹ bir Avrupa, ya da onun vassalı olmayı ve sömürgeciliğini sürdüren bir Avrupa.

Sosyalizm'in Bir Hastalığı

Marks, kapitalist sistemin çelişkilerinin derin bir eleştirisini yapmış ve XIX. asırda İngiltere'deki gelişmenin analizinden yola çıkarak sistemin büyüme yasalarını ortaya koymuştu: Tüketim ürünleri üzerinde üretim araçlarına verilen öncelik.

Fakat sosyalizmin geleceği ve inşası konusunda spekülasyon yapmayı her zaman reddetmiştir: "Geleceğin ucuz lokantaları için yemek tarifi vermiyorum."

Böylece onun taraftarı olduklarını iddia edenler, Ekim 1917'de Rus Devrimi başarılı olduğunda yeni bir ekonomik ve siyasi örgütlenme modeli icat etmek zorunda kalmışlardır. Bunu da son derece zor koşullarda gerçekleştirmişlerdir: Çünkü ilk yıllarda temel sorun, Fransız Devrimi'nin 1793'de karşılaştığı ve Devrim'i teröre, daha sonra da Napolyon diktasına götüren tarzda bir koalisyona karşı, Devrim'in varlığını sürdürmesiydi. Churchill'in ve Clémenceau'nun açıkça ifade ettikleri hedef, hem Devrim karşıtlarının (eskiden Coblenz'tekiler gibi) desteğiyle Churchill'in söylediği gibi "*sağlıklı bir şerit kurmak ve Moskova'ya hücum etmek*" hem de Rusya'nın Clémenceau'nun "*dikenli demir tel siyaseti*" şeklinde adlandırdığı şeyle aç bırakılmasıydı.

Dük de Brunswig'in ve "göçmenlerin" Paris'i ve Devrim'i ezip geçtikleriyle övündükleri gibi Churchill de, 1929 tarihli *The World Crisis* (Dünyadaki Krizler) adlı eserinde, Sovyetler Cumhuriyeti'ne karşı "*14 devletlik bir haçlı seferi*" örgütlemekle övünebilirdi. Bu "haçlı seferi" yenilgiye uğramış olsa da Churchill ve Clémenceau, Rusya'da korkunç bir kıtlığa neden olan ablukalarının başarısından gurur duyabilmişlerdir (Yazar Anatole France, Nobel Ödülü'nü sembolik olarak Volga'da aç kalanlara hediye etmiştir).

Korkunç insan kayıpları verilerek bu ilk felaketler aşıldıktan sonra *yeniden inşaya* başlanmıştır. Lenin geleceğin genel çizgilerini şekillendirmişti: Örneğin ölümünden önce 4 ve 6 Ocak 1923'te Pravda'da yazdığı "*İşbirliğine dair*" başlıklı son makalesinde köylülerin kendi tecrübelerinden hareketle, oluşumu 50 veya 60 yıl gerektiren tarımsal kooperatiflere doğru gitmelerini öngörmektedir.

Lenin'in yerine geçen ve ondan daha az ileri görüşlü ve daha katı olan Stalin, bu devasa dönüşümü birkaç ay içinde zorlayıcı önlemlerle gerçekleştireceğini iddia etmiştir, bu da "Kulak"larla (devrim karşıtı büyük toprak sahipleri) bir tutulan

bütün köylülere karşı gerçek bir savaşla sonuçlanmış; böylece Stalin, korkunç bir baskı dönemi başlatmıştır.

Ülkeyi sanayileştirme söz konusu olduğunda bu baskı daha ciddi boyutlara varmıştır.

Aşırılıklar kınandığında, bu sanayileşmenin bir önceki asırda buna girişen bütün kapitalist ülkelerde neye mal olduğu çoğu zaman unutulmaktadır.

Fransa'ya ilişkin endişe verici belgelere sahibiz: Villermé'in (*Tableau de l'état physique et moral des ouvriers employés dans les manufactures de coton, de laine et de soie* [Pamuk, yün ve ipek imalathanelerinde çalışan işçilerin fizik ve ahlaki durumlarının tablosu], Paris, 1840) ve Eugène Bure'nin (*Pauvreté des classes laborieuses en France et en Angleterre* [Fransa'da ve İngiltere'de çalışan sınıfın fakirliği]) ünlü anketleri bununla ilgili kanlı bir tablo sunmaktadır.

1817 tarihli istatistikler, en çok sanayileştirilmiş on vilayette 10.000 genç arasında 8.980 sakat veya zihince geri kalmışların bulunduğunu ortaya koymuştur.

Çocuk ölümleri derin yaralar açmaktadır. Lille'yle ilgili raporunda Doktor Gasset şunları belirtmiştir: "Lille'de Royale sokağında beş yaşına ulaşmadan üç çocuktan biri ölüyor ve yalnızca Etaques'lar sokağını ele alırsak 48 doğumdan 46 ölüm meydana geldiğini fark ederiz. Bunun üzerine gelip de, bize ölüm karşısında eşit olduğumuz söylenmesin!"

Nantes'te Doktor Guépin bizlere, "işçilerin çocuklarının dörtte birini bile yetiştiremediklerini" bildirmiştir.

1840'ta Thann'lı bir sanayici, çalışma hukuku eksikliğinin sonuçlarını şöyle özetlemiştir: "Aşırı çalışma saatlerinden dolayı yetişkinlerin güçlerinin tamame.. tükenmesi; kadınların evleri terk etmesi; aile bağlarının yavaş yavaş kopması; fabrikada çalışan kadın personelinde ölü doğan çocukların sayısının korkutucu derecede çoğalması; işçi çocuklarının gelişmemişliği."

Bu kişi, bu duruma karşı hiçbir önlem alınmadığı takdirde işçi kaynaklar tüketildiği için kısa sürede sanayinin kendisinin de yok olacağına dikkat çekmiştir. Bu nedenle de patronlar ve yönetici sınıflar, çalışma hayatının düzenlenmesine yönelik kampanyalar lehinde tavır almışlardır.

Birkaç kez, Meclis'te, hükümetin beş yaşın altında bulunan çocukların maden ocaklarında çalıştırılmalarını yasaklaması için milletvekilleri müdahale de bulunmuşlardır! Bir milletvekili, pamuk sanayiinde 1839'da, beş ile on dört yaş arası 150.000 çocuğun, günde on dört ile on yedi saat arasında çalıştırıldığını açıklamıştır.

22 Mart 1841'de çıkarılan bir yasa ile çocukların çalıştırılması bir düzene sokulmuştur. Sekiz yaşından küçük çocukların imalathanelere kabul edilmeyecekleri; 8-12 yaşlar arasındaki çocukların sekiz saatten fazla ve 12-16 yaşlar arasındaki çocukların da on iki saatten fazla çalıştırılmayacakları kararı alınmıştır! Yasaya şiddetli karşı çıkışlar olmuş ve yasa hiçbir müfettişin yasanın uygulanmasını denetlemeye gelmeyeceği koşuluyla kabul edilmiştir. İmalathaneler kendi müfettişlerini seçeceklerdi!

İngiltere'de yün sanayisini geliştirmek için tarımdan koyun yetiştirmeciliğine geçiş, "*çitle çevirme yasası*" ile topraklardan çıkarılan sayısız köylüyü sokaklara dökmüştür; bu köylülerin tekstil sanayisinde vicdansızca sömürülen işçilerle bağlantılı başkaldırıları, vahşice bastırılmıştır.

O dönemin "fabrika müfettişlerinin" raporları yeni fabrikalarda ve maden ocaklarındaki çalışma koşullarına dair ürkütücü bir tablo sunmaktadır: Tüberküloz, çocukların sömürülmesi, kadınların zorla fahişeliğe sürüklenmeleri, grevlerin, başkaldırıların, makine kırmaların ("İudditler" tarafından) kanlı bir şekilde bastırılması, düşük maaşlar ve bedensel cezalar, İngiltere'de o güne kadar görülmemiş aile ve örf adetlerin yok edilmesi ve yüksek ölüm oranları.

Amerika'da tarımın gelişmesi, tarımsal işletmelere zenci kölelerin yoğun satışı sayesinde gerçekleştirilmiştir; sonra da Kuzey Amerika sanayileşmek için kölelerin dışında bir iş gücüne ihtiyaç duyduğunda Kuzeyliler ile Güneyliler arasında yatışmak bilmeyen bir sivil savaş baş göstermiştir.

Kuzey ordusunu yöneten General Sherman, Kızılderili avında olduğu gibi "Güneyliler" avında da aynı yok ediciliği sergilemiştir (yüzkarası "*en iyi Kızılderili, ölü Kızılderili'dir*" ifadesini o ortaya atmıştır). Kuzey'in zaferinden sonra hem ırkçı ayrımcılık hem de niteliksiz işçilerin fakirlik seviyesinin altında maaş aldığı sistem günümüze kadar süregelmiştir (2000 yılında bile 33 milyon Amerikan vatandaşı hâlâ bu durumdadır). Ve uzun süreli işsizlik durumunda da ödeme yapılmaz.

Sistemin meydana getirdiği bu içe bağlı sefalet, öyle bir suç oranına neden olmuştur ki, günümüzde Amerikan vatandaşlarının % 2'si hapisanededir!

Sovyetler Birliği'ndeki hızlandırılmış sanayileşme, korkunç insan kayıplarına neden olmuş ve muhaliflerin doldurulduğu ağır hapishaneler -"gulaglar"- dönemi başlamıştır. *Kapitalist kuşatma, silahlanma, tehditler, yabancı yatırımın yokluğu*, sanayileşmeyi ve silahlanma politikasını hızlandırma arzusuna götürmüştür. Sovyetler Birliği'ni büyük Avrupa ülkelerinden ve Birleşik Devletler'den ayıran mesafeye gönderme yaparak 1930'da Stalin XVI. Bolşevik Partisi Kongresi'nde "*On yıllık bu gecikmeyi kapatırız ya da bizi ezip geçerler.*" On yıl! 1941'de Hitler Rusya'yı istila etmişti!

1930 yılının planı, 1933 yılı için 10 milyon ton demir öngörüyordu. Stalin "*Bize 1932 için 17 ton gerekiyor*" diye ilan etmiştir. Aslında bu hedefe 1949'da ulaşılmıştır, ancak bu hedef içler acısı bir insan kaybıyla gerçekleşmiştir. Bu doğru. Fakat bu ülke devasa Hitlerci savaş makinesine karşı koyamamış, üç yıl boyunca savaşın ağır yükünü taşımamış ve Batı güçlerinin

yerden bir savunma hazırlığına girişmeden önce Stalingrad'da tek başına bu tehlikeyi kırmamış olsaydı o zaman ne olacaktı?

Bu, aşırılıkların hiçbirini temize çıkarmaz, ama efsanevi ve kindar olmayacak bir açıdan olayları konumlandırmayı sağlar.

Özellikle de bu nesnel zorluklar, Sovyet yöneticileri tarafından daha da ciddileştirilmiştir: Kapitalist ve sosyalist ekonomik sistemler arasındaki rekabet, örneğin Marks'ın keşiflerinin lafızcı ve entegrist bir yorumuyla kirletilmiştir: "Büyüme" yasaları XIX. asırda en mükemmel örneği olan İngiltere'den yola çıkarak Marks tarafından ortaya konmuştu.

XIX. asırda İngiltere'deki kapitalizmin gelişme tarzı olarak düşünülen şey, Kruşçev ve onun "*Batılılara yetişmek ve onları geçmek*" şeklindeki parolası vasıtasıyla XX. asırda Rusya'ya uygulanmıştır ve bu da saçmalık noktasına kadar merkezileştirilmiş bir "sosyalist" çerçevede yapılmıştır.

Böylece kapitalist "büyüme modeli", sanki sosyalizmin yөнeliminin "*kapitalistlerden daha iyi kapitalizm yapmış gibi*" taklit edilmiştir! Doğal olarak bu da başarısız kalmıştır, çünkü Marks'ın çözümlediği sistem, devletleştirilmiş, merkezileştirilmiş ve otoriter bir sistemde değil, yalnızca "*vahşi bir liberalizm*"in uygulandığı koşullarda işleyebilmekteydi.

Silahlanma konusunda Birleşik Devletler'le yaşanan "soğuk savaş" rekabeti, bu koşullar altında ekonomik eşitsizliklerinden dolayı Sovyetler'in yenilgisini kaçınılmaz kılmaktaydı.

Özellikle bu noktada Batılı sömürgeciliği taklit ederek Sovyet yöneticileri, tarihlerine, yapılarına, geleneklerine tamamen yabancı olan Sovyet sistemini (savaştan hemen sonra Avrupa'nın doğusundaki vasal devletlerine) empoze etmek suretiyle, sömürgeci boyunduruğundan kurtulmaya (haklı olarak) çalışan ülkeleri desteklemek için devasa kaynakları boşa harcamaktaydı.

Brejnev'in beceriksizliği, Gorbaçev'in dikkatsizliği, hem ihanet hem de suç olan Yeltsin'in siyasi fahişeliği Sovyetler Birliği'nin parçalanmasına neden olmuştur.

Bu parçalanma üç aşamada gerçekleşmiştir:

1- Gorbaçev, haklı olarak rejimi “*ideolojiden arındırma*” kaygısıyla “*gulag*” ya da “*vahşi orman*” şeklindeki alternatifi dışında başka bir seçeneği olmadığına inanma hatasını yapmış ve batı tarzı bir “*demokratikleştirme*”yi başlatmıştır: Yani piyasa yasalarına itaat edilmesiyle karıştırılan bir “*demokrasi*”nin ve sonuç olarak piyasa yasalarının önünde silinmeyle karıştırılan “*devletin zayıflaması*”nın devreye sokulması.

2- Bu siyaset, Ağustos 1991’de Parlamentolara karşı Yeltsin’in “*opera darbesi*”yle sonuçlanmıştır. Bu andan itibaren kapitalist dünyanın bütün mafyaları, başlarında ABD olmak üzere, Yeltsin’in yozlaşmış ekibi sayesinde engellerle karşılaşmadan Sovyetler Birliği’nde yayılabilmiş ve Sovyetler’i batı küresinin spekülasyonlarına dâhil edebilmişlerdir. Kapitalizm’in kabullenilmesiyle birbirinden ayrılmaz iki sonuç ortaya çıkmıştır: Bir avuç spekülâtörün (bazıları dışarıdan, bazıları da eski Sovyetler’de sistem yanlısı olup sonradan ihanet etmiş kişilerden müteşekkil) ve kaçınılmaz sonucu olarak da kalabalıkların işsizliği, sefaleti sersemleştirici yükselişi ve bunun umutsuzluğu.

3- Son ve esas aşama, Sovyetler Birliği’nin resmi parçalanışı; halkın büyük bir çoğunluğunun Birliğin devam etmesini istediğini ve aynı anda NATO’nun ve Varşova Paktı’nın tekyanlı olarak feshedilmesini reddettiğini gösteren 17 Mart 1991’deki referanduma rağmen (SSCB ve Doğu Avrupa komşuları arasında yapılan) Yeltsin’in utanc siyaseti sonucunda Varşova Paktı’nın tek yanlı olarak feshedilmesi kabul edilmiştir: 27 Mayıs 1997’de imzalanan Rusya-NATO anlaşması Rusya’yı yenilmiş bir ülke ve NATO’nun rehinesi ha’ne getirmiştir.

Aynı zamanda Belarus ile imzalanan Bielojieve Antlaşması, eski Sovyetler Birliği’nin, bütün “*cumhuriyetleri*” arasında varolan dayanışma bağlarını yok etmek suretiyle bölünmesinin bir ön belirtisiydi.

Böylece Rusya, yalnızca Moskova olduğu dört asır önceki döneme geri götürülmüştür. Bir süper güç olan şey, kozmopolit spekülâtörlerin fiili yönetiminde ham madde sağlayıcısı ve Batı'nın kirli atıklarının stok edildiği bir depo haline getirilmiş, Sıradan bir Üçüncü Dünya ülkesine dönüştürülmüştür.

Bugün Rus rönesansının olası senaryolarını öngörmek biraz zordur:

- Kapitalizm'in kurulması, ya Rusya'yı yok etmeye ve "küreselleşmeye", yani Amerikan hegemonyasına dâhil edilmesi için dünyanın gerçek bir birliğinin yeniden inşasına yönelik katılımdan onu dışlamaya devam edecektir.

-Ya da bunun tersine bir hipotez olarak Rusya doğulu eğilimine yani Dostoyevski'nin, "Yazarlar Günlüğü"nde "Rusya, yalnızca Avrupa'da değil, aynı zamanda Asya'dadır; Rus yalnızca bir Avrupalı değil, aynı zamanda bir Asyalıdır da; belki de bizim için Avrupa'dan daha çok Asya'da umut vardır. Gelecek yazgılarımızda Asya belki de bizim en önemli açılımımız olacaktır." şeklinde tanımladığı eğilime tekrar kavuşacaktır.

Rus komünistler, Kapitalizm'in kurulması sonucunda ortaya çıkan felaketle aklını başına toplayan bir halkın içinde "Bolşevik Partisi'nin" geçmiş hatalarından ders almış gibi görünmektedirler.

Piyasa tektanrıcılığının ve içerdiği gerileme karşısında anlamın ve "maneviyat" arayışının önceliğini kavramış görünmektedirler.

Günümüz Rus Komünist Partisi'nin başında bulunan Ulusal Meclis (Duma) Başkanı Ziauganov'un 2000 Yılından Sonra Rusya adlı eserinde maneviyatın yani kişisel hayatlarımızın ve ortak tarihimizin anlamını aramanın önemini kabul ederek şöyle yazmıştır: "Devlet siyaseti, toplumun ahlaki dayanaklarını sağlamlaştırmaya yönelik olarak Rus Ortodoks Kilisesi'ni ve Rusya'nın diğer mezheplerini sarf ettikleri çabalarda desteklemelidir." (s. 172)

Çin’le ilgili olarak: “Çin, Batı’nın ekonomik meydan okumasına kendi cevabını sunmuştur. Bu cevap işte devamlılık ve ölçülülük şeklindeki geleneksel Konfüçyusçu etiği, aynı zamanda da tarihsel sosyalist dönemin gerçekleştirilmesini temel almaktadır.” (s. 131)

İslam’la ilgili olarak: “İslam’da iktidar, her şeyden önce bir görev, bir sınav ve çok büyük bir sorumluluktur. Rus devletiyle ilişkinin, devletin toplumdaki rolü üzerine Rus bakışının batılı görüşlerden daha çok İslami bakışa yakın olduğu konusunda hiç kuşku yoktur.” (s. 189)

Maneviyata ilişkin bu tutumdan Rus dış siyasetinin yeni bir görüşü sonuç olarak ortaya çıkmaktadır: “Rusya’nın tarihsel durumunun karmaşıklığı, devletimizin Batı ve Doğu medeniyetlerinin birleştiği noktada bulunmasından kaynaklanmaktadır... Günümüzde NATO’nun yayılmasını durduracak durumda değiliz. Ama bize dışarıdan empoze edilmeye çalışılan Çin’i ve İslam’ı setlerle çepeçevre kuşatmayı öngören aktörlerin doğaya ters düşen ve budalaca rolünü reddedebilecek konumdayız.” (s. 247)

Birleşik Devletler artık açıkça bütün alanlardaki hegemonyasını kurmayı hedeflerken Rusya ve İslam Dünyası, “olayların bu şekildeki gelişmesine karşı durdukları takdirde stratejik müttetikler olmaya mahkûmdurlar.” (s. 187)

Aynı şekilde: “Son zamanlarda iki ülke arasında stratejik bir ortaklık kurma isteğiyle Rusya ile Çin arasında siyasi bir yakınlaşmanın belirginleştiği görülmüştür. Bu yakınlaşma elbet bir karşılık bulacaktır; uluslararası sahnede meydana gelen olaylar, aynı tarihsel yazgıya sahip Rusya ile Çin’i karşı konmaz bir şekilde yakınlaştırmaktadır... Objektif bir nedenler kümesi, Rusya kadar Çin’i de Batıyla uzun vadeli bir çatışmaya götürmektedir.” (s. 170-171)

Bu objektif nedenler, kapitalizmin uygulanmasından beri Rus halkının felaket halindeki durumunun ışığında daha kolay fark edilir.

“Sorunun en temel nedeni, toplumun ve devletin maddi ve manevi dayanaklarını çökerten kapitalizmi kurma girişimidir.” (s. 207)

Günümüzde asıl sorun, Rusya’nın, iç düzlemde spekülâtorlerin menfaati doğrultusunda ekonomisine el koyarak “küreselleşme” yani dünyanın Amerikanlaştırılması düzlemlerine entegre etmek isteyen mafyadan kurtulup kurtulamayacağını bilmektir. Bu aç gözlülerden kurtulduğunda Rusya, eski Sovyetler Birliği’nde olduğu gibi egemenlik değil de, Belarus ile Ukrayna ve aynı zamanda da Orta Asya cumhuriyetleriyle dostluk federasyonu bağları kurması gerekecektir.

İşte o zaman imparatorluk benzeri “küreselleşmenin” karşıtı olarak bütün hegemonyalara, Kuzey-Güney kırılmasına, kimliklerin ve kültürlerin tek tip hale getirilmesine karşı son hamleyi gerçekleştirmede önemli bir rol üstlenebilecektir.

İslam’ın Hastalıkları: Amerikanlaşma ve İslamcılık

Canlı İslam

İslam, Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)’in tebliğiyle doğmuş yeni bir din değildir.

Allah, Müslümanlara özgü özel bir Tanrı da değildir. “Allah”, biricik Tanrı’yı gösteren sözcüğün lafzî tercümesidir. Arapça konuşan bir Hristiyan duasında ve dinsel törenlerinde Tanrı’dan bahsederken Allah sözcüğünü kullanır.

İslam, kendini Tek Tanrı’ya iradenle ve özgürce bırakman anlamına gelir; bu da Allah’ın “insana ruhundan üflediği” (Kur’ân XV, 29) andan itibaren bütün vahyedilmiş dinlerin, Yahudiliğin, Hristiyanlığın ve İslam’ın ortak paydasıdır.

Kur’ân, son derece açık bir şekilde İslam’ı bu şekilde tanımlamıştır. Allah, Hz. Muhammed (s.a.v.)’e “Elçilerin ilki değilim” demesini emreder (Kur’ân XLVI, 9) Birçok kez “senden önce de elçiler gönderdik” diye hatırlatmıştır (Kur’ân XIII, 38;

XV, 10; XVI, 43; XXX, 47; XL, 70). “Muhammed (s.a.v.) yalnızca bir elçidir; ondan önce de elçiler gelip geçtiler” der Kur’ân (III, 144). Hepsi de aynı Tanrı’nın elçileriydiler.

Basit değerlerimizin ve küçük insan mantıklarımızın ötesinde Allah’ın iradesine kayıtsız şartsız boyun eğmesiyle İbrahim “inanınların atası” ve örnek rehberidir (Kur’ân II, 124). “Sizin dininiz atanız İbrahim’in dinidir.” der Kur’ân. İbrahim’e yapılan ziyaretten bahsedildiğinde, Peygamber Muhammed (s.a.v.)’den asırlar önce onun için “Allah’a itaat eden” (Kur’ân LI, 36) anlamında “Müslüman”, “müslim” kelimesi kullanılmıştır.

Kur’ân’da, Tanrı’nın Oğlu olarak kabul edilmese de Bakire Meryem’den doğan İsa, peygamberler arasında Hz. Muhammed (s.a.v.) dâhil olmak üzere hiçbir peygamberin sahip olmadığı bir yere sahiptir. Allah Kur’ân’da Meryem’le ilgili şöyle der (Kur’ân XXI, 91): “Ve iffetini koruyanı da an ki, biz O’na ruhumuzdan üflemiş, O’nu ve oğlunu bütün insanlar için bir işaret kılmıştık.”

Bir sonraki âyet de şunu ekler: “Bu sizin ümmetiniz tek bir ümmettir.” (aynı ifadeyi XXIII, 52’de tekrar bulmaktayız).

Muhammed (s.a.v.)’in ümmetine hasredilebilecek her tür özel yorumu bir kenara bırakarak Kur’ân bu evrensel topluluğu şöyle tanımlar: “*Deyin ki: Biz Allah’a inanırız ve bize indirilene ve İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakub’a ve onların soyundan gelenlere indirilene ve Musa’ya, İsa’ya ve Rableri tarafından diğer tüm peygamberlere tevdi edilmiş olana inanırız; onların arasında hiçbir ayırım yapmayız. Ve biz O’na teslim olanlarız.*” (Kur’ân II, 136; III, 84)

Kur’ân’da Allah Müslümanlara, Yahı dillerin peygamberlerine ve Hristiyanların Mesih’ine saygı göstermelerini emretmiştir (Kur’ân IV, 152; LVII, 19).

Peygamber Muhammed (s.a.v.), bütün insanlara ilk dini hatırlatmak için gelmiştir: “*Sen yüzünü gerçek “hanif” olarak*

doğruca dine çevir; Allah'ın yaratma yasasına uygun olan dine dön ki, insanları ona göre yaratmıştır. Allah'ın yaratması değiştirilemez. İşte doğru din odur. Fakat insanların çoğu bilmezler." (Kur'ân XXX, 30).

Onun temel sorunu Kur'ân'ın durmadan yaratmakta olduğunu haber verdiği Allah'ın eyleminin, daima doğmakta olan dünyanın bir yaratılış eylemine nasıl katılabileceğini göstermektir.

Onu yalnızca eyleminin işaretleriyle yani "âyetler" bilebiliriz: İster doğanın görünür, dünyası, ister insanların tarihinin olayları ya da Peygamberlerin getirdikleri vahiyler olsun...

Kur'ân'da dünyanın dinamik görüşü, Allah'ın bu durmak bilmeyen yaratıcı eyleminden ileri gelmektedir. "O diri olan"dır" (Kur'ân II, 255; III, 2 vb.). "O Yaratıcının kendisidir, durmadan yaratandır" (Kur'ân XXXVI, 81), "O her yeni şeyde mevcut olandır." (Kur'ân LV, 29). Bu devamlı yaratılış, her şeyi hayatta tutar (Kur'ân II, 255). Tekvin'in (II,2) tersine "O yaratmaya başlar ve ... yeniden yaratır." (Kur'ân X, 4).

Kur'ân şeriatı, Batı modernliğinin dışında bir "modernlik" arayışının vazgeçilmez yöntemlerinin ana ilkelerini sunmaktadır. Bu arayış - ki geçmişteki fıkıhçıların kendi dönemlerinin sorunlarını çözmek için gereken gayreti (ictehad) sarf ederek bize örnek sunmuşlardır - kendi çağımızın sorunlarına cevap bulmak için her birimizin yerine getirmesi gereken kişisel sorumluluğumuzdur. Her şeyden önce de "menfaati" (piyasa tektanrıcılığı) temel alan bir toplumdan (tecim değerleri olmayacak) "değerleri" temel alan bir topluma geçmek gerekir.

"Şeriat" kelimesi Kur'ân'da yalnızca bir kez kullanılmıştır (XLV, 18) ve üç ayrı âyette de aynı kökten türetilmiş kelimeler görünmektedir: "Şera'a" fiili (XLII, 13) ve isim "şir'a" (V,

48). Bu da kesin bir tanım vermemizi sağlar. Bu “yol” (şeriat) nedir? XLII, 13’te bizlere açıklanan da budur: “O size dinden Nuh’a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim’e, Musa’ya ve İsa’ya tavsiye ettiğimizi yol yaptı (şera’a fiili). Dini doğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyin.”

Demek ki bu yol, Allah’ın her birine (kendi dilinde) kendi peygamberlerini gönderdiği bütün halkların ortak yoludur. Örneğin hırsızlık ve cezasıyla, kadının konumu, evlilik veya mirasla ilgili hukuki yasalar Yahudi Tevratı’nda, Hıristiyanların İncili’nde ya da Kur’ân’da farklıdır. Bütün dinlerin ortak olarak kullandığı “Şeriat” kavramı, Allah’ın peygamber gönderdiği dönemlere ve toplumlara has birbirinden farklı fıkıhların tamamını ifade etmez; yani her bir dönem ve toplum için” Şeriat”ın kapsamı farklı farklıdır. Allah Kur’ân’da (XIII, 38) şöyle der: “her çağın bir yazısı vardır” ve “her topluluğa, mutlaka onları uyarmak için bir peygamber gelmiştir.” (XXXV, 24 ve XVI, 36).

İslam’ın Hastalığı (Krizi)

İslam’ın krizinin özellikleri şunlardır:

1- İslam’ın ilkelerini, ilk asırlarda ve Ortadoğu’yla sınırlı bir toplumda gerçekleşmiş uygulamalarına indirgeme eğilimi. Kur’ân’ın mesajı evrensel, ama bu gelenek daha sonra özerkleşmiştir (“Hadisler” İslam’ın ilk üç asrında tedvin edilmiştir ve doğal olarak da bunlar dönemin tarihsel izini taşırlar).

2- “Nakilciler” için “Şeriat”, yani Allah’ın yasası artık, çok farklı toplumlara uygulanabilen genel yasaları temel alan evrensel uygulama ilkeleri değildir. Her tür tanrısal iktidar hakkına sahip olma, her tür servete hükmetme, her türlü dogmatizm ve her şeyi bilme iddialarını reddeden bu nakilcilere göre, ancak Allah emreder, ancak Allah sahiptir, ancak Allah bilir.

“Şeriat”, entegristler aracılığıyla bizden farklı toplumlara

ilkelerin uygulamasının özel örnekleri olan hırsızlık, miras ve ya kadının konumuyla ilgili birkaç âyetin lafzî yorumuna indirgenmiştir.

Kur'ân'da tanımlandığı şekliyle ilahî şeriatın, tarih boyunca denenmiş olan beşeri uygulamaları olan fıkıhla karıştırılarak, iktidarın baskılarıyla az ya da çok fıkıhçıların yorumlarını buna katarak "şeriatı uygulama" iddiası, günümüzde İslam'ın temel hastalığıdır. Batı'nın çöküşünü ve "hukukunun" ikiyüzlülüğünü, sömürgecilik kalıntılarını ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ve onun Batılı "vasal"larının IMF' diktalarıyla empoze etmeye çalıştıkları "piyasa tektanrıcılığı"yla her tür "işbirliğini" reddetmekte son derece haklı olan "İslamcılık", bir gelecek inşa etme söz konusu olduğunda tamamen felce uğramaktadır. "İslamcılık" olarak adlandırılmaya karar verilen şey, günümüzde İslam'ın bir hastalığıdır, çünkü şeriatı (bütün peygamberler tarafından Allah yolunda açılmış olan ebedi ve evrensel yol) her dönemin kendine has sorunlarını halletmek için oluşturulan fıkıhla karıştırmıştır.

Örneğin bu hastalık, VIII. asırdaki ceza yasasını uygulamayı istemektir (günümüzde ele gerek kalmadan çok değişik metodlarla gerçekleştirilen hırsızlığa verilecek ceza olarak hâlâ "el kesme"nin önerilmesi gibi).

Kur'ân'da yazıldığı bahanesiyle bir yasayı lafzî olarak uygulamayı talep etmek, Allah'ın ebedi yasanı olan şeriatı (bütün dinlere ve bütün hikmetlere ortak olan mutlak "değişmez"), ebedi yasanın bu ülkelere ve bu döneme has olan tarihsel uygulaması olan Ortadoğu şartlarına yönelik fıkıhla karıştırmak demektir. Her ikisi de doğal olarak Kur'ân'da yer alır ama Kur'ân'ın durmadan bizi davet ettiği "akletme"yi reddederek bunların karıştırılmaları ve gözü kapalı uygulanmaları ebedi olarak, diri olan Allah'a ve canlı Kur'ân'ın canlı mesajına ta-nıklık etmemize engel olur.

İlahî yasa, yani şeriat, bütün iman insanlarını birleştirir,

oysa XXI. asrın insanlarına VII. asra ait ve Arabistan ile sınırlı yasaları empoze etmek, yanlış ve itici bir imajla Kur'ân'dan kopmak demektir. Bu, İslam'a karşı işlenmiş bir suçtur

“Şeriat'ın gereği gibi hakkıyla uygulanmasının”, Kur'ân'ın 6.000'den fazla âyetini birkaç yasayla ilgili âyetlere indirgemeyi iddia etmek şeklindeki tembel bir lafızcılıkla hiçbir alakası yoktur.

Kur'ân her bir emrinin arkasındaki nedeni, ona ilham veren ilkeyi ve meydana geldiği tarihsel koşulları bulmayı varsayar. Özellikle de bu yöntemlerin her birini Kur'ân vahyinin geneline yerleştirdiğimizde. Şeriat, kendisine anlam kazandıran tarihsel ve Kur'ânî bütünden çıkartılarak şu veya bu âyetin lafzî bir okuması değil de, Allah'ın iradesiyle emredilen ve Kur'ân'ın geneliyle vahyedilen hareketlerimizin her biridir.

Böylece yalnızca şeriat, her dönemde, toplumun yaşamının ve gelişmesinin bir mayası olabilir. Bu rolünü üstlenebilmesi için, Batı Medeniyeti'nin temellerinin yıkıldığı bir dönemde her zamankinden daha çok muhtaç olunan Allah'ın yasası/Şeriat, on iki asırdan beri hayatı terk etmiş olarak kabul edilemez. O yaşamıştır ve insanlığın evrensel tecrübesinin bütün aşamalarında, insanın eylemine ilham vermiştir. O zaman yalnızca Doğu'dan Batı'ya kadar “onların her birine bir yol (şeria) ve bir program (minhac) belirledik” âyetini (V, 48) göz önünde bulundurarak nasıl yaşayacağımızı bizlere söyleyebilir.

Alıntıladığımız âyetin ışığında bakarsak şeriatın evrensel bir değerinin olduğu açıkça görülür; çünkü bu şeriat bütün ehli kitap insanları için ortakdır; şeriat, aşkın gayelerini gösterirken, “programlar” ya da “yöntemler” ise tarihin her anında aşkın değerleri keşfetmeyi sağlayan araçlardır.

Şeriat ile yani Allah'a doğru, dinî ve ahlakî yönelim ile, Allah'ın insanlara kendi toplumlarının ve zamanlarının somut koşulları içinde bunları uygulama sorumluluğunu bıraktığı “yol” veya “yöntem” arasındaki ayrımı göstermek için, şeriat

kelimesi; Allah'a giden yol demenin muhteşem bir şekli olan "kaynağa doğru yol" manasıyla vurgulanmıştır.

Şeriat gerçekten de vahyedilmiş üç Kitap'ta da mevcuttur:

Kur'ân birkaç kez yalnızca Allah'ın hükümran oluşunu ilan eder: "*Yerde ve göklerde olan her şey Allah'ındır*" (Kur'ân II, 116 ve 284; III, 109, vs.).

Tesniye'nin de dediği gibi: "*Gökler de, göklerin gökleri de, yeryüzü ve içindeki her şey Tanrı'nız Rabb'indir*" (X, 14).

Tıpkı İncil'in dediği gibi (I. Kor., X, 26): "*Yeryüzü ve içindeki her şey Rabb'indir.*" Bu üç Kitap'ta da "*Ancak Allah emreder*" ve "*Ancak Allah bilir*" âyetleri sıkça geçer.

Kur'ân, Medine topluluğunu bize örnek vermektedir, bu aşkın gayelerini gerçekleştirmenin tarihsel araçlarını bulmak da bizim sorumluluğumuzdur.

Dünyanın hayatîyetinin devamı için ortaya çıkan sorunlara cevap sunamayan bir şeriat, ister kapitalist ister sosyalist versiyonuyla olsun Batılı büyüme, zevk ve güç modelinin iflası karşısında İslam'ın insanî ve ilahî boyutlu bir gelecek yaratma misyonunu/ruhunu gereği gibi ortaya koyamaz.

İşte "İctihad" meselesinin da önemi de burdadır: Kur'ân'ın tarihsel bir okuması ve içinde yer alan ölçülü zengin anlatımların keşfedilmesi.

Kur'ân'ın Ramazan ile ilgili "*şafakta beyaz iplik siyah iplikten ayırt edilinceye kadar yiyin ve için. Sonra geceye kadar oruç tutun*" (Kur'ân II, 187) şeklindeki emrinin gündüz süresiyle gece süresi arasında çok büyük farklılıklar bulunmayan bir coğrafyada yaşayan halka hitap ettiği apaçıktır.

Örneğin gecenin bazen altı ay sürebildiği Eskimolar için, bu âyetin lafzî uygulanması ölüm anlamına gelir.

İşte bu örnek, her türlü Kur'ân tefsirini reddederek değişik coğrafyayı ve dönemleri göz önünde bulundurmayan, körükö-

rüne, harfi harfine açıklamaları baz alan lafızcılığa açık bir cevaptır: Kur'ân'ın ortaya koyduğu bütün farklılıklar, bir ülkenin tarihine veya bir döneme bağlıdır. Kur'ân birçok kez Allah'ın, ister kadın ister erkek olsun onları yalnızca iyilik yapanlar ve kötülük yapanlar diye ayırt ettiğini tekrarlamıştır (III, 195; IV, 124; XVI, 97; XXXIII, 73; XL, 40; XLVIII, 6; LVII, 18).

Tarihin bütün değişimlerini aşarak erkek ile kadın arasındaki her tür hiyerarşiyi fesheden, yalnızca eşitliklerini ve "tamamlayıcılıkları"nı değil de, "ontolojik birlikleri"ni kuran ebedi ilke böylece ifade edilmiştir: "Nisa/Kadınlar" sûresinin ilk âyetinde "Ey insanlar sizi tek nefisten yaratan... Rabbinizden korkun" (Kur'ân IV, 1) denmiştir. Her ikisi de haysiyet bakımından eşit ve fakat sadece görev konusunda ikiye bölünmüş tek bir varlık.

Kadınlara yönelik ayrımcılık ve erkeğe boyun eğmesi, örneğin Aziz Pavlus'un Mektupları'nın da gösterdiği gibi Ortadoğu'nun bir geleneğidir.

"Kadının öğrenmesine, erkeğe egemen olmasına izin vermiyorum; sakın olsun" (I. Tim. II, 12) "tam bir itaatle" (II, 11).

"Kadınlar toplantılarınızda sessiz kalsın." (I. Kor. XIV, 34)

"Kadın başını açarsa saçını kestirin." (I. Kor. XI, 6)

Dolayısıyla kadınlar için başörtüsü hiçbir şekilde dini bir zorunluluk değildir. Peygamberin tebliğinden asırlar önce Yakındoğu'ya özgü bir gelenektir.

Canlı bir İslam, bilimlerin gelişimi üzerine eleştirel düşüncelerle zenginleşmelidir.

Canlı bir İslam, Hindistan'ın Upanişadları'ndan Çuang-Tseu'nun Taoizmi'ne, Kierkegaard'a, Dostoyevski'ye kadar tanrısal boyutu görmüş olan ruhun engin derinliklerinde zenginleşmelidir. Gazali'nin "İhya" adlı eserinde verdiği öğüde göre (özellikle de aşkla ilgili bölümünde): "bilimlerin canlanması (ilimlerin ihyası)", içsellikğin sufi tecrübesini gerektirir, Attar'ın, Rumi'nin, Cüneyd'in, Sühreverdi'nin, İbn Arabî'nin,

Muhammed İkbal'in, hatta üstad Eckart'ın, ya da Saint-Jean de la Croix'nın içsel tecrübesini.

Bütün insanlığın manevi ve içsel hayatına bu açılış, İslam dünyasında ilimlerin yeniden doğuşu için en ideal yoldur.

Müslüman teoloji, önceki maneviyatların tefsirlerinin ve teolojilerinin en derin katkılarını özümsemeyi başardığında çok daha zengin olacaktır.

Alegorik/teşbihli bir okumanın gerekliliğine gelince Kur'ân'ın kendisi, hem sözün anlamıyla hem de ilkelerinin yeni sorunlara uygulanmasıyla ilgili kendi okuma anahtarını ve kendi tefsirinin ilkelerini sunmuştur.

“Allah hak ve batılı böyle benzetme ile anlatır” (Kur'ân XI-II, 17), ya da *“Allah öğüt almaları için insanlara böyle benzetmeler yapar”* (XIV, 25), ya da *“İşte biz aklını kullanan bir toplum için âyetleri böyle açıklıyoruz.”* (XXX, 28).

Bu pek çok kez tekrarlanmış ve örneklendirilmiştir (Kur'ân II, 266; XIV, 24, vs.)

Bu sembolizm Allah'ın aşkınlığından ileri gelir.

Sembolizm, on asır boyunca şerhlerle dolu dogmacılık yüzünden fakirleştirilmiş lafızcı bir okumanın sapkınlıklarından kurtulmak için zorunlu bir koşuldur: Bir anlamı göstermek için kullanılan benzetme ile, bir soruya doğrudan cevap olarak kullanılan tarihsel bir sözü birbirine karıştırmamak gerekir.

Hepsinin ortak noktası ise, çoğu zaman bozulmuş ama çok basit bir öğretiye varan şu ilahî mesajdır: Olmazsa dünyanın kaosa düşeceği Allah'ın birliği (*et-tevhid billah*), insanlığın birliği, takvası dışında hiçbir insanın başkalarından daha üstün olamayacağı, doğanın yasalarından ve tarihin olaylarından Peygamber sözlerine kadar “işaretler”iyle (*âyetler*) Allah'ın bizlere gösterdiği hayatın anlamının birliği; Allah'ın iradesine uyarak insan toplumlarını ve dünyayı değiştirmek için insanın sorumluluğu ve eyleme görevi.

Bu önemli görev Müslümanların, Kur'ân'ı eleştirel - yani ebedi gayelerini gerçekleştirmek için başka bir dil kullanarak yeni koşullara uygulayabilmek amacıyla âyetlerin "nüzul" sebepleri ve koşullarının tarihsel eleştirisi -ve alegorik- insanla hiçbir ortak ölçütü olmayan Allah'ın aşkınlığını asla unutmadan ve insanın O'ndan yalnızca metaforlarla bahsedebildiği gibi, O'nun da insanla yalnızca benzetmelerle konuşması - tarzda okumalarıdır.

Kur'ân'ın en kapsamlı tefsirini kaleme alanlardan biri olan Zemahşerî, Cennet'ten, canlı sularla bir bahçe şeklinde bahsedildiği XIII. surenin 35. âyetini yorumlarken *"tecrübeyle bildiğimiz bir şeyin imgesini kullanarak, algılarımızla ulaşabileceğimiz şeyin ötesinde olanı gösteren bir benzetme"* diye tefsir etmiştir.

Zemahşerî, böylece itikadla ve tefsirle alakalı temel bir ilkeyi ortaya koymuştur: İlahî olan ne algılanabilir ne de tasavvur edilebilir, en fazla kendisini "işaret edebilir".

1- İslam'ın siyasi ve manevi her türlü yeniden doğuşu, bazı resmi âlimlerin kuru ve kurutucu yorumlarından kurtulmuş Kur'ân'ın yeni bir okumasını gerektirir.

2- "Modernlik" sorunu, "modern" denilen, insanın *nihai gayeleri* sorununu dışlayan ve askeri, ekonomik ve kültürel sömürgeciliğinin ilkesi olan güç ve zenginlik amaçlı teknik araçların aranması işlevine aklı indirgeyen batılı bir ideolojiden yola çıkarak ele alınmamalıdır.

XIX. asırda ve XX. asrın ilk yarısında İslam'ın yeniden bir doğuşu için girişimlerde bulunulmuştu. Afgani (1838-1897) ile birlikte büyük bir reform hareketi başlamıştı. Teknolojisi dışında Batı'dan hiçbir şey almamıştı. Bununla beraber manevi düzlemde, yani gayeler düzleminde, "kaynaklara dönüş" geleneğe bir dönüş değil de, XIX. asrın insanının gözüyle okunmuş Kur'ân'a bir dönüştü. Kur'ân'ın bu yeni okuması bir canlanma imkanı sunmuştu: *"Halkı oluşturan bireyler, içlerindeki değişmezse Allah da o halkın durumunu değiştirmez"*

demoşti Kur'ân'ı (Sure XIII, âyet 1) zikrederek. Bu da onu gelenekçilere karşı mücadele etmeye götürmüştür.

Afgani, 1882'de kendisiyle Kahire'de karşılaşan Muhammed Abduh'un da aralarında bulunduğu reformcu kuşağın ilham kaynağı olmuştur. O'nun etkisiyle daha sonra El-Ezher'in büyük şeyhi olacak olan Muhammed Abduh, "*Tevhid Risalesi*"nde hem sadık/geleneğe uygun hem de dünyanın tarihsel durumuna tekabül eden bir okuma sunmuştur.

Reşit Rıza, 1922'de "Müslüman Kardeşler"i kuracak olan Hasan el-Benna'nın (1906-1949) başına geçeceği El-Menar gazetesinde, Abduh'un Mısır'daki eserini devam ettirmiştir.

Eylem adamı olarak Hasan el-Benna, ilahî mesajın Kur'ânî bütünlüğünün öylesine bilincindeydi ki, Müslüman Kardeşler hareketinin yönetiminde tam üye olarak Hristiyanların da bulunmasını şart koşmuştur.

Dünyanın birliği ihtiyacı, onu da "fakirleri öncelikli kılmaya" götürmüştür: Nil Vadisi'nin fakir köylüleri (*fellah*) arasında ilk taban topluluklarını, ilk kooperatifleri İslam'ın "*riba*"yı (emeksiz kazanılan para) yasaklamış olmasına uygun olarak fakirlerin faizsiz bankası olan ilk "İslamî bankalar"ı kurmuştu; bütün bunlar, insanın aşkın (ilahî) boyutunun kabulüyle ve aynı zamanda vahyedilen bütün dinlerde ortak -Kur'ân'da tanımlandığı şekliyle- "şeriat"ın (Allah'ın yolu) ilkelerinin birliği kaygısıyla "piyasa tektanrıcılığı"ndan kurtulmuş "yeni bir medeniyetin" ana hücreleridir: Yalnızca Allah sahiptir, yalnızca Allah emreder, yalnızca Allah bilir; böylece ilk "Müslüman Kardeşler" kuşağının, *mülkü* (mülk sahibi yalnızca sorumlu idarecidir), *iktidarı* ya da Kur'ân ilkesi "*şura*"yı (tek bir kişinin veya siyasi partinin diktasını dışlayan müzakere), *bilgiyi* (insanın bilgisi yalnızca izafi, geçici ve tamamlanmamıştır) izafileştirmesini sağlamıştır. Bütün bunlar, her tür dogmatizme ve kendilerini mutlaklığın memurları ve tartışılmaz bir bilginin vekilleri gören her tür ruhban sınıfına karşı bir panzehirdir.

Bu ana şeriat, onu işletenlere vermek üzere büyük toprak sahiplerinden el koydukları toprakları geri alan tarım reformları, fakirlere ve muhtaçlara darbe vuran tüketim maddelerinden alınan dolaylı vergilerin tersine doğrudan büyük zenginlikleri hedefleyen vergi sistemleri, Kur'an'ın da öğütlediği üzere zenginliğin toplumun bir kutbunda ve fakirliğin diğer bir kutbunda birikmesine engel olmak üzere özgün fıkıhlara ilham kaynağı olmuştur.

Hasan el-Benna için aslında Kur'an'a dönüş olan bu "kaynaklara dönüş" hareketi, bazı öğrencileri tarafından yanlış yorumlanarak "geleniğe dönüş" yani şu veya bu dönemin (hatta şu veya bu iktidarın) ihtiyaçlarına denk gelen Kur'an'ın yorumlarına dönüş olarak algılanmıştır.

Hristiyanlar'ın kurtuluş teolojileri ve "taban toplulukları" gibi "piyasa tektanrıcılığı"nın eline düşmeyen yeni bir medeniyete böylesi "açılımlar", mevcut iktidarların düşmanlığına neden olmuştur: Hasan el-Benna 1949'da öldürülmüş, öğrencileri de iktidarın koruduğu bir "Ortodoksluk" adına işkence görmüş ya da idam edilmişlerdir.

İnsanın aşkın boyutunu ve fakirlere öncelik tanımayı soyutlamayan alternatif bir medeniyetin perspektifleri -ne kadar gelişmesine set vurulmuş olsa da- Hristiyanlar için olduğu gibi Müslümanlar için de "canlı bir model / yapıt" ve geleceğin tohumları olarak kalmıştır.

Hasan el-Benna'nın öğrettikleriyle, kurduğu hareketin çok sayıdaki yöneticilerinin dar görüşlülüğü arasındaki farka rağmen resmi "âlimlerin" büyük bir kısmının mumyaladıkları Kur'an'ın yeniden okunma zorunluluğu ve reformcuların açılımı bütün dünyada canlılığını yitirmeneliydi: Örneğin Ceza-yir'de Şeyh İbn Badis'ten Malik Binnebi'ye, Pakistan'da Muhammed İkbâl'den İran'da Ali Şeriatî'ye ve Amerika'da Fazlur Rahman'a kadar...

Onların ulu sesleri ölümleriyle birlikte susmuştur, ama

yaktıkları alev, canlı İslam'ın manevi ve siyasi uyanışını sağlamak için sönmemelidir.

Jeopolitiğin Bir Gediği

Amerikan'ın dünyaya egemen olma isteğinden, Avrupa'nın ve dünyanın sömürgeciliğe maruz kalmasına, Kuzey ile Güney arasındaki ve hatta imtiyazlı ülkelerin içinde bile sahip olanlar ile sahip olmayanlar arasındaki eşitsizliği büyüterek bir kesimin açlığı ve diğer bir kesimin de işsizliğiyle dünyayı yok etme tehlikesine varıncaya kadar, Fransa'da yapılan çözümlemelerin hiçbiri, dünyanın bütüncül bir vizyonunu temel almamaktadır; ne kadar ilginç!

Claude Julien'in *L'Empire Americain* (Amerikan İmparatorluğu) (1960) hakkında öricü kitabından, Madam Susan George'un, *Rapport Lugano* (Lugano Raporu) (2000), isimli bilgisi derin ve acımasız mizahına kadar Amerikan hegemonyasının ve Avrupa'nın -yavaş yavaş onun sömürgeci eklentisi haline gelmiştir- şaşkınlığının sonuçlarını açarak dünyanın yok edilişi aşamalarını derinlemesine inceleyen eserlerin hiçbiri, dünyayı bir bütün olarak ele almamıştır. Bazıları hararetle Afrika'nın ölüm döşğinde olduğunu bazıları da Latin Amerika'nın ölümcül bağımlılığını eleştirmişlerdir. Bunların hiçbiri genel tabloları içinde Asya'yı dâhil etmemişlerdir. *L'Europe et l'Orient* (Avrupa ve Doğu) adlı George Corm'un temel eseri bile daha ileri gitmeden Lübnan'da ve Yakındoğu'da kalmıştır.

Oysa Çin'in bir milyar iki yüz bin nüfusu ve Hindistan'ın da bir milyar nüfusu vardır. Maurice Allais (Nobel Siyaset-Ekonomi Ödülü sahibi) *Küreselleşme* (1999) adlı eserinde küreselleşmeye derin eleştiriler getirerek; "bazı Asyalı ülkelerin ve bunların başında da Çin'in, Batıya gelişme ve zenginleşme imkanları sunan en önemli büyüme kutbunu oluşturduğunu" (s. 249) belirtmiştir, ama incelemesinde bu "imkanlar"a tek bir sayfa bile ayırmamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin "demirden topuğu" altında ezilen dünyanın durumunu en olağanüstü tarzda incelediği bir siyasal eserinde Noam Chomsky, Latin Amerika üzerine muhteşem çözümlerler sunarken, Asya hakkında hemen hemen hiçbir çözüm önermemiştir.

Hatta jeopolitik konusunda derin ve isabetli araştırmalara sahip biri olan Paul-Marie de la Gorce bile *Le dernier Empire- Le XXIeme siècle sera-t-il américain?* (Son İmparatorluk- XXI. Asır Amerikan Asrı mı Olacak?) (1996) adlı olağanüstü eserinde felaketin gelişini görmüş ama Çin'e ve Hindistan'a yalnızca 12 sayfa ayırmıştır.

Brugnon Mordant'un (önsöz Pierre Salinger, 1998) *L'Amerique totalitaire* (Totaliter Amerika'), Philippe Grasset'nin *Le Monde malade de l'Amerique* (Amerika'nın Hasta Dünyası) (1999), Alain Joxe'un *L'Amérique mercenaire* (Ücretli Asker Amerika), Philippe de Saint Robert'in *L'Europe déraisonnable* (Aklını Yitiren Avrupa) (1992), Carfantan'ın *Le grand désordre du Monde* (Dünyanın Büyük Karmaşası) (1993) ve Viviane Forrester'in *L'horreur économique* (Ekonomik Dehşet) (sorunları çözmek ve sorumluları göstermek için hiçbir varsayım getirmediğinden son derece medyatik bir eser olmuştur) adındaki eserleri gibi heyecan verici ve açımlayıcı kitaplar hakkında da aynı değerlendirmeleri yapabiliriz. Amerikan sisteminin insandışı mantığını gözler önüne seren ve bunun kaçınılmaz, istenebilir ve bütün dünyaya genelleştirilebilir olduğunu iddia eden Amerikalı Luttwak'ın *Turbo-Capitalisme* adlı tutkulu ve sinik eserine kadar.

Bunlar, eski Avrupalı sömürgeciler kulübüne "uluslararası topluluk" adını vererek, efendilerinin ei. poze ettikleri dünya görüşünü son derece etkileyici sunan örneklerden yalnızca birkaçıdır. XX. asırda hepsi de Kosova'yla dayanışma halindedeydiler (tıpkı XIX. asırda Çin'e esrarı empoze etmek için yürütülen "afyon savaşı"nda Çin'le dayanışma halinde oldukları

gibi dayanışmaktaydılar). Avrupalı bir devletin ekonomisini yok ederek Avrupa'nın kalbini, Yugoslavya'yı ateşe vermiş ve kana bulamışlardı. Amerikan ordusunda "sıfır ölüm" başarıyla ve ancak Avrupalı binlerce kurbanla ortaya çıkan işsizliği hazırlamışlardı. Hindistan, Çin, Arjantin, Brezilya veya bütün Afrika, yani "uluslararası topluluk"un 3/4'ü hesaba katılmamıştı ve söz hakları da yoktu.

İşte felaketin nedenleri bunlardır: Sömürgeciliğin egemen olduğu beş asır, dünyanın parçalanmasını ve ölümcül bir denge­sizliği doğurmuştur.

"Sömürge" ülkelerinde yerlilere belli bir güvence ve özerklik sağlayan geçim tarımı, sömürgecilerin kendi ihtiyaçları doğrultusunda oluşturduğu tek üretim modeli ve tek tarım anlayışı yüzünden yok olmuş ve buralar sömürgecilerin metropol ekonomileri haline dönüşmüştür.

Yerel tekniklerin yok edilişi, metropolün sanayicileri için bir piyasa, aynı zamanda da atölyeleri için ucuz iş gücü olanakları sağlamıştır.

Şu anki durumla tek fark (siyasi) argümanın gücünü yitirmiş olmasıdır: Rekabet var olmaya devam etmekle beraber bu hareket, Huntington'un da *Medeniyetler Çatışması* adlı eserinde belirttiği gibi "Batı medeniyetinin" temel hedefini "İslam-Konfüçyus birliği" olarak belirleyen ve böylece en önemli düşmanlarını İran ve Çin olarak gösteren ABD'nin bayrağı altında birleşmiş sömürgeciliğin dar çerçevesinde ancak uygulanabilir.

Huntington'un dünya çapındaki provokasyonuna verilen ilk cevap olan, Mehdi Elmandjra'nın çok önemli kitabı *Première guerre civilisationnelle (İlk Medeniyet Savaşı)*, bile eleştirilerini Huntington'un Müslüman dünyaya karşı ideolojik saldırısıyla sınırlamıştır.

Günümüzde asıl sorun, yani Amerika İmparatorluğu'nun ve Avrupalı vassallarının aynı zamanda da bütün dünyanın geleceği hakkındaki sorun, dünyanın yeniden dengelenmesi ve

soygunlarıyla, müsrifliğiyle ve katliamlarıyla dünyanın yarısını açlığa ve geriye kalan kısmını da işsizliğe mahkûm eden ve büyük bölünmelere neden olan 500 yıllık sömürgeciliğin tasfiyesidir.

“Borcun” IMF’ye ve Dünya Bankası’na ödenmesini, siyasi koşulların baskısıyla sağlayan *Shylok*’ların* vehameti buradan kaynaklanır.

Peki, Batı Borcunu Ne Zaman Ödeyecek?

Latin Amerika’dan çalınan tonlarca altın ve gümüşe, Birleşik Devletler tarafından talan edilen milyonlarca dönüm ormana, Manchester tekstil girişimleri için İngiltere’nin yağmaladığı Hint ve Mısır pamuğuna ne olacak?

Fransa, İngiltere, İspanya, insanlarını kaçırmaları suretiyle hayatiyetini yok ettikleri Afrika’ya yönelik uyguladıkları Zenci Köle Anlaşması’nın düzeltilemez iğrençliklerini nasıl telafi edecekler?

Batılı (Avrupa yarımadası ve Kuzey Amerika) soyguncuların, üç kıtanın ham maddelerini yağmalamalarını sağlayan eşit olmayan değiş tokuşa ne zaman son verilecek?

Son olarak da barutun, pusulanın, kağıdın ve sözde “Avrupa Rönesansı”na olanak veren bütün icatların patent ücreti ne zaman ödenecek?

Günümüzde bir denge ve dünyanın gerçek bir birliğini sağlayacak olan temel ekonomik inisiyatifler bunlardır.

Tarihsel koşullar harfi harfine gerçekleştirilmemiş olsa bile bu dönüşüm her şeyden önce ırkmerkezci zihniyetlerin dönüşümünü ve en uzak ve en derin maneviyatın kaynaklarının yeniden doğuşunu gerektirir.

* Shylok: Shakespeare’in, “Venedik Taciri” adlı eserinde geçen, acımasız Yahudi tefeci.

DİPNOTLAR

1. Alain Cotta, *Le Capitalisme dans tous ses etats*, Éd. Fayard, 1991.
2. Kaynak Maurice Allais, *L'occident au bord du désastre*, 2 Ağustos 1993 tarihli *Libération* gazetesindeki söyleşi ve kitabı *Erreurs et impasses de la construction européenne*, Ed. Juglar, 1992.
3. Olivier Brouet, *Drogues et relations internationales*, Ed. Complexe, 1991, s. 19.
4. Kaynak: *La drogue à l'école*, Yannick Laude, Marabout Actualité, Ekim 1986, s. 50.
5. *La Drogue à l'école*, Y. Laude, s. 45.
6. Olivier Brouet, *Drogue et relations internationale*, Ed. Complexe, 1991, s. 195.
7. Dimitri de Kochko ve Alexandre Datskevitch, *L'Empire de la drogue*, Ed. Hachette, Paris, 1994.
8. Alman milliyetçiliğinin "Deutschland uber alles" (Her şeyden önce Almanya) ifadesinin uyarlanması.
9. Kaynak: *Policy Planning Studies*, 23 Şubat 1948 tarihli P.P.S.
10. *Défense nationale* dergisinin müdürü Paul-Marie de la Gorce tarafından, Nisan 1992 tarihli *Le Monde Diplomatique* gazetesine aktarılmıştır.
11. "Amerikan" dediğimizde bir halktan değil de, bir ideolojiden söz ediyoruz: Tony Blair, Chirac, Jospin, Berlusconi, bu anlamda "Amerikalı"dırlar.

Bölüm: VII
XXI. Asrın Bir
Jeopolitiğine Doğru

Ya Şimdi? “Küreselliğe” Alternatif

Bu sayfalar bir kitap değildir.

Elektronik insana bir savaş ilanıdır.

Elektronik insan (bugün her yer onunla doludur) tarih-öncesi, insan-öncesi bir varlıktır. O, bilgisayarı, dünyayı inşa etme (ya da yok etme) araçlarını sunabilecek masalsı bir makine olarak değil, bu inşaya ve hayatımıza bir amaç, bir anlam vermeyi sağlayacak bir “yapay zekâ” olarak görür.

XXI. asır bu tür sapmalar üzerine devam edecekse, yani XX. asır gibi (tarihin en kanlı asrı) mutlak güce sahip körler tarafından yönlendirilecekse, bu asır bir yüzyıl kadar süremeyecektir ve bizler de şu anda torunlarımızı öldürmekteyiz demektir.

Neden Tanrı hakkında yazmak ve konuşmak?

Lanetlenmiş bir asrın tecrübesinden düzensiz bir şekilde doğmuş birkaç düşünce filizini bir araya toplamak için, dün-

yanın sonuna ait insanlardan olmak istemeyenlere ve başka türlü yaşayabileceğimizi düşünenlere ve de yaşayabilenlere yardım etmek için.

Biz yalnızca geleceğin tohumlarıyız.

Başka türlü yaşamak için.

Yaşamak için.

Hayır! Gelecek, Asya'da (hatta başka yerlerde de) "işletmecilik okullarının play-boyları" tarafından önceden yazılmış değildir. Bin yıllar boyunca Asya ülkeleri, Avrupa'nın tasavvur ettiği tarihsel şemalara göre yaşamış değillerdir: Kölelik, feodalite, kapitalizm, sosyalizm. Karl Marks, böylesi katı, kaçınılmaz ve her yer ve zaman için geçerli aşamalara sahip bir "tarih felsefesi"ni inşa etmemiştir. *Alman İdeolojisi* adlı eserinde o, bu tarihsel düzenlerin aşamalarının en fazla Akdeniz ülkeleri için geçerli olduğunu ve Cermen ve Kuzey ülkelerine bile zor uygulandığını söylemiştir. Daha sonra onun döneminde Batılı olmayan ülkelerin tarihi pek iyi bilinmiyor olsa da, dogmatik şemanın çerçevesine girmeyen bir "Asyalı üretim tarzı"nın varsayımını ortaya atmıştı. 1931'de Sovyetler Birliği'nin sekte teorisyenleri bu kategoriyi dışlamışlardı. Hatta 1962'de, o zamanlar başında bulunduğum Marksist Araştırmalar ve İncelemeler Merkezi'nin, Godelier, Chesneaux, Suret Canale ve başka niceleri gibi en iyi uzmanları davet etmiş olmasını eleştirmişlerdi.

Günümüzde Batı'nın bol kitap yazan profesörlerinin birçoğunun, kendi ırkmerkezciliklerinden "urtulamamaları ve Hint Kast sistemini Batı'nın köleliğiyle karıştırmaları veya bir Çin feodalitesinden bahsetmeleri söz konusudur.

Günümüz dünyasını anlayabilmek için Batılı olmayan ülkelerin gelişme modellerinin özgünlüğünü öne çıkarmak her

zamankinden daha büyük bir önem taşımaktadır. Örneğin Sovyet sistemi büyük toprak sahiplerinin topraklarına el ko-yarken, “Meiji” dönemi Japonya’sı farklı bir yol izlemiş ve bö-y-lece bir asırdan az bir sürede eski büyük feodaller, sanayi iş gücüyle ve farklı ilişki yapılarıyla sanayi kaptanlarına dönüş-müşlerdir.

Günümüzde şu veya bu Asya ülkesini hemen kapitalist ya da sosyalist olarak sınıflandırmak zordur. En önemlilerinden birkaçının, Avrupa’nın büyük kapitalist ülkelerine ya da Birle-şik Devletler’e boyun eğmiş uzantıları haline geldikleri doğru-dur; ama sömürgecilerin varlıklarına rağmen kısmen özerk bir gelişme sergilemelerine imkan veren yaratıcı bir güce ya da büyük bir toprağa sahip olanları sınıflandırırken daha temkin-li olmak gerekir. Özellikle Çin, İran, Japonya, Hindistan, Ma-lezya ve daha birkaç tanesini...

Çin ve İran projeleri, “küreselliğe” yani ham kapitalizmin, Amerikan kapitalizminin hegemonyasına karşı gerçek bir al-ternatif sunmaktadırlar.

Kuşkusuz insanların ve topraklarının geleceğini kurtarmak için, dünya ölçeğindeki girişimleriyle pek çok şeyi bir araya getirmişlerdir, ama en büyükleri arasında bile belirsiz dönüş-üm, istikrarsız dengeler var olmaya devam etmektedir ve bunların şimdiden geleceklerini tahmin etmek zordur. Kimse-nin, geleceğini önceden kestiremediği devasa Rusya dışında günümüzde büyük değişimler sergileyen bazı Asya ülkeleri üzerine birkaç çalışmanın taslağını vereceğiz. Batı, asırlar bo-yunca, ister Çin’e karşı esrar savaşı sürecinde, ister Japonya’da Commodore Perry diktasında,* ister Fransa’nın doğrudan sö-

* Commodore Perry: Japonya’yı, limanlarını uluslararası ticarete açma-ya zorlayan Amerikalı amiral. Asıl ismi Matthew Calbraith Perry’dir. 1853’de 4 gemiyle Japonya’ya gidip “limanları açın yoksa fena yaparız” demiş ve “yine de 1 sene düşünün siz” deyip gitmiştir. Nitekim ertesi yıl 10 gemiyle gelip Japonlar’la, limanların ticarete açılması, konsolos

mürgeleştirdiği “Hindiçin” yarımadasında ya da Hollanda’nın Endonezya takım adalarında olsun onların geleceğinin denetimini ele geçirmişti. Günümüzde bu ülkeler, kendilerine özgü, yani bin yıllık kültürlerinin ve tarihlerinin uzantısına uygun, aynı zamanda da Batı’nın teknikleriyle insanın yok edilmesine değil de, gelişmesine yardımcı olacak şeyleri özümsemelerini sağlayacak bir gelecek arayışındadırlar.

Kimliklerini dejenere olmaktan korumak bahanesiyle basit bir şekilde geçmişe dönmek, insanın olanaklarının genişletilmesine imkan veren Batı teknolojisinin tümünü sistemli bir şekilde reddeden birkaç entegristin saçma girişimidir.

Aynı şekilde bunun tersi olan, modernleşmeyi batılılaşmayla karıştırma ve tropikal meyve sularını terk ederek Coca-Cola’nın veya Ramayana’nın büyük destanının, Bali litürjik danslarının yerine Night Clublerin bazen kanlı anlamsız hareketlerinin ya da Kurusawa’nın, Misoguşî’nin filmlerinin, Song resimlerinin yerine Hollywood’un şiddet içeren filmlerinin istilasını kabul etmek eğilimi de saçmadır ve cinayet niteliği taşır.

Uçsuz bucaksız hayal kırıklıkları, kıtayı sarsmıştır: İsterse Eski Sovyetler Birliği’nde sosyalist umudun parçalanması, ister Amerikanlaşmış Batılı irinlerle hastalanan küçük ülkelerin, global finans maceralarının iflası söz konusu olsun, hep aynı hayal kırıklıkları.

Japonya’da, Hindistan’da aynı zamanda Malezya’da siyasi otoritelerin sürekli yer değiştirmesi, dünyanın geleceğini etkileyen / ilgilendiren arayış krizleridir: Amerikanlaşmış Batı hastalıklarının taklidi yönünde ağır basan terazi, temel “Asyalı değerler”, Brahman gelenekler, eski Japonya’nın şövalyelik değerleri ya da Budist hikmeti yeni teknik jüçü denetlemeyi ve

bulundurma yetkisi vs. konuları kapsayan bir anlaşma imzalamıştır. Bu olay Japon tarihinde bir dönüm noktasıdır. Bu sürecin ardından 1000 yıl süren Shogun yönetimi sona ermiş ve imparator Meiji yönetimi ele geçirmiştir. (Pınar Yay. n.)

içselleştirmeyi aynı zamanda da bunları herkesin hizmetine sunmayı başardığı takdirde bir denge noktası bulacaktır; bu durumda her şey değişebilir.

Kişisel ya da toplumsal ilişkilerinin düzenleyicisi rolünü “piyasaya” veren “batılı modelin” sorgulanması, açlık veya yetersiz beslenmeden dolayı Asya’da milyonlarca insanın ölmesine neden olmaktadır. Avrupa’da yükselmekte olan işsizlik ve dışlamalar, 1997’den itibaren “Ejder”ler felaketin bir “Asya krizine” bağlı olmadığını, aksine bunun, Amerika kıtasından - Meksika’yı tek piyasa olarak Birleşik Devletler’e ve Kanada’ya bağlayan “Alena”^{*} kölelik ve sefalet anlaşmalarından sonra - “euro”nun (henüz doğmadan önce genel bir kayıtsızlık karşısında ölüm döşegindedir) değil de doların himayesi altındaki Avrupa’ya kadar ve askerlerin Türkiye’sinin finans krizine kadar -vahşi piyasaya ve rekabetlere dayalı birlikteliği öngören küresel kapitalizmin bir krizi olduğunu göstermiştir.

Müslümanlar’la Hindular arasındaki iktidar kavgalarını sinsice kullanan işgalcilerin, bölme ve kılığa mahkum etme yöntemleriyle Hindistan asırlar boyunca ekonomik, siyasi ve askeri boyunduruk altında kalmıştır.

Vietnam, Fransız sömürgeciliğinin utanç verici ihracına şahit oldu, sonra da Amerikan napalmına maruz kaldı, her ikisi de Batı’nın Asya’daki çift yüzüdür.

Japon örneği karakteristiktir: “Esneklik” yani işçinin, şirketin iniş çıkışlarına göre her zaman daha zayıf olan koşullarda atılabilir ya da tekrar satın alınabilir bir nesne olduğu Amerikan tarzı “üretkenlik” zorunluluğu “üç hazinesini” -ömür boyu iş, kıdemliliğe göre maaş ve şirket sendikası- korumaya çalışmıştır.

1997’de Asya’da yerleşmiş olan Batılı şirketlere vuran ve yatırımlar zayıflayınca da batan bir “Asya” krizinin söz konusu

* Alena: “Kuzey Amerika Serbest İşbirliği Antlaşması”. (Pınar Yay. n.)

olmadığı açıkça ortaya çıkmıştır. Buraya kadar IMF ve Dünya Bankası, en büyük köpekbalıklarının daha zayıf balıkları “serbestçe” yutabilmesi için eşit olmayan partnerler arasında katı bir “serbest mübadele”nin uygulandığı dönemde -Meksika’da davranıldığı gibi- katı bir siyasi baskı kurarak geçici borçlandırmalarla “boşlukları doldurabilmişti”.

Dünyanın bu son günlerinde Batı ideolojileri, güneşin ilk ışınlarının, dağların tepelerini aydınlatmaya başladığında sislerin yok olduğu gibi, insanlığın bütün insanları topluca kaderlerini yani dünyanın ilahî birliğini gerçekleştirmeye davet ettiği günümüzde kendi ölümcül topraklarında bile yok olup gitmektedir.

Somut Çözümler

Yakın bir ufukta ölümü beliren dünyanın iflas ettiğini gözler önüne seren bilançolar karşısında bu batıştan sorumlu olanlar hakkında kendimizi sorgulamamız büyük önem taşır.

İflas, bir avuç köpekbalığıvari işadaminin, piyasanın gözü-kör mekanizmalarını kullanmak suretiyle, başarısız iktidarlara ayakta tutmasından kaynaklanmaktadır.

Amacımızı açıkça belirlemek ve buna ulaşmanın yollarını çizmek için çok fazla zamanımız yok.

Her şeyden önce “dünya” gemisinin batmasına acilen engel olmak gerekiyor.

“İnsancıl” diye sunulan çözümler aslında apaçıktır; sistem iş hayatında insanların bazılarının ge. ksizliğini öngördüğü ve tüketim/temel ihtiyaç alanında da sorunları halledemediği sürece dünya, Batı dünyasının 44 milyon işsizi (“dışlanmışlar” hariç) ile “Üçüncü Dünya”da açlıktan ölen milyarlarca insan arasında “sıkışıp” kalacaktır.

Bu sapmalara karşı mücadele vermek için - önceki asırda olduğu gibi yeni asrın çürümüş ahlaksızlarına özgü olan - fiziki şiddet veya ahlaki anestezi yöntemleri kullanılamaz.

Tam tersine, şiddet kullanmaksızın onların faaliyetlerinin merkezini / beynini hedef alarak, onların aktif piyasalarını felç etmek gerekir.

Başkan Clinton'un sahtekar bir şekilde "Amerikan refahı" propagandasına rağmen -ekonomiden kültürlerine kadar halkların başkalarına bağlı sülûkvari yaşantısının devam ettiği- ABD'nin dünyanın en borçlu ve ticarî dengesi en açık ülkesi olduğunu asla unutmamalıyız.

Amerikan devletinin resmi istatistikleri (National Incomes and Product Accounts/ NIPA) Birleşik Devletler'in borçlanmasının ve Amerikan ticaret dengesi açığının tam olarak ne olduğunu ortaya koymaktadır.

Borçlanma:

1980'de 4.000 milyar dolara,
1990'da 14.000 milyar dolara,
2000'de 26.000 milyar dolara yükselmiştir.

Ticaret dengesi açığı:

1995'de 150 milyar dolar,
1999'da 250 milyar dolar,
2000' de 450 milyar kadardı.

Bu resmi rakamlar, Devletin alabildiğine serbest aşırı tüketimine (bir yandan silahlanma ve savaş, diğer yandan İsrail ve Mısır başta olmak üzere işbirlikçilerine ifsad edici yardımları şeklinde) ve tüketici kredisinin şeytani kullanımıyla ailelerin sürekli çoğalan borçlarının artmasına işaretir.

Dünya'ya, ölümcül kanseri taşıyan bu sistemin merkez ve en zayıf olan noktasına saldırmak gerekir.

Amerikan ekonomisi, silahlanma, sinema, bilgi işlem, “be-sin” ağları -Coca-Cola veya McDonalds- gibi en hassas sektörlerde özellikle bir ya da iki milyar müşterisini kaybetmeye dayanamaz.

Uluslararası bir boykot, bu cehennemî / şeytanî makineyi kitleleyebilir. Yöneticileri, Birleşik Devletler’e uçak veya herhangi başka bir silah siparişi verdiğinde, bu yönetici ister bir “prens” ister bir sözde “seçilmiş kişi” olsun onun derhal iktidardan kovulması gereken bir hain olduğunu, halklar bilmelidir ve yine halklar yöneticileri % 86’sı gençlere şiddet ve ölüm tekniklerini öğreten filmlerin yayınlanmasını veya satışını yasaklamayı reddettiklerinde onların, dünya ölçeğinde katliam yapanların işbirlikçisi ve yalakası haline geldiklerini bilmeleri gerekir.

Doğal olarak herkes, kişisel sorumluluk taşıdığı riskli işlerin içindedir: Sorunu bir oy pusulası çözemez. Sözde “batılı demokrasilerde” en büyük kötülük, ilan edilmiş sonuçlara (çoğu zaman “çekimserlerin” sayısı % 50’yi geçmektedir, çünkü seçmenler oy kullanmalarının tamamen faydasız olduğunu hissederler) hile katılması değildir. Sırf bir örnek vermek açısından: Fransa’daki en önemli siyasi kararların % 70’i Parlamentoda değil, Bruksel’de diğer bir deyişle Washington’da alınır. Günümüzün en önemli olayı, en hayatî kararlara yön verenin devletler değil de, piyasa olmasıdır ve “Devlet Başkanı” veya “hükümet başkanı” olarak adlandırılanların da uluslararası orkestra şefinin yalnızca uygulayıcıları olmalarıdır.

“Sağ ve sol” gibi geleneksel ve zaman aşımına uğramış mefhumlar, “işçi taraftarı” Tony Blair’in Thatcher hanımın “klo-nu” olduğunda, kişisel seçim rakipliğini dışında Bay Chirac ya da Bay Jospin her ikisi de Atlantik ötesi emirlere boyun eğdiklerinde, Alman “sosyalist” şansölyesi Avrupa’da Atlantik politikasının hizmetkar şansölyesi olmayı hayal ettiğinde, Irak’tan Somali’ye, Bosna’dan Kosova’ya kadar bütün askeri

güçler -Vietnam'daki utançlarından sonra- "sıfır ölüm"le zafer elde etmek için ştratosferden bombalama yöntemleriyle Avrupa halklarını yok etmekten başka bir hedefi olmayan Amerikan filolarının "yedek" piyadeleri olduğunda, bütün anlamlarını yitirmişlerdir.

Halklar bilmeli ki, bir Coca-Cola şişesi tükettikleri her defasında hiç fark etmeksizin köleliklerinin zincirine bir halka daha eklerler ve böylece yerel içeceklerin imalatının aleyhine olacak şekilde, özerkliklerinin temelini de yok etmektedirler.

Bunlar günlük hayatta en kolay gibi görünen, köleliğe karşı mücadele yöntemlerinden yalnızca birkaç örnektir.

Doğal olarak bu mücadele bireysel "sohbetlerle" ve "ahlaki vaazlarla" yürütülemez. Riski -siyasi, hukuki ve medyatik olsun- ne olursa olsun bu kölelik tekniklerini ihbar etmek ve incelemek entelektüellerin görevidir.

Özellikle de Latin Amerika'da doğmuş kurtuluş teolojilerinin "taban"ı göz önüne alınırsa, Üçüncü Dünya ülkelerinde oluşturulmuş benzer örneklerine göre, kendine ait "iktidar-karşıtlığını" yaratmak "sivil topluma" düşer. Monsenyör Frago'sunun Brezilya'nın en fakir kesimlerinde gerçekleştirdiği çalışmalar; örneğin "Sertao"da,* en kötü koşullarda (askeri cunta) köylülerin ve her kesimden işçilerin karşılıksız katılımlarından yola çıkarak bölgenin büyük bir kısmını örgütlemiştir. Bu örgütler, özerk bir şekilde kendi yollarını, kendi kuyularını, kendi okullarını inşa etmiştir. Sri Lanka'da Budistler'le Hristiyanlar arasındaki kardeşlik işbirliğiyle resmi otoriteye karşı güçlü direniş noktaları oluşturulmuştur. Ya da öldürülmesinden önce Hasan el-Benna, Nil Vadisi'nin en fakir köylerinde örgütlediği kooperatif "banka" sistemiyle bir güç oluşturmak için en fakirleri ve en zayıfları bir araya toplamıştır.

* Sertao: Ülkenin güneydoğusunda yer alan kurak ve imkanları kısıtlı bölge. (Pınar Yay. n.)

Afrika ülkelerinin yaşadığı yüz yıllık sefaletten kurtulması için Tamba Kunda'nın* etrafında toplanan muz üreticilerinin gruplaşması da böyledir.

Beş asırlık bir sömürgecilik dönemi ve yarım asırlık bir IMF felaketi, sayısız insanların kalbinde Gandi'nin -en sonunda şehit olmasına rağmen- en parlak örneğini sunduğu cemaatleşme ve kendini bir şeye vakfetme duygusunu yok edemiştir.

İşte en insanî olan yöntemleri temel alan “taban toplulukları / kamuoyu” sayesinde bir inancın etrafında -ister insanda ister Tanrı'da olsun- ve dinlerin ve partilerin sahte engellerini aşmış insan çehreli bir gelecek kurulabilir.

Geçmiş asırların ve özellikle de son asrın, hâlâ kanayan ve yırtılan yarasına rağmen canlı ve yeni bir toplumsal doku bu şekilde yaratılmalıdır.

Bu kolay ve çabucak oluverecek bir iş değil, insanlık şerefimizi koruyabilmemiz için daha fazla geç olmadan, şimdiden başlamamız gereken bir görevdir.

Binlerce yıl boyunca fedakarlıklar, şehitler, yaratışlar sayesinde insanlık kendisine bir ruh oluşturmıştır. Buna bir beden verebilecek miyiz?

Yarın evlatlarının, ölmekte olan bir asrın içinde kendisine; “Ya sen zafer için ne yaptın?” diye bağırarak olmasını daha baştan kabul edecek alçak kimdir?

Gerçekleştirilebilecek tek çözüm, Üçüncü Dünya'daki kalabalıkların işsizlik ve açlık sorunlarını çözebilmek amacıyla

* Tamba Kounda: Asıl adı Kenneth Kounda'dır. 1964-1991 yılları arasında iktidarda bulunmuş Güney Afrika ülkelerinden Zambiya'nın ilk devlet başkanıdır. Zambiya'ya büyük oranda demokratik sistemi yerleştiren ve diğer Afrika ülkeleri halklarının da ülkelerindeki baskıcı rejimlere karşı örgütlenmesine yardımcı olan devlet adamı. (Pınar Yay. n.)

bu iki sorunu aynı anda ele almaktır. İşsizlik ve açlık sorunlarını dikkate alan bu arayış, göç sorununun nihai çözümünü sağlayacak tek yönelimdir.

Eski sömürgeleri, en güçlülerin en küçükleri yuttuğu vahşi orman yasasının egemen olduğu ve bu yasa tarafından manipüle edildiği Darwinci “dünya piyasası”nın boynu eğik bir uzantısı konumunda tutma isteği, borç ve faiz tiranlığı ve eşit olmayan alışverişler sayesinde Batı politikaları dünyanın nüfusunun yarısına kendi ülkelerinde yaşamalarını imkansız kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, dışlamalardan ve baskılardan dolayı göç hareketinin devam etmesi ve yoğunlaşması kaçınılmazdır.

Burada yine tek gerçek çözüm, dünyanın yeniden denge-lenmesinde yatar. Geminin sol yanında nüfusun % 80’ini ve sağ tarafında da % 20’sini istiflersek bu gemi batmaya mahkûmdur.

Temel düşman bu sayede belirlendikten ve bizim amacımız da açıkça tanımlandıktan sonra ittifak sorunu yeni bir tarzda ortaya konmuş bulunmaktadır.

Sağın ve solun eski söylemlerine son vermek yerinde olacaktır. Artık bu söylemler asıl düşmana karşı savaş vermeyi sağlamadığı gibi hedeflerimizi saptamamıza da yardımcı değildir; çünkü bu söylemler başka bir bağlamda /ortamda doğmuş ve gelişmiştir.

XIX. asırda Fransız Devrimi’nden sonra “sol” mefhumu ortaya çıktığında, çok açık bir tarihsel anlama sahipti: Bu sol mefhumu Feodalite’nin kalıntılarına ve her tür tutuculukların ideolojik açıklamasını sunan Kilise’ye karşı, Devrim’in eserini tamamlamayı amaçlayan aydın burjuvazinin mücadelesini temsil etmekteydi.

XX. asrın birinci yarısında işçi sınıfının örgütlenmesi ve büyük bir güçle yükselmesiyle "sol", yine kendi imtiyazlarını güvence altına almaya çalışan tuzu kuru bir burjuvaziye karşı bir hareketin partisi olmuştur. Bütün varyantlarında sosyalizmin ortak bir paydası vardı: Plan, bir piyasa ve finans efendilerinin egemenliğine ve sömürgesine karşı kitlelerin sosyal korunmalarını dikkate alan bir devlet sayesinde, ekonomik yasaların serbestçe /gelişigüzel oyunlarını/uygulamalarını dengelemek.

Fakat ulusun iç siyasetinde sağ ile sol bölünme, ilk önce bir dış egemenlik girişimi - Hitler'in egemenliği - karşısında güçlerin ve ittifakların yeni birleşimine imkan vermiyordu: Münih ve bunun da ötesinde Nazi işgali, eski sınır çizgilerini yok etmişti. İşgalciye karşı verilen mücadele -De Gaulle örneğinde olduğu gibi- işbirlikçi hiyerarşilerden uzak Katolikler gibi aşırı sağcılar ve partiler dışındaki eski sola ait oluşumları yani komünistleri bir araya toplamıştır.

Kurtuluş, siyasi güçlerin bu yeni birleşimini çok fazla değiştirmemiştir. Tehlike, bir kez daha dıştan gelen bir egemenlikten kaynaklanmaktaydı: Ciddi kan kaybına uğramış bir Avrupa ve harap olmuş bir Sovyetler Birliği karşısında, savaştan daha güçlü ve daha zengin bir şekilde çıkmış bir Amerika Birleşik Devletleri.

Sosyalist parti gibi eski sol etiketlerinden ya da M.R.P.* gibi, işbirlikçiliklere katılmamış eski Katolik liderlerinden oluşturulmuş olan partiler, ilk önce De Gaulle'u ortadan kaldırmak, sonra da Birleşik Devletler'in Marshall Planı'ndan yararlanmak amacıyla öncelikle, Fransa, İtalya ve Belçika hükümetlerinden komünistleri dışlamak için birleşmişlerdir.

* M.R.P. (Le Mouvement républicain populaire/Cumhuriyetçi Halk Hareketi): Fransa'da, 1944-1967 arasında faaliyet gösteren bir siyasi parti. Sağ-Sol ayrılığını ve General De Gaulle'a "sadakatı" ortadan kaldırmak isteyen Hristiyan-Demokratlar'ın partisi olduğunu ileri sürüyordu. (Pınar Yay. n.)

Maurice Thorez,* o dönemde sol ve sağ mefhumlarının artık geçerliliğinin kalmadığını, bundan sonra temel alternatiflerinin Amerikalılara ve siyasetlerine boyun eğmek ya da bu toplumsal ve kültürel gerilemeye karşı direnmek olduğunu vurgulamıştır.

Toplumsal gerileme: GATT'nin, IMF'nin, Dünya Bankası'nın -doların hegemonyasını resmileştiren Brettons Wood Anlaşması'ndan sonra- kuruluşundan itibaren kapitalist dünyanın ve sömürgelerinin ekonomistleri, Amerikan büyümesinin menfaatlerine hizmet ediyorlardı ve bizim kültürümüz de Amerikalılar'ın kültürsüzlüklerinin işgali altındaydı... Günümüzdeki kültürel işgalin ilk adımları Fransız sineması aleyhine düzenlenmiş Blum-Byrnes Antlaşması olmuştur.

O zamandan bu yana kültürel hayatımız, Amerikan hegemonyasının güdümünde gelişmiştir. De Gaulle'un, saldırıya geçtiğinde İsrail'e uyguladığı ambargo veya NATO'dan Fransız ordusunu geri çekmesi gibi bağımsızlık girişimlerinden sonra iktidara gelmiş olan gerek sol ve gerekse sağ partilerin hepsi Amerika'nın talimatlarına boyun eğmişlerdir.

Maalesef diğer partiler kadar sosyalist partiler de, Arap devletleri aleyhine bir cephe oluşturulmak istendiğinde, Siyonistler'in etkisi altında olan ABD'nin koruyuculuğundaki İsrail'in tarafını tercih edebilmektedirler.

Yeni ittifak arayışları, Maastricht'e karşı savaş vermiş olanların bir araya gelmesinde önemli etken olmuştur.

Maastricht'e karşı tepki gösterenlerin asıl özelliği, bu top-

* Maurice Thorez: 1930'dan itibaren uzun yıllar Fransız Komünist Partisi liderliğini yürütmüş devlet adamı. Sovyet lideri Stalin'in büyük destekçisi olan Thorez, 1939'da imzalanan Nazi-Sovyet Saldırmazlık Paktı'nın destekçisiydi. II. Dünya Savaşı'ndan sonra baş gösteren Sovyet-Amerikan Soğuk Savaşı'nda uzlaşmacı hakem rolünü oynadı. Bir süre sonra ABD yanlısı politikalar güderek Marshall Planı'nı savundu. (Pınar Yay. n.)

lantının bir dış organizasyon olmasına rağmen halkın yarısından çoğunun yaşadığı işsizlik ve yabancı işçi göçü gibi iç sorunlarımızın geleceğinin burada planlandığını anlamış olmalarıdır. “Amerikalı bir Avrupa” bu sorunları sadece daha karmaşık hale getirirdi.

Demek ki yalnızca ulusal çerçevede hiçbir sorunun çözülmediği bir dünyada, bizim krizimizin çözümünün başka bir dünya düzenini gerektirdiğini gösterme aracıydı Maastricht.

Temel hedef, teorik bir berraklaştırma gayreti olmalıdır: Bizim sorunlarımızın kökten yeni -global ve küresel- bir tarzda ortaya konduğunu açığa çıkarmak ve uluslararası bağlamda olayları nasıl denetleyebileceğimizi açıklamak.

En önemli sorunlarımızın çözümünde yerine getirilmesi gereken en acil girişimin, Amerikan empozelerine karşı kendi bağımsızlığımız için mücadele vermek olduğunu Fransızlar’a anlatabildiğimizde, ancak mücadelemiz etkili olacaktır.

Amerikalı Avrupa ve yedeğindeki NATO, bu parazit ve asimile edici görüşe alet olmaktadır.

Bizim ulus fikrimizle ilgili görüşümüz net olmalıdır: Kapitalizm’in gelişmesiyle birlikte bir devlet, bir ordu tarafından korunmuş bir piyasanın yapıcısı burjuvazinin hak iddiası olarak doğmuştur: XIX. asırda Alman birliği, bir “gümrük birliği”yle (Zollverein) başlamıştır; Fransız kralları feodal bölünmeye karşı piyasaların korunmasını üstlendiklerinde Fransız birliği gerçekleşmiştir. Ayrılkçılıkların ideolojik açıklaması, yakın bir zamanda oluşmuş olan ulusların birliğinin ırk, coğrafya ya da din tarafından ezelden belirlendiğine inandırmaya yönelik yeniden gün ışığına çıkarılmasından kaynaklanmaktadır.

Ulusal çerçevede kültürlerin varlığı, insanî görüşümüzü zenginleştiren doğayla, toplulukla ve gelecekle ilgili çeşitli yaşama biçimlerimizin oluşmasını zorunlu kılar. Günümüzde bir Avrupalı, Shakespeare’e, Beethoven’a, Cervantes’e, Rabela-

is'e, Dante'ye veya Dostoyevski'ye yabancılaşırsa, kendine özgü tarihsel bir deneyime sahip olmayan bir halkın ticaret tarzlarından doğan kültür karmaşasının, hatta "kovboy filmlerindeki" insan avının, Amerika-Kızılderili kültürlerinin yok edilmesinin ya da XX. asrın başlarında Harlem'in siyah Rönesansı'nın reddedilmesinin kendisini boğmasına izin verirse işte o Avrupalı her açıdan fakirleşir.

Geleneksel Avrupa kültürünün belirleyicileri olan, ister resim, ister müzik, isterse roman alanındaki bütün eski sanatların ürünlerini inkar ederek bir hegemonyayı haklı çıkarmak ve kabul ettirmek için yeni sanatsal üstünlükleri öne sürmek; işte tehlikeli olan da budur...

Yenilik için yenilik, bilmeden ve haberi olmadan atıklarını topladığımız bir geçmişin yeniden su yüzüne çıkmasıyla en vahim gerilemelere götürmüştür.

Coca-Cola'dan kıyafetlere, McDonalds'dan rap'a, tag'a, ışık hipnotizmalarıyla ya da desibellerin saldırgan doyumuyla bilinçdışını şartlandıran görüntülere kadar bütün alanlardaki zevke dayalı anestezi, günümüz Hollywood filmlerinin bulaşıcı şiddetinin ya da sahte cennetler meydana getirmeye yönelik esrarın/uyuşturucunun nüfuzu için en uygun ortamı sunmaktadır.

İşsizliğin, eşitsizliklerin ve dışlanmaların yoğunlukla yaşandığı topraklarda gözü kör şiddet hareketlerinin ve uluslararası ilişkilerin anlamsızlığının, bireysel yaşamların şiddetlerini ve anlamsızlığını ortaya çıkardığı bir dünyada, gençliğin bu kültürel şaşkınlığı bu yeni uluslararası düzensizliğin en korkunç yönlerinden biridir.

Gerçekleştirmek ne kadar zor olsa da, Amerikalı Avrupa'nın çıkışı gibi bu küresel düzensizlikten kopma, kültürel bir boykotla tamamlanmalıdır; bu da, gerici damgasını yemekten çekinmeden, gençliğin bu sapkınlıklarına boyun eğmemeyi gerektirir. Bu kültürel boykot, ekonomik sonuçlarından ayrılmaz: Filminden içeceğine kadar Amerikan piyasasının kü-

çültüldüğü her defasında, görünüşte güçlü gerçekte zayıf olan bu devî yıkmak için oyunun efendilerine büyük ekonomik darbe vurulmuş olacaktır.

Batı, kapitalizminin çöküşünü global düzeyde ilan etmeli ve Üçüncü Dünya ülkelerinin yani dünyanın 4/5'nün lehine yeni açılımları beraberinde getirmelidir.

Yalnızca ürünlerine ve ticaretine değil, aynı zamanda sömürgecilik tarafından kirletilmemiş, yok edilmemiş ve inkâr edilmemiş kültürlerine açılmalıyız. Onların kültürlerine yani onların doğayla, öteki insanlarla ve gelecekle ilişkilerini tasavvur etmelerine ve yaşama tarzına açılmalıyız. Bu açılımlar, bizi mülk sahiplerinin kirletilmelerine ve yok edilmelerine götüren doğayla ilişkilere değil de, aidiyet ve saygı ilişkilerine sevkeder. İşte bu açılımlar, öteki insanla bireyin ya da ulusun merkez ve her şeyin ölçütü olarak görüldüğü bir toplumda insanı “diğer insan için bir kurt haline getiren” rekabet ve yarış özelliği taşımayan ilişkilere, yani bireyselciliğin tersine her üyenin diğer insanlardan kendisini sorumlu tuttuğu toplumsal ilişkilere götürmelidir. Gelecekle ilişkisi, bireylerin veya halkların büyüme ve güç istençlerinin niceliksel genişlemesi şeklinde değil de, “hak” savunması adı altında gizlenmiş güçlerin çatışmalarına indirgenmeyen ve hayatın anlamının ve şart koştuğu görevlerin kabulünü temel alan bir ilişki tarzı olmalıdır.

Buradan itibaren kendine has tarihsel vizyonumuz ve teknik performansla özdeşleştirilen batılı “gelişme” görüşümüz doğrultusunda bir amaç haline getirmeksizin ötekinin, batılı olmayanın rızasını da gözeterek kendine özgü “yeni bir ittifak” a girişebiliriz: Tuzu kuruların “kutsal itt. akı” değil de, bizimkinden kökten farklı bir dünya görüşüne sahip erkek ve kadınlarla yeni temeller üzerinde kurulmuş bir ittifak.

Mutlak hakikate sahip olduğunu ve bütün dünyaya bunu empoze etmeyi iddia eden Batı sömürgeci entegrizmine karşı,

beş asırdır kimlikleri inkar edilen ötekilerin entegrizmi devreye girince bu sefer yine Batı sömürgeci entegrizminin kendi kimliklerini savunduklarını görürüz.

Kuşkusuz Batı hegemonyasına karşı geliştirilen bu tepkisel entegrizmler, çoğu zaman sömürgeci saldırılara karşı kendi eski medeniyetlerinin atılımlarına gönderme yaparak bunları idealleştiren gerici başkaldırılarıdır; öyle ki temelde tepkisel olan bu reddedişleri, geleceğe dönük alternatif bir projeden yoksundur. Entegristler gerçek sorular sormaktadırlar, ancak bunlara cevap sunamamaktadırlar.

Bu dar görüşlülükten kurtulup kendi sorumluluğumuzu görmeliyiz; “yegâne medeniyet modelini temsil etme” şeklindeki sömürgeci iddiamız, sömürge altında bulunanlara, modernlik ile batılılaşmayı birbirine karıştırmak suretiyle her ikisi de birer çıkmaz olan Batı’yı taklit etme ya da geçmişi taklit etme arasında seçim yapmaktan başka bir şans bırakmamıştır.

Bu zihniyete sahip Üçüncü Dünya ülkeleriyle açıkça dayanışması sayesinde işçi dünyası, “delocalisation”ların yani bir taraftan işsizliği ciddileştirirken diğer taraftan köleliği arttıran girişimlerin, maaşların çok düşük ve sosyal güvencelerinde hiç bulunmadığı ülkelere göçe sebep olduğunu teorik olarak eleştirebilir ve somut olarak da bunlara karşı mücadele verebilir.

Sırf iş olanaklarını muhafaza etme bahanesiyle, verimini yitirmiş ya da zararlı girişimleri (örneğin silahlanma) korumak için verilen mücadeleler başarısızlığa mahkumdurlar. Dolayısıyla bunlar/işçi dünyası, iş imkanlarının korunmasını hatta çoğalmasını ama aynı zamanda da Üçüncü Dünya nüfuslarının gerçek ihtiyaçlarına cevap teşkil edecek “dönüşüm”ü temel almalıdırlar.

Genel olarak mevcut sisteme yönelik yapılan her tür eleştiri, alternatif çözümler bulmak için öneride bulunma inisiyatiflerine yönelmelidir. Bu da, onların hem ihtiyaçlarını hem de

olanaklarını ve bu isteklerine cevap vermek için somut dönüşüm projelerini belirleyerek (Üçüncü Dünya ülkelerinin taban toplulukları, kooperatifleri ya da sendikalarıyla sıkı bir bağla) yeni piyasalar oluşturmayı gerektirir.

Bu güçlü teklif, ekonomi sahasındaki yatırımların yönelimini ve siyasi düzlemde de iki partnerin avantajına olacak yardım ve kredileri etkilemelidir.

Böylece bütün alanlardaki insanî projeler, kapitalizmin ideologlarının, doğal yasaların aynı zorunlu ve kaderci özelliği taşıyan “ekonomik yasalar” olarak adlandırdıkları sapmalar ve boyun eğmeler karşısında daha güçlü hale gelebilir.

Kapitalizmin özelliği, doğanın karşı konmaz yasalarıymış gibi ya da Amerikalı Luttwak’ın *Le turbo-capitalisme* isimli kitabında “piyasanın tanrısal yasaları” olarak ifade ettiği gibi “piyasa yasaları”nın acımasız oyununun lehine her tür ahlaki yok saymaktır.

Kapitalizm’in tersine Sosyalizm, başlangıçta/1843’de Marks’ın yaptığı gibi bir ahlaki seçim gerektirir. Yabancılaşmış dünyanın sapmalarını incelemede ve bu yabancılaşmaya karşı verilecek mücadelenin araçlarını belirlemede bilimsel davranmıştır.

Kökten determinizm, tanım itibariyle muhafazakardır, çünkü geçmişin geleceği belirlediğini ileri sürer.

Başlangıçta insanî bir projeyi temel alan Sosyalizm ise bunun tersine, bu insanî projenin *gayelerine* ulaşmak için *vasıta* olarak gördüğü sektörel determinizme oranla bu insanî projenin bir aşkınlık olasılığı taşıdığını ileri sürer.

Böylece yalnızca piyasanın ve tekniklerin zorunlu ve bin yıllık kaçınılmaz “gelişmesi”ni temel alan XVIII. ve XIX. asrın burjuva ideolojilerine karşı, göreceli bireyseliğin ve saçmalığın “varoluşsal” felsefelerine karşı ve insanın gayeleri ortaya konmadan bilgisayarla toplumların yönetilmesine dair “elektronik insan” yanılsamalarına karşı, mücadele etmesi insanın,

gayelerini seçme imkanına sahip olduğuyla ilgili etik ön koşulu gerektirir.

Bu nihai gayelerin saptanmasında, geleneksel dinlerin rolü olmuştur. Bununla beraber kurumsal dinlerin hiçbiri, günümüzde, yeni tarihsel koşullarda bu rolü yerine getirmemektedir. Günümüzde kurumsal dinler, Kuzey’le Güney arasında cereyan eden ve işsizliğin, açlığın kitlesel yok etme tekniklerinin ürünü olan ve insanlığın trajik bitişi temsil eden savaşı, beş yüz yıl devam etmiş olan sömürgecilikten sonra batılı olmayan medeniyetlerin kültür değerlerini, kısacaşı dünyanın hegemonya tarzında değil de senfoni şeklindeki olmazsa olmaz birliğini sağlamak için temel sorunları ele almak yerine - Katolikler gibi bazıları cinsellik konusunda takıntılı bir şekilde- sadece konuşmakla yetinirler.

Kurumsal İslam gibi diğer başkaları ise, Kur’ân’ın *tevhid*le -doğayla insanın, insanla insanın ve Tanrı ile insanın birliği -alakalı temel öğretisini silmeye varacak kadar ibadetlerin / ritüellerin zorunlu uygulamalarını ve yasaklarını ön plana çıkarırlar.

Nihai gayeler sorusuna cevabı ne olursa olsun gelecek için verilen mücadele, sorunun kendisini, kurallarını ve şart koştuğu iman eylemlerini göz ardı edemez.

Uluslararası Bir Boykot, Cehennemî Makineyi Durdurabilir

Parayla satın alınan “ekonomistlerin” hileli muhasebeleriyle ve spekülâtif borsa rakamlarıyla kısmen gizlenmiş olan -özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında ABD’nin öncülüğünde- gerileyici ve yozlaşmış kapitalizm dönemine girilmiştir: Klasik kapitalizm, üretici girişimlere yatırım yapmak için uzun vadede sermayenin oluşumunu hedeflemekteydi. Oysa “yeni ekonomi” denilen günümüz sistemi, üretimle değil de dövizlerin

oranlarının ya da ham maddelerin fiyatlarının şüpheli değişimleri üzerine spekülasyonla kısa vadede elde edilecek menfaatlere dayalıdır. Bankalar kumarhane rolünü oynarken, girişimcilerse üretim bölgelerinin “yerini değiştirerek” düşük fiyatta tutulan ve hiçbir sosyal güvenceye sahip olmayan en fakir ülkelerin işgücünü kullanmak suretiyle kendilerini korumaktadırlar. İşsizlik, teknik iyileşmelere rağmen bu kârlardan nasiplenmeden bu kârlı yer değiştirmelerin çifte oyunuyla ve işçi miktarını azaltan robotların ve bilgisayarların kullanımının gelişimiyle büyümektedir.

Yalnızca, kâr paylarının, git gide yoğunlaşan girişimlerin sonunda işçi çıkarmalarla daha da yükseldiği hisse sahipleri ve borsa / portföy yöneticileri bundan faydalanırlar.

Bilimsel ve teknik keşifler sonrasındaki üretkenliğin gelişmesi ve aynı zamanda bütün çalışanların gayreti, çalışma zamanının azalmasıyla, bütün çalışanların maaşlarının yükseltilmesi, kültürel kurumlara ya da yaşlarından ve sakatlıklarından dolayı bu yeni zenginliklere ortak olamayanların katılımlarını sağlayacak bu artık-değerin dağıtılmasıyla herkese yararlı hale getirilmelidir...

-Alınması gereken ilk önlem, asırlar boyunca sömürgeci güçler tarafından yağmalanan, haraç alınan ülkelerin borçlarının silinmesidir.

Bugüne kadar “borcun silinmesi” yalnızca bir “tuzak” olmuştur. Örneğin Haziran 1999’da sanayileşmiş yedi ülke, “*en fakir devletlerin borçlarının silinmesine*” karar verdiklerinde, Üçüncü Dünya’nın toplam borcunun % 2’sinden daha azı silinmiştir.

Diğer ülkelerin dış borçlarını elinde bulunduranlar üç büyük kategoriye ayrılırlar: Multilateral/çok üyeli kurumlar (başta IMF ve Dünya Bankası olmak üzere), özel sektör (bankalar, yardım sandığı fonları, vs.) ve devletler (özellikle en zengin olanlar). G7’nin üyeleri, IMF ve Dünya Bankası’ndan

kaynaklanan borçların silinmesini hiçbir şekilde öngörmemişlerdir. Sahra bölgesinin alt kısmında bulunan Afrika ülkelerinin ezici bir çoğunluğunda bu silinmeyen borçlar toplamı % 30 ile % 75 arasında gidip gelmektedir. Efendilerin/egemenlerin bütün çabaları, üye ülkelerin beslendiği ve kendi borçlarını ödemek için kullandıkları bir fonu (trust fund veya saymaca/fiduciaire fonlar) oluşturmak olmuştur.

Hiçbir devlet başkanı, özel kurumlarca elde tutulan dış borcun silinmesine yönelik önlemler sunmamıştır. Latin Amerika ve Güney Doğu Asya ülkelerinin borçları, bu kurumlara olan toplam borçların % 50'sine tekabül eder.

Olası borç silme önlemleri, ayrı ayrı gelip başvuran hükümetlere karşı bir tür alacaklı kartel gibi davranan Paris Club'üyle müzakere edilmiş ve yalnızca bir devletin bir devlete verdiği borçlarla ilgilidir.¹

Buna karşılık dünyanın en çok borcu olan (ve ayrıca en zengini olan) ülke olan ABD'nin, zengin kesiminin, gelirlerinin üstünde yaşayabilmesi için edindiği milyarlarca borcu geri ödemesine yönelik hiçbir "uluslararası topluluk" (örneğin BM Genel Kurulu) tarafından uyarı almıyor olması utanç vericidir.

ABD'den borçlarını geri ödemesinin istenebilmesi, dünyanın kırılması sorununu çözmeyi değil de, şimdilik sadece "büyüklerin" çapulculuklarının ve yok edici tüketimlerinin mağdurlarına, en acil ihtiyaçlarının giderilmesine cevap vermeyi sağlayacaktır.

-Diğeri kadar acil ama uzun vadeli hedefleri gözetken ikinci önlem, bir "Bretton Woods* karşıtlığı"nı ayakta tutmaktır. Yarı asırdan beri (Birleşik Devletler'i ölçüsüzce zenginleştiren ve değer ölçütü haline gelmiş doların egemenliğini dünyaya

* Bretton Woods: 1944'de düzenlenen BM Para ve Finans Konferansı. Bu Konferans'ta IMF'nin kurulması kararlaştırılmış ve 1945'te de fiilen kurulmuştur. (Pınar Yay. n.)

empoze eden II. Dünya Savaşı'nın sonundan beri) Bretton Woods, doların değer yitirmesiyle ya da aşırı değerlenmesiyle Birleşik Devletler'in ve Federal Hazine'nin desteğinden ve teminatından yararlanan çıkarıcıların (örneğin Soros gibi uluslararası vampirlerin), dünyanın bütün para birimleri üzerinde spekülasyon yapmasını ve (her patlama tehdidi altında bulunan ve patladığı takdirde bütün dünyayı kaosa sürükleyebilecek) devasa bir "finans baloncuğunun" şişmesini pratik olarak sağlamıştı.

Bu finans hırsızlıklarına son vermeyi sağlayacak köklü çözüm, Bretton Woods'un öngördüğü dolardan değer ölçütü imtiyazını geri almaktır. Dünyanın bütün ülkelerine, bir yandan gizli ekonomik pazarlıklara ve eşit olmayan mübadelelere son vermelerini, diğer yandan yatırımcılara ABD ve Avrupa'nın ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda düşünülmüş yatırımlara değil, yatırım yaptıkları ülkelerin ihtiyaçlarını, kültürlerine ve tarihlerine uygun ve artık malları eritmeye yönelik olmayan yatırımlara teşebbüs etmelerini ayrıca da bu yatırımlarını yerel ülkenin para birimine göre gerçekleştirmelerini empoze etmek gerekmektedir.

"Bretton Woods karşıtlığı" -aynı kaygılardan dolayı bu ülkelerin (Afrika, Latin Amerika veya Asya) büyük bir çoğunluğu için- bu sömürgeci ülkelerin ithal ürünlerine yönelmelerini engelleyip kendi "iç şartlarına bağlı" ihtiyaçlarına cevap verecek yeni imkanların oluşturulmasını sağlayacak iyi bir fırsat olacaktır. Bugüne kadar, sömürgecilere veya sömürge sonrası egemenlere (daha kolayca ve ulaşılır az masrafla) "ham madde" sağlamak amacıyla "kaymağı alınmış" olan yer-altının ve yerüstünün zenginliklerini kullanma imelidir bu karşıt ülkeler.

-Dünyanın senfonik birliğinin en önemli hedefine ulaşmak için üçüncü önlem, spekülasyonları imkansız hale getirmek amacıyla spekülatif düzene dayalı finans işlemlerine (örneğin

dövizler, ham maddelerin rayici, “yan ürünler”, vs.) yüksek vergiler uygulamaktır.

Bu yönde yapılan ilk öneri, “Tobin Vergisi” (öneren ekonomistin adıdır) adı altında yapılmıştır. Bu vergi hem döviz trafiğine (Tobin ilk önce bunu yalnızca hedeflemişti) hem de ekonomist Howard Watchel’in önerdiği şekilde bütün uluslararası finans işlemlerine de uygulanabilir. Seattle* gösterilerini düzenleyen kuruluşların en önemlisi olan ATTAC, vatandaşlara yardım olarak kullanılmak üzere finans işlemlerinin vergilendirilmesine yönelik çalışmalar yürütmek ve sermayelerin bu anarşik dolaşımına karşı mücadele vermek için kurulmuştur. Hatta büyük ekonomist Keynes, dünyanın en suçlu teşkilatı olan “Uluslararası Para Fonu’nun (IMF) ölümcül oyununa son vermek için bir finans hissesinin satın alınmasının, *da-imi ve ciro edilemez*” olmasını bile teklif etmişti.

Ocak 1999’da *Le Monde Diplomatique*’gazetesinde Bayan Susan George, kredileri onaylayacak olan IMF’nin ileri sürdüğü siyasi şartlar (“yapısal düzeltmeler”) sonrasında meydana gelen en yakın tarihli felaketlerin kısa bir tablosunu şöylece vermiştir: Kış 1994-1995’den beri Meksika nüfusunun yarısı fakirlik sınırının altına düşmüştür. Beslenme eksikliği ve kıtlık Endonezya’da son süratle yeniden ortaya çıkmaktadır. Rusya’da on yıllık ekonomik liberalizm, yetmiş yıllık bir “gerçek sosyalizm” propagandasından daha fazla kapitalizmin maskesini düşürmüştür: İnsanların yaşam süreleri yedi yıl azalmıştır (XX. yüzyılda eşi benzeri görülmemiş bir olgudur). Kore’de ve Tayland’da “IMF intiharları” yaygınlaşmıştır: İşlerinden atılmış ve gelirleri olmayan işçiler, onlara bakamadıkları için eşlerini ve çocuklarını ölüme sürüklemişlerdir.

* Seattle: ABD’nin kuzeybatı Pasifik bölgesinde yer alan en büyük şehri olup 1999’da toplanan Avrupa Ekonomik Forumu ile ve buna karşı yapılan olaylı büyük “küreselleşme karşıtı” gösterilerle dünya gündemine oturmuştur. (Pinar Yay. n.)

Finans işlemlerine/borsaya ağır vergilerin uygulanması, reel ekonomik yatırımların yapılması ve özellikle de çöl özelliği taşıyan bölgelerin mahrumiyetinin giderilmesi için gerekli olan alt yapıların kurulması amacıyla yatırımları zorunlu kılar (örneğin yüksek sürüme sahip yol, demir yolları veya su yolları ağlarının bulunmadığı ve dünya ticaretinden soyutlanmış Orta Asya cumhuriyetlerinde). Bunlar dünyanın, beslenme konusunda kendi kendisine yetmesine geniş ölçüde katkıda bulunacaktır. Benzer sorunlara çözümler Latin Amerika ve Afrika için de ortaya konmaktadır.

Bu ekonomik önlemler paketi, “dünyayı yeniden şekillendirme”yi gerçekten sağlayabilir ve ekonomik alt yapı dönüşümlerinin ötesinde kültürel ve manevi gayeleri gerçekleştirmeye de olanak verebilir. Böylece “dünyanın bu senfonik birliği” her çocuğun içinde taşıdığı insanî zenginliklerin tümünü herkesin ulaşabileceği noktalara taşıyabilir. İnsanlığın birliğinin bu aşamasının gerçekleşmesi yolunda en büyük engel, Birleşik Devletler’in yönetiminde bulunan imtiyazlı kişilerin ekonomik yardımları sıkı denetimleriyle ve kitle imha silahlarının ürkütücülüğüyle ölümcül statükoyu sürdürmelerini sağlayan ve ayrıca kırılmayı ve dengesizliği koruyan sistemin imparatoru egemenliğidir.

Bu haydutlar, kentlerde esrar ve lüks tüketim ürünlerini adım adım ölüme götürecek şekilde yaygınlaştırarak, asrımızı dünya ölçeğinde intihara doğru sürüklemektedirler.

Ölüme giden bu yola engel olmak için, bütün dünyadaki çürümeleri durdurmak amacıyla olağanüstü harcamalar yapan siyasi iktidarların ve artık mesajları birlikler oluşmasına yetmeyen kiliselerin iktidarı dışında yeni iktid. merkezleri kurmak şarttır.

“İnsan Hakları Beyannamesi”nden “Kural Dizisi”ne*

“Siyaset” için teolojik bir terim olan “piyasa tektanrıcılığı” ifadesini bile bile kullanıyorum; çünkü söz konusu olan dini bir sorundur, gayeler sorundur. Piyasada ardından gidilen özel gayeler, bireyler ya da özel gruplar için varolan menfaat gayeleridir.

Amerikan piyasa tektanrıcılığı, bizi demokrasiye yakınlaştırmaz, tam tersine bizi ondan uzaklaştırır.

Her “liberal demokrasi”de zenginlerle fakirler arasındaki ve özellikle de Kuzey ile Güney arasındaki uçurumun durmaksızın büyümesi, inkar edilemez bir şekilde buna işaret etmektedir.

Şiyasi “liberal” demokrasi, seçilmişleriyle ve dışlanmışlarıyla toplumsal diktayı hiçbir şekilde ortadan kaldırmamaktadır.

Cenevre’deki uluslararası toplantılarda Bush’un temsilcisi, demokrasinin, kapitalizmin siyasi ifadesi olduğunu saf saf söylemiştir. Bunu daha iyi tanımlayamazdık; evet liberal demokrasi parasal gücüyle medyayı kullanarak iktidarlarını güçlendiren siyasi adayların piyasasını kurmuştur.

Medyaları elinde tutan oyunun efendileri, büyük şirketlerin reklamlarını vererek veya vermeyerek bütün medyaya yaşam ya da ölüm fermanı dağıtan reklamcılarla işbirliği halinde kendi çıkarları doğrultusunda “demokrasi”yi biçimlendirebilmektedirler.

Medya, kamuoyunu yansıtmaz, kamuoyu medyayı yansıtır.

* Kural Dizisi (*Charte des devoirs*): Uyulması gereken ilkeler paketi. İlk ulusal kural dizisi Fransızca’ydı ve 1918 yılında SNJ gazeteciler birliği tarafından kabul edilmiştir (“*Charte des devoirs*”). İlk uluslararası kural dizisine gelinece; bu Interamerican Basın Derneği tarafından 1926 yılında ilan edildi. 1939’da, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (FIJ) kendi onur kural dizisini yayınladı. (Pınar Yay. n.)

Bu özellikle televizyon için geçerlidir, çünkü yazılı basın, televizyonun dümen suyunda gitmek zorundadır; görüntüler, yazılı yayına göre her zaman yirmi-dört saat öndedir. Yazılı ya da sözlü yorumdan önce görüntülerin sunumuyla, konserve kutularındaki sosisler gibi ithal edilmiş duygular kitlelere yutturulur. Uruguaylı yazar Eduardo Galeano, Peder Popieluzco'nun Polonya'da 1984'de suikaste uğramasının medyada, Latin Amerika'da devlet terörüyle öldürülen 100 pederin katledilmesinden bin kez daha fazla yer aldığını fark etmiştir. Bunun ilk nedeni, Latin Amerika'nın Üçüncü Dünya ülkesi olması, ikinci nedeni de, bu alçak terörü uygulayan "ölüm tugayları"nın cirit attığı "büyük Amerikan demokrasisi" tarafından icra edilen serbest piyasanın -yani kesintisiz Amerikan ekonomik işgalinin- orada hiçbir engelle karşılaşmaması, adına "demokrasi" denilen devletlerde serbestçe hareket etmesidir.

Kontrolleri altındaki "görüntü siyasetinde" sansasyonelliği sınırsızca kullanan aynı medya, görünmeyen şiddeti açığa çıkarmadıkları gibi kurşunsuz öldüren, açlıkla bedenleri ve zehirli görüntüleriyle - "kovboy filmleri"nin, aksiyon ve heyecan filmlerinin, polisiye dizilerinin zararlı görüntüleri ya da "Dallas"ların daha yumuşak ve içe işleyen esrarları - ruhları öldüren şiddeti de göz ardı ederler. "*Bile bile insanların özgürlüğüyle para özgürlüğü, sanatçıların yaratma özgürlükleriyle bankacıların spekülasyon özgürlüğü birbirine karıştırılmaktadır*" der Galeano.*

Diğer medya araçlarından daha fazla televizyon, kitlelere kabul edilemezi kabul ettirerek, durmaksızın bir kültürel karşı-devrim uygulamaktadır: Bunahımların ve iğrençliklerin ticareti, şiddetin ve yanılısamanın kültürel sunumu.

* Eduardo Galeano: Uruguaylı gazeteci, yazar. Kitapları dünyanın birçok diline çevrilmiştir; politika, tarih, medya, belgesel üzerine 40'a yakın önemli eseri mevcuttur. (Pınar Yay. n.)

Böylece büyüyen eşitsizliklerde esrarın bir kaçış aracı ve suçun da hayatta kalma aracı olduğu anlamsızlık dünyası bir süre daha varlığını sürdürebilir.

Böylesi bir manipölasyon demokrasisi, dikta rejimine bir engel değildir; aksine diktatörlüğün ta kendisidir.

Bu, şüphe götürmez bir deneyimin sonucudur: Kamuoyu, yöneticilerin yozlaşmasından yeterince tiksiniştir. Onun tarafından kandırıldığında ya da ona karşı başkaldırdığında şekilsel bile olsa demokrasi artık yeterince fayda vermez hale gelmiştir; o anda dikta rejimine yerini bırakır demokrasi. Konvansiyon* ve Thermidor'dan** sonra yönetimin ahlaki ve siyasi çürümüşlüğü Bonapartçılığı doğurmuştur.

Hitler, dünyanın en “demokratik” yoluyla iktidara gelmiştir, dikta demagojisine bütün silahlarını veren Weimar Cumhuriyeti'nin güçsüzlüğüne ve işsizliğe başkaldırmış seçmenlerin oy çokluğuyla şansölye seçilmiştir.

Hemen yanı başımızda Cezayir'de, bizim iyi Fransız “demokratlarımız” büyük bir gürültüyle “özgür seçimleri” istemişlerdir. Berthold Brecht'in,*** sahtekarlığı ortaya koyan bir mizahla bahsettiği senaryo gerçekleşmiştir: “Halk oylarını kullandı. Yöneticileri cezalandırdı. En basit çözüm, halkı fesh etmek

* Konvansiyon: 1789 Fransız İhtilali'nden sonra Yasama Meclisi yerine oluşturulan Ulusal Mutabakat Birliği. Bir süre sonra Cumhuriyeti ilan ederek Kral XVI. Louis'yi idama mahkum etti. (Pınar Yay. n.)

** Thermidor: Fransız İhtilali'nden sonra, 1792'deki çeşitli aylanmalara karşı Maximillien Robespierre öncülüğünde oluşturulan Halk Kurtuluş Komitesi'nin gerçekleştirdiği operasyonlara verilen ad. Amacı Fransız Devrimi'ni daha iyi uygulamaktır. Ancak Ulusal Konvansiyon, sert tedbirler ve terör davranışları içeren bu düzenlemelere son vermiş ve Robespierre idam edilmiştir. Bu karışıklıklar sonunda Napolyon Bonaparte yönetimi ele geçirmiştir. (Pınar Yay. n.)

*** Brecht: 1898-1958 arasında yaşamış Alman drama tiyatrocusu, yönetmen ve şairi. Epik tiyatro anlayışına sahip sanat teorisyenliğiyle de tanınan Brecht'in dünyaca meşhur 30'a yakın tiyatro eseri mevcuttur. (Pınar Yay. n.)

ve başka bir halk seçmektir.” Her şey böyle olup bitmiştir. Ve Atlantik’in iki yanındaki “demokratlarımız” zaferlerinin tadını çıkarmışlardır: “Piyasanın özgürlüğü” sağlanmıştır ve işte böylece IMF Cezayir’de “özgürce” “ayarlama siyasetini”, yani maaşların bloke edilmesini, fiyatların “serbest bırakılmasını”, sosyal güvencelerin askıya alınmasını empoze edebilecek ve kredi ve yatırımlarıyla başka bir dini, yani “piyasa tektanrıcılığını” ayakta tutan iktidarı destekleyebilecektir.

İki asırdan beri bütün olağanüstü durumlarda “ulusal güvenlik” bahanesiyle ve en fakir katmanları “tehlikeli bir sınıf” olarak görüp müdahale etmesi için orduya başvurmak suretiyle, başka araçlar da devreye sokularak toplumsal ya da sömürgeci egemenlik kurumları korunmaktadır.

Piyasa ekonomisinin bütün toplumsal ilişkilerinin düzenleyicisi “liberal totalitarizm”, askeri dikta rejimlerinin totalitarizmleriyle son derece iyi uzlaşmaktadır; Amerika Birleşik Devletleri’nin Arjantin’de Pinochet’yle, Brezilya’daki ya da başka yerlerdeki işkenceci albay ve generallerle bunların iktidarlarının korunması için işbirliği yapması gibi...

Hedeflere ulaşıldığı anda, yani ABD’nin çıkarlarına uygun bir düzen tesis edildiğinde Amerikalı yöneticiler, örneğin Arjantin’de Menem, Brezilya’da Collor gibi “demokratlar”la gizlice ve şüpheli bir tarzda işlerini yürütmeyi tercih ederler; aynı hedeflere başka araçlarla ve başka kuklalarla ulaşılmıştır.

“Serbest / liberal” piyasa yani söz konusu rejim ne olursa olsun Amerikalılar’ın egemen olduğu piyasa sisteminin devamlılığı sayesinde Latin Amerikalılar’ın % 40’ı mutlak fakirlik düzeyinin altında yaşamaktadırlar (Kaynak: CEPAL Belgesi).

UNICEF, Brezilya’da bin çocuğun açlıktan ya da iyileştirilebilir hastalıktan öldüğünü belirtmiştir. Kolombiya’da yetersiz beslenmeden dolayı 3 çocuktan 1’i zihinsel geriliğe müptelidir.

İşte böylece Latin Amerika’nın “demokrat” başkanları, as-

keri dikta rejimlerinin lanetli mirasını sürdürmeleri koşuluyla Washington'un onayını almışlardır: Borçlarının ödenmesi ve işledikleri suçların unutulması karşılığında.

Güney Kore'den Yunanistan'a, Afrika'dan Latin Amerika'ya askeri diktaların bu dönemi, bizleri, Birleşik Devletler'in dünya üzerindeki egemenliğinin bir ayağı olarak askeri kurumların konumu hakkında düşünmeye sevketmelidir. Bu askeri kurumlar, Fransa'nın Cezayir savaşında olduğu gibi ya sömürgeciliği korumaya yaramıştır ya da Irak'tan Kosova'ya veya Afganistan'a kadar Amerikan saldırılarının "kolluk güçleri" olarak hizmet vermişlerdir.

II. Dünya Savaşı'ndan bu yana dünyadaki hiçbir ordu, "ulusal savunma" rolü oynamamıştır.

Bunlar kendi halklarına ya da uydu konumunda tutmak için kendi "müttefiklerine" karşı bir dizi kanlı darbe örgütleyerek baskı rolünü oynamışlardır: Endonezya'dan Birmanya'ya kadar.

Bunlar, kendi halklarının bağımsızlığını savunmaya değil de, Amerikan emperyalizminin egemenliğini empoze etmek uğruna halkını iflasa götürmeye yaramıştır.

Etimolojik olarak demokrasi "halk tarafından ve halk için idare edilme" anlamına gelir. Fransız Devrimi'nin takip ettiği demokrasinin başlıca teorisyeni Jean-Jacques Rousseau, *le Contrat social* (Toplumsal Sözleşme)'adlı eserinde bütün sözde "batılı demokrasilerin" yalanlarını açığa çıkararak "demokrasi terimi hiçbir zaman gerçek anlamında var olmamıştır" demiştir. Bunun da iki nedeni vardır:

1- Genel bir talebin oluşmasını imkansız kılan, sahip olanlarla sahip olmayanları karşı karşıya getiren zenginliklerin eşitsizliği.

2- Herkesin kendisini her şeyin merkezi ve ölçөгü zannet-

tiği ve ötekinin rakibi ve düşmanı olduğu bir bireysellik vahşi ormanının egemen olmasını engelleyecek, herkesin görevlerini yerine getirmesini sağlayacak mutlak değerlere inancın yokluğu.²

Bu durumda sözde “demokrasi”nin tarihsel tek bir örneği vardır, o da antik Yunanistan’ındır. Günümüzde hâlâ öğrencilerimize bu antik demokrasinin “bütün demokrasilerin anası” olduğu öğretilir; fakat bunu öğretirken bu Atinalı “demokrasi”nin doruk noktasında (V.asırda Perikles döneminde) halkı oluşturan ve oy kullanma hakkına sahip özgür vatandaşların azınlıkta olduklarını ve hiçbir hakka sahip olmayan 110.000 köle bulunduğunu hatırlatmamaktadırlar. Bu demokrasinin gerçek adı aslında köleci bir oligarşidir.

Bununla beraber “demokrasi” kelimesinin bu sahtekar kullanımı Batı’da hep egemen olmuştur:

- 4 Temmuz 1776’da (J. J. Rousseau’nun öldüğü yıl) ilan edilen Amerikanın Bağımsızlık Beyannamesi, “insanların eşit doğduklarını, Yaratıcının onları yaşam, özgürlük, ... gibi ellerinden alınmaz bazı haklarla donattığını apaçık hakikatler olarak görür.” Bu tumturaklı Beyanname’den doğan anayasa, bir asırdan fazla bir süre zenci köleliğini korumuştur.

Siyahiler için değil beyazlar için demokrasi.

- 1789 tarihli Fransız Devrimi İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesi, “bütün insanların özgür ve hak bakımından eşit doğduklarını” ilan eder. Hatta 14. ve 15. maddelerinde “bütün vatandaşların yasanın oluşturulmasına katılma hakkına sahip olduklarını” belirtir. Ancak bu Beyanname’nin girişini teşkil eden Anayasa, yalnızca zenginlere oy hakkını tanımıştır: Ötekiler, yani 3 milyon fakir Fransız, pasif vatandaş ilan edilmiştir; Anayasa’nın babası Sieyès’in ifadesine göre aktif vatandaşlar (seçmenler /oy hakkına sahip olanlar), “büyük toplumsal şirketin gerçek hissedarlarıdır.” Ondan önce asrın en büyük Fransız filozofu Diderot, Ansiklope’sinde (“Temsilci” madde-

sinde) “yalnızca mülk sahibi olan kişi vatandaştır” diye yazmıştır.

Halk için değil mülk sahipleri için demokrasi.

Bütün diğer ırklara kendi “medeniyetini” kanla ve ateşle taşıyan, kendisini “seçilmiş halk” şeklinde gören yanılsamasıyla halkların kültürlerinin yok edilmesini, katledilmelerini, yağmalanmalarını beraberinde getiren beş asırlık ırkçı sömürgecilik egemenliğinden bu yana Batı dikta zulümlerinin en tutarlı halefi olan Hitler’in zaferlerinin ardından ilan edilen *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*’nin burada eleştirisini yapmak, gereksiz bir tekrardan başka bir şey olmaz.

Burada iki temel soru ortaya çıkmaktadır:

1- İnsandan bahsedildiğinde hangi insan söz konusudur: Beyaz olan mı, mülk sahibi olan mı yoksa Batılı olan mı?

2- Bir insan için, kullanma olanağı olmadığında bir hakka sahip olması ne anlama gelir?

1- Hangi insan söz konusudur?

“Demokrasinin” ve “insan haklarının” bütün yutturmacalarının kaynağı aynıdır: İnsanı birey olarak gören bir “Beyanname”. Her dönemde savunulması gereken “haklar,” egemen azınlığın haklarıdır.

2- Kullanma olanağı olmayan için “hak” sahibi olmak ne anlama gelir? Örneğin milyonlarca işsiz “çalışma hakkı”, ya da imtiyazlı kişilerin “özgürce” israflarını sürdürebilmeleri için Batılı olmayan dünyanın diğer bölgelerindeki ölen milyarderlerin “yaşama hakkı”? Bir milyardere ve bir aça ekmek çalmayı “eşit olarak” yasaklayan veya her ikisine bir gazete kurmayı ya da bir televizyon kanalı satın almayı sağlayan “eşitlik” nedir? Yasa herkes için eşittir! “Evrensel” olduğunu ilan ettiğinde bile “insan hakları”nın yalanıdır bu.

Artık öncelikli olarak bireyin, haklarını değil de, görevlerini tanımlayarak böylece bu evrensel topluluğun bütün diğer üyelerinin serbestçe gelişme alanını güvence altına almak ve

bireyden (beyaz, mülk sahibi veya batılı) değil, evrensel insan topluluğundan yola çıkmak asla reddedilemez temel bir zorunluluk haline gelmiştir.

Yoksa birbirinden kopuk, parça parça bireylerin toplamı olarak görülen bir toplumda (evrensel dense bile), oy sayesinde yalnızca hayali bir demokrasiye şahit oluruz, çünkü tamamen istatistikî olur ve bu toplum sürekli her şeyin satıldığı ve satın alındığı bütün bir sistemin ve medyanın gücü tarafından manipüle edilir.

Böylesi bir “cumhuriyet”, dikta rejimlerine karşı hiçbir şekilde bir duvar oluşturamaz. Hitler, bir hükümet darbesiyle değil de olabilecek en “demokratik” şekilde iktidara gelmiştir: Müttefikleriyle birlikte Weimar Cumhuriyeti Parlamentosu’nda mutlak çoğunluğu elde etmiştir.

Yeni baştan yeni bir tarzda gerçek bir demokrasi ancak, ulusa karşı değil de (bu kavimsel bir totalitarizme vardır) insanların dünya topluluğuna karşı bir *kural dizisini* temel alabilir.

İşte böylece yeni bir başlangıç yapılabilir.

Her İnsan ve Tüm İnsanlık İçin Kural Dizisi (Charte des devoirs) Projesi

1- *İnsanlık*, bir devletin veya bir kültürün egemenliğinin imparatorsu birliği değil de *tek bir topluluktur*. Bu birlik senfoniktir, yani bütün halkların ve kültürlerin katılımıyla zenginleşmiştir.

2- *İnsanların ve katıldıkları toplulukların bütün görevleri bu birliğe kazandırdıkları katkıdan ileri gelir*. Kişiler ve topluluklar Hiçbir beşeri, mesleki, ulusal, ekonomik, kültürel, dini gruplaşma özel imtiyazların veya menfaatlerin savunmasını amaç edinemez; bunun tersine manevi ve maddi olarak kendi içinde taşıdığı bütün yaratıcı güçleri geliştirebilme olanağını

sağlamak için cinsiyeti, toplumsal, etnik veya dini kökeni ne olursa olsun her insanın ve bütün insanların gelişmesini hedeflemek zorundadır.

3- Kamu ya da özel olsun *mülkiyet*, yalnızca emeğe dayanıyorsa ve herkesin gelişmesine katkıda bulunuyorsa meşrudur. Dolayısıyla bu mülke sahip olan, yalnızca onun sorumlu idarecisidir.

Hiçbir kişisel, ulusal, mesleki veya dini menfaat, rekabeti, egemenliği, başkasının işgücünü sömürmeyi ya da boş vakitlerini heba etmeyi amaçlayamaz.

4- Hangi düzeyde olursa olsun *iktidar*, vatandaşlığı elde etmek için bu görevleri yerine getirmeyi yazılı bir şekilde taahhüt edenlerin vekâletiyle uygulanabilir ya da geri alınabilir. Vekiller bu taahhütlerini yerine getirmedikleri takdirde dışlanabilirler. İktidar hiçbir imtiyaz içermez, tam tersine görevler ve zorunluluklar içerir.

5- Hiçbir alandaki *bilgi*, mutlak hakikati elinde bulundurduğunu iddia edemez, çünkü bu entelektüel entegrizm, zorunlu olarak engizisyonu ve totalitarizmi meydana getirir.

6- Bütün kamu kurumlarının *hedefi* yalnızca gerçek bir topluluğu oluşturmaktır; yani bireyselciliğin tersine her katılımcının bütün diğer insanların kaderinden sorumlu olma bilincine sahip olduğu bir topluluk.

7- *İnsanın gelişmesini hedefleyen bu evrensel koordinasyon*, dünyadaki açlık ve işçi göçü, zorunlu işsizlik ya da parazit olma gibi sorunları çözmenin ve her insanın bu sorumluluğun yüklediği bütün görevlerini yerine getirmesinin ve haklarını kullanmasının tek yoludur.

Bu görevlerin takibini evrensel düzeyde yürütmek, sayısal bir farklılık gözetilmeksizin dünya topluluğunun sorumluluğudur.

Ekonomi ve siyaset, etimolojilerin de gösterdiği gibi aileden ulusa ve uluslararası topluluğa kadar bütün düzeylerde toplumsal ilişkileri düzenlemeyi gaye edinmiştir.

Kültür yani bir bireyin ya da bir toplumun doğayla, diğer insanlarla ve kutsalla sürdürdükleri ilişkiler kümesi, ekonomiyle siyaseti bütünleyici /entegratör bir rol, aynı zamanda da yaşamın nihai gayelerini belirleyici bir rol de oynamalıdır.

Kültür bu rolü günümüzde hiçbir şekilde yerine getirmemiştir, çünkü sistemin dayattığı bir “araçlar dinine” bağlıdır.

Eğitim, gayeler arayışına yer vermediği için bu çöküşü yansıtır.

Umut Tohumları

Beş asırdır Avrupa sömürgeciliğiyle ve sonra da sahte “küreselleşme”yle onuru kırılmış bu dünyadan bugün ışık bize geri geliyor: İnsan çehreli bir geleceği müjdeleyen, bütün medeniyetlerin katkısıyla zenginleşmiş gerçek evrensellik donanımları.

Şangay’dan Rotterdam’a kadar, saatte 500 km. giden manyetik bir trenle en gelişmiş versiyonunda yeni bir “İpek Yolu”.

Evet birinci asırdan on dördüncü asra kadar eski “İpek yolu”, kervanlarıyla Doğu’dan Batı’ya hem değerli ticaret mallarını, hem de insanları, kültürlerini ve yaratıcı yeteneklerini taşımıştır.

Hayali olmayacak tek çözüm, Üçüncü Dünya’nın kalabalıklarını, “borçlarını ödemelerini” sağlayacak şekilde işsizlik ve açlık sorunlarından kurtarmaktır.

İşsizlik ve açlık sorunlarını çözmek şeklindeki bu yönelim, işçi göçü sorununa da derin bir çözüm sunan tek formüldür.

Borç ve menfaatlere dayalı tiranlığıyla, eşit olmayan mal

alış verişiyle ve özellikle en güçlülerin zayıfları yutmasını sağlayan vahşi orman yasasının manipüle ettiği Darwinci “dünya piyasası”nın -eski sömürgelerin alışkanlığını devam ettiren- koşullarıyla batılı siyaset, dünyanın yarısına kendi ülkelerinde yaşamalarını imkansız kılmıştır. Bu açıdan işçi göçü hareketinin devam etmesi ve yoğunlaşması kaçınılmazdır ve buna dışlamayla, baskıyla engel olmak hem anlamsız hem de suçtur.

Burada tek gerçek çözüm, dünyanın dengesinin yeniden sağlanmasıdır.

Yeni ittifaklar, günümüzde Maastricht’e ve “küreselliğe” karşı mücadele verenlerin bir araya gelmelerini zorunlu kılmıştır.

Maastricht’le ilgili yapılan oylamanın en umut verici yönü, aslında bir dış siyaset sorunu gibi gözüken, halkımızın yarısının yaşadığı işsizlik ve işçi göçü gibi sorunlarımızın geleceğinin orada yer almış olmasıdır. “Amerikalı bir Avrupa” bu sorunları yalnızca daha da kötüleştirebilirdi.

Dolayısıyla artık hiçbir sorunun ulusal çerçevede halledilemeyeceğini vurgulamak gerekir; krizimizin çözümü başka bir dünya düzenini gerektirir.

En büyük gayretimiz teorik berraklaştırma yeni sorunlarımızın artık yeni bir tarz kazandığını yani global ve küresel bir tarza dönüştüğünü açığa çıkarma ve uluslararası düzeyde olaylar üzerinde nasıl bir etkimiz olabileceğini aydınlatma gayreti olmalıdır.

Ve yine en büyük çabamız, halkların en önemli sorunlarımızı halletmek için yapılacak ilk acil şeyin, çeşitli alanlarda zorunlu olarak Amerika’ya bağımlılığımıza karşı mücadele etme bilincine varmalarını sağlamak olmalıdır.

Amerikalı Avrupa ve ABD’ye bağlı NATO, bu yok edici ve çökmüş konseptin aleti olmuş durumdadır.

Thomas L. Friedman, 28-3-1999 tarihli New York Times'daki *İstikrarlı Bir Dünya İçin Manifesto* başlıklı, "küreselliğe" övgü dolu makalesinde şöyle yazmıştır: *Küreselleşmeyi korumak, ulusal menfaatimizin temelidir... Küreselleşme Amerika'dır.*" Bununla beraber bu Amerikalı küreselleşme "bir ülke maddi olarak bir başka ülkeyi işgal ettiği dönemdeki modası geçmiş imparatorluk" gibi değildir. Artık "soyut bir küreselleşme sistemini" korumak gerekir. Bu da "Birleşik Devletler'in içinde fal olarak yer aldığı istikrarlı jeo-politik bir iktidar yapısını gerektirir." Bu nokta hoş bir şekilde özetlenmiştir: "Gizli el, gizli yumruk olmadan asla işleyemez, McDonald, McDonnell Douglas (F-15 savaş uçağının tasarımcısı) olmadan gelişemez. Silikon Vadisi'nin* teknolojileri sayesinde dünyayı güvenli bir durumda tutan bu gizli yumruğun adı Birleşik Devletler Ordusu, Hava Kuvvetleri, Donanma ve Deniz Piyadeleri'dir."

Bill Clinton'un kendisi de Kosova saldırısının gerçek amacını ifade etmiştir: "Dünyanın her bir bölgesinde, ticari kapasitemizi üstlenen güçlü ekonomik partnerlere doğru yöneldiğimizde, Avrupa anahtarlardan biri olmalıdır. Kosova meselesi burada yatıyor." (The Nation, 19 Nisan 1999, s. 5).

Türk uçakları Belgrad'ın üzerinden uçuş yaptıkları zaman NATO, Türk müttefiklerinin, 90'lı yılların ortalarında on binlerce ölü Kürt, 3.500 yok edilmiş köy (Clinton'un, "zafer" anındaki beyanlarına inanacak olursak, Kosova'dakinin yaklaşık yedi katı) ve yaklaşık 2-3 milyon mülteciyle gerçekleştirdiği olağanüstü etnik temizliği unutmuş göründü.

* Silicon Valley: ABD'nin, Kaliforniya eyaletinin batısında yer alan, dünyanın en ileri teknoloji ve endüstriyel yatırımlarının merkezi ve 10'a yakın üniversitenin yer aldığı en stratejik bölgesi ve şehri. (Pınar Yay. n.)

Yeni Bir “İpek Yolu” ve “Kıtalararası” Köprü

7 Mayıs 1996’da insanlığın geleceği için yeni bir çağ başlamıştır: Pekin’de, hiçbir vetoya uğramaksızın bütün halkların ve bütün kültürlerin katılımıyla dünya milletlerinin birliğini gerçekleştirecek yeni bir sistemin perspektifleri ortaya konulmuştur.

31 Asya ülkesinden oluşan bir çekirdek, dünyaya, kıtasal Avrupa ile Asya arasında köprü haline gelecek “Yeni İpek Yolu” projesiyle ABD’nin monarşik “küreselleşmesine” büyük bir alternatif teklif etmiştir.

Buradaki yatırımlar, spekülative çelişkilere göre değil de, tek ortak payda olarak uluslararası topluluğun menfaatlerini gözetken ve her halkın kendi ihtiyaçlarına uygun altyapıların ve ekonomileri için gerçekleştirilecektir.

Kolokyum,* enerji, sulama, iletişim ve modern taşımacılığın kullanıldığı kıtalararası bir entegre sistem devreye sokarak Çin’in Pasifik kıyısını Avrupa’nın Atlantik kıyısına demir yollarıyla bağlayacak ve Avrupa-Asya’nın gelişimine büyük katkıda bulunacak olağanüstü büyük bir stratejiyi tanımlamıştır.

* * *

Bütün insanlığın menfaatine olacak, toprağın bu devasa “yeniden şekillendirilmesi”, temel olarak spekülasyon alanlarından üretici reel ekonomi alanına doğru parasal zenginliklerin ve günümüz tekniklerinin devasa olanaklarının kökten bir aktarımına dayanmaktadır.

* Colloque: 7-9 Mayıs 1996’da Çin’in başkenti Pekin’de, Çin’in öncülüğünde 31 Asya ülkesinin katılımıyla düzenlenmiş Uluslararası Deklarasyon Toplantısı. Toplantı’da, küreselleşmenin tehdit edici sonuçlarına karşı çıkılarak insanlığın ortak menfaatine dayalı projeler deklare edilmiştir; en önemli olanı ise “Yeni İpek Yolu” projesidir. (Pınar Yay. n.)

Basitçe ifade edecek olursak proje, paranın para üretmesini değil de, kültür ve mal üreten yatırımlarla insanların kentini inşa etmeyi amaçlamaktadır. Bu projeye göre aşırı üretimin, bazılarında işsizliği ve bazılarında da “teknoloji aktarma” bahanesiyle de -zaten fakir olan ve bu teknik türünün uygun olmadığı ülkelerin ihtiyaç fazlası üretimine sebep olan- verimliliği öngörmesi durumu söz konusu değildir.

Dolayısıyla Asya'nın Rönesansı, Avrupa'ya ve genel olarak Batı'ya karşı düşmanca bir duruş tarzında değil, tam tersine, içinde bulunduğu güç durumdan çıkmasını sağlayacak bir işbirliğini Batı'ya teklif ederek gerçekleşmektedir. Asyalı ülkelelerin birçoğu bu çalışmaya katılmaya hazır olduklarını göstermektedir.

Chiang Mai'den* yola çıkacak, Bangkok'tan geçip Kuala Lumpur'dan Singapur'a kadar bütün Malezya'yı kat edecek aralıksız hatlar zaten inşa edilmiştir. Singapur'dan Kamboçya'daki Pnom Penh'e kadar gidecek hatların yenilenmesi için projeler hazırlanmıştır. Pnom Penh'ten Ho Şi Minh (eski Saigon kenti) kentine kadar gidecek yeni bir demir yolunun inşası, Danang ve Hanoi'den geçerek Güney Çin'de Nanning'e varan mevcut kuzeybatı Vietnam hattıyla bağlanmasını sağlayacaktır.

* * *

Bu devasa projenin temelinde, hem “Yeni İpek Yolu”nun uzun kısımlarının elektriğe kavuşması, hem güzergahın büyük bir kısmında nehir dolaşımını sağlayacak güçlü bir kanal ağının kurulması, hem de neredeyse çölleşmiş olan Orta Asya'nın geniş alanlarına sulama sistemi getirerek bölgenin gelişmemiş ülkelerini kurtarmak için bu sorununun çözülmesi bulunmaktadır.

* Tayland'ın beşinci büyük şehri olup, bölgenin adeta bir dinler ve kültürler merkezidir. Tayland'ın en büyük endüstri bölgesidir. (Pınar Yay. n.)

Dolayısıyla Çin, dünyanın en büyük nehirlerinden biri olan Yang Tse-Kiang nehri üzerinde inşa ettiği “Trois Gorges /Üç Boğaz Barajı”yla olağanüstü yapılarına başlamıştır.

Su denetimi sorunu Çin tarihi boyunca en önemli sorunlardan biri olmuştur.

Efsanevi imparator Büyük Yu, Çin’de üç bin yıl önce suların denetimi amacıyla girişimlerde bulunduğundan dolayı Çin medeniyetinin kahramanlarından biri (insanlara ateşi getiren Prometheus gibi) kabul edilmektedir.

İlk Çin cumhuriyetinin kurucusu Sun Yat Sen, Yang Tse-Kiang nehrinin üzerine Üç Boğaz Barajı’nı ilk düşünen kişidir de ayrıca.

Sorunun çözümü için Çinliler’in nasıl seferber olduklarını şöylece aktarmakta yarar vardır; 1994’de şantiye başlamıştır:

“Çin hükümeti bu projeyi gerçekleştirme kararını, su baskınlarını denetlemek için almıştır. Elimizdeki 2.000 yıllık hidrolik verileri dikkate alacak olursak 200 büyük su baskını yaklaşık her 10 yılda bir vuku bulmuştur. Bu su taşmaları Yang Tse Kiang’ın aşağı ve alt kısmında çok büyük kayıplara neden olmuştur. En küçük su baskınları binlerce ve daha büyükleri de on binlerce hatta daha çok insan kaybına neden olmuştur. Tarihin en büyük felaketi, 300.000 kişinin ölümüyle 1870’de vuku bulmuştur. 1931’de 145.000, 1954’de 40.000 ve 1959’da 30.000 kişi kaybolmuştur.

Dolayısıyla su baskınlarını denetlemek için hükümet, bu projenin inşasıyla felaketlerin önüne geçmek istemektedir.

Proje tamamlandığında barajın su kapasitesi 39.3 milyar metreküp olacaktır, bunun 22 milyarı su kabarmalarını tutmak için kullanılabilecektir, bu da onları etkili bir şekilde denetlemeyi sağlayacaktır. Çinliler bu devasa su miktarından elektrik üretimi bakımından uzun vadeli menfaat elde edeceklerdir. Projenin toplam kapasitesi 18.200 Megawatt olacak ve her biri 700 Megawatt’lık 26 birime paylaştırılacaktır. Yıllık elektrik üretimi 84.7

milyar kilowatt olacaktır. Ekonomik gelişme de bu sayede iyileşmiş olacaktır.

Su kabarmalarının denetimi ve elektrik üretimi dışında nehir üzerinde nehir gemiciliği de bu projeden yararlanacaktır. Üç Boğaz Barajı tamamlanır tamamlanmaz günümüzde 10 milyon ton olan gemi taşıma kapasitesi yılda 50 milyona ulaşacaktır.” (Qu-ing Zong Yi).

Barajla ilgili birkaç teknik veri:

- Aralık 1994; Kaba iş (betonlama işi) başlamıştır. Projenin yapım süresi: 17 yıl.

- Su tutma çalışmaları 2009'da tamamlanacaktır. Bu da 27 milyon metreküpü beton olan 57 milyon metreküp toprağın taşınması demektir; böylece uzunluğu 600 km ve su havzası 40 milyar metreküp olan bir göl oluşturulmuş olacaktır.

- 2005 (inşaatin on birinci yılı): Gemiciliğe yönelik yapıların ve öncelikli birimlerin açılışı. Proje'nin toplam maliyeti yaklaşık olarak 50.000 milyar Yuan'dır (yaklaşık 30 milyar frank). Baraj'ın uzunluğu 2.354 metre ve yüksekliği bazı yerlerde 175 metreye kadar varmaktadır.

- Sahilde oturan kesim: Zayıf bölge 15 milyon nüfusa sahiptir. Baraj'ın haznesinin 28.750 dönümü su altında kalacağından dolayı Siçuan ve Hupei vilâyetlerinde yaklaşık 1 milyon kişi başka yerlere nakledileceklerdir ve birçoğu kaldıkları bölgelere yakın bölgelere yerleştirileceklerdir. “Üç Boğaz Barajı” projesinin uygulanma programı çerçevesinde, bu bölgedeki insanlara başka zamanlarda olduğu gibi kamulaştırma bedeli/tazminat ödemek yerine onların gelişmeye açık bir bölgeye nakilleri gerçekleştirilecektir. Nüfusun nakli, bu bölgenin gelişmesiyle organik olarak bağlantılı kılınacaktır.

- Elektrik: “Üç Boğaz Barajı”nın hidroelektrik istasyonu, toplam 18.200 megawattlık bir üretim kapasitesiyle dünyanın en büyük elektrik üretim merkezi olacaktır. 25 jeneratör, ba-

rajin “savak/su boşaltım noktaları”ının her bir yanına yerleştirilecektir. Böylece saatte 84.7 milyar kilowatt elektrik üretilmiş olacaktır (bu da yaklaşık olarak 50 milyon ton kömürün yakılmasına eşittir).

- Gemicilik: Proje iki tane gemi yolunun inşasını içermektedir. Baraj hizmete açıldığında 10.000 tonluk gemiler Çongking’e kadar Vuhan nehrini çıkabileceklerdir.

- Uluslararası işbirliği: Farklı ülkelerden çok sayıda şirket projede yer almaktadır: Almanya, Fransa, Japonya, Rusya, Birleşik Devletler ve Kanada.

* * *

Bin yıllık para merkezli spekülasyonların icraatlarını “üçüncü bin yıla” aktarırsak ve tarihin büyük anlarını savaşların ve egemenliklerin bir sıralaması değil de, geleceği yaratan büyük anlar olarak kartal bakışı incelersek o zaman, insanlığın üçüncü çağında bulunduğumuz ortaya çıkar.

İnsanın doğuşundan beri ve maddi olarak hayatta kalışını sağlamak için iki temel medeniyet biçimi birbirini takip etmiştir.

İnsanlar, doğanın kendilerine sunduklarını, meyve toplamacılığı, avlanma veya balık avcılığı hayvanî yöntemlerle elde ederek yaşamayı bıraktıklarında bu göçebeler yerleşik hayata geçmişlerdir; ilk önce büyük nehirlerin, tarım ve balık avcılığı için daha iyi yaşam koşulları sunduğu yerlere yerleşmişlerdir. Medeniyetlerin ilk beşiği büyük nehirlerin kenarları olmuştur.

Mezopotamya (adı da bunu gösterir) “nehirler arasındaki ülkedir”: Dicle ve Fırat.

Çin medeniyetinin beşiği Sarı Nehir deltası, Hindistan’ın Indus üzerinde yer alan Mohenco Daro ve Harappa kentleri, Mısır medeniyetinin beşiği Nil’in kıyılarıdır.

Büyük nehir yolları, aynı zamanda başka kültür adacıklarıyla bağ kurmayı ve alış veriş yapmayı sağlamıştır. Daha sonraları deniz kıyıları boyunca oluşan yaşamlar da insanın ikinci çağı doğmuş ve gelişmiştir: İster Batı'da "denizimiz" diye adlandırdıkları Akdeniz etrafına imparatorluğunu kuran Roma İmparatorluğu olsun, ister Okyanus'un kuşattığı bütün Asya üzerinde büyük bir nüfuza sahip Çin İmparatorluğu olsun kıyı bölgelerinde deniz medeniyetleri var olmuştur.

"Nehir ekonomisi"nden "kıyı ekonomisi"ne geçmek için asırlar gerekmiştir.

Günümüzde toprak ile deniz arasında korkunç bir ayrılık var olmaya devam etmektedir: Avrupa'nın dışında dünya nüfusunun % 60'ı, aslında yerkürenin yalnızca % 19'unu oluşturan, gelişmiş ve müreffeh olarak görülen kıyı kesimlerinde ikamet etmektedir. Güney Amerika'nın bakir ormanlarının ve Afrika'yla insan nüfusunun az olduğu, dört bir yanı çöllerle çevrili bölgelerinin medeniyet oluşumlarından "kopması"nın önemli etkenlerindendir toprak ve deniz unsuru.

Uzun zaman "jeopolitik" uzmanları, ister İngiltere'nin sömürge hegemonyası ve denizleri denetlemesi döneminde Mackinder olsun, ister büyük çaplı toprak hegemonyası şeklindeki Alman İmparatorluğu hayalini gerçekleştirmek için Hausofer olsun hepsi de toprağa ya da denizlere egemen olma stratejilerine dayalı akıl yürütmüşlerdir.

Dünyayı paylaşma ya da dünyaya egemen olma projeleri, "Yahudi-Hristiyan medeniyetiyle İslam-Konfüçyus birliği" arasındaki dini karşıtlığın kullanıldığı Huntington'un *Medeniyetler Çatışması* tezinin arka fonunda var olmaya devam etmektedir.

Günümüzde, çatışmaların ve hegemonyaların rekabetine karşılık, bin yıllarca sürüp giden kırılmalara son vererek insanlığın dayanışmasını/birlikteliğini temel alan üçüncü bir medeniyet çağına geçmek mümkündür.

İnsanlığın “gelişim” aşamaları, bin yıllarla değil, gelişme bilincine varma ve birliğini oluşturma aşamalarıyla değerlendirilir; tıpkı büyük dönüşümlerin insanların yaratıcı eserleriyle tanımlandığı gibi.

Günümüzde “küreselleşme”nin - ki yeni adı Amerika’nın ve tâbîlerinin tekeliyle dünyanın imparatorusu egemenliğidir - iflasından sonra bütün kültürlerin “dayanışması”yla dünyanın yeniden global bir biçimlendirilmesi ihtiyacı söz konusudur.

İnsanlığın gelişim aşamalarını kendi menfaatleri gereği “bin yıllık dilimlere ayıranlar”, bizleri yeni bir çağın başladığına inandırmaya çalıştıkları anda, statükonun suçlu efendileri (Bill Gates’ten Soros’a ve kuklaları Clinton-Bush ya da Chirac-Jospin’e) teknolojik atılımın genelleşmesiyle aynı bin yılın mutlu günlerinin nasıl olacağını bildirmekteydi. “Gerçek değişimi” insan eylemiyle tanımlayan Edgar Morin’le aynı fikirdeyim, ama ondan farklı olarak üçüncü bin yılın Seattle’da başladığına inanıyorum. Doğrudan pratik etkilerinden hareketle değerlendirilecek olursa; orada gerçek bir “olay” meydana gelmiştir: Amerikalı yöneticilerin ve bunların tâbîlerinin projesi, en zenginlerin daha da zengin olması ve en fakirlerin de daha fakir ve daha kalabalık hale gelmesi sonucunu doğuran imparatorusu “küreselleşme”, dünya ölçeğinde organize olmuş bir seferberlikle başarısız kılınmıştı.

Büyük basın ve televizyon aptalca palavraları deşifre etmek ya da büyük fırtınalardan karabatalara kadar Noel ve Yılbaşı günü vuku bulan felaketleri gündeme getirmek zorundadırlar! Bu da doğrudur: Kentleri ve ormanları restore etmek, ya da su baskınlarında mağdur kalanları tazmin etmek, doktor hatta cenaze masraflarını ödemek için gereken giderlerin toplamı, ekonominin refah düzeyini ölçtükleri sihirli “büyüme” rakamlarını mucizevi bir şekilde yükseltecektir. Birkaç teşebbüsün kârının, teknik yetersizlik dolayısıyla yok edilmiş sanayilere rağmen yükseleceği de doğrudur. Bütün bu durumlar,

restorasyon ihalelerini alabilmiş teşebbüsler için umulmadık bir fırsat olmaktadır.

* * *

1989'dan itibaren Sovyetler Birliği'nin parçalanması, kaçınılmaz görünen "küresel intihar"ı engelleyebilecek olan dünyanın maddi ve manevi "yeniden biçimlenmesi"ni uzun bir süreliğine geciktirmiştir; yine de bu üçüncü medeniyet çağına bir tarih verebiliriz: Pekin'de, günümüz bilimlerinin bizlere sundukları devasa tekniklerle -ki bunların arasında en sembolik olanı, aynı zamanda gelecek için çok şey vadeden, manyetik yastıklar üzerinde saatte 500 km'lik bir hızla Şanghay'ı Rotterdam'a, Atlantik'i Pasifik'e bağlayan demir yollarıdır- eski "İpek Yolu"nu yeniden kurmak için 31 Asya ülkesinin katılımıyla dünyanın ortak /dayanışmalı gelişmesine dönük gerçekleştirilen "Uluslararası Kolokyum"un yapıldığı 7-9 Mayıs tarihleri.

Böylece yepyeni projelerle Avrupa-Asya Adası'nı birbirine bağlayacak, Moritanya'ya kadar Afrika üzerinde uzantıları olacak ve Bering Körfezi'nin altından bir tünelle Amerikan ticaret ağlarına vararak birleşmiş bir dünyanın "yeniden biçimlenmesini" hazırlayacak gerçek bir köprü doğacaktır.

Bu, "ortak/dayanışmalı" bir gelişme sayesinde, "insan ve kültürü yok eden imparatoru küreselleşme"ye karşı bulunan bir alternatiftir.

* * *

Sistemin durmak bilmeyen krizleri, 1. bütün felaketlerden beslenen "büyüme" ne de köylüleri topraklarından ve işçileri de fabrikalardan kovan teknik ilerleme sayesinde çözümlenebilir.

Bu küresel intihar yarışına tek alternatif de ancak küresel

olabilir. “Zengin” denilen ülkelerin milyonlarca işgücü işsizliğe mahkûm iken, dünyanın 2/3’nin borç batağında olduğu, açlıktan ve sefaletten öldüğü sürece, pazar ekonomisi açısından her tür proje başarısız olmaya mahkûmdur; bu süreçte, ABD ve Avrupa, bir yandan et, tahıl ve sütte “üretim fazlasından” söz etmekte, öte yandan, açlığın pençesindeki milyarları görmezden gelerek, israflarını ve ıvır zıvır icatlarını sürdürebilmek için, onlara sadece, “demografi”^{*} ile ilgili olarak (Kahire Konferansı’nda olduğu gibi) daha az çocuk yapmalarını öğütlemektedir: Doğum kontrolü cinâyeti yeni düzende, sistemin aynı ilkelerinden kaynaklanan sorunlara çözüm gibi sunulan, periyodik savaş katliamlarının yerine ikame edilen kötü bir kopyadır.

Mümkün tek alternatif küresel olandır: Küçük bir azınlığın “refah”ının, kalabalıkların açlığına ve sefaletine sebep olmadığı dayanışmalı/ortak bir dünya gelişimi.

Örneğin Sovyetler Birliği, Sibirya’nın büyük bir kısmının yarı çölleşmiş bölgelerini terk edilmişlikten kurtarmak amacıyla, boşu boşuna Kuzeybuz Denizi’ne akan nehirlerin yönünü, kurumak üzere olan Aral Denizi’ne çevirip Orta Asya coğrafyasını kökten değiştirebilecek bir proje tasarlamıştır.

İlk aşama, Ob nehrinden ve büyük kolu İrtiş nehrinden yılda yaklaşık 27 kilometreküp su alıp 2.544 km. uzunluğunda ve üzerinde gemicilik yapılabilen kanala götürmeliydi. Orta Asya bölgesine büyük miktarlarda su getirme fonksiyonunun ötesinde bu hayati kanal, kuzey bölgesi ile güney bölgeleri arasında önemli bir nehir yolculuğu imkanı sunmaktaydı. Kanal’ın açılışı sürecinde, Sibirya’nın batısı ile Aral Denizi haznesi arasındaki bölünmenin üzerine suyu çıkarmak için büyük pompalama istasyonları kullanılmalıydı. Buradan da su, kana-

* Demografi: Mevcut nüfusun; yaş, cinsiyet, evlilik durumu, geçim durumu, tahsil durumu gibi çeşitli sosyal ve ekonomik yönlerini inceleyen bilim dalı. (Pınar Yay. n.)

ney ucuna kadar doğal olarak akacak ve böylelikle Aral Denizi'nin kuzeyinde bulunan büyük bir hazneye doğru götürebilecekti.

Bu çalışma toplam 18 milyon dolarlık bir yatırım maliyetiyle 15 yıl içinde gerçekleşecekti. Sibirya'ya akan suyu Aral Denizi'ne doğru çevirecek bu proje, 80'li yılların ortasında Sovyetler Birliği'nde uzun tartışmalara konu olmuştur ve 1984 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi tarafından kabul edilmiştir. XXI. asrın başlarında tamamlanması planlanan ve pompalama istasyonları ve merkez kanalın kapasitesinin yükselmesi sayesinde toplam aktarılan su miktarını 27'den 60 kilometreküpe çıkaracak olan bu uzun vadeli geliştirme planı, teknik zorluklardan dolayı değil de, Batı'nın kısa vadeli büyüme modelini kabul eden Rus yönetiminin, Orta Asya'ya pamuk ekimini yoğunlaştırma şeklindeki sömürgeci görüşten hareketle uygulamış olduğu siyasi-ekonomik nedenlerden dolayı gerçekleştirilememiştir.

Böylesi bir açmazda "Avrupa-Asya Köprüsü" ("Yeni İpek Yolu" adını taşıyan) isimli Çin projesinin, dünyanın senfonik birliğinin gerçekleşmesinde tek mümkün alternatif olduğunu daha iyi anlayabiliriz. Ancak bu türden projelerle, bir dizi savaş ve toplumsal dışlamayla kültürlerin ve insanların gelişme olanağını ortadan kaldıran, dünyanın imparatoru egemenliği şeklindeki Amerikan hedefinden alıntılanmış "küreselleşme" girişimine karşı durulabilir.

* * *

Ocak 1996'da, aralarında Çin'in, Kazakistan'ın, Japonya'nın ve Güney Kore'nin de bulunduğu yedi ulus, karşılıklı kâr ve işbirliği temelinde Druzhba-Alatau (Sovyetler Birliği sınırı) boyunca taşınan ticarî malların miktarını yükseltmeyi amaçlayan bir anlaşma yapmışlardır.

Avro-Asya'da ekonominin uzun vadede gelişmesi yalnızca, azami noktasına ulaşmış başka taşıma yollarıyla koordinasyon halinde bulunan kıtalararası bir demiryolu taşıma ağının tamamlanmasına bağlı değildir. Bu yolların (ve yeni hatların) "altyapı geliştirme koridoru"na dönüşmesi, tarım ve sanayinin gelişmesinin, kentleşmenin ve yatırımların yeni bir evrensel yayılmasına doğru insanlığın tarihinde yeni bir çağı başlatacaktır, bu yönüyle son derece önemlidir.

Orta Asya bölgeleri sert bir iklime ve olumsuz ulaşım şartlarına sahiptir. Bununla beraber toprakları son derece verimli olup doğal yeraltı zenginlikleri, onların gelişmelerini ve refaha kavuşmalarını sağlayacak niteliktedir. Bu bölgeler aynı zamanda devasa enerji kaynaklarına da sahiptir. Hatta bütün dünyaya yetecek kadar enerji kaynağı mevcuttur. Yeni Avro-Asya Köprüsü'nü tanımlayan karşılıklı bağımlılık ve tamamlayıcılık da bu özelliğinden ileri gelmektedir. Bu özelliği gelecek için büyük işbirliği olanaklarının da habercisidir.

Doğrudan ya da dolaylı olarak "Avro-Asya Köprüsü"yle birbirine bağlı nüfuslar Avrupa'da 500 milyondan fazla insanı ve Doğu Asya'yla Güney Asya'da 4 milyar insanı barındırmaktadır. Bu rüya şimdiden gerçekleşme aşamasındadır. 1990'da 14.131 km. uzunluğa ulaşmış olan yenilenmiş demiryolunun son kısmı da tamamlanmıştır. Çin'in ticaret mallarını taşıyan konteynerler için demiryolları trafiği 1992'de açılmıştır.

Kazakistan, Orta Asya cumhuriyetleri, Türkmenistan, aynı zamanda Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan gibi bağımsızlığına yeni kavuşmuş uluslar için İpek Yolu'nun yeniden doğuşu gelecekleri açısından umut kaynağıdır. Yüzölçümü Avrupa Birliği'nin bütün ülkelerinin bir araya toplanmasından iki kez daha büyük olan Çin, Rusya ve Avrupa arasında stratejik bir konuma sahip devasa bir bölge olan Sibiry, kültürel

ve tarihsel bir zenginliğe, yaklaşık olarak 53 milyon nüfusa ve en büyük petrol ve gaz yataklarına, stratejik madenlere ve mineral kaynaklara sahiptir. Sibirya'nın atıl bölgelerindeki ve aynı zamanda Orta Asya'nın çölleşmiş arazilerindeki verimlilik, üretim imkanlarına (elektrik, yakıt, su, vs.) sahip olmaya taşıma ağlarının ve iletişim araçlarının performansı aracılığıyla dış dünyaya açılmasına bağlıdır.

1997'de Ankara'da* büyük İslam devletlerinin (İran, Malezya, Nijerya, Pakistan ve Türkiye) temsilcilerinin görüşmesi, yeni uluslararası bir örgüt olan "İslâmî G8"nin kurulduğunu haber vermiştir. Türkiye Başbakanı Erbakan bu olayın "insanlık tarihinde bir dönüm noktası" olacağını ve bu "Sekizler"nin, dünya siyasetinde belirleyici etkiye sahip olmakta gecikmeyeceğini bildirmiştir. Aslında bu açılımlar, Bandung'de doğan "Bağlantısızlar Hareketi"nin** 1989'da dağıtılmasıyla boş kalmış yeri doldurma girişimleridir.

Hazırlık aşamasında bulunan başka projeler de söz konusudur; Kuala Lumpur'dan Singapur'a normalde 7 saatlik yolculuk süresini 90 dakikaya indirecek ultra hızlı bir demiryolu hattının inşası gibi.

Bu türden yeni bağlantılar, 900 milyon nüfusuyla Hindistan'ın İran'la, Orta ve Batı Asya'yla, Çin'le, Güneydoğu Asya'yla ve Doğu'yla yakınlaşmasını sağlamaktadır.

* * *

* Garaudy burada yanlışlıkla, İstanbul yerine Ankara'yı kullanmıştır. (Pinar Yay. n.)

** Endonezya'nın Java adalarının batısında yer alan bir şehir olan Bandung'da 1955 yılında Asya ve Afrika ülkelerinin yoğun katılımıyla gerçekleştirilen meşhur Bandung Konferansı. Konferans'ın amacı Afro-Asya ekonomik, kültürel, siyasal birlikteliğini sağlamak ve her tür sömürgecilığe, özellikle ABD ve Sovyetler'in başını çektiği yeni sömürgecilığe karşı durmaktı. (Pinar Yay. n.)

Çin hükümeti, Sun Yat Sen'in* daha önce hayal ettiği gibi büyük kent merkezlerinin gelişmesine yönelik, gelecek yirmi ya da otuz yıl içinde her biri bir milyon insanı barındıracak ve "Terrestre Köprüsü"*** boyunca uzanacak 200 yeni kentin inşasını öngörmektedir.

* * *

Son derece önemli iki uluslararası gelişme söz konusudur. Birisi İran İslam Cumhuriyeti global ekonomide ve Orta Asya ve Kafkas'larla siyasi ilişkilerde merkezi bir konuma sahip olmuştur. İran, bölgede yer alan çeşitli ülkelerle bu önemli yakınlaşmasını coğrafi konumu kadar dış siyasetine borçludur.

Gürcistan dışında Orta Asya Cumhuriyetleri'nin hiçbirinin denize kıyısı yoktur; bundan dolayı Orta Asya Cumhuriyetleri, dünyanın diğer ülkeleriyle doğrudan ya da dolaylı ekonomik ilişkiler kurabilmek için İran'dan geçmek zorundadırlar. Orta Asya Cumhuriyetleri ve Kafkaslar'la ekonomik ilişkiler kurmak isteyen ülkeler de İran, Çin ve Rus hava ve karayollarını kullanmak zorundadırlar.

* Sun Yat Sen(1866-1925): Çin devlet adamı; 1911'de Milliyetçi bir Cumhuriyet kurmak için Sun Yat Sen Mançu Hanedanlığı'nı yıkarak iktidarı ele geçirdi. Ama Çin'i birleştirmeyi başaramadı. Savaş komutanları birbirleriyle savaşmaya ve halkı daha çok ezmeye başladı. 1912 – Sun Yat Sen liderliğinde Çin Cumhuriyeti kuruldu. Ve Çin iktidarcı birliği de parti haline gelerek Kuomintang adını aldı. 1916. 1926 - Kuzey Çin'de uzun yıllar devam edecek iç savaş (Warlords Savaşları) başladı. 1917 – Ordular komutanı Sun Yat Sen önderliğinde Kantonda hükümet kuruldu. Çin I. Dünya Savaşı'na katıldı. 1919 – Pekin'de Barış Antlaşması'nın imzalanması aleyhinde gösteriler düzenlendi. Göstericiler Çin'den yabancıların çekilmesini, imtiyazlarının kaldırılmasını istediler. 1923 – Çarlık rejiminin yıkılmasından sonra Sovyet Rusya Çin üzerindeki bütün imtiyazlarından vazgeçti. Kuomintang ve Komünist Parti birleşti. 1925 – Sun Yat Sen öldü.

** Dünyanın birkaç ülkesinde bulunan, kilometrelerce boyu uzanan özel amaçlı bol viyadüklü yerüstü köprü yolları; bir tanesi de Çin'dedir. (Pınar Yay. n.)

Bu ülkelerden yalnızca İran ve Çin kilit bir coğrafi konuma sahiptirler. Çin'in, Orta Asya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'la sınırı vardır. İran'ın ise Orta Asya ve Kafkaslar'la sınırı vardır. İran'ın kara ve deniz ulaşımı Orta Asya'ya, Kafkasya'ya ve Rusya'ya bağlıdır. Bu nedendenle İran'ı Orta Asya'ya bağlayan yollarla ilgili uluslararası bir inceleme son derece yapıcı /verimli olacaktır.

Avro-Asya Demir Yolu Bağlantısı'nın Tamamlanması

Orta Asya ülkeleri ve açık deniz arasında bölgesel ve kıtasal köprü şeklindeki kilit rolü olan coğrafi konumunu daha iyi değerlendirmek üzere İran İslam Cumhuriyeti, demiryolları ağını yeni cumhuriyetler ve Rusya'yla birleştirmiştir.

Bu yeni demiryolları bağlantısı, Orta Asya ile dünyanın diğer bölgeleri arasında ticarî alışverişlerini ve ticarî malların taşınmasını kolaylaştıracaktır. Aynı zamanda bu, ulusların kültürlerinin, dinlerinin ve tarihlerinin daha iyi bir imajla sunulmasına katkıda bulunacaktır. Balk-Bender-Abbas demiryollarını (700 km uzunluğunda) tamamlayan Meşhed-Sarakhs*-Taja** demiryollarının inşası (300 km uzunluğunda) bitmiştir. Bu demiryolu ağı 14 Mayıs 1996'da açılmıştır.

Birleşmiş Milletler Asya-Pasifik Sosyal ve Ekonomik Komisyonu tarafından "İpek Demir Yolu" diye adlandırılan asrın bu büyük projesi hiçbir uluslararası yardım olmadan sadece Türkmenistan'ın katılımıyla tamamlanmıştır. Böylece Avro-Asya demiryolu ağının eksik halkası da giderilmiş oldu.

Bu demiryollarının hizmete açılmasıyla Çin'in doğusundaki Lianyungang limanı, Urumki, Almatı (geçmişteki Alma-

* İran'ın Horasan şehrinin kuzeydoğusunda yer alan bir bölge. (Pınar Yay. n.)

** Irak'ın kuzeyinde yer alan ve kimyasal silahların yer aldığı bölge. (Pınar Yay. n.)

Ata), Taşkent, Sarakhs, Meşhed ve Tahran'dan geçerek İran Körfezi'nde Bender Abbas'a bağlanmıştır. Bu bir yandan Orta Asya'nın iç bölgelerinin açık denize açılmalarını diğer yandan da demiryolunun, Tahran, İstanbul ve Avrupa'dan geçerek Rotterdam'a bağlanmasını sağlayacaktır.

Bu demiryollarının bazı kısımlarının inşasında Çin'in katılımı, Kasım 1995'te ilk kez Lianyungang limanından Taşkent'e kadar bir trenin gitmesini sağlamıştır.

* * *

“Büyük bir girişimde” bulunan ve belirleyici bir etki yaratan Çin ve İran'ın dışında, bu devasa Avro-Asya kıtasındaki çok sayıda Asyalı ülke günümüzde dönüşüm halindedir. Bu Asyalı ülkeler, “ejderler”in yakın zamandaki kötü tecrübe-lerinden ve Batı tarzı ölümcül “büyüme” yolunda ilerlerken yaşadıkları parasal krizden sonra (“küreselleşme” adı altında) Amerika'nın küresel hegemonya sistemine entegre olmakta, aynı zamanda da davet edildikleri yenilenme yoluna girmekte tereddüt etmektedirler: Japonya, Hindistan ve Rusya söz konusudur; Rusya “yeni Avro-Asya köprüsünde” Asya ile Avrupa arasında kavşak olabilir.

Parasal değil de insanın gerçek gelişmesi, yalnızca menfaat değil de insanın büyümesi için gerekli olan altyapılar kuran üretici bir ekonomi lehine, piyasa tektanrıcılığına ve spekülasyonlara tamamen karşı çıkan “umut tohumları” yeşermeye başlamıştır.

Güney Kore, küreselleşmenin iflasının bir örneğidir: 1998 yılının başlarından itibaren intiharların sayısı % 200 artmıştır. Akıl hastalarının ve işsizlikten dolayı sefaletle maruz kalan kadınların kreşlere terk ettikleri çocukların sayısı durmadan yükselmektedir. Boşanmaların sayısı ve suç oranı rekor rakamlara ulaşmıştır.

Umutsuz bir durumda bulunan Batı'nın yapay olarak doğurduğu, dünyanın, sahip olanlarla sahip olmayanlar, Kuzey ile Güney arasında ikiye bölünmesine neden olan piyasa tektanrıcılığı rejiminin kurbanları haline gelmiş ejderlerin yıkılışı, doların hegemonyasıyla Bretton Woods'da empoze edilmiş beş buçuk asırlık birleşmiş sömürgeciliğin ürünü olan sistemin temel çelişkisinin kaçınılmaz bir sonucudur: "Dünyanın efendileri" tarafından sömürülen ve aç bırakılan dünyanın üçte ikilik kısmı borcunu ödeyemez hale gelmiştir. Yine "dünyanın efendileri", menfaatlerinin "büyümesi"yle beraber çeşitli ülkelerde, sürekli olarak kendini gösteren işçi çıkarmalarla, işsizlikle, dünyanın üçte ikisinde köylülerin mallarından edilmesiyle, teknik yatırımlar sonucundaki aşırı üretimle ve doğal kaynakların talan ve israf edilmesiyle kıtlıklara sebep olarak piyasa üzerindeki talebi kısmaya çalışmışlardır.

* * *

Yalnızca "Hristiyanlığın" egemenliği altında manevi bir kimliğe sahip olan ve Amerikalı dünya piyasasına boyun eğmiş açık bir ortak piyasadan başka bir birlik tanımayan Avrupa'dan farklı olarak Asya halkları, geleneksel maneviyatlarından (Japonya Şintoizmi'nden Çin Konfüçyüsçülüğü'na, İran İslam'ından Hindu Brahmanlığı'na kadar) güç almaya devam etmektedirler.

Zeki Laidi'nin de 1992'de yazdığı gibi "anlamın, gücün üzerindeki" zaferinin en açık örneği, bu asrın ortalarında o dönemin en büyük ekonomik ve askeri gücüne -İngiliz imparatorluğu'na- karşı Gandhi'nin manevi destanıdır.

Örneğin Sovyetler Birliği'ni, Nehru Hindistanı'nı ya da Pakistan'ı, Birleşik Devletler'in imtiyazlı müttefiki yapan geçici ittifakların ötesinde ya da 1962'de Çin'in ve Hindistan'ın geçici savaşlarının ve hincinin tersine Tao'dan ve Vedalar'dan İs-

rail Peygamberleri'ne ve (Kardinal Danielou'nun *Histoire de l'Eglise*'inde söylediği gibi) "Asyalı İsa"ya kadar dünyanın bütün büyük manevî şahsiyetlerinin doğduğu bu Asya kıtasında, hâlâ "piyasa tektanırcılığının insanı maruz bıraktığı alçalmaya karşı, dünyanın kavrayabileceği hayatın en derin anlam potansiyelinin varoluşu" değişmez bir gerçekliktir.

Paranın acımasız bireyselci egemenliğinden dolayı anlam-sızlaşan bir yaşama karşı insanın bu uyanışı, Güney ve Orta Amerika'da kurtuluş teolojilerinde, entegrizmle kirlenmediğinde ve şafaktaki evrenselliğine kavuştuğunda İslamî uyanışta ve kölelik ve sömürgeciliğin yağmalarıyla, kapitalistlerin spekülasyonu ile ölüm döşegindeki Afrika'nın geleneksel değerlerinin bilincine varılmasında, ve yine başka başka kıtalarda umut olarak tezahür etmektedir.

İçinde tamamen insanlık barındıran bu uyanış hareketiyle, Amerikan egemenliğinin kurallarına itaat ederek intiharı seçmek zorunda kalmayacak yeni bir dünya doğabilir; herkesin kültürünün ve maneviyatının özgünlüğüne saygılı kalacak ve aynı zamanda herkesin karşılıklı verimliliği, doğanın, insanlığın ve tanrısallığın zengin birliğinin kabulü ve bilinci sayesinde bir ve dayanışma halinde olacak bir dünyayı inşa etmek için aynı inançla birleşmiş bir dünyanın senfonik birliğini inşa etmeye karar verirse, Çin'in ve İran'ın Avro-Asya köprüsünü sonra da Afrika gibi Amerika'yı da dâhil ederek kıtalararası bir köprüyü inşa etmek suretiyle devasa gerçek bir dirilişe tanık olabiliriz.

* * *

Tropikaların Medeniyeti

Ateşin keşfinden beri ve özellikle de (XVIII. asırdan günümüze kadar) "sanayi devrimi"nden beri insanlık tarihi boyunca

şu veya bu enerji biçiminin kullanımı, insanın doğayla ve insanın insanla ilişkisinde, halklar arası ekonomik ve siyasi yapılarda, hatta ulusların içinde ve maneviyatta belirleyici bir rol oynamıştır.

“Sanayi devrimi”nden beri Batı, birbirlerinden üretilemediği için bu gelişim sürecinde kömürü, petrolü, elektriği ve nükleeri birbirinin peşisıra kullanmıştır.

Özellikle asırlar boyunca zararlı olan atıklarının stoklanması gibi çözülmez sorunlar (Almanya gibi sanayileşmiş bir ülke stoklama nedeninden dolayı santral inşasına son vermiş ve bu enerji biçiminden vazgeçmiştir) ortaya çıkaran nükleeri bir kenara bırakırsak kendinde hayranlık uyandıran Batı, gücünü, kömür ve sonra da petrol gibi yenilenmeyen kaynakların işletimine dayandırmıştır. Örneğin İngiltere’nin, sonra da Almanya’nın yükselişinin muharrik gücü kömür olmuştur.

Bu seçimler kökten yeni toplumsal yapıları doğurmuştur: Üretim merkezlerinde yoğunlaşma; tarımcılığın (kentlere göç) azalmasına ve sanayi ürünlerinin ticarileşmesiyle, bir yandan dağıtım merkezlerinin ve ilgili hizmetlerin çoğalmasına, merkezileşmesine, diğer yandan da yarattığı iş olanaklarından dolayı iş gücünün akınına, son olarak da sunduğu tüketim ve eğlence olanaklarından dolayı gençliğin hayranlık duymasına yol açan “megalopol”lerde/birbirine birleşmiş büyük şehirlerde halkın yoğunlaşmasını beraberinde getiren mekanik sanayileşme. Bunlar zaten birer aldatmacaydı, çünkü eskiden Chicago veya Detroit gibi ve günümüzde de Sao Paulo veya Mexico gibi son derece geniş kent merkezleri, sefaletin, şiddetin ve bunlardan doğan suçların egemen olduğu kentlerdir.

Petrol, bütün gezegen için daha tahrif edici ve daha öldürücü bir rol oynadı: Önce, bağımlılıklarını ve bunun doğal sonucu olarak da az gelişmişliklerini arttırdığı ülkeler ile fatihler arasındaki kırılmayı yok etti.

Petrol, her şeyden önce uluslararası ilişkileri değiştirmiştir.

Bunun en açık örneği Birleşik Devletler tarafından icra edilen “küreselleşme” - batılı tarzı “büyümenin” yani menfaatlerin yükselmesinin motoru haline gelen bu petrol yataklarının denetimini esas alan bir hegemonya - siyasetidir.

Birleşik Devletler’in bütün savaşları ve savaşa dayalı dış siyaseti mümkün olan bütün petrol kaynaklarını ele geçirme isteğinden ilham almaktadır. Son dönemi ele alacak olursak, vassal /tebaa bir ülke haline soktuğu “Suudi Arabistan’ı korumak” bahanesiyle Irak’ın petrol üretimine egemen olmasını sağlayan Körfez Savaşı bunun apaçık örneğidir.

Somali’nin besin kıtlığı - Afrika’nın diğer kesimleri kadar trajiktir - çağdaş sömürgecileri, büyük petrol şirketlerinin, Somali kıyılarında “off-shores” petrol yataklarını keşfettiklerinde ilgilendirmiştir.

“Ambargolar” temel olarak Libya veya İran gibi petrol üreticisi ülkeleri hedef almaktadır. Şimdilik somut petrol hedefleri teşkil etmeyen Bosna’dan Kosova’ya Avrupa’da uyguladığı politikaları, daha sonraları Bakü ve Hazar petrollerine el koymak üzere bölgeye yakın üsler oluşturma projeleridir. ABD’nin başını çektiği küresel hegemonya siyasetlerinin en güvenilir jandarmalarından biri olan İran Şahı’nın düşüşünden bu yana İsrail’e gösterdikleri kayıtsız şartsız destekleri (Orta Doğu’daki uçak gemileri petrol kaynaklarını denetlemelerini sağlamaktadır), Türkiye askeri cuntasıyla işbirlikleri ve Mısır’a yaptıkları cömert sübvansiyonları (İsrail’den sonra Mısır gelmektedir) Arap dünyasını tamamen hareketsiz bırakmaya yöneliktir.

Bu istilaya direnen petrol ülkeleri, “serseri devletler” diye adlandırılır. Özellikle de Libya, İran vb. “terörizm merkezleri” olarak nitelendirilirler.

Dünyanın enerji kaynaklarının böyle parsellenmiş olması gezegenin “parçalanmışlığının” nın temel nedenidir. Petrol satışları dolar (Bretton Woods’tan beri Nixon platonik olarak

paritesini kaldırdığında bile altının dengi olan bu boyalı kağıt) bazında yapıldığından dolayı Üçüncü Dünya ülkeleri iflasa varmışlardır. Birleşik Devletler'in hegemonik kolu IMF (Uluslararası Para Fonu) tarafından verilen borçlarını dolar olarak geri ödemek ve hayali bir Batı modeli "gelişmeyi" gerçekleştirmek için iflasa sürüklenmişlerdir.

Üçüncü Dünya ülkeleri "metropolün" ihtiyaçlarına göre, bir yandan siyasi, askeri ve polisiye yapılarını düzenlemek ve diğer yandan ham maddelerin teküreticileri olmak zorundadırlar. Klasik sömürgecilikten beri (yani sömürgecilerin, rakiplerin ve askeri birimlerinin çoklu olduğu sömürgecilik) Birleşik Devletler'in birleşmiş sömürgeciliği, ya yerli diktatörün oluşturulmasıyla (Brezilya'dan, Arjantin'den ya da başka Latin Amerika ülkelerinden getirilen yöneticiler için "Amerika Okulu") ya da siyasi yöneticilerin dejenere olmasıyla gerçekleşmektedir.

Bu yenilenemeyen enerjileri seçen dünyanın geçici efendilerinin, kendi "egemenliklerini" geçici olmaya mahkûm etmiş olmaları ilgi çekicidir. Şöyle ki, bu güne kadar "tespit edilmiş" petrol kaynakları müşterilerine yalnızca 30 yıllık bir imkan sağlayabilirler ve yeni işlenebilir yataklar bulunsa bile XXI. asrın sonlarına kadar gerekli olan enerjiyi sağlamaları mümkün değildir (Dünyanın 2/3'si dışlanarak, üretim sadece en sanayileşmiş yedi ülkeden oluşan G7'nin olağanüstü tüketimine tahsis edilse bile sonuç değişmez).

Bu nedenle, başka "umut tohumları", günümüzdeki yeni enerji kaynaklarıyla bütün dünyaya (altı milyardan yalnızca "seçkin bir milyar" imtiyazlıya değil) uzun süreli ve dayanışmalı bir gelişme sağlanabileceğinin mümkün olduğunu göstererek bu global düzensizliğe bir alternatif sunmaktadır.

L'homme, la culture et les tropiques (İnsan, kültür ve tropikalar) adlı eserinde Gilberto Freyre, bir "tropika medeniyeti" bağlamında "gelecekte Amazon'un meydan okuması" üzerine

yaptığı çalışmalarında Bautisto Vidal, Sergio de Salvo Brito gibi bu araştırmada öncülük edenler ve Brezilya'nın çok sayıda bilim adamı, yenilenebilen enerjilere dayanan, uzun süreli ve dayanışmalı (dünyanın hiçbir ülkesini dışlamadan) başka bir medeniyet biçimini sağlamanın somut imkanlarını dünyaya göstermişlerdir.

Tamamlayıcısı olacağı Çin'in "Yeni İpek Yolu" gibi en önemli hedefimiz olan - Batı'nın beş asırdır empoze ettiği kırılmaya karşı - dünyanın senfonik birliğine ulaşmamızı sağlayacak bu olağanüstü terse dönüşü, bütün kapsamlılığı içinde sunmak üzere bu yeni medeniyet dönüşümünün öncülerine sözü bırakıyoruz.

Hepsinden önce *L'avenir de la civilisation des tropiques*³ adlı kitabıyla Sergio de Salvo Brito'yu dinleyelim:

"Çeşitli biçimler altında günümüzde dünya nüfusunun neredeyse hepsinin ekonomisini, düşüncesini, toplumsal örgütlenmesini ve yaşam tarzını etkileyen ya da bunlara egemen olan Batı medeniyetinin efendileri, Avrupa kıtasının güncyinin ılıman bölgelerinden yola çıkarak gelişmişlerdir.

XV. asırdan itibaren ticaret ve fetihler aracılığıyla bu halkların dünyaya yayılması başlamıştır. Batı'da Rönesans olarak adlandırılmaya karar verilmiş şey, Avrupa kültürünün araçsal akılcılığının ve bundan ileri gelen teknik ve tarımsal üstünlüğünün gelişmesidir. Enerjilerin fosil kaynaklarının denetimi ve onları dönüştürme tekniği Batı'yı, XIX. ve XX. asırda diğer kültürleri küçümseyen ve yok eden küresel bir egemenliğe götürmüştür.

Bu yayılma esnasında Batı medeniyetinin gücünün büyük kaynakları (gayeleri göz ardı edip yalnızca araçlarının gücünü çoğaltmayı arayan batılı akılcılık açısından), işletilmesi gereken enerji kaynaklarıydı yani merkezîyetçi siyasi yapıyı ulus-devlet yapısını gerektiren fosil yakıtlarıydı (İngiltere'de, Fransa'da, Almanya'da ilk önce mineral kömür). Bu batılı yayılmacılığın gelişmesi diğer medeniyetlerin gerilemesini ve en korkunç eşitsiz-

likleri beraberinde getirmiştir: Kuzey ile Güney arasındaki kutuplaşma, köleliğin ve bütün bağımlılık biçimlerinin yeniden oluşması ve batılı ülkelerin kendi içlerindeki zenginliğin ve gücün git gide büyüyen kutuplaşmaları doğurması ve dışlanmışlıkların çoğalması.

Batılı teknik ve üretim tarzlarının ihraç edilmesi, hem ekolojik açıdan hem de kalabalıkların sefaleti açısından korkunç zararlar meydana getirmiştir. Doğal dengelerin yok edilmesinin en tipik örnekleri, Amazon ve Endonezya'daki ormanların yok edilmesi veya her yıl Sahra çölünün birkaç kilometre genişlemesine sebebiyet veren Afrika'nın sömürülmesidir."

Gezegenin toplam nüfusunun % 6'sıyla tek bir ülke, dünyanın besin üretiminin % 35'ini tüketmektedir ve dünyada açlık çeken ve nüfusları durmadan çoğalan insanların % 90'ının kırsal alanlarda yaşamaları kabul edilemez bir durumdur. Uluslararası karar merkezleri, zengin ülkelerde bulunan "sanayileşmiş" tarım bunun sorumlusudur. Zira çokuluslu tarımbesin şirketleri, kakao üretiminin % 85'ini, kahve üretiminin % 90'ını, şeker üretiminin % 60'ını ayrıca bir avuç büyük şirket de pamuk üretiminin % 90'ını ve odun üretiminin % 90'ını denetlemektedir.

Yoğun sermaye kullanımıyla "sanayileşmiş" tarım, doymak bilmeyen bir enerji tüketicisidir. Bununla beraber tüketim toplumunun bir yönüdür, çünkü gözettiği tek kriter ekonomik kriterdir. Neoliberalizm, toplumsal ve çevresel maliyetleri hiçe sayarak yalnızca ekonomik maliyetleri dikkate alır. Motoru her zaman büyük kârlardır.

Dünya ölçeğinde sahip oldukları potansiyele rağmen birçok tropikal ülkede varolan kritik durum, asırlardır batılı ülkelerin empoze ettikleri köleci modelin bir sonucudur.

Dünyaca meşhur antropolog Darcy Ribeiro, 1991'de Brezilya Senatosu'nda bu haksız uluslararası statükoyu eleştirmiştir:

"Ülkemizde yeni bir tarz ortaya çıktı. Zengin dünyaya fana-

tikçe bir boyun eğme söz konusudur. Hem ekonomik hem de kültürel bir boyun eğme... Ülkemizde yapmamız gereken şey, sadece dünya piyasasına ticarî mallar üretmeyi sağlayacak büyük kapasiteli tesisler oluşturmaya dayalı modernleşme değildir. Nitekim bir sıçrama yapmalıyız, büyük karar merkezlerinden bağımsız bir ekonomi kurmamız gerekir.. Katlanılamaz eşitsiz bir uluslararası mübadele yoluyla en fakirlere, zengin ülkelerin refahını ödettiren mevcut ekonomik düzene karşı mücadele vermek ve buna son vermek için sömürülen diğer halklarla birleşmeliyiz... Güzel ve dayanışmalı bir medeniyetin çiçek açması için gereken her şeye sahibiz. Gezegenin en büyük, en güzel ve en zengin bölgelerine sahibiz... Toprağımızda bulunan potansiyelleri geliştirebilecek miyiz? Ya da zenginleri zenginleştirmeye ve fakirleri fakirleştirmeye devam etmemiz kaçınılmaz mıdır? Tarihî olarak uluslararası piyasanın dış bir proleterisi olduk. Hiçbir zaman kendimiz için var olmadık. Zengin ülkelere hizmet etmek için var olduk..."

Böylece insanlığın geleceği, olacak olan değil bizim yapacağımız şeydir. Bu da büyük ölçüde, tropikal hayatın, Herodot'un tabiriyle güneşin bir lütfu olan bu bölgeyi esas alan dayanışmalı ve özerk bir medeniyetin inşasına bağlıdır. Profesör Vidal şöyle der:

"Güneş, görünürde ısısal ve elektromanyetik -bunların arasında morötesi ışınlar yer alır- bir şekilde uzaya ve Dünya'ya kadar ulaşan olağanüstü enerji miktarları ortaya çıkarmak suretiyle bünyesindeki hidrojen çekirdeklerini eriten devasa bir nükleer füzyon reaktörüdür. Zarar vermeyen temkinli bir mesafede bulunan bir reaktördür. Dünyayı saran ozon tabasından oluşan bir filtre sayesinde morötesi ışınlarından arınmış özgün ışınlar gönderir. Bununla beraber, hegemonya sahibi ülkelerin ekonomik menfaatlerini gözeterek ekonomik teorilerin "akıl verdiği" sanayileşme tarzının sonuçları olarak atmosfere fırlatılan zararlı maddeler yüzünden bu koruyucu tabaka yok olmak üzeredir.

Hiçbir şey yaratılmaz, hiçbir şey yok olmaz, her şey dönüşür. Bu da termodinamiğin birinci ilkesidir. Hiçbir piyasa "yasası" bu acımasız ilkeyi değiştiremez. Fizikî âlemi yöneten ilkeler söz konusudur. Fakat bu enerji bozulabilir, azalabilir. Temel soru da budur: Bu kurnaz sahte piyasa kurallarının doğa ilkeleri ve yasaları üzerindeki egemenliği ve çatışması. Çalışma, akıl, yaratıcılık ve teknolojik denetim gerekli faktörlerdir fakat bunlar medeniyetler kurmak ve onları devam ettirmek için yeterli değildir. Bunların varlıkları ve gelişmeleri zorunlu olarak enerji potansiyeline bağlıdır. Bilimin kesin olarak tanımladığı ciddi sonuçlar meydana getirmeden bu fizik gerçeği değiştiremeyiz."

Zengin ülkelerin empoze ettiği ekonomik teorilerin en çok küçümsedikleri ve göz ardı ettikleri doğal kaynaklar arasında güneş yer alır. Ormanlar fotosentez sayesinde, güneşin gönderdiği ucsuz bucaksız enerjinin ürünüdürler. Doğal döngüleri devam ettiren ve hayatı güvence altına alan o fotosentezdır.

Nemli Tropikal bölgeler üzerine günde düşen enerji miktarı Hiroşima'ya atılan 6 milyon nükleer bombaya eşittir. Petrol medeniyeti, "bir günün medeniyeti"yken, dış bağımlılığa son verecek başka bir medeniyetin enerji temellerine sahibiz.

Petrolün ve kömürün de kökeni güneştir. Bunların oluşması 200 ile 300 milyon yıl arasında bir süre gerektirir, oysa bitkisel kömür, rüzgar enerjisi ya da biyokütle durmaksızın yenilenir. Bitkiler aracılığıyla fotosentez bu enerjiyi yakalar.

Dünya ölçeğinde kahve, şeker, yer fıstığı gibi tarımsal tek tip üretimlerin empoze edilmesiyle ve ham maddelerin, petrolün ve mineral zenginliklerin çalınmasıyla toplumsal örgütlenme biçimlerine uygun ve ortamın koşullarına daha iyi uyum sağlayan tarım yok edilmiş oldu. Böylece hem doğal dengeler hem de bin yıllar boyunca ekolojik dengeyi korumuş olan toplumsal örgütlenme biçimleri yok edilmiştir.

Yenilenemeyen fosil enerji kaynaklarının tekyanlı seçimi ve bu enerjinin her zaman daha büyük miktarlarda kullanıl-

masını şart koşan sistemin iç mantığı, günümüzde bu kaynakların tükenmesine sebep olmuştur, öyle ki şu anki kullanma ritmiyle, dünyada mevcut petrol kaynakları otuz yıl içinde tamamen tükenmiş olacaktır; yeni petrol yatakları bulunsa bile bu, sadece tükenişi biraz ileriye atacaktır, kaynakların tamamen tükenmesi kaçınılmazdır.

Yenilenemeyen enerjilerin bu şekildeki kullanımı, yenilenebilen enerjilerin bin yıllık büyük kaynaklarının yok edilmesini beraberinde getirmektedir. Bunun en vurucu örneği, Brezilya'da su baskınlarına ve dolayısıyla da binlerce dönümlük ormanın yok olmasına sebebiyet veren büyük hidrolik barajlar inşa edilerek, Batı'da kullanılan metodlarla uygun elektrik enerjisi üretimi için Amazon ormanlarının talanıdır.

İyi işletilmiş bir orman normal olarak dönüm başına yılda 2 ile 3 m³ arasında odun üretebilir. Tropikal ormanlarda ise aynı işletme dönüm başına ve yılda 40 ile 60 m³ arasında odun verebilir. Örneğin Brezilya, tarıma uygun olmayan ancak yarısı (bu da ulusal toprakların % 20'sini temsil etmektedir) uygun orman işletmeleri için kullanılabilecek olan 325 milyon dönüme sahiptir. Bu da, aralıksız olarak yılda 6 milyar varil petrol yani yaklaşık olarak OPEP* ülkelerinin toplam üretimi kadar bir enerji üretmelerini sağlar.

Bu enerji potansiyelinin bir kısmının bile kullanımının, günümüz dünya iktidarının yapısını derin bir şekilde değiştirebileceğini kolaylıkla anlayabiliriz.

Tropikal bölgede iktidarın yeni bir dağılımı kurulabilir, çünkü tropikal bölge insanının ve doğal çevresinin yeniden rehabilitasyonu şeklindeki tarihsel dönüşüm, yenilenebilen enerji ve özellikle de biyokütle kaynaklarından hareketle yeni toplumsal ve siyasi ilişki biçimlerini oluşturmayı sağlayacak-

* "L'Organisation des Pays Exportateurs de Petrole" (OPEP); İngilizce'deki "Organization of Petroleum Exporting Countries" (OPEC)'in Fransızca karşılığı. (Pinar Yay. n.)

tır. Bu da, Batılı avcılarının ve onlara tabi olanların doğal kaynakları sömürmelerine son vermeyi ve bundan doğan bütün siyasi, stratejik veya ekolojik sonuçlarıyla birlikte yenilenebilir kaynakların mantıklı işletimini temel alan bir gelişme modeli kurmayı gerektirir.

Çevreye Uyarlanmış Enerji ve Teknoloji Projesi Raporu (Brezilya, 1986) şunu belirtir: “Tropikal ormanın yok edilmesinin asıl nedeni, çevrenin mahvolmasına sebep olan ithal edilmiş teknolojik modelleri temel alan ekonomik bir yapının gelişmesidir.”

Biyokütlenin durumu bir semboldür, geliştirilmesinin en önemli sorunu teknolojik alanda değil de, jeopolitik alandadır: “Enerji olarak biyokütlenin kullanımına ilişkin teknoloji XIX. asırda Avrupa’da geliştirilmiştir. Ancak bu enerji çok düşük bir randıman vermiştir, çünkü ılıman bölgelerin güneş görmeleri yetersizdi. Sanayinin gelişmesiyle birlikte bu kaynakların yetersiz oldukları ortaya çıkmış ve biyokütle (odun) enerji kullanımı bırakılmıştır. Bağımlı gelişme modelinin desteklediği kültürel taklitçiliğe bağlı alışkanlıklar, sanayileşmiş ülkelerin bu tutumunun çevre uluslarca örnek alınmasına sebep olmuştur ve biyokütlenin sunduğu gerçek alternatif de modası geçmiş ve geleceği olmayan bir enerji olarak görülmüştür. Fakat bu görüşler gerçekliğe ters düşmektedir dolayısıyla enerji olarak biyokütle potansiyelinin, daha net anlaşılması için tekrar ele alınmalıdır.”

Fotosentezle biyokütlerde sabitlenmiş enerji, çok büyük bir stratejik değere sahiptir; çevre ülkelere enerjik, toplumsal ve siyasi açıdan eşi benzeri olmayan tarihsel bir fırsat sunmaktadır.

Biyokütle, fosil enerjilerine göre daha az sermaye yatırımı gerektirir. Bunun dışında bölgesel hatta yerel düzeyde varolan araçlarla gelişebilir.

Biyokütle, alternatif bir enerji olmaktan çok daha fazla bir şeydir; insanın doğal çevresiyle uyum içinde olacak bir ekono-

miye entegrasyonu ile Tropik bölgelerin sunduğu gerçekliğin somut verilerine dayanan ayakta durabilir bir sanayinin ve teknolojik gelişmenin temelini oluşturur.

Amazon'da bulunan enerjik biyokütle, özellikle maniok,* bitkisel yağlar, selüloz, şeker kamışı, hint darısı, vs., Diesel ve Otto (dört zamanlı motor) motorlarını, kazanları, türbinleri vs., besleyerek petrol yan ürünlerinin yerini alabilir. Elektrik üretimi, Brezilya'nın elinde bulunan biyokütle potansiyelinin uygulamalarından biridir (linyit, bitkisel yağlar ve bitkisel kömür kullanımı).

Brezilya'da yürütülen alkol üretim programı -bunu durdurmak için yabancı baskı girişimlerine rağmen- gelecekte petrolle yer değiştirmeyi ve sonunda enerji bağımlılığına son vermeyi göze alabilecek olan bu ülkenin en önemli avantajlarından biridir: Yaklaşık 16 milyar litrelik Etil alkol üretim kapasitesindeki 400 fabrikasıyla bu program Brezilya'da ve dünyadaki biyoteknoloji alanındaki en önemli programdır. Bunun da ötesinde bu potansiyel durum, başka enerji veren ham maddelere ve petrolün yerini alacak başka yakıtlara uygulanırsa bu projenin dünya ölçeğinde bir etkisi olabilir. Biyokütle alanında Brezilya, 1979'a kadar kurumsal bir yapının, bir koordinasyonun ve bir siyasi iradenin varlığının neticesi olarak en uygun teknolojiye sahip olanlar arasında bulunmaktadır. 1.300'den fazla mühendis ve araştırmacı bu program üzerinde çalışmaktaydı, fakat daha sonra buna ara verilmiştir.

Tropikal biyokütlenin temsil ettiği bu devasa enerji potansiyeli uluslararası ölçekte iktidarın yapısını değiştirebilecek bir etken oluşturmaktadır. Bu nedenden dolayı daha çok Güney Amerika'da, Afrika'da ve Güneydoğu Asya'da tropik enerjilerin kullanımı ve geliştirilmesi, dünyanın diğer enerji kay-

* Maniok: Özellikle Brezilya tropiklerinde yetişen yelpaze görümlü sıcak iklim ağacı. (Pınar Yay. n.)

naklarını denetleyen merkezi ülkeler tarafından sistematik olarak yıldırma politikalarıyla durdurulmuştur.

Amazon'da dağılmış olan biyokütle, bu geniş bölgede nüfusun tekbiçimli dağılımına katkıda bulunarak merkezîyetçilikten arındıran bir rol üstlenebilir. Brezilya benzeri büyük kentsel kalabalıklar ihtiyaçlarını karşılamak için hayati önem taşıdığı söylenen bu biyokütle enerjisi, merkezi üretimi zorunlu kılan günümüz örgütlenmelerinden koparak ülkenin ekonomik, toplumsal ve siyasi örgütlenmesine katkıda bulunabilir.

Biyokütle enerjisi alternatifi, bölgeyi etkileyecek yepyeni iş alanlarının ve böylece doğacak yeni bir medeniyetin habercisi olabilir.

"Burada önemli olan, ormanın sistematik olarak yağmalanmasına başvurmak değil, bölgenin sistematik olarak yeniden ormanlaştırılması yoluyla tropiklerin doğal halinin korunması şartıyla ormanların akılcıca işletilmesidir," der J.B. Vidal. Bitkisel yağların kullanımı Diesel yağlarının yerine geçecek preparatlar için mükemmel koşullar sunmaktadır. Dönüm başına ortalama yılda 4 ton üretimi örnek olarak alırsak ve Bahia'da 2 milyon, Amazon'da 70 milyon dönümü göz önünde bulundurursak günlük olarak 6 milyon varil Diesel yağına denk gelen bir yağ üretimi mümkündür, bu da şu an Brezilya'nın tüketiminin 18 katı demektir.

Etanol üretimine gelince Brezilya, kamış şekeri ve maniok işletimi sayesinde günümüz teknolojisiyle yaklaşık yıllık dönüm başına 6.000 litre bir üretime ulaşabilir. Böylece yılda 50 milyar litrelik bir üretim (günde 880 bin varil alkol), sadece 8,5 milyon dönüme yani tropikal bölgenin % 1'ine ihtiyaç duyar.

Alkol üretimi, günde 180 bin varil petrolü, neredeyse bir milyon kişiye doğrudan iş imkanı, yaklaşık 600 yeni fabrikanın inşasıyla sanayinin aktifleşmesini, yakıt olarak alkolle ça-

lısacak yaklaşık 2 milyon arabanın üretimini ve dolaşıma girmesini ifade eder.

Uluslararası ölçekte bu örnekleri ve rakamları genelleştirirsek uzmanlar, ormanların ve tropikal enerjiyle ilgili tarımın gelişmesiyle beraber neredeyse sınırsız bir süre için dünyanın katı, sıvı ve gaz şeklindeki yakıt ve elektrik ihtiyaçlarını karşılamamanın mümkün olduğunu ileri sürmektedirler.

Bu ekonomik potansiyeller, bunun toplumsal sonuçları ve niceliksel yayılması sayesinde biyokütle, orta vadede tropikal dünyanın gelişmesi için en önemli kaldıraç ve uzun vadede dünyanın iktidar yapısını değiştirmek için güçlü bir araç olabilir.

DİPNOTLAR

1. Kaynak: Le Monde diplomatique, Temmuz-Ağustos 2000, "Görme tarzı", s. 75.
2. *Contrat social*, ed. Pleiade, s. 468.
3. *L'avenir de la civilisation des tropiques*, Brasilia Üniversitesi yayınları, 1990.

Roger Garaudy'nin Eserleri

I. Marksizm tarihi

A. Kaynaklar

Les Sources françaises du socialisme scientifique (Bilimsel Sosyalizmin Fransız Kaynakları), "Hier et Aujourd'hui", Yayınevi, 1949. Polonyaca, Almanca ve Japonca'ya çevrildi.

Dieu est mort (Tanrı Öldü), (Hegel hakkında inceleme) P.U.F Yayınevi, 1962. Almanca, İspanyolca (Arjantin) ve Farsça'ya çevrildi.

La pensée de Hegel (Hegel'in Düşüncesi), Bordas Yayınevi, 1966. İspanyolca, Portekizce, Arnavutça ve Yunanca'ya çevrildi

B. Klasikler

Karl Marx, Seghers Yayınevi, 1965. On bir dile çevrildi (Çekçe, Romence, İngilizce (ABD), Macarca, Portekizce (Brezilya), İspanyolca (Meksika), Almanca, Yunanca, İtalyanca, Yugoslavya, Arapça (Lübnan)). Fransızca baskısı 1972 ve 1977'de yenilendi.

Lenine (Lenin), P.U.F Yayınevi, 1968. İtalyanca, İspanyolca ve Portekizce'ye çevrildi.

II. Marksizm'in sorunları

Théorie materialiste de la connaissance (Bilginin Materyalist Teorisi), P.U.F Yayinevi, 1953. Çekçe, Rusça, Japonca ve Almanca'ya çevrildi.

La liberté (Özgürlük), Sosyal Yayinevi, 1965. Romence, Yunanca, Slovakça, Almanca, Bulgarca, İspanyolca (Küba) ve Viyetnamca'ya çevrildi.

Perspectives de l'homme (İnsanın Perspektifleri), P.U.F Yayinevi, 1961. Sırpça, İspanyolca (Arjantin), Polonyaca, Portekizce (Brezilya)'ye çevrildi. 1969'da Fransızca 4.baskısını yaptı.

Marxisme du XXe siècle (XX.Yüzyılda Marksizm), Plon Yayinevi, 1961. Norveççe, İngilizce *Pour un modèle français du socialisme* (Fransız Modeli Bir Sosyalizm İçin), Gallimard Yayinevi, 1968.

Peut-on être communiste aujourd'hui ? (Günümüzde Komünist Olmak Mümkün mü?), Grassert Yayinevi, 1968. Almanca, İspanyolca ve Portekizce'ye çevrildi.

Le grand tournant du socialisme (Sosyalizmin Büyük Dönemeci), Gallimard yayinevi, 1969. On iki dile çevrildi (Almanca, Sırpça, Portekizce, İngilizce, Slovence, Türkçe, İsveççe, Japonca, İspanyolca, Yunanca, Fince, İtalyanca).

Marxisme et Existentialisme (Marksizm ve Varoluşçuluk), Plon Yayinevi, 1962. Almanca, İspanyolca(Arjantine), Portekizce (Brezilya) ve Japonca'ya çevrildi.

Questions à Jean-Paul Sartre (Jean-Paul Sartre'a Sorular), Clarté Yayinevi, 1960. Macarca ve Rusça'ya çevrildi.

Prague 68...La liberté en sursit (Ertelenen Özgürlük), Fayard Yayinevi, 1968. İtalyanca ve Portekizce (Brezilya)'ye çevrildi.

Toute la vérité (Gerçeğin Kendisi), Grasset Yayinevi, 1970. İtalyanca, Almanca, Slovakça, Portekizce (Brezilya), İspanyolca (Venezuela), İngilizce (New York), Hollandaca, Fince'ye ve İsveççe'ye çevrildi..

Souviens-toi! (Unutma!), (Sovyetler Birliği'nin kısa tarihi)
Le Temps des cerises Yayınevi, 1994.

III. Din

L'Église, le Communisme et les Chrétiens (Kilise, Komünizm ve Hristiyanlar), Social Yayınevi, 1949. Polonyaca, Macarca, Slovakça ve Rusça'ya çevrildi.

De l'anathème au dialogue (Afarozdan Diyaloga), Plon Yayınevi, 1965. A On dile çevrildi (Almanca, Hollandaca, İngilizce -ABD ve İngiltere-, Çekce, İspanyolca, Portekizce -Brezilya-), Polonyaca, İtalyanca ve Japonca-.

Défataliser l'Histoire (Tarihi Kadercilikten Kurtarmak), Protestan Araştırmalar merkezi, Cenevre, 1973.

"İntegrizm"lere karşı:

Intégrisme (Bütünleştirmecilik), Belfond Yayınevi, 1991. Arapça ve İspanyolca'ya çevrildi.

Avons-nous besoin de Dieu? (Tanrıya İhtiyacımız Var mı?), (Rahip Pierre'in önsözüyle) Desclée de Brouwer Yayınevi, 1984

Vers une guerre de religion (Bir Din Savaşına Doğru), (Léonardo Boff'un önsözüyle) Desclée de Brouwer Yayınevi, 1995. İspanyolca, Hollandaca, Arapça ve Portekizce'ye çevrildi.

Grandeur et décadences de l'Islam (İslamın Büyüklüğü ve Gerilemeleri), AFKAR Yayınevi, 1996. Rusça ve Arapça'ya çevrildi.

Les mythes fondateurs de la politique israélienne (İsrail'in Politikasının Temelini Oluşturan Efsaneler), Samizdat Roger Garaudy. İngilizce, İtalyanca, Arapça, Türkçe, Almanca, Rusça, Polonyaca, Çince, Japonca, Farsça, Yunanca, İspanyolca, Portekizce, Romence ve Endonezyaca'ya çevrildi.

IV. Ahlak

Le Marxisme et la Moral (Marksizm ve Ahlak), Sosyal Yayınlar, 1948. Polonyaca, ve İtalyanca'ya çevrildi.

Qu'est-ce que la morale marxiste? (Marksist Ahlak Nedir?), Sosyal Yayınlar, 1963. İspanyolca(Küba)'ya çevrildi.

Humanisme marxiste (Marksist Hürmanizm), Sosyal Yayınlar, 1957. Rusça, Romence, Macarca, İspanyolca(Arjantin)'ya çevrildi.

1

V. Estetik

L'itinéraire d'Aragon- du surrealisme au monde réel (Aragon'un Yolculuğu-Gerçeküstücülükten Gerçek Dünyaya), Gallimard Yayınevi, 1961. Macarca'ya çevrildi.

Pour un réalisme du XXe siècle - étude sur Fernand Leger (Bir XX.Yüzyıl Realizmi İçin - Fernand Leger hakkında inceleme), Grasset Yayınevi, 1968.

D'un réalisme sans rivage (Sahili Olmayan Bir Realizme Dair), Plon Yayınevi, 1964. On üç dile çevrildi (Polonyaca, Macarca, Yunanca, İspanyolca -Arjantin ve Küba-, Hollandaca, Çekçe, Yugoslavyaca, Japonca, Romence, Türkçe, Portekizce, Rusça ve Çince -Pekin-).

Danser sa vie (Hayatla Dans), Seuil Yayınevi, 1973. İtalyanca, Portekizce, Hollandaca, İspanyolca, Farsça ve Yunanca'ya çevrildi.

60 Oeuvre qui annoncèrent le futur (Geleceği Haber Veren Eser), Skira Yayınevi, Cenevre, 1974

La Poésie vécu:Don Kişot (Yaşanmış Şiir: Don Kişot), Vêga Press Yayınevi, Paris, 1988. İspanyolca'ya çevrildi.

VI. Medeniyetler diyalogu

Contribution historique de la civilisation arabo-islamique (Arap- İslam Medeniyetinin Tarihe Katkısı), Liberté Yayınevi, 1946. Arapçaya çevrildi.

Le Problème chinois (Çin Sorunu), Seghers Yayınevi, 1967. Çekçe, İtalyanca, Sırpça, Portekizce(Brezilya), Almanca, Macarca ve Japonca'ya çevrildi.

Pour un dialogue des civilisations (Bir Medeniyetler Diyalogu İçin, Denoël Yayınevi, 1977. Arapça, Türkçe, İspanyolca, İtalyanca, Portekizce ve Almanca'ya çevrildi.

Comment l'homme devint humain? (İnsan Nasıl İnsanî Varlık Oldu?), Jeune Afrique Yayınevi, 1978

Promesses de l'Islam (İslam'ın Vaat Ettikleri), Seuil Yayınevi, 1981. Arapça, Portekizce(Brezilya), Endonezyaca ve İspanyolca'ya çevrildi.

L'Affaire Israël (Baş Belası İsrail), Papyrus Yayınevi, 1983. İngilizce, Arapça, Almanca ve İtalyanca'ya çevrildi.

Palestine, terre des messages divins (Filistin, Tanrısal Mesajların Ülkesi), Albatros Yayınevi, Paris, 1986. İspanyolca ve Arapça'ya çevrildi.

Islam d'Occident, Cordoue, une capitale de l'esprit (Batıdaki İslam, Kurtuba Bir Akıl Başkenti), L'Harmattan Yayınevi, Paris, 1987. İspanyolca'ya çevrildi.

Mosquées, miroir de l'Islam (Mescitler, İslam'ın Aynası), Le Jaguar, Paris Yayınevi, 1985.

VII. İnsanî çehreli bir geleceğin kurulmasına dair denemeler

Reconquête de l'espoir (Umudun Yeniden Yakalanması), Grasset Yayınevi, 1967. Hollandaca, Portekizce, İtalyanca ve İspanyolca'ya çevrildi.

L'Alternative (Alternatif), Robert Laffont Yayınevi, 1972. Almanca, İspanyolca(Venezuela ve İspanya), Hollandaca, İngilizce, İtalyanca, Portekizce ve İsveççe'ye çevrildi.

Le Projet espérance (Umut Proje), Robert Laffont Yayınevi, 1976. İtalyanca, Portekizce, İspanyolca ve Almanca'ya çevrildi.

Qui dites-vous que je suis? (Sizce Ben Kimim?), Roman, Se-

uil Yayınevi, 1978. Portekizce, Arapça, İtalyanca, Hollandaca, ve Amanca'ya çevrildi.

Parole d'homme (İnsan Sözü), Robert Laffon ve Seuil-Point Yayınevi, İtalyanca, İspanyolca, Fince, Yunanca, Portekizce, (Portekiz ve Brezilya), Almanca, Hollandaca, Japonca ve Sırpça'ya çevrildi.

Appel aux vivants (Hayatta Olanlara Çağrı), Seuil Yayınevi, 1979. Almanca, Danca, Portekizce, İspanyolca, İtalyanca, Arapça ve Katalanca'ya çevrildi.

Il est encore temps de vivre (Yaşamak İçin Hâlâ Zaman var), Stock Yayınevi, 1980. Portekizce (Lizbon ve Brezilya)'ye çevrildi.

Pour l'avènement de la femme (Kadının Yüceltilmesi Hakkında), Ablin Michel Yayınevi, 1981. Portekizce, Arapça, Almanca ve İspanyolca'ya çevrildi.

Biographie du XXe siècle. Le testament philosophique de Roger Garaudy (XX. Yüzyılın Biyografisi. Roger Garaudy'nin Felsefi Vasiyetnamesi), Tougui Yayınevi, Paris, 1985. İspanyolca'ya çevrildi.

A Contre-Nuit (Geceye Karşı), l'Aire Yayınevi, Lozan, 1987.

Mon tour du siècle en solitaire (Tek Başıma Yüzyıllık Gezintim), Anılar, Laffont Yayınevi, 1989. İspanyolca, İtalyanca ve Portekizce'ye çevrildi.

Où allons-nous? (Nereye Gidiyoruz?), Messidor, Paris, 1990.

Les États-Unis, avant-garde de la décadence (Birleşik Devletler, Çöküşün Öncü Birliği), Paris, 1997.

L'avenir: mode d'emploi (Gelecek: Kullanım Biçimi), Paris, 1998.

Le procès de la liberté (Özgürlük Davası).

Le procès du sionisme israélien (İsrail Siyonizminin Davası).

XXIe siècle: qui sera ton Dieu? Mondialisation ou résurrection (XXI. Yüzyıl: Kim Senin Tanrın Olacak? Dünyevileşmek ya da Yeniden Diriliş), 2001.

Roger Garaudy'nin Eserleri Üzerine Yapılmış Çalışmalar

I. Fransa

R.P.Cottier (O.P), *Chrétiens et Marxistes, Dialogue avec Roger Garaudy*, (Hristiyanlar ve Marksistler. Roger Garaudy ile Söyleşi), Peder Chenu'nun önsözüyle (O.P), 1967.

Serge Perottino, *Garaudy*, Seghers Yayınevi, "Tüm çağların filozofları" serisi, Paris, 1969; 2.baskı, 1974. İtalyanca Portekizce ve İspanyolca'ya çevrildi.

Claude Glayman, *Garaudy par Garaudy* (Garaudy Garaudy'yi Anlatıyor), La Table Ronde Yayınevi, Paris, 1970; Japonca'ya tercüme edildi, (Seçilmiş en çok satanlar), Tokyo 1970.

André Dupleix, *Le Socialisme de Roger Garaudy et le Problème religieux* (Roger Garaudy'nin Sosyalizmi ve Din Sorunu), Privat Yayınevi, Toulouse, 1971.

Robert Goulon, *L'Itinéraire spirituel de Roger Garaudy* (Roger Garaudy'nin Ruhî Yol Haritası), Tez, Metz Üniversitesi, 198.

II. Almanya

Wolfgang Geiger, *Garaudy et le Dialogue des civilisations* (Garaudy ve Medeniyetler Diyaloğu), Tez, Frankfurt Üniversitesi, 1984.

III. Belçika

Salim Bustros, *Socialisme, Christianisme et libération de l'homme dans la pensée de R. Garaudy* (Sosyalizm, Hristiyanlık ve R. Garaudy Düşüncesinde İnsanın Özgürlüğü), Teoloji Tezi, Louvain Üniversitesi, 1976.

Mark Bijvoët, *Le Marxisme du XXe siècle et le Dialogue avec les chrétiens chez R. Garaudy* (R. Garaudy'nin Gözüyle XX. Yüz-

yıl Sosyalizmi ve Hristiyanlarla Diyalog), Tez, Liège Üniversitesi, 1978.

IV. Mısır

Amina Assawi ve Abd El Aziz Sharaf, *R. Garaudy et l'Islam* (R. Garaudy ve İslam), Kahire İslamî Araştırmalar Vakfı müdürü ve Dünya Genç Müslümanlar Derneği başkanı El Ezher Rektörü Şeyh Ahmet Hasan el Bekuri'nin önsözüyle. Dar'miş Littiba'ah yayınevi, Kahire, 1978. Arapça.

V. İspanya

R.P.Antonio Matabosch (S.J.), *Roger Garaudy y la construcción del hombre* (Roger Garaudy ve İnsanın Oluşumu), Nova Terra Yayınevi, Barselona, 1971.

Jose Maria Aguirre Oraa, *La Actitud de Roger Garaudy ante la religion, superación de las perspectivas de K.Marx et F.Engels: de la incompatibilidad a la fecundación reciproca* (Roger Garaudy'nin dine karşı tavrı K.Marx ve F.Engels'in bakış açılarının üstünlüğü: karşılıklı etkileşiminin imkansızlığına dair), Tez, Victoria Üniversitesi, 1975.

Santiago C. Ruete Fernandez, *Dios y la religion en la vida y el pensamiento de Roger Garaudy* (Roger Garaudy'nin Hayatında ve Düşüncelerinde Tanrı ve Din), Tez, Barselona Felsefi İlimler Fakültesi, 1980.

Dominos Anton Garcia Fernandez, *L'Évolution de la pensée de Garaudy* (Garaudy'nin Düşüncelerinin Evrimi), Tez, Pontevdra Üniversitesi, 1988.

VI. Birleşik Devletler

Russel Bradner Norris, *God, Marx and the future: Dialogue with Roger Garaudy* (Tanrı, Marks ve Gelecek Roger Garaudy ile Söyleşi), Fortress Yayınevi, Filadelfiya, 1974.

VII. Hollanda

Bob Van Geffen, *Garaudy et le matérialisme chrétien* (Garaudy ve Hristiyan Materyalizmi), Tez, 1984

VIII. İtalya

Giulana Marton, *Alienazione religiosa et sue implicazioni morali nel pensiero di Roger Garaudy* (Roger Garaudy'ye göre Dinî Yozlaşma ve Ahlaki Sonuçları), Felsefe Tezi, Padoue Üniversitesi, 1969-1970.

Marta Liva, *Il Pensiero politico di Roger Garaudy* (Roger Garaudy'nin Politik Fikirleri), Felsefe Tezi, Padoue Üniversitesi, 1970-1971.

Cosimo Cuppone, *Pluralismo e dialogicità nel pensiero di Roger Garaudy* (Roger Garaudy'ye Göre Çoğulculuk ve Diyalog), Felsefe Tezi, Lecce Üniversitesi, 1972-1973.

Dino Manfrin, *Roger Garaudy e il problema delle libertà* (Roger Garaudy ve Özgürlük Sorunu), Tez, Trente Sosyoloji Fakültesi, 1974.

Francesca Prinzivalli, *L'Estetica di Garaudy* (Garaudy'nin Estetik Anlayışı), Tez, Padoue Üniversitesi, 1974.

Italo Lini, *Roger Garaudy: un marxista del XX secolo* (Roger Garaudy: Bir XX.Yüzyıl Marksisti), Tez, Piza Üniversitesi, 1974.

Manuel Pagola, *La Subjectividad y la Trascendencia en el pensamiento de Roger Garaudy* (Roger Garaudy'nin Düşüncelerindeki Öznellik ve Üstünlük), Tez, Pontificia Lateranensis Üniversitesi, Roma, 1974.

IX. Portekiz

M.F. Branco, *Dialogos con Roger Garaudy* (Roger Garaudy ile Söyleşi), Base Yayınevi, Lisbonne, 1979.

X. Sovyetler Birliği

Momdjian, Marksizm i renegade Garaudy (Marksizm ve Dö-
nek Garaudy), S.S.C.B.Fen Bilimleri Akademisi yayınları (Na-
ouka), Moskova, 1973.

XI. Yugoslavya

Zdravko Munisic, Filozofska schzvatania Roger Garaudy
(Roger Garaudy'nin Felsefi Araştırmaları), Slovo yayınevi,
Belgrat, 1972

XII. Zaire

Lemba-Tiebwa, Fondements philosophiques du socialisme de
Roger Garaudy.Pour une remise du socialisme africain (Roger
Garaudy'nin Sosyalizminin Felsefi Temelleri. Afrika sosyalizmi-
ne yeni bir bakış), Tez, Lubumbashi Üniversitesi, 1982.

İndeks

A

- 11 Eylül 23
Abendland 60
Abigayil 63
Abisag 64
Abutal 63
açlık 330
Act of Settlement 20
Acı 196
açık yazgı 262
Adam Smith 28, 81, 164, 176, 234
AET 21
Afgani 266, 289
Afganistan 14, 21, 253
Afrika 15, 27, 60
Agni 189
Ahinoam 63
Ahura-Mazda 218, 220
Akdeniz 84
Akhenaton 70
Al Gore 258
Alain Cotta 247
Alain Joxe 292
Alarik Gotlari 129
Alaska 229
Albert de Pury 73
Albert J. Beveridge 260
Albrecht Alt 73
Alcibiade 89
Alcibiades 94
Alegorik 287
Alena 301
Ali Şeriatı 266
alimler 37
Alkol üretimi 360
Allah 279
Allah'ın yolu 289
Alman birliği 310
Almanya 35
Almatı 346
Althusser 35
altyapı geliştirme koridoru 343

- Amaco Cadiz 250
 Amato ambargosu yasaları 237
 Amazon 178
 Amerigo Vespucci 156
 Amerika 270
 Amerika karşıtı 270
 Amerika İmparatorluğu 293
 Amerikalı bir Avrupa 310, 331
 Amerikan çöküşü 270
 Amerikan düzeni 260
 Amerikan ekonomisi 304
 Amerikan hukuku 260
 Amerikan medeniyeti 260
 Amerikan refahı 303
 Amerikanlaşma 279
 Amiral Datis 87
 Amorit 76
 Anatole France 271
 Ankara 344
 Antakya 112, 118, 120
 Antartika 177
 Anti-terörist Yasası 20
 Arabistan 284
 Aral Denizi 342
 Aramiler 61
 Aramlı Laban 66
 Arap-İslam kültürü 38
 Araplar 145
 Argos 87
 Arinna 75
 Aristophane 92, 95, 118
 Aristoteles 30, 43, 95
 Arius 126
 Arizona 260
 Arjantin 293
 Arjuna 56, 202
 Artafernes 87
 Asin Palacios 39
 Assise 136
 Asya 15, 27, 60
 Asyalı despotizmi 89
 Asyalı değerler 300
 Asyalı Hristiyanlık 139
 Asyalı üretim tarzı 298
 Asyalı İsa 349
 asıl düşman 22
 AT 21
 ateizm 56
 Atilla 238
 Atina 87
 Atinalı General Miltiade 87
 ATTAC 319
 Attar 286
 attique 92
 Auguste Comte 176, 182
 Auschwitz 265
 Avesta 89, 221
 Avro-Asya Demir Yolu 346
 Avro-Asya Köprüsü 343
 Avrupa kültürü 38
 Avrupa Rönesansı 150, 294
 Avrupa-Asya Köprüsü 342
 Avrupalılar 145
 Awacs 16
 Ay 76
 Aziz Ambroise 131
 Aziz Augustinus 143
 Aziz Bernard 140

- Aziz Cyrille 132
 Aziz François 136
 Aziz Hilaire 126
 Aziz Jacques 106
 Aziz Jean Damascene 133
 Aziz Jean de la Croix 39, 114, 136
 Aziz Pavlus 111, 117, 120, 286
 Aziz Thomas 133
 Aziz Yuhanna 212
 Aztekler 238
- B**
- Baal 75
 Baal tanrısı 66
 Babil 65, 72
 Bachelard 39, 40
 Bakire Meryem 132, 280
 Bandung Konferansı 344
 bankalar 316
 Baring Bankası 167
 Bartolome de Las Casas 55
 Basralı Rabia 38
 Batı Asya 344
 Batı Hint Adaları 150
 Batı Hint Adaları Şirketi 164
 Batı kültürü 146
 batılı demokrasiler 304
 Batılı Rönesans 149
 Bağlantısızlar Hareketi 344
 Beethoven 310
 Béjart 41
 Belarus 276
 Belgrad 332
 Ben 208
 Benares 188
 Bender Abbas 347
 Bering Körfezi 340
 Bernal Diez de Castillo 161
 Bernard Henri Lévy 79
 Berthold Brecht 323
 Betşeba 63
 Beyaz Saray 258
 Bhagavad Gita 38, 202, 234
 Bhaktiyoga 203*
 Bielojieve Antlaşması 276
 bilgi 329
 bilimsel sosyalizm 34
 Bill Gates 339
 Bin Ladin 14, 15, 17
 Bireyin önceliği 84
 Birleşik Devletler 18, 35, 80, 252
 Biyokütle 358
 Blair House 243
 Blum-Byrnes Antlaşması 309
 Bodhidharma 200
 Bodhisattva 200
 Boeing, Lockheed 18
 Bogomilizm 54
 Bolşevik Partisi Kongresi 274
 Bolivya 260
 Bonhoeffer 54
 Boroboudour 57
 Bosna 304
 Bossuet 124
 Bouillonlu Godefroy 140
 Brahman 189
 Brahman gelenekler 300
 Brahman tefekkürü 188

- Brejnevi 275
 Bretton Wood antlaşmaları 239
 Bretton Woods 317, 348
 Bretton Woods karşıtlığı 318
 Brezilya 293
 Bronz Çağı 61
 Brooklyn 51
 Brignon Mordant 292
 Buda 197
 Budist hikmeti 300
 Budizm 193
 burjuvazi 307
 Bush 20
 Bush diktaları 22
 büyük Amerikan demokrasisi 322
 büyüme 250, 347
- C**
 Callicles 84, 92
 çalışma hakkı 327
 Camisard 54
 Canlı İslam 279
 Çarmıh teolojisi 105
 Cartwright 170
 Cengiz Han 177, 238
 Cenova 19
 Çernobil 253
 Cervantes 151, 310
 Cevennes 54
 Cezayir 33, 323
 Charles Martel 85
 Charles Maurras 184
 Chesneaux 298
 Chicago 53
 Chrestos dans Suetone 109
 Churchill 271
 CIA 16, 138
 Çiçero 98
 Cimabue 41
 Cimon 93
 Çin 19, 145, 293, 349
 Çin feodalitesi 298
 Çin Konfüçyüsçülüğü 348
 Çin İmparatorluğu 338
 Cipaye 170
 çitle çevirme yasası 273
 Claude Julien 291
 Clémenceau 271
 Cléon 94
 clerouquine 92
 Clinton 263, 303, 332
 Coca-Cola 256, 300, 304, 311
 Çöküş 150
 Columbia Üniversitesi 258
 Commodore Perry 299
 Compostelle 80, 235
 Condorcet 176
 Connecticut 81
 Conquistadores 38
 Courtney Murray 35
 Creon 95
 Çu Vadisi 253
 Çuang Tseu 207
 Çuang Tseu Metni 204
 cumhuriyet 328
 Cüneyd 286
 Cyclade' Takımadaları 92

D

Dallas 322
 Damiatte 136
 dans 215
 Dante 311
 Darius 86
 Darmesteter 221
 Darwin 171
 David Grossman 253
 Davos 19
 Davud 62, 74
 Davud'un Krallığı 121
 De Gaulle 309
 Décabriste 181
 Delos 92
 Delos İttifakı 92
 demografi 341
 demokrasi 321
 Descartes 84, 137, 171, 172
 devletin zayıflaması 276
 Diadume 94
 diaspora 118
 Dicle 83
 dinden sapanlar 133
 Diriliş 105, 107
 diyalektik materyalizm 28
 Doktor Gasset 272
 Doktor Guépin 272
 Dolar 264
 Dom Helder Camara 47, 235
 Domuzlar Körfezi 16
 Don Kışot 152
 dönüşüm 313
 Dört asil hakikat 199

Dostoyevski 114, 311
 Doğan Güneş 101
 Doğru düşünce 197
 Doğru eylem 197
 Doğru gayret 197
 Doğru hikmet 197
 Doğru söz 197
 Doğru yaşam 197
 Doğru yoğunlaşma 198
 Doğru zihin 197
 Doğu Kiliseleri 126
 dragonat 133
 Dravidiler 217
 Druzhba-Alatau 342
 Dük de Brunswick 271
 Duma 277
 dünya 302
 Dünya Bankası 302, 316
 dünya piyasası 307
 Dünya Ticaret Örgütü 19
 Dünyanın efendileri 348
 dünyayı yeniden şekillendirme 320
 Durban Konferansı 19
 Dürer 216

E

Ebla 70
 Eckart 287
 Eckhart 39
 Edgar Morin 339
 Edinbourg 168
 Edmond Walpole 166
 Eduardo Galeano 322
 Edward N. Luttwak 245

- Efes 118
 Efesli Herakites 217
 Efesli Heraklites 225
 Eflatun 84
 eşit 327
 eşitlik 327
 Efrayim 67
 Egal 63
 egemenlik teolojisi 95, 117, 131
 ejderler 347
 Ekümenikal Konsey 235
 El 65
 El-Menar 289
 elektronik insan 314
 Elie Wiesel 79
 Elohim 65
 Emek 232
 Emir Abdülkadir 55
 Emmanuel Anati 69
 Endonezya 15, 236, 260, 319
 Endülüs 145
 Endülüs İslamı 38
 Engizisyon 140
 entegrist 44
 entegristler 282
 Epikürcülük 174
 epistemolojik kopuş 35
 Erbakan 344
 Erika 250
 Eski Ahid 63, 66, 81, 105, 108, 120
 Esneklik 301
 Esrar 250, 320
 etnik arındırma 242, 262
 Eugène Bure 272
 euro 301
 Eurojust 21, 22
 Europol 21, 22
 Eylem felsefesi 30, 40
 Eylemin yolu (Karmayoga) 201
 Eylemsizlik 210
 Eyüp 73
 F
 faiz tiranlığı 307
 Fan K'uan 216
 Fazlur Rahman 290
 Federal Banka 18
 Federal hazine 92, 318
 Feodalite 307
 Fernand Braudel 150
 Feuerbach 179
 Filipinler 236
 Filistin 73, 199, 263
 Filistinli sığınmacılar 263
 finans baloncuğu 318
 Finans işlemlerine 320
 şura 289
 fosil enerji kaynakları 356
 Françoise Smith 73
 Franko 134
 Fransa 22, 87
 Fransisco Pizarre 161
 Fransız Devrimi 176, 179, 307
 Fransız Komünist Partisi 309
 Fransız Piskoposlar Kurulu 134
 Fransız sineması 309
 Führer 134
 Fulda 134

Fırat 72, 75, 83

G

G7 316

Gandi 235

Gazelles Parkı 195

Gazze 75

Geleneksel Avrupa kültürü 311

gelişme 28, 312

gelişme miti 176, 177

gelişmekte olan" ülkeler 148

gelişmemiş" ülkeler 148

gelişmemişlik 148

gelişmiş" ülkeler 148

Gelişmişlik 148

General Sherman 274

George Bush 257

George Corm 291

George W. Bush 259

Georges 260

Georges Kennan 239

Georges Washington 81

gerçek sosyalizm 319

Gerhard von Rad 73

Giotto 41

Girondinler 176

Gizli bir el 82

Godelier 298

Goethe 178, 222

Gogh 41

Gonzalez Faus 114

Gonzalez Ruiz 35

Gorbaçev 275, 276

Gorgias 92

Guantanamo 16

Guatemala 149

gulag 274, 276

gümrük birliği 310

Güney Afrika 19

Güneydoğu Asya 344

Güneyliler 274

Gutenberg 145

H

Habeas Corpus 20

Haçlı Seferleri 133, 135, 140, 238

Hahamlar 51

Hajit 63

hak 312

hakiki bilgi yolu (Jananayoga) 201

Hammurabi 72

Hampate Ba 38

Harappa 337

Hargreaves 170

Harvey Cox 35

Hasan el-Benna 289, 305

hasyenda 228

Hat 215

Hattat 215

hayvancılık 178

Hazor 72, 76

Hebron 51

Hector 95

Hegel 175, 179

Heidegger 39

Hektor 68

Helder Camara 264

Helms Burton 237

- Heraklites 206
 Heredot 86
 Hernand Cortes 161
 Hezekiel 123
 Hinayana 200
 Hindiğin 300
 Hinduizm 189, 193, 198
 Hindular 301
 Hint Kast sistemi 298
 Hint kültürü 188
 Hippias 86
 Hiroşima 14, 30, 177, 236
 Hitit 65
 Hititler 75
 Hitler 264, 274, 323, 328
 Hiyerarşik örgütlenme 96
 hiyeroglif 61
 Hobbes 165
 Horst Eberhard Richter 248
 Hsi Ho 213
 hümanizm 97
 Huntington 19, 23
 hür bir dünya 256
 hypostase 130
 Hz. Muhammed 49
 Hristiyan Kiliseleri 112
 Hristiyanlaştırma 80
 Hristiyanlar 36, 45, 131
 Hristiyanlık 23, 53, 60, 67
 Hırvat 242
- I-I**
- I. Dünya Savaşı 265
 ideolojiden arındırma 276
 işaretler 287
 işsizlik 330
 II. Jean Paul 235
 II. Vatikan 106
 II. Vatikan Konsili 36, 235
 III. Gregoire 162
 III. Tutmosis 75
 Imbros 88
 IMF 22, 243, 302, 316, 319
 IMF intiharları 319
 immanentist 31
 imparator Açoka 199
 imparatoru küreselleşme 340
 In God We Trust 82
 Indra 189
 internet 238
 Irak 14, 18, 149
 Isparta 87, 93
 Iudditler 273
 İbn Arabî 38, 39, 286
 İbn Sina 39
 İbrahim 32, 54
 İbraniler 69
 İctihad 285
 İlahî yasa 283
 İlyada 68, 72
 İman 264
 İmparator Konstantin 125, 131
 İnayet 28
 İngiliz filozofları 165
 İngiltere 20, 270
 İnka Amerikası 38
 İnsan Hakları Beyannamesi 321
 İnsancıl 302

İNDEKS

İnsanlık 328
 İnternet 249
 İpek Demir Yolu 346
 İpek Yolu 330
 İran 18, 19, 234, 344, 349
 İran Körfezi 239
 İranlılar 218
 İrlanda 167
 İsa 31, 50, 54, 101
 İsa'nın Tanrısı 103
 İsfahan 177
 İslam 23, 38, 53, 67, 278
 İslam Dünyası 278
 İslam kültürü 98
 İslam-Konfüçyus birliği 293, 338
 İslamcılık 279, 283
 İslamî bankalar 289
 İslâmî G8 344
 İspanya 134
 İspanya Primatı 134
 İsrail 19, 73, 242, 309, 351
 İsrail devleti 61, 236
 İsrail Peygamberleri 348
 İsrail Tanrısı 236
 İstanbul 344
 İtalya 35
 İyilik 220
 İznik 127
 İznik formatı 130
 İznik Konsili 139
 ışık hipnotizmaları 311

J

James Gustave Speth 257

James Liebmman 258
 James Mill 169
 Japonya 201
 Java adaları 344
 Jean Boissonnat 247
 Jean-Jacques Rousseau 325
 Jean-Paul Sartre 39
 Jeremie Bentham 166
 Jericho 76
 Joachim de Flore 104
 Johann Faust 178
 John Adams 82
 John Calvin 80
 John Locke 166
 John Stuart Mill 169
 José Bové 19
 Jüpiter 31
 Jorgen Moltman 35

K

Kadeş 75
 Kadınlar 286
 Kaidara 38
 Kaliforniya 332
 Kanada 35
 Kandinski 41
 Kant 40
 Kapitalizm 146, 267, 277, 314
 Kardinal Danielou 97, 349
 Kardinal Daniélou 139
 Kardinal de Cues 39
 Kardinal Gerlier 134
 Kardinal Goma 134
 Kardinal Ratzinger 104

- Kardinal Salieges 134
 Kargamış 75
 Karl Marks 32
 Karl Rahner 35
 Karmel yamacı 136
 Kathleen Kenyon 76
 Katolik Kilisesi 36, 69, 235
 Katolik Kilisesi Catéchisme 62
 Katolikler 36
 Katoliklik 37, 60
 kavramın hegemonyası 84
 Kazakistan 343
 Kebir 57
 Kenan 61
 Kenan mirası 66
 Kenanlı Tanrı El 74
 Kenanlılar 65
 Kendilik 190
 kendiliğinden şey 40
 Kennedy 16
 Kenneth Kounda 306
 kentlere göç 350
 Keynes 319
 Kierkegaard 32, 33, 67
 Kilise 95
 Kilise Babaları 110
 Kiliselerin Ökümenik Konseyi 36
 Kitab-ı Mukaddes 62, 65, 73, 194
 Klasik kapitalizm 315
 kokain 238
 Kökten determinizm 314
 kolluk güçleri 325
 Kolokyum 333
 Konfüçyus 206, 264
 Kongresi 181
 Konstantinizm 235
 Konvansiyon 323
 Kore 319
 Körfez Savaşı 351
 Korintus 87, 93
 Kosova 262, 304
 Kosovalılar 263
 Kötülük 220
 kovboy filmleri 311
 Kral Lear 151
 Kral Serhas 88
 Krişna 191, 202
 Kuala Lumpur 344
 Küba 236
 Küçük Asya Yunanlıları 206
 Kudüs Kitab-ı Mukaddes Okulu 110
 Kuomintang 345
 Kur'ân 279
 Kural Dizisi 321, 328
 küreselleşme 19, 60, 339, 347
 kurtarıcı 27
 Kürtler 263
 Kurtuba 38
 kurtuluş teologları 34
 kurtuluş teolojileri 27, 235
 kurumsal dinler 264
 Kurusawa 300
 Kutsal İttifak 181, 312
 Kuzey Amerika 20
 Kuzey Kore 18
 Kuzeybuz Denizi 341
 Kırgızistan 343
 Kıtalararası Köprü 333

kıyı ekonomisi 338

Kızılderililer 69

L

Labrador 260

Lafızcılık 266

Lao Tseu 206, 207

Lao-Tseu 38

Lastours 55

Latin Amerika 27, 324

Latin bilgisi 97

Latin Miti 96

Laybach 181

Lazaro Cardenas 228

Lemnos 88

Lenin 271

Leonard de Vinci 216

Lianyungang limanı 346

liberal demokrasi 321

liberal totalitarizm 324

Liberya 260

Libya 236, 351

Licinius 127

LICRA 115

logos 130

Londra Üniversitesi 169

Lopez de Gomara 160

Lord Cornwallis 164

Lordlar Kamarası 167

Louvre Müzesi 88

Luka 109

Luka İncili 110

lüks tüketim 320

Luther 193

Luttwak 292, 314

Lyon 134

M

Maaka 63

Maastricht 233, 236, 309

Maastricht Antlaşması 21, 241

Maastricht Avrupası 270

Mac Kinley 83

Madam Susan George 291

Maşu Pikşu 229

Mahaabharata 202

Mahabarata 68

Malezya 300, 344

Malik Binnebi 290

Malthus 169

Manaşşe 67

Manchester 165

Mandela 235

maneviyat 277

Mani dini 54

Marathon 86

Marathon miti 85

Marcos 236

Marduk 72

Markos İncili 110

Marks 27, 45, 182, 267

Marksistler 36, 45

Marlowe 178

Marshall Planı 240, 309

Marshall yardımı 240

Marsiyon 130

Martin Noth 73

Marx 50

maske 130
 Massachusetts 80
 Matta 62
 Matta İncili 110
 Maurice Allais 249, 291
 Maurice Blondel 30
 Maurice de Nassau 174
 Maurice Thorez 309
 Maya 38
 Mayalar 38, 162
 Mazdani dini 220
 Mazdani düalizmi 221
 Mazdanîlik 206
 McDonalds 304
 Medellin Konferansı 106
 Medeniyetler Çatışması 236, 338
 Medya 321
 Meşhed 347
 megalopol 350
 Megiddo 75
 Mehdi Elmandjra 293
 Meiji 299
 Mekke 49
 Mesih 50, 121, 139
 Mezarıcılar 234
 Mezopotamya 61, 83
 Mikelanj 94
 Milo Venüsü 93
 Miltiade 89
 Miltiyades 93
 Misoguşı 300
 Mit Brennenger Sorge 134
 mitoloji 61
 Moab 67

Modernlik 288
 Mohenco Daro 337
 monofizizm 132
 Monoteizm 69
 Monsenyör Fragoso 305
 Monsenyör Las Casas 235
 Montaigne 160
 Moritanya 340
 motif 216
 Mozart 35, 57
 Muhammed İkbâl 266, 287
 Muhammed Abduh 266, 289
 mülkiyet 329
 Multilateral 316
 Musa 79
 Müslüman Kardeşler 289
 Müslümanlar 131, 301
 Mısır 60, 65, 217

N

Nabal 63
 Nabukednazar 78
 Nagazaki 14
 Nakilciler 282
 Napolyon 271, 323
 NATO 21, 22, 276, 309
 Negev 68
 Nehir ekonomisi 338
 Nehru Hindistanı 348
 neo-pozitivizm 35
 Neoliberalizm 354
 New York 19, 251
 Nietzsche 31, 84, 219
 Nijerya 344

Nikaragua 14, 236
 Nikomediya 127
 Nil Vadisi 289, 305
 Nirvana 198
 Nixon 262
 Noam Chomsky 292
 Nubia 132
 Nuh 125
 Nükleer güçler 177
 Nuremberg 20, 21
O-Ö
 Ob nehri 341
 Öklid 42
 Ölüm Tugayları 263
 omoousios 127
 opera darbesi 276
 ordinanthrope 28
 ordular Tanrısı 124
 Orijinal İncil 110
 Ormuzd 220
 Ortadoğu 19, 51, 53, 75
 Ortodoksluk 290
 ousia 130
 Oustachis 263
 Özbekistan 253, 343

P

P. de Vaux 73
 Pablo Neruda 228
 PAC 243, 270
 Pachamama 228
 Padraig Flynn 241
 Paducah 254
 Pakistan 344

Paolo Matthiae 70
 Papa 138
 Papa II. Jean-Paul 62
 Papa Konkordato 134
 Papaz Gregoire 235
 papaz Hromadka 35
 para özgürlüğü 322
 Paraklit 49
 Paris Club 317
 Parmenides 30
 Parthenon 93
 Pascal 136
 Paul Eluard 228
 Paul Nitze 260
 Paul Valéry 60
 Paul-Marie de la Gorce 292
 Pausanias 89
 Pavlikan mezhebi 54
 Pavlus 108, 111
 Pavlusçu Kilise 80
 Pax Americana 14
 pazar 138
 peder Boismard 110
 Peder Boularand 139
 peder Chenu 47
 peder Dana 82
 Peder de Vaux 68
 Peder Laberthonnier 96, 135
 Peder Monchanin 187
 Peder Popieluzco 322
 Peder Segundo 128
 Peder Teilhard de Chardin 137
 Pentagon 13
 peplum 49

Perikles 89, 90
 Pers Goliath 87
 persona 130
 Petrol 350
 Peygamber Hezekiel 70
 Peyrepertuse 55
 Peyzaj 214
 Pharnabaze 89
 Phidias 88
 Philippe Grasset 292
 Philippe de Saint Robert 292
 phylum christique 139
 Picasso 41
 Pierre Salinger 292
 Pinochet 236, 263, 324
 Pisistrate 86
 piskopos Nestorius 132
 piskopos Raimon 39
 piskopos Robinson 35
 Pitagoras 84, 206
 Piyasa 95, 146, 233
 piyasa ekonomisi 241
 piyasa monoteizmi 36, 44
 Piyasa Tektanrıcılığı 232, 250, 289
 Piyasanın özgürlüğü 324
 piyasanın tanrısal yasaları 314
 Platees 89
 Platon 30, 43, 94
 Plotin 126
 Plütark 86
 Plutos 95, 118
 Poitiers 85
 Pokemon 253, 254
 Pol Vuh 69

Politeknik Okulu 183
 Polycléte 94
 Pontifex maximus 128
 Pontus-Pilatus 115
 Popol-Vuh 38
 Port-Royal 136
 Potidee 93
 Poverello 136
 Pozitivizm 182
 Prajapati 189
 Pravda 271
 Priscillien 131
 prosopon 130
 Püriten Kalvinistler 80
 Puylaurens 55

Q-R

Quentin Lauer 35
 Queribus 55
 R. de Vaux 61
 Rabelais 310
 Rabindrath Tagore 201
 rahip Balduccu 35
 rahip Cafferana 35
 rahip Chenu 35
 rahip Cottier 36
 rahip Dubarle 35
 rahip Girardi 35
 Ram 191
 Rama 68
 Ramayana 38, 202, 300
 Ramazan 285
 Ramon Panikkar 35
 rap 311

İNDEKS

- Ras Şamra 70
 Raya Yoga (Krallık Yogası) 203
 Raymond Lull 39
 refah 341
 Reşit Rıza 289
 Rembrandt 41
 Remy Halbwax 251
 Resim 215
 Ressam 215
 Richard de Saint-Victor 58
 Rig-Veda 188
 Rishis 189
 ritim 216
 Robert Sözlüğü 249
 Robespierre 323
 Roland 68
 Roma heykelleri 98
 Roma imparatorları 50
 Roma Katolik Heyeti Ekümenik
 Konsili 235
 Roma Kutsal Makamı 137
 Roma Papalık Hükümet Örgütü 235
 Roma tiranlığı 97
 Roma vatandaşı 97
 Roma İmparatorluğu 125
 Ronald Reagan 18, 94
 Rönesans 145
 Rönesans "mucizesi" 146
 Rotterdam 330
 Ruanda 236
 Ruh 130
 Rumi 38, 286
 Rus Çarı 182
 Rus Devrimi 271
 Rus Komünist Partisi 277
 Ruzbehan 38

S
 Sadukî 48, 49
 Sadukîlerin yasası 48
 saf düşünce 222
 saf eylem 222
 saf söz 222
 sahip olanlar 29, 36
 sahip olmayanlar 29, 36
 Saint François d'Assise 264
 Saint-Domingue 235
 Saint-Jean de la Croix 287
 Saint-Suplice 41
 Salamine 86, 89
 Salzbouurg 35
 Samadhi 198
 Samuel 62
 Samuelson 249
 sanal zekâ 46
 Sanayi devrimi 149, 349, 350
 sanayileşmiş" tarım 354
 sapık Hristiyan mezhebi 132
 Sapık Mezhepler 133
 Sarakhs 347
 Sarnath 199
 Sarı Nehir deltası 337
 Saül 63
 Savaşan Krallıklar 205
 Seattle 19, 319
 Seçilmiş halk 79, 80, 141, 262
 Sembolizm 287
 Senyörsüzeren 21

Serbest Mübadele 232, 302
 Serbest Piyasa 232
 Sergio de Salvo Brito 353
 Serhas 86
 serseri devletler 351
 Sertao 305
 Sezar 49
 Sezarların yasası 48
 Shakespeare 150, 151, 310
 Shelburne 167
 Shelley 221
 Sibirya 341
 Sichem 71
 Sierra Madra 228
 Sieyes 326
 Silicon Valley 332
 Sina 68
 Sirius 79
 Sokrates 89, 92
 Somali 21, 304
 Somme 239
 Sömürge 293
 Song 217, 300
 Sophocle 95
 Soros 318, 339
 Sosyalizm 314
 Souveren Pontife 138
 Sovyetler Birliği 17, 34
 Soykırım 149
 Spartaküs 97
 Spenta Manyu 220
 Sri Aurobindo 222
 Sri Lanka 305
 SSCB 267

Stalin 271, 274, 309
 Stalingrad 239, 275
 Stauffer 108
 Stoacılık 174
 substantia 130
 Suharto 15
 Sühreverdi 38, 286
 Süleyman 63, 74
 Sultan 136
 Sun Yat Sen 335, 345
 Suret Canale 298
 Suriye 65, 199
 Susani George 319
 Suudi Arabistan 351
 Synopse 110
 sıfır ölüm 46, 52, 293
 Sırp 242

Ş

Şam 112
 Şangay 330
 Fichte 179
 Fidel Castro 16
 fiduciaire fonlar 317
 Şebusteri 38
 Şen Kua 215
 Şeriat 281, 282, 284
 Şeyh İbn Badis 266, 290
 Şilo 67, 71
 Şirazlı 38

T

taban toplulukları 306
 Tacikistan 253, 343
 Taşkent 347

- tag 311
 Tahran 347
 Taliban 17
 Talmudî sarıklılar 51
 Tamba Kounda 306
 Tanrı 26, 30, 42, 78, 95, 173, 189, 264
 Tanrı Marduk 75
 Tanrı Vişnu 202
 Tanrı'nın annesi 132
 Tanrı'nın koruması miti 176
 Tanrı'nın Krallığı 104
 Tanrı'nın Oğlu 280
 Tanrı'nın İncili 121
 Tanrısal bir vizyon 217
 Tao 204, 348
 Taocu tefekkür 205
 Taoculuk 204
 Tarafsızlık 239
 tarihsel İsa 139
 Tarsuslu Pavlus 43
 tarım siyaseti 243
 Tayland 319
 Tch'an 201
 Tchouang-Tseu 38
 Tecim ekonomisi 248
 teknoloji aktarma 334
 televizyon 238, 322
 Tell Amarna tabletleri 70
 Tenochtitlan 161
 teokratik 133
 Teolog Dodd 108
 Teotihuacan 229
 Terörizm karşıtı 22
 terörizm merkezleri 351
 Terörizme Karşı Savaş 20
 terörle mücadele 20
 Terrestre Köprüsü 345
 Tertullien 123
 Tevrat 61, 62, 69
 Tşuang Tseu 206
 Thatcher 304
 Thebes 87
 Themistocle 89, 93
 Thermidor 323
 Thomas L. Friedman 332
 Thomas More 153
 Thomas Münzer 47
 Thomas İncili 110
 Thrasymaque 84
 Thucydide 91
 ticaret özgürlüğü 237
 Tiribaz 87
 Tissapherne 89
 Tobin Vergisi 319
 Tocqueville 81
 Tony Blair 20, 304
 Torino kefeni 105
 Totaliter liberalizm 234
 Trente Konsili 235
 Treves 131
 Trois Gorges 335
 Tropik bölgeler 359
 Tropikal biyokütle 359
 Tropikaların Medeniyeti 349
 Truman 13
 trust fund 317
 Truva 72

Tüberküloz 273
Tufan 74
tüm dengelimsel düşünen akıl 137
Türk etnisi 242
Türk uçakları 332
Türkiye 252, 301, 344, 351
Türkmenistan 343

U-Ü

Üç Boğaz Barajı 336
UCK 263
UCK'nın Talibanları 264
Üçüncü Dünya Ülkeleri 238, 241
üçüncü önlem 318
Ugarit 66
Ugaritler 66
Ukrayna 279
Ulusal Konvansiyon 323
ulusal liberalizm 250
ulusal savunma 325
Uluslararası Kolokyum 340
uluslararası topluluk 317
UNICEF 51, 324
Upanişadlar 38, 56, 191, 193, 206
Ürdün 68
üretim fazlası 341
üretkenlik 301
Uri 63
Urumki 346

V-W

Vaad 73
Vaad edilen toprak 81
vahşi orman 276
Van 41

Varşova Paktı 276
Varlık 31, 39
Varlık felsefesi 39, 40, 95
Varlık metafiziği 30
varoluşsal 314
Varuna 189
Vasal 21, 29, 241
Vatikan 36
Veda ilâhileri 218
Vedalar 38, 187, 348
Verdun 239
Verimli Hilal 61, 62, 69, 70
Victor Hugo 221
Victor Schoelcher 235
Vietnam 14
Vişnu 56, 191
VIII. Henri 154
Villerme 272
Viviane Forrester 292
Volga 271
Von Hayek 234
Wall Street 236
Wallaby 19
Warka 88
Washington 14, 82
Washington Post 238
Watt 170
Weimar Cumhuriyeti 323
Weimar Cumhuriyeti Parlamentosu 328
Wolfowitz 261
X. Alphonse 39
Xenophon 87
Xerxes 89

Y

yaşama hakkı 327
 Yahuda 67
 Yahudi-Hristiyan Dogması 138
 Yahudi-Hristiyan Kilise 123
 Yahudi-Hristiyan medeniyeti 338
 Yahudiler 131
 Yahudilik 43, 53, 67
 Yahve 66, 71, 74, 116
 Yahvist 64
 Yakın Doğu 101, 118
 yalnız yaşayan keşişler 136
 Yang Tse-Kiang 335
 yapısal düzeltmeler 319
 yapısalcı 35
 Yaratıcı 27
 yardım sandığı fonları 316
 yazgı manifestosu 80
 Yeşu 79
 Yehova 31
 Yehudi Menuhin 53
 Yeltsin 275
 Yeni Dünya 156
 yeni ekonomi 315
 Yeni İpek Yolu 333, 342
 Yi King 204, 206

Yogalar 201
 yol 284
 yöntemler 284
 Yugoslavya 14, 293
 Yuhanna İncili 110
 Yunan "mucizesi" 146
 Yunan geleneği 60
 Yunan Kore heykelleri 88
 Yunan Mucizesi 83
 Yunanistan 21, 39, 89

Z

Zaire 236
 Zambiya 306
 Zebur 62
 Zeki Laidi 348
 Zemaşşerî 288
 Zen 201, 206
 Zengin 341
 Zerdüş 89, 217, 218
 Zervan 220
 Zeus 31, 71, 116
 Ziauganov 277
 Zollverein 310
 Zünnûn 38